

Teemu Takalo

Massaliikuntatapahtuman osallistujaryhmät ja osallistumisen motiivit

Kainuun rastiviikko ja suunnistuksen MM-kilpailut 2013



Teemu Takalo

Massaliikuntatapahtuman osallistujaryhmät
ja osallistumisen motiivit

Kainuun rastiviikko ja
suunnistuksen MM-kilpailut 2013

Esitetään Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Liikunnan salissa L304
toukokuun 16. päivänä 2015 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Sport and Health Sciences of the University of Jyväskylä,
in building Liikunta, auditorium L304, on May 16, 2015 at 12 o'clock noon.



UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2015

Massaliikuntatapahtuman osallistujaryhmät ja osallistumisen motiivit

Kainuun rastiviikko ja
suunnistuksen MM-kilpailut 2013

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 223

Teemu Takalo

Massaliikuntatapahtuman osallistujaryhmät
ja osallistumisen motiivit

Kainuun rastiviikko ja
suunnistuksen MM-kilpailut 2013



UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2015

Editors

Jarmo Liukkonen

Department of Sport Sciences, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Timo Hautala

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover Photo: World Orienteering championships 2013, Vuokatti. © Sotkamon Jymy ry

URN:ISBN:978-951-39-6171-8

ISBN 978-951-39-6171-8 (PDF)

ISBN 978-951-39-6170-1 (nid.)

ISSN 0356-1070

Copyright © 2015, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2015

*"Where am I going?
I don't quite know."
A.A. Milne.*

ABSTRACT

Takalo, Teemu

The Participant Groups of a Mass Sport Event and the Motives for Participation: Kainuu Orienteering Week and the Orienteering World Championships 2013

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2015, 153 p.

(Studies in sport, physical education and health

ISSN 0356-1070; 223)

ISBN 978-951-39-6170-1 (nid.)

ISBN 978-951-39-6171-8 (PDF)

Along with the growing popularity of leisure-time physical exercise among Finnish adults, the number of participants in the mass events of various sports, such as orienteering, has clearly been on the rise over the past few years. Orienteering has been studied fairly little in both sport tourism and sport sociology even though orienteering events attract numerous participants in Finland.

The main purpose of the study is to determine what kinds of orienteer groups participate in the Kainuu Orienteering Week. The target group comprises Finnish over 18-year-old participants, and the data ($N = 1,494$) were collected via an electronic questionnaire. Based on the data, the orienteers were segmented into groups whose differences were examined from the viewpoint of their orienteering relationship and by utilising the concept of 'serious leisure'.

Six participant groups with different orienteering relationships and participation motives were identified: 1) hangarounds, 2) uncommitted orienteers, 3) regular participants, 4) active orienteers, 5) competitive orienteers, and 6) lifestyle orienteers. For the groups most involved in orienteering, the sport can be regarded as a lifestyle. For some of the participants, orienteering is a hobby or pastime without, for example, goals related to development as an orienteer.

The following were identified as motives for participation in the Kainuu Orienteering Week: 1) content of orienteering, 2) content of the event, 3) travel destination, 4) traditions, 5) the participant's status, 6) orienteering as entertainment, 7) relaxation, and 8) social contacts. The most important motives were related to the content of orienteering (courses, maps and terrains), the traditions of the event, orienteering as entertainment, and social contacts.

The six participant groups identified indicate how broad the spectrum of participants in orienteering and its mass events is. The growth in popularity is partly explained by the skill level categories of orienteering and its events, the positive attitudes toward fitness orienteering, and the strong family-centeredness of the activities. For most participants, orienteering is clearly an important leisure activity, which they want to commit to and spend time on. However, fitness orienteering and the skill level categories seem to make orienteering and its events accessible also for those who do not necessarily want to commit to club activities or to the training required by competitive orienteering.

Keywords: orienteering, sport sociology, segmentation, sports events, orienteering relationship, sport tourism

Author's address	Teemu Takalo Kainuun Liikunta ry Kisatie 28, 87250 Kajaani teemu.takalo@kainuunliikunta.fi
Supervisors	Professor Hannu Itkonen, PhD Department of Sport Sciences University of Jyväskylä Sanna Palomäki, PhD Department of Sport Sciences University of Jyväskylä Hanna Vehmas, PhD Department of Sport Sciences University of Jyväskylä
Reviewers	Juhani Rautopuro, PhD The Finnish Education Evaluation Centre Professor Emeritus Pauli Vuolle, PhD Department of Sport Sciences University of Jyväskylä
Opponent	Professor Antti Honkanen, PhD Centre for Tourism Studies University of Eastern Finland

ESIPUHE

Jos opiskelu-uraa vertaa suunnistusrataan, niin voin sanoa, että reittini varrelle on osunut niin isoja pummeja ja vääriä reitinvalintoja kuin onnistumisen elämyksiäkin. Kun ensimmäisen kerran vuonna 1997 hain opiskelemaan Liikuntatieteelliseen tiedekuntaan, ruksin hakupapereihin vain yhden suuntautumisvaihtoehdon, liikuntasosiologian. Matkani oli tuolloin lähdössä hyvin käyntiin, mutta pääsykokeiden pettymyksen myötä kulkuni ajautui valmennus- ja testausopin pariin. Siellä eteneminen oli aina valmistumiseen asti hieman epävarmaa. Onneksi opintojen jälkeinen työura ohjasi minut liikuntatapahtumien mielenkiintoiseen maailmaan ja lopulta liikuntasosiologisen väitöskirjatyön pariin. Väitöskirjatyön ja siihen liittyvien opintojen myötä maaliviiva on nyt katkaistu ja voin vihdoin ylpeänä ilmoittaa olevani liikuntasosiologi, urheilutapahtumien toppatakkimies. Väitöskirjatutkimus itsessään oli yksi opintojen suunnistusradan sujuvimpia rastivälejä tarjoten hienoja onnistumisen elämyksiä. On aika esittää kiitokset sekä valmentajille että kanssasuunnistajille.

Erittäin suuret kiitokset esitän valmentajilleni eli työni ohjaajille Hannu Itkoselle, Sanna Palomäelle ja Hanna Vehmaalle, jotka asiantuntevilla kommentteillaan pitivät kurssini oikeassa suunnassa ja positiivisella palautteella kannustivat rohkeasti eteenpäin. Erytiskiitokset esitän myös tutkimuksessani auttaelle Pertti Matilaiselle, joka antoi kompassisuuntaa tilastotieteen haastavissa tiheiköissä. Työni esitarkastajia Juhani Rautopuroa sekä Pauli Vuolletta kiitän sopivan kriittisistä, mutta myös kannustavista kommenteista reittini loppumetreillä. Työnantajalleni Hannu Tikkaselle haluan esittää lämpimät kiitokseni myönteisestä ja kannustavasta asenteesta opintojani kohtaan.

Kuten ammattimainen suunnistaminen, vaatii tutkimuksenkin tekeminen riittävän taloudellisen tuen. Kokopäivätoimisen väitöskirjatutkimuksen mahdollistaneesta rahoituksesta kiitän Aikuiskoulutusrahastoa, Suunnistussäätiötä sekä Suomen Kulttuurirahaston Kainuun Rahastoa.

Onnistuneeseen suunnistussuoritukseen tarvitaan usein ripaus onnea ja joskus myös kanssasuunnistajan avustusta. Näin myös tällä kertaa. Suurimmat kiitokseni maaliin pääsystä esitän ehdottomasti vaimolleni Jaanalle, joka houkutteli minut palaamaan opintojen pariin silloin, kun suuntani työelämässä ja elämässä muutenkin oli koko lailla hukassa. Jaanalta saamani tuki ja kannustus sekä väitöskirjan aiheisiin liittyvät keskustelut olivat erittäin merkityksellisiä tutkimuksen eri vaiheissa. Jaanaa haluan kiittää myös siitä, että hän on jaksanut suunnistaa kanssani eteenpäin muussakin elämässä ja kantanut vastuun arjesta silloin, kun oma keskittymiseni on ollut väitöskirjaan liittyvien rastien löytämisessä. Vanhempiani Tarja ja Paavo Takaloa kiitän lapsuus- ja nuoruusvuosien kannustuksesta ja panostuksesta urheiluharrastuksiini. Lapsuudessa syntynyt kipinä urheiluun on ollut niin voimakas, että se on ohjannut poluille, joiden ansiosta voin tänä päivänä yhdistää työn ja harrastuksen.

Jos suunnistukseen paneutuu tosissaan ja ammattilaisen tavoin, on suunnistajan ympärillä usein myös niitä, joille ei riitä tarpeeksi aikaa. Tyttäreni Viljaa ja Emmaa kiitän siitä, että ymmärsivät isken väitöskirjatyöskentelystä aiheu-

tuneen ajoittaisen henkisen poissaolon. Tyttäriäni kiitän myös siitä huomaavaisuudesta, jolla tanssipelien äänitaso pysyi varsin maltillisena, kun iskä kirjoitti työtään ruokailuhuoneen pöydän ääressä. Kuopustamme Jussi-Jesperia kiitän siitä, että hän tempauksillaan ja olemassa olollaan pakotti suuntaamaan tekemisen ja ajatukset niihin oikeasti tärkeämpiin asioihin. Maalissa ollaan, mutta suunnistaminen jatkuu, tosin mieluiten vähän aikaa vain ihan oikeilla rasteilla!

Kajaanissa 22.2.2015
Teemu Takalo

KUVIOT

KUVIO 1	Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	27
KUVIO 2	Liikunta- ja suunnistussuhteen osa-alueet	29
KUVIO 3	Vapaa-ajan harrastukseen kiinnittymisen ulottuvuudet.....	33
KUVIO 4	Suunnistusharrastuksen kuvitteellinen syveneminen vakavaksi vapaa-ajaksi	39
KUVIO 5	Osallistujien suunnistustausta sukupuolittain ja sarjoittain....	85
KUVIO 6	Liikkujatyypin jakautuminen sukupuolen, sarjan ja suunnistustaustan suhteen.....	86

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Suomen suurimpien maastopyöräily-, pyöräily-, triathlon-, juoksu- ja suunnistustapahtumien osallistujamäärien kehitys 2008-2012.....	19
TAULUKKO 2	Suunnistussuhdetta mittaavien väittämien alkuperä	66
TAULUKKO 3	Osallistumismotiiveja mittaavien väittämien alkuperä.....	67
TAULUKKO 4	Kainuun Rastiviikon suomalaisten osallistujien määrät, otoskoko sekä tutkimuksen lopullisten vastaajien lukumäärät	70
TAULUKKO 5	Aineiston oikaisemiseksi lasketut painokertoimet	70
TAULUKKO 6	Lopullinen painokertoimilla oikaistu aineisto	71
TAULUKKO 7	Vastaajien taustatiedot.....	81
TAULUKKO 8	Vastaajien taustatiedot aseman, koulutuksen ja brutto- tulosten suhteen.....	82
TAULUKKO 9	Vastaajien suunnistus- ja liikkujatausta	84
TAULUKKO 10	Faktorianalyysi, suunnistukseen kiinnittyminen	88
TAULUKKO 11	Faktorianalyysin tunnusluvut, suunnistukseen kiinnittyminen	89
TAULUKKO 12	Faktorianalyysi, tapahtumaan osallistumismotiivit	92
TAULUKKO 13	Faktorianalyysin tunnusluvut, osallistumismotiivit	93
TAULUKKO 14	Palkinto- ja luontomotiivit sekä fyysisiin haasteisiin liittyvä motiivi suhteessa tasosarjaan.....	97
TAULUKKO 15	K-means klusterianalyysi	99
TAULUKKO 16	Osallistujaryhmien vertailu sukupuolen, iän ja perhetyypin suhteen	102
TAULUKKO 17	Osallistujaryhmien vertailu aseman, koulutuksen ja bruttotulosten suhteen.....	103
TAULUKKO 18	Osallistujaryhmien vertailu suunnistuksen vetovoiman ja keskeisyyden suhteen	106
TAULUKKO 19	Osallistujaryhmien väliset erot suunnistustaustan ja -tason sekä liikkujatyypin suhteen	107

TAULUKKO 20	Osallistujaryhmien vertailu tapahtumaan, matkakohteeseen ja rentoutumiseen liittyvien osallistumismotiivien suhteen.....	108
TAULUKKO 21	Ryhmien väliset erot suunnistuksen mediaseuraamisen sekä suunnistuksen seuratoiminta-aktiivisuuden suhteen.....	111
TAULUKKO 22	Osallistujaryhmien välinen vertailu suunnistukseen liittyvän tekniikan käytön suhteen.....	113
TAULUKKO 23	Osallistujaryhmien taloudellinen panostus suunnistusharrastukseen.....	115
TAULUKKO 24	Yhteenveto eri osallistujaryhmien ominaisuuksista.....	124

SISÄLLYS

ABSTRACT
ESIPUHE
KUVIOT JA TAULUKOT
SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	11
1.1	Tutkimuksen tausta.....	12
1.2	Tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja hyödynnettävyys	14
1.3	Tutkimuksen rakenne	15
2	SUUNNISTUS LIIKUNTAMATKAILULAJINA SUOMESSA.....	17
2.1	Liikuntatapahtumat osana liikuntamatkailua	17
2.2	Suunnistus liikuntamatkailulajina	20
2.3	Kainuun Rastiviikko liikuntamatkailutapahtumana	22
3	SUUNNISTUSSUHTEEN ERI ULOTTUVUUDET	26
3.1	Suunnistus osana liikuntasuhdetta	27
3.2	Suunnistusharrastukseen kiinnittyminen	30
3.3	Rennosta harrastelusta vakavaan vapaa-aikaan	36
3.4	Suunnistus elämäntapana	40
4	MIKSI LIIKUNTATAPAHTUMIIN OSALLISTUTAAN?	44
4.1	Motiivit ja motivaatio käsitteinä.....	44
4.2	Vapaa-ajan liikuntaan osallistumisen motiivit.....	47
4.3	Vapaa-ajan matkailun motiivit	49
4.4	Liikunta- ja liikuntamatkailutapahtumiin osallistumisen motiivit	52
4.5	Liikunta- ja liikuntamatkailutapahtumien osallistujasegmentit.....	55
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET, -AINEISTO JA -MENETELMÄT	59
5.1	Tutkimuskysymykset ja -menetelmät	60
5.2	Markkinasegmentointi liikuntamatkailun tutkimuksessa	63
5.3	Kyselylomakkeen suunnittelu	64
5.4	Tutkimusaineiston keruu	68
5.5	Tilastolliset menetelmät	71
5.6	Tutkimuksen luotettavuus	74
6	KAINUUN RASTIVIIKON OSALLISTUJAT JA OSALLISTUMISMOTIIVIT	79
6.1	Ketkä Kainuun Rastiviikolle osallistuvat?	79
6.2	Osallistujien kiinnittyminen suunnistukseen.....	86
6.3	Miksi Kainuun Rastiviikolle osallistutaan?	91

7	KAINUUN RASTIVIIKON OSALLISTUJARYHMÄT	98
7.1	Osallistujaryhmien tunnistaminen.....	98
7.2	Osallistujaryhmien sosiodemografiset erot	102
8	OSALLISTUJARYHMIEN SUHDE SUUNNISTUKSEEN	105
8.1	Omakohmainen suunnistaminen	105
8.2	Suunnistuksen seuraaminen ja seuratoiminta.....	110
8.3	Suunnistusmatkailu ja tekniikan lumo.....	112
8.4	Suunnistus - vakavaa vapaa-aikaa vai elämäntapa?	113
9	KAINUUN RASTIVIIKON OSALLISTUJARYHMÄT	118
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	127
10.1	Suunnistus - yllättävän postmoderni.....	128
10.2	Valteina perheet, tasosarjat ja elämyksellisyys	129
10.3	Tulosten hyödyntäminen tapahtumien ja suunnistus- matkailun kehittämisessä	130
10.4	Tutkimuksen arviointia ja jatkotutkimusehdotuksia	133
	SUMMARY	137
	LÄHTEET	141
	LIITTEET	154

1 JOHDANTO

”Voi, kuinka minä rakastankaan hyviä urheilutarinoita. Ja voi, kuinka niitä onkaan Vuokatin MM-kisoissa kerrottu.”

Edellä mainittu teksti on ote Tommi Roimelan suunnistuksen MM-kisoja käsittelevästä artikkelista Keski-suomalaisessa 13.7.2013 (Roimela 2013, 16). Teksti kuvaa hyvin sitä suunnistuksen ja urheilun juhlaa, jota Sotkamon Vuokatissa vietettiin heinäkuun alussa 2013. Huippu-urheilun, massaliikunnan ja fanituksen yhdistäneessä tapahtumakokonaisuudessa maailman parhaat suunnistajat 45:stä eri maasta taistelivat maailmanmestaruuksista ja samoissa maastoissa yli 9 000 suunnistuksen ystävää etsi rasteja omassa yleisökilpailussaan Kainuun Rastiviikolla. Vuokatin MM-kilpailujen ja Kainuun Rastiviikon tapahtumakokonaisuus oli suunnistuksen historiassa ainutlaatuinen niin yleisömäärän kuin lajin ja tapahtuman saavuttaneen medianäkyvyydenkin suhteen. Tunnustuksena onnistuneesta tapahtumasta järjestäjät vastaanottivat Suomen Urheilugaalassa vuoden 2013 Parhaan urheilutapahtuman palkinnon.

Tämä tutkimus on toteutettu kesän 2013 suunnistuksen MM-kilpailujen yleisökilpailun, Kainuun Rastiviikon osallistujilla. Tutkimuksessa selvitän, minkälaisia suunnistajaryhmiä, ja millä motiiveilla Kainuun Rastiviikolle osallistui. Tutkimuksen aihe kumpuaa suurelta osin työstäni massaliikuntatapahtumien järjestäjänä. Käytännön työssä olen joutunut usein pohtimaan sitä, miten tapahtumat avautuvat eri osallistujaryhmille, ja mikä tapahtumassa itse asiassa on tärkeintä erilaisille osallistujille. Kainuun Rastiviikosta tekee mielenkiintoisen tutkimusalustan sen monipuolinen osallistujarakenne, joka pitää sisällään taitotasoltaan ja harrastustaustaltaan hyvin erilaisia suunnistajia aina kahdeksanvuotiaista lapsista yli 90-vuotiaisiin veteraaneihin.

Suunnistukselle ja samalla myös Kainuun Rastiviikolle on tunnusomaista vahva yhteys luontoon sekä perhe- ja seurakeskeisyys, mikä tekee suunnistusyhteisöstä poikkeuksellisen tiiviin ja luo lajille oman vahvan sosiaalisen maailmansa. Kainuun Rastiviikko ja sen 9 000 osallistujaa tarjosivat hienon mahdollisuuden päästä kurkistamaan sisälle suunnistuksen sosiaaliseen maailmaan ja tekemään tulkintoja siitä, löytyykö sieltä suunnistuksen insaiderien

lisäksi myös niitä, jotka uteliaana vain vierailevat tuossa maailmassa, niitä jotka ehkä haluaisivat olla siellä vielä syvemmällä, ja kenties niitä jotka ovat tuossa maailmassa täysin vieraita (vrt. Unruh 1979, 122).

Moni autoilija lienee tien päällä liikkueksaan huomannut auton, jonka peruutuspeilissä roikkuu pieni rastilippu. Vaatimaton tuulilasissa keikkuva suunnistuksen symboli saattaa ensi alkuun vaikuttaa varsin vähäpätöiseltä, mutta kun mietitään, monessako urheilulajissa tai harrastuksessa on vastaavaa yhtä julkista tai näkyvää tapaa tuoda ilmi omaa harrastusta, saa tuo rastilippu aivan uuden merkityksen. Voiko olla niin, että suunnistus on harrastajalleen enemmän kuin harrastus, kentien elämäntapa, josta rastilipun avulla ylpeänä viestitään niin kansasuunnistajille kuin suunnistuksen ulkopuolisillekin?

1.1 Tutkimuksen tausta

Kansallisen liikuntatutkimuksen 2009–2010 (SLU 2010) mukaan suomalaisten aikuisten vapaa-ajan liikunnan harrastaminen on kasvussa. Yksittäisiä lajeja tarkasteltaessa esimerkiksi juoksulenkkeilyn harrastajien määrä kasvoi edellisestä neljä vuotta aikaisemmin tehdystä tutkimuksesta peräti 20 prosenttia ja sama trendi näkyi myös suunnistuksessa, jossa kesäisin ympäri maata järjestettävien kuntorastien osallistujamäärä kasvoi 60 %:lla vuosina 2004–2011 (SSL 2011, 51). Vapaa-ajan kuntoliikunnan suosion kasvaessa myös eri lajien suurta- pahtumien osallistujamäärät ovat olleet viime vuosina jyrkässä nousussa. Esimerkiksi Suomen suurimman juoksutapahtuman, Helsinki City Runin osallistujamäärä, on noussut kymmenessä vuodessa vajaasta 2 000:sta yli 15 000:een juoksijaan (HCR 2013). Liikuntatapahtumien osallistujamäärät eivät nouse vain Suomessa, vaan trendi näkyy vielä selvemmin muualla maailmassa, kuten Yhdysvalloissa, jossa erityisesti puolimaratonin ja sitä lyhyempien juoksutapahtumien osallistujamäärät ovat kasvaneet nopeasti (Funk ym. 2011, 257). Myös Ruotsissa ja Norjassa suosituimpien hiihto- ja maastopyörätapahtumien tuhannet ja jopa kymmenet tuhannet osallistujapaikat on viime vuosina myyty loppuun minuuteissa ilmoittautumisen avautumisen jälkeen.

Matkailu on liikunnan ohessa kehittyneiden maanosien suosituimpia vapaa-ajanviettopaikoja ja nopeasti kasvava elinkeino. Liikunnan ja matkailun suosion lisääntyminen luo vahvan pohjan myös liikuntamatkailun lisääntymiselle ja se onkin yksi nopeimmin kasvavista matkailun muodoista. Tällä hetkellä liikuntamatkailun osuus koko matkailusektorista on eri arvioiden mukaan noin 10-30 prosenttia. Lähitulevaisuudessa etenkin aktiivisen tapahtumiin liittyvän liikuntamatkailun suosion odotetaan kasvavan merkittävästi. (Standeven & De Knop 1999, 29-38, 343; Kurtzman & Zauhar 2004, 283; TEM 2012.)

Liikuntatapahtumiin ja liikuntamatkailuun liittyvä tutkimus yleistyi 1990-luvulla ja siitä asti tutkimusta on leimannut sen taipumus pikemminkin kuvaila kuin ymmärtää tutkittavia ilmiöitä. Vaikka ilmiöiden ymmärtämiseen esimerkiksi laadullisin tutkimusmenetelmin pureutuvat tutkimukset ovatkin lisääntyneet 2000-luvulla, on alalla silti edelleen suuri tarve tutkimuksille, jotka

pyrkivät tapahtumiin liittyvän käyttäytymisen kuvailemisen sijaan selittämään sitä, miksi liikunnan harrastajat osallistuvat liikuntatapahtumiin. (Gibson 2004; Weed 2006.) Alalla tehtyjä tutkimuksia on kritisoitu myös siitä, että ne ovat usein toisistaan irrallisia, eivätkä pohjautu riittävästi taustateorioihin tai aikaisempaan tutkimukseen. Onkin esitetty, että liikuntamatkailun tutkimuksen tulee jatkossa pohjautua entistä vankemmin liikunnan ja matkailun aikaisempaan tutkimustietoon sekä linkittyä tiiviimmin perustieteisiin, kuten sosiologiaan (Gibson 2004; Ritchie & Adair 2004, 15-16; Gibson 2008, 24-29.)

Muiden alojen tavoin, liikuntatapahtumien menestyksessä markkinointi perustuu asiakkaiden perusteelliseen tuntemukseen ja heidän tarpeidensa ennakointiin ja tyydyttämiseen. Onnistuneen liikuntamatkailun ja tapahtumamarkkinoinnin kannalta kaksi tärkeintä perustekijää ovat osallistujien ominaispiirteiden sekä kulutus- ja matkailukäyttäytymisen tuntemus. Liikuntamatkailun ja sen osallistujarakenteen muuttuessa tulevaisuudessa entistä monimuotoisemmaksi vaatii onnistunut markkinointi aikaisempaa yksityiskohtaisempaa ja perusteellisempaa matkailijoiden ominaispiirteiden, osallistumismotiivien, osallistumisen merkitysten sekä matkustuskäyttäytymisen tuntemusta. (Standeven & De Knop 1999, 343; Sung 2008, 225).

Liikuntatapahtumiin liittyvä tutkimus on perinteisesti keskittynyt urheilun mega- ja suurttapahtumiin ja niissäkin erityisesti tapahtumien katsojiin. Aktiivisen tapahtumiin osallistumisen lisääntyttä on herännyt suuri tarve tutkia myös pienempien liikuntatapahtumien osallistujien motiiveja ja käyttäytymistä sekä tapahtumien vaikutuksia järjestämispaikan kannalta. (Ritchie 2004, 139; Gibson 2008, 30-31; Kaplanidou & Gibson 2010; Hinch & Higham, 2011, 55-56). Pienempien tapahtumien järjestelykustannukset ovat yleensä matalammat kuin urheilun megatapahtumien, sillä ne voivat monesti hyödyntää olemassa olevaa infrastruktuuria ja tarvitsevat vähemmän ulkopuolista rahoitusta. Lisäksi niiden järjestämisessä voidaan hyödyntää paremmin matkailun sesonkiaikoja ja järjestäminen onnistuu pienemmällä ja tehokkaammalla organisaatiolla. Tapahtumien mukanaan tuomat mahdolliset negatiiviset vaikutukset, kuten rikollisuus ja liikenne- sekä ympäristöongelmat ovat myös verrattain pieniä verrattuna urheilun suurttapahtumiin. (Ritchie 2004, 135-138.)

Harrastetasolla kilpailevien liikuntamatkailijoiden tapahtuman ulkopuolisten palveluiden käytöstä ja palveluiden merkityksestä osallistujalle on saatavilla toistaiseksi vähän tutkimustietoa (Hinch & Higham 2011, 55-56). Työ- ja elinkeinoministeriön matkailun toimialaraportin mukaan matkailukysyntä muuttuu tulevaisuudessa entistä enemmän aktiviteettipohjaiseksi, ja matkailijat vaativat yksilöllisiä ja räätälöityjä palveluita (TEM 2011a). Suomen matkailututkimuksen toimintaohjelmassa vuosille 2011–2020 matkailun asiakastyypin ja palvelujen käytön tutkimus on nostettu niin ikään yhdeksi merkittävimmistä tutkimuksen alueista tulevina vuosina (TEM 2011b).

Liikuntamatkailun markkinat ovat muuttumassa myös yhteiskunnassa tapahtuvien sosiodemografisten muutosten sekä liikuntakulttuurin murroksen myötä. Tulevaisuudessa on tärkeää tunnistaa kasvavien markkinasegmenttien, kuten aktiivisten eläkeläisten sekä lapsettomien pariskuntien ja yksin elävien

aikuisten kiinnostuksen kohteet ja tarpeet, joihin liikuntamatkailun tuote- ja palvelukentän tulisi pystyä vastaamaan. (Leveälähti 2001, 89-95; Beedie 2003, 234-235; Neirotti 2003, 18-19; Sung 2008, 224; Hinch & Higham 2011, 207-208.) Liikuntatapahtumien suosion kasvua tuskin voidaan selittää vain eri lajien harrastajamäärien kasvulla, vaan taustalla vaikuttanee myös tapahtumien merkitys yksilön liikuntaharrastuksen ylläpitäjänä. Vaikkakin tutkimuksissa on osoitettu tapahtumilla olevan positiivinen yhteys pitkäaikaiseen liikunnan harrastamiseen, on aihetta tutkittava jatkossa edelleen mm. erilaisiin osallistujaryhmiin liittyen. (Funk ym. 2011.)

Suunnistus on ollut liikuntamatkailun ja liikuntasosiologian alan suomalaisen ja kansainvälisen tutkimuksen kohteena varsin vähän. Suomen mittakaavassa lajia voidaan pitää kuitenkin liikuntatapahtumien suhteen merkittävänä, sillä yksi Suomen suurimmista vuosittaisista liikuntatapahtumista on jopa 35 000 osallistujaa ja katsojaa yli 20 maasta keräävä suunnistuksen Jukolan viesti (Viljanen 2010, 4). Suomessa tehdyt liikuntatapahtumiin liittyvät tutkimukset ovat pääsääntöisesti keskittyneet tapahtumien sosio-ekonomisten vaikutusten arviointiin. Suunnistuksen kiinnostavuutta tutkimuskohteena lisää sen viime vuosina merkittävästi kasvanut medianäkyvyys ja tunnettuus sekä lajin kansainvälistymisen myötä tullut statuksen nousu vakavasti otettavana huippu-urheiluna. Suunnistuksesta löytyy monia yhtymäkohtia muihin kasvaviin kestävyyss- ja seikkailutyyppeihin lajeihin, joten tutkimuksen tulokset ovat osaltaan yleistettävissä myös muihin urheilu- ja liikuntamuotoihin. Suunnistuksessa ja suunnistuksen kaltaisissa luontoliikuntalajeissa on mahdollista toteuttaa suuria liikuntamatkailutapahtumia alueilla, joissa ei ole isoja rakennettuja suorituspaikkoja, mikä lisää niiden potentiaalia liikuntamatkailussa entisestään. Kainuun Rastiviikko on ollut tieteellisen tutkimuksen kohteena hyvin vähän, mutta tapahtumasta on tehty aikaisemmin ammattikorkeakoulun opinnäytetöinä joi-takin asiakastytyväisyyskyselyjä ja selvityksiä (Kemppainen & Suutari 1999; Äijälä 2008; Kansanniva & Sivonen 2011).

1.2 Tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja hyödynnettävyys

Tämän tutkimuksen tavoite ja tarkoitus kumpuavat aktiivisen, tapahtumiin liittyvän liikuntamatkailun suosion kasvusta sekä ilmiöön liittyvästä tutkimustarpeesta. Tutkimuksen päätavoitteena on selvittää, millaisia suunnistussuhteitaan ja osallistumismotiiveiltaan erilaisia suunnistajaryhmiä Kainuun Rastiviikolle osallistuu. Tutkimuksen kohdejoukkona ovat Kainuun Rastiviikon yli 18-vuotiaat suomalaiset osallistujat, ja sen kvantitatiivinen aineisto (n=1 494) on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella. Aineiston pohjalta suunnistajia segmentoidaan eli ryhmitellään erilaisiin osallistujaryhmiin Plummerin (1974) kehittämää elämäntyylisegmentoinnin mallia soveltaen. Segmentoinnin ensimmäisessä vaiheessa osallistujia on ryhmitelty suunnistukseen kiinnittymisen ja Kainuun Rastiviikkoon liittyvien motiivien perusteella. Segmentoinnin toisessa vaiheessa eri osallistujaryhmien välisiä eroja tarkastellaan laajemmin suunnis-

tussuhteen näkökulmasta Kosken (2004) liikuntasuhdekäsitettä soveltaen. Suunnistussuhde pitää sisällään omakohtaisen suunnistuksen harrastamisen lisäksi suunnistukseen liittyvän kulutuksen, seuratoiminta-aktiivisuuden sekä suunnistuksen seuraamisen (Koski 2004, 192). Suunnistussuhteen osalta osallistujaryhmiä tarkastellaan myös vakavan vapaa-ajan käsitteen (Stebbins 1992) näkökulmasta. Toisin sanoen tehdään tulkintoja siitä, mille osallistujaryhmille suunnistus näyttäytyy erityisen tärkeänä harrastuksena, jossa halutaan edetä, ja johon sijoitetaan merkittävästi aikaa ja rahaa. Lisäksi tehdään tulkintoja siitä, mille osallistujaryhmille suunnistus on elämäntapa tai merkittävä elämäntavan ilmentäjänä. Osallistujaryhmittelyssä aineiston analysoinnin päämenetelminä käytettiin faktorianalyysiiä sekä k-means klusterianalyysiiä. Osallistujasegmenttien välisiä eroja syvennettiin ristiintaulukointia ja χ^2 -testiiä sekä keskiarvotaulukoita ja varianssianalyysiiä (ANOVA) käyttäen.

Tutkimuksen tuloksena saatavia suunnistajien typologioita voidaan hyödyntää sekä suomalaisille suunnattujen että kansainvälisten suunnistustapahtumien ja muiden luonteeltaan suunnistusta lähellä olevien liikuntatapahtumien sisällön ja markkinoinnin kehittämisessä. Tutkimuksen tulokset auttavat kehittämään suunnistus- ja muita liikuntatapahtumia sekä niiden oheispalveluita, jotta ne vastaisivat entistä paremmin ja monipuolisemmin erilaisten osallistujaryhmien tarpeisiin ja odotuksiin. Lisäksi tutkimustulosten pohjalta voidaan rakentaa tapahtumiin perustuvia entistä kohdennetumpia liikunnan edistämisen kampanjoita. Väestön liikunnan harrastamisesta johtuvat kansantaloudelliset hyödyt ovat kiistattomat, mutta ei pidä väheksyä myöskään liikuntatapahtumien ja niihin liittyvän matkailun järjestämispaikkakunnille tuomia suoria taloudellisia vaikutuksia sekä välillisiä vaikutuksia, jotka näkyvät esimerkiksi liikuntapaikkarakentamisessa, asukkaiden yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääntymisenä sekä paikkakunnan positiivisena imagona (mm. Dwyer & Fredline 2008). Liikuntatapahtumien tutkimusta tukevat opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntatieteellistä tutkimusta koskevat linjaukset, joissa väestön liikunnan edistäminen on yksi kolmesta pääteema-alueesta (OKM 2013). Tutkimustietoa tarvitaan laaja-alaisesti liikuntaan ja liikuntamatkailuun liittyvän yksityisen ja julkisen sektorin päätöksenteon tueksi.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Väitöskirjani pitää sisällään kymmenen päälukua. Tutkimusraportti etenee aihealueen ja tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostavien käsitteiden esittelyn kautta menetelmiin, tuloksiin ja johtopäätöksiin.

Johdannon jälkeiset kolme päälukua etenevät tutkimuksen kohteena olevan suunnistuksen ja Kainuun Rastiviikon esittelystä tutkimuksen keskiössä olevaan suunnistussuhteeseen. Tapahtumiin osallistumisen motiivit sekä kestävyyslajien tapahtumissa tehdyt aikaisemmat osallistujasegmentointitutkimukset käsittelem samassa pääkappaleessa, koska segmentointitutkimuksista valtaosa on tehty osallistumismotiivien pohjalta. Toisessa pääluvussa käsittelem lii-

kuntamatkailua tapahtumien näkökulmasta ja esittelen suunnistuksen liikunta- ja liikuntamatkailulajina sekä Kainuun Rastiviikon liikuntamatkailutapahtumana. Kolmannessa pääluvussa käsittelen suunnistussuhdetta liikuntasuhdekäsitteen kautta. Lisäksi tarkastelen suunnistuksen elämäntyylliseen tulkintaan liittyviä käsitteitä sekä suunnistukseen kiinnittymisen ja vakavan vapaa-ajan käsitteitä. Neljännessä pääluvussa tarkastelen liikunnan massatapahtumaan osallistumisen motiiveja ja tapahtumien osallistujasegmenttejä sekä liikunnan että matkailun näkökulmasta. Viidennessä pääluvussa esittelen tutkimuskysymykset, metodologiset valinnat, tutkimusaineiston sekä teen tutkimuksen luotettavuustarkastelun.

Tutkimustulokset esitän pääluvuissa 6–9. Tulososio etenee yleisestä Kainuun Rastiviikon osallistujien esittelystä osallistujien ryhmittelyyn sekä edelleen suunnistussuhteen eri osa-alueiden tarkastelun kautta tehtävään yksityiskohtaiseen osallistujaryhmien kuvaukseen. Kuudennessa pääluvussa esittelen tapahtuman osallistajat sosiodemografisten muuttujien sekä suunnistuksen harrastamiseen ja Kainuun Rastiviikolle osallistumiseen liittyvien muuttujien avulla. Lisäksi tarkastelen osallistujien kiinnittymistä suunnistukseen sekä Kainuun Rastiviikolle osallistumisen motiiveja. Seitsemännessä pääluvussa esittelen Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmät ja vertailen ryhmiä sosiodemografisten muuttujien suhteen. Kahdeksannessa pääluvussa tarkastelen osallistujaryhmien suunnistussuhdetta sekä ryhmien eroja vapaa-ajan vakavoitumisen sekä suunnistukseen liittyvien elämäntyyllisten tekijöiden suhteen. Yhdeksännessä pääluvussa kuvailen tutkimukseni esiin nostamat Kainuun Rastiviikon suunnistajaryhmät ja peilaan löydettyjä suunnistajaryhmiä suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin. Viimeisessä, kymmenennessä pääluvussa teen tutkimustulosten pohjalta johtopäätöksiä suunnistajiin, suunnistukseen ja suunnistustapahtumien kehittämiseen liittyen sekä arvioin tutkimuksen onnistumista sille asetettujen tavoitteiden ja tutkimustehtävien suhteen. Lisäksi annan ehdotuksia jatkotutkimukselle.

2 SUUNNISTUS LIIKUNTAMATKAILULAJINA SUOMESSA

Suunnistusta voidaan pitää sekä harrastajamäärien että sen suur tapahtumien luonteen vuoksi merkittävänä liikunta- ja liikuntamatkailulajina Suomessa. Jukolan viesti yhtenä Suomen suurimmista liikuntatapahtumista kerää vuosittain jopa 35 000 suunnistajaa ja katsojaa yli kahdestakymmenestä maasta (Viljanen 2010, 4). Jukolan Viestin lisäksi Suomen suurimpien liikuntatapahtumien listalle mahtuvat FIN5 –suunnistusviikko sekä Kainuun Rastiviikko, joihin molempiin osallistuu vuosittain 3 000–5 000 suunnistajaa (Uljas 2011). Tarkastelen tässä pääluvussa suunnistusta sekä liikunta- ja urheilulajina että liikuntamatkailun näkökulmasta.

2.1 Liikuntatapahtumat osana liikuntamatkailua

Liikuntamatkailun juuret yltävät antiikin Kreikan Olympiakisoihin saakka, jotka jo tuolloin (776 eKr. alkaen) keräsivät yhteen kymmeniätuhansia katsojia ja suuren joukon urheilijoita. Vahva yhteys nykymuotoiseen liikuntamatkailuun löytyy myös Rooman valtakunnan ajoilta, jolloin kylpyläkulttuuri ja siihen liittyvä matkailu heräsivät kukoistukseensa. Länsimaisen demokratian leviäminen 1900-luvun jälkipuoliskolla lisäsi merkittävästi työväestön vapaa-aikaa ja tuloja, mikä merkitsi suurelle joukolle ihmisiä entistä parempia mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa ja matkailla. Tänä päivänä liikunnasta ja matkailusta on tullut suosituimpia vapaa-ajanviettopaikoja ja samalla merkittäviä elinkeinoja, mikä on herättänyt suuren kansainvälisen kiinnostuksen liikuntamatkailua kohtaan. Liikuntaan liittyvä matkailu on lisääntynyt nopeasti 1970-luvulta lähtien ja sen tulevaisuus näyttää edelleen valoisalta liikunnan monipuolistuessa ja liikunnan merkityksen kasvaessa ihmisten hyvinvoinnin lähteenä. (Standeven & De Knop 1999, 14-15; 29-30; 83.)

Liikuntamatkailun määrittelemisen on akateemisessa kirjallisuudessa osoittautunut hankalaksi. Liikuntamatkailulle, kuten ei liikunnalle tai matkai-

lullekaan, ole löytynyt yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää (mm. Ritchie & Adair 2004, 8-9; Hinch & Higham 2011, 21). Tutkijat ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että liikuntamatkailu monitahoisena ilmiönä on paljon enemmän kuin vain yhdistelmä liikuntaa ja matkailua (mm. Standeven & De Knop 1999, 5-6; Weed 2008, 15). Liikuntamatkailuksi luetaan vapaa-ajan matkailu, jossa osallistutaan itse aktiivisesti liikuntaan (aktiivinen liikuntamatkailu) tai seurataan katsojana liikuntaa tai urheilua (passiivinen liikuntamatkailu) (Hall 1992, 141-158). Gibsonin (2008, 28) mukaan liikuntamatkailuna voidaan pitää myös matkustamista matkakohteisiin, jotka liittyvät liikuntaan tai urheiluun esimerkiksi urheilun historian, urheiluun liittyvien rakennusten tai fanikulttuurin kautta (nostalgiasävytteinen liikuntamatkailu). Standeven ja De Knop (1999, 12) laskevat liikuntamatkailuksi myös työhön liittyvän matkustamisen, jonka ohessa osallistutaan liikuntaan.

Urheilutapahtumiin liittyvä matkailu on merkittävä liikuntamatkailun osa-alue, joka voi liittyä tapahtumien seuraamiseen ja/tai aktiiviseen osallistumiseen. Urheilu- ja liikuntatapahtumiin liittyvällä matkailulla on merkittäviä taloudellisia ja sosiokulttuurisia vaikutuksia tapahtumapaikkakunnille ja niitä ympäröiville alueille. Itse tapahtumien sekä niihin liittyvien esikisojen, valmistautumisleirien ja oheistapahtumien ansiosta lisääntyneiden matkailijavirtojen ja taloudellisen hyödyn lisäksi liikuntamatkailu ja siihen liittyvät tapahtumat voivat edesauttaa sellaisten urheilun suorituspaikkojen rakentamista, jotka muutoin eivät olisi mahdollisia toteuttaa. Näin ollen liikuntamatkailu voi hyödyttää paikallista väestöä parempien ja monipuolisempien liikuntamahdollisuuksien myötä. Myös paikkakunnan, alueen tai jopa valtion matkailumarkkinoinnissa käytetään hyväksi urheilutapahtumia, sillä niiden avulla voidaan luoda matkakohteesta etenkin median kautta tehokkaasti aktiivisia ja energisiä mielikuvia sekä tuoda esille paikallista kulttuuria. Varsinkin pienten tai syrjäisten alueiden ja kaupunkien kohdalla tapahtumat ovat tehokas keino lisätä paikkakunnan houkuttelevuutta. Urheilutapahtumat voivat myös kehittää paikallisväestön omanarvontuntoa ja yhteisöllisyyttä. (Getz 2003, 49-52.)

Liikuntatapahtumien suosiota ovat lisänneet vapaa-ajan liikunnan ja matkailun kasvava kulutus, liikunnan ja urheilun lajikirjon monipuolistuminen sekä kaikille avoimien tapahtumien yleistyminen. Liikuntatapahtumiin osallistumista ja siihen liittyvää matkailua tulevat lisäämään myös yhteiskunnan sosiodemografiset muutokset sekä liikuntakulttuurissa tapahtuvat murrokset. Suurten ikäluokkien eläköitymisen myötä tapahtumat tulevat kasvattamaan suosiotaan iäkkäiden, mutta aktiivisten ja hyväkuntoisen liikkujien keskuudessa. (Standeven & De Knop 1999, 343; Sung 2008, 225.) Taulukossa yksi on kuvattu eräiden suomalaisten liikuntamatkailutapahtumien osallistujamäärien kasvua vuosina 2008-2012.

TAULUKKO 1 Suomen suurimpien maastopyöräily-, pyöräily-, triathlon-, juoksu- ja suunnistustapahtumien osallistujamäärien kehitys 2008-2012

	Tahko MTB (Nilsia)	Finntriathlon (Joroinen)	Tour de Helsinki	Helsinki City Run	Jukolan Viesti (paikkakunta vaihtelee)
v. 2008	1400	281	950	7825	13800
v. 2009	1500	357	1200	10704	14115
v. 2010	1600	890	1733	13147	15309
v. 2011	1800	1100	2187	13251	14835
v. 2012	1900	1350	2591	15000	16667
Muutos 2008-2012	36 %	380 %	173 %	92 %	21 %

Osallistujamäärissä lähteinä tapahtumien internet-sivut.

Liikunnan suur tapahtumien osallistujamäärien kasvu kuvastaa osaltaan muutunutta liikuntakulttuuria, jossa korostuvat vapaa-ajan viettoa sekä siihen liittyvää kulutusta määrittelevät elämyksellisyys, viihteellisyys, yksilöllisyys ja erilaiset alakulttuurit (Standeven & De Knop 1999, 344; Leveälahti 2001, 80; Higham & Hinch 2009, 125-142). Eri lajien harrastajat hakevat tapahtumista elämyksiä, yksilöllisiä ja erityisiä kokemuksia sekä tapaavat samanhenkisiä ihmisiä (mm. Shipway & Jones 2008; Getz & McConnell 2011). Tapahtumissa kilpaillaan ja "ulosmitataan" lyhyen tai pidemmän harjoittelun tuoma kunto ja taidot. Tapahtumat toimivat usein myös kimmokkeena uuden elinikäisen liikuntaharrastuksen aloittamiselle (LaChausse 2006). Kiinteänä osana elämäntapaa liikuntaharrastus ohjaa lisäksi muita elämän ja vapaa-ajan osa-alueita, kuten matkailua, jonka osaksi liikuntatapahtumat yhä useammin yhdistetään (Gibson & Yiannakis 2002). Liikuntatapahtumien suosion kasvun taustalla voidaan nähdä myös suomalaisen jälkiteollisen yhteiskunnan sportisaatio, jolle on ominaista ruumiillisuuden korostuminen ja siitä seurauksena oleva liikunnan arvon kohoaminen kulttuurisessa arvoasteikossa (Koski 2000, 19).

Urheilutapahtumiin liittyvän matkailun lisäksi liikuntamatkailu yleisesti syventää matkailijoiden ymmärrystä paikallista kulttuuria kohtaan ja toisaalta lisää paikallisväestön ymmärrystä vieraita kulttuureja kohtaan. Liikuntamatkailu voi myös helpottaa maaseudun rakennemuutosta tarjoamalla maataloille uusia mahdollisuuksia harjoittaa majoitustoimintaa tai valjastaa entistä viljelysmaata uuteen, liikuntamatkailua palvelemaan käyttöön. Liikuntamatkailu synnyttää paikkakunnalle palveluita, jotka kohentavat alueen työllisyyttä ja parantavat myös paikallisväestön palveluita ja palvelukulttuuria. Yksilötasolla tarkasteltuna liikuntamatkailulla voi olla monelle matkailijalle ja liikunnan harrastajalle suuri merkitys uuden liikuntaharrastuksen synnyttäjänä tai jo olemassa olevan liikuntaharrastuksen motivaation ylläpitäjänä ja lisääjänä. (Standeven & De Knop 1999, 204-214; 274.)

2.2 Suunnistus liikuntamatkailulajina

Suunnistus perustuu kartan avulla tapahtuvaan suunnitelmalliseen etenemiseen maastossa. Rastit haetaan numerojärjestyksessä ja reitinvalintoja tehdään sekä suunnistuksessa, hiihtosuunnistuksessa että pyöräsuunnistuksessa. (Savolainen ym. 2009, 31). Uusimpana lajina määritelmään lisätään myös tarkkuussuunnistus, joka sopii hyvin liikuntarajoitteisillekin suunnistajille. Suunnistuskartoissa käytettävät karttamerkit ovat maailmalla samanlaisia, joten suunnistaminen onnistuu samalla tavalla, missä päin maailmaa tahansa. Ainoastaan maastotyyppi ja kartoituksen taso (kartan yksityiskohtaisuus ja paikkansapitävyys) vaihtelevat eri maissa ja maanosissa.

Suunnistusta harrasti Suomessa vuonna 2010 säännöllisesti yhteensä n. 35 000 19-65-vuotiasta aikuista. (SLU 2010). Suunnistusseuroja Suomessa oli vuonna 2013 yhteensä 349 ja kilpailulisenssin omaavia suunnistajia n. 13 000. (SSL 2014). Suunnistuksen suosion kasvusta kuntoliikuntamuotona kertovat eri puolilla maata viikoittain järjestettävien kuntorastien suorituskerrat, jotka ovat nousseet vuodesta 2004 vuoteen 2013 yli 170 000 suorituksella (v. 2004 209 967 suoritusta - v. 2011 380 017 suoritusta) (SSL 2014). Kuntosuunnistuksen suosion lisääntyminen näkyy myös kansallisissa kilpailuissa, joissa on yhä useammin kilpasarjojen rinnalla tarjolla myös kuntosarjoja, sekä Jukolan Viestin osallistujamäärässä, jossa kasvua on viime vuosina tullut etenkin yritys- ja kaveriporukoista (Viljanen 2010, 101). Kansainvälisesti tarkasteltuna suunnistus on levinnyt 1990- ja 2000-luvuilla maailmalla nopeasti, sillä Kansainvälisen Suunnistusliiton jäsenmäärä on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana lähes kaksinkertaistunut (IOF 2012). Samaan aikaan maailmalle on syntynyt lukuisa määrä uusia kilpailutapahtumia ja kilpailun taso lajin terävimmällä huipulla on nousut ja laajentunut.

Suunnistus on kansainvälinen urheilulaji, jota harrastetaan Euroopassa, Etelä-, Keski- ja Pohjois-Amerikassa, Aasiassa, Australiassa sekä Afrikassa. Kansainväliseen Suunnistusliittoon (IOF) kuului vuonna 2014 78 jäsenmaata. (IOF 2014.) Harrastajamäärillä ja kilpailumenestyksellä mitattuna lajin valta-maat löytyvät Pohjois- ja Keski-Euroopasta. Lajin tiettävästi ensimmäiset kilpailut järjestettiin Norjassa vuonna 1897 (Liimatainen 1981, 7).

Suomessa suunnistuksessa kilpailtiin ensimmäisen kerran 1920-luvun alussa (Niemelä 1995, 9) ja lajin varsinainen järjestäytyminen tapahtui vuonna 1935, kun Suomen Urheiluliittoon perustettiin suunnistamisvaliokunta (Liimatainen 1981, 16). Oman erikoisliittonsa suunnistus sai vuonna 1945, jolloin perustettiin Suomen Suunnistamisliitto. Liiton nimi muutettiin nykyiseen asuunsa, Suomen Suunnistusliitoksi vuonna 1959 (Niemelä 1995, 24-25). Kansainvälinen Suunnistusliitto perustettiin vuonna 1961 Kööpenhaminassa Suomen kuuluessa liiton 10 perustajamaan joukkoon.

Kansainvälinen kilpailutoiminta sai uuden liiton myötä tuulta purjeisiinsa ja lajin ensimmäiset Euroopan Mestaruuskilpailut järjestettiin Norjassa vuonna 1962. Ensimmäisiä MM-kilpailuja saatiin odottaa vuoteen 1966, jolloin ne järjes-

tettiin Suomen Fiskarsissa 11 osanottajamaan voimin. (Niemelä 1995, 49.) Myöhemmin kisat on järjestetty Suomessa myös vuosina 1979, 2001 ja 2013. Lisäksi Suomi on isännöinyt vuonna 2006 tarkkuussuunnistuksen MM-kisoja. Vuoden 2001 MM-kisoja Tampereella pidetään käännekohtana nykyisen, yleisöystävällisen suunnistustapahtuman järjestämiselle. Tapahtumassa oli ensimmäistä kertaa käytössä suuri yleisöscreeni, gps-seuranta, suorat TV-lähetykset sekä kännyköillä seurattavissa oleva reaaliaikainen tulospalvelu. Myös yleisöystävällinen sprinttisuunnistus tuli lajina mukaan MM-ohjelmaan ensimmäisen kerran Tampereen kisoissa. Suunnistuksen MM-kisat ovat kasvaneet samassa tahdissa, kun laji on levinnyt maailmalla uusiin harrastajamaihin. Osallistujamäärän kasvun lisäksi MM-kisatapahtuma on kasvanut viime vuosina merkittävästi myös tapahtuman saamassa medianäkyvyydessä sekä kansainvälisessä TV-ajassa mitattuna. Lajin TV-näkyvyyden lisääntymiseen ovat vaikuttaneet merkittävästi lajin tuominen lähemmäksi yleisöä sprinttisuunnistuksen muodossa sekä katsojalle reaaliajassa välittyvä kilpailijoiden GPS-seuranta.

Suunnistukselle on tunnusomaista lajin vahva yhteys luontoon. Suunnistuksen Veteraanien MM-kilpailuihin vuonna 2010 osallistuneille suomalaisille suunnistajille tehdyssä kyselytutkimuksessa 46 % vastaajista nimesi luonnonläheisyyden viehättävimmäksi tekijäksi suunnistuksessa (Nurmi 2010). Luontoon ja ympäristöön liittyvät tekijät olivat kärkisijoilla myös kreikkalaisten suunnistuksen harrastajien osallistumismotiiveissa (Koukouris 2005). Lajille on tunnusomaista myös sen perhe- ja seurakeskeisyys. Kilpailutapahtumissa kuljetaan usein perhekunnittain ja samasta perheestä saattaa osallistua kilpailuihin suunnistajia parhaimmillaan jopa neljästä eri sukupolvesta. Lajin suurimmissa tapahtumissa ikäsarjat jakautuvat edelleen myös taitovaatimuksiltaan eritasoisin sarjoihin, mikä laskee osaltaan vasta-alkajien sekä satunnaisten harrastajien kynnystä osallistua tapahtumaan. Suunnistukselle tunnusomaista on myös seurasidonnaisuus. Suurissa kilpailuissa suunnistusseuroilla on tukikohtana omat seuratelat, joissa seuran jäsenet viettävät aikaa ja valmistautuvat omaan suoritukseensa. Suunnistajat myös matkustavat usein kilpailu- ja leiritapahtumiin suurina seuraryhminä.

Suomessa suunnistajia pidetään kenties lajin matemaattista ajattelua vaativan luonteen vuoksi usein korkeasti koulutettuina sekä teknisesti orientoituneina. Mielikuvaa suunnistajien korkeasta koulutustasosta tukee australialaisilla suunnistajilla tehty tutkimus, jonka mukaan suunnistuksen harrastajat ovat korkeasti koulutettuja ja edustavat aktiivista elämäntyyliä. Lisäksi he ovat laajasti kiinnostuneita matkailusta sekä ulkoilmaan liittyvistä aktiviteeteista. (Hogg 1995.) Samankaltaisia tuloksia on saatu myös pyöräsuunnistajiin kohdistuneesta tutkimuksesta, jonka mukaan lajin harrastajat ovat nuoria, rikkaita ja korkeasti koulutettuja kaupunkilaisia, jotka osallistuvat aktiivisesti erilaisiin tapahtumiin (Hollenhorst ym. 1995).

Suunnistukselle tunnusomaisia ja suosittuja kilpailutapahtumia ovat nykyisin jo lähes ympäri maailmaa järjestettävät muutamasta päivästä viikkoon kestävät ”rastipäivät” ja suunnistusviikot, jotka keräävät suurimmillaan tuhansia osallistujia ympäri maailmaa. Tapahtumien suosio kertoo samalla myös

matkailun ja suunnistuksen vahvasta sidoksesta. Suunnistusviikoista merkittävimpiä ovat Pohjoismaissa, Sveitsissä ja Iso-Britanniassa pidettävät rastiviikot sekä veteraanien MM-kilpailut. Suomessa järjestetään vuosittain kaksi suurta suunnistusviikkoa; FIN 5-suunnistusviikko, jonka järjestämispaikka vaihtelee ympäri Suomea sekä Kainuun Rastiviikko, joka toteutetaan aina Kainuussa. Suurimmat kansainväliset suunnistusviikot järjestetään yleensä Pohjoismaiden tärkeimpään kesäloma-aikaan, mikä toisaalta takaa tapahtumille vankan osallistujapohjan, mutta toisaalta aiheuttaa päällekkäisyyksiä tapahtumakalenterissa loma-ajan rajallisen keston takia.

Suurimmat vuosittain pidettävät suunnistustapahtumat maailmalla ovat maailman vanhin, vuodesta 1965 järjestetty O-ringen suunnistusviikko Ruotsissa sekä maailman suurin viestisuunnistustapahtuma Jukolan Viesti Suomessa. O-ringenille osallistuu vuosittain n. 15 000–23 000 suunnistajaa ja se on osallistujamäärältään samaa kokoluokkaa kuin n. 20 000 juoksijaa keräävä Tukholman maraton. Jukolan Viestin osallistujamäärä on ollut viime vuodet hyvässä kasvussa ja vuonna 2012 siihen osallistui naisten Venlojen viesti mukaan lukien lähes 17 000 suunnistajaa. Tapahtuma oli tuolloin Suomen suurin massaurheilutapahtuma ennen Helsinki City Runia. Suomen suurimpien urheilutapahtumien joukkoon kuuluvat myös sekä Kainuun Rastiviikko että FIN5 – suunnistusviikko, jotka keräävät normaalisti 3 000–5 000 suunnistajaa. Näin ollen suunnistusta voidaan hyvällä syyllä pitää merkittävänä liikuntamatkailulajina sekä Suomessa että Ruotsissa. Suunnistustapahtumista Ruotsin O-ringenin kanssa kansainvälisin on vuodesta 1983 lähtien järjestetyt veteraanien MM-kilpailut (World Masters Orienteering Championchips, WMOC), jotka keräävät vuosittain yhteensä n. 4 000 veteraanisuunnistajaa (yli 35-vuotiaat suunnistajat). Suomesta kilpailuihin on osallistunut viime vuosina n. 600 veteraanisuunnistajaa.

2.3 Kainuun Rastiviikko liikuntamatkailutapahtumana

Tämän tutkimuksen kohteena oleva Kainuun Rastiviikko suunnistettiin heinäkuussa 2013 Sotkamossa. Samalla se toimi suunnistuksen MM-kilpailujen yleiskilpailuna keräten Kainuuseen ennätysmäiset 10 000–12 000 kisavierasta, joista suunnistajia oli yli 9 000. Rastiviikon aikana tehtiin niin ikään ennätysmäiset liki 33 000 suunnistussuoritusta ja MM-kilpailujen tapahtumia seurasi paikan päällä 4 000–10 000 katsojaa riippuen siitä, oliko kyseessä karsinta- vai finaalkilpailu. Tapahtuman aluetaloudelliset vaikutukset olivat nekin mittavat, sillä arvioiden mukaan tapahtuma jätti alueelle tuloa noin 6,5 miljoonaa euroa (Lehtomäki 2013, 39). Tapahtumakokonaisuutta pidettiin yleisesti onnistuneena etenkin tapahtuman saavuttaman suuren medianäkyvyyden, onnistuneen TV-tuotannon sekä MM-kilpailujen karsinta- ja finaalitapahtumien erinomaisen, ja suunnistustapahtumalle jopa ainutlaatuisen tunnelman ansiosta. Suomen Urheilugaalassa suunnistuksen MM-kilpailut palkittiin vuoden urheilutapahtumana. Voidaankin hyvällä syyllä sanoa, että vuoden 2013 tapahtumakokonai-

suus oli suurta suunnistuksen ja fanituksen juhlaa, jota tietysti edesauttoi suomalaisten suunnistajien hieno kisamenestys, jonka kruunasi Märten Boströmin sprinttisuunnistuksen maailmanmestaruus. Samalla Kainuun Rastiviikko 2013 oli ainutlaatuinen liikuntamatkailutapahtuma, jossa yhdistyivät harrastajien suunnistaminen samoissa maastoissa huippusuunnistajien kanssa sekä huippusuunnistuksen seuraaminen suunnistusfanina. Tapahtumakokonaisuudessa MM-kisatapahtumat sijoituivat Rastiviikon välipäiville tai muihin ajankohtiin, jolloin Rastiviikon osallistujilla oli vapaa-aikaa omasta suunnistuksesta.

Suunnistuksen MM-kilpailut toivat Kainuun Rastiviikolle paljon normaalia enemmän medianäkyvyyttä ja nostivat tapahtuman osallistujamäärän ennätyslukemiin, mutta tapahtuman juuret maailman toiseksi vanhimpana rastiwiikkona ovat paljon kauempana. Kainuun Rastiviikko järjestettiin ensimmäisen kerran heinäkuussa 1966 osallistujamäärän ollessa 315 suunnistajaa. Samalla siitä tuli heti ensimmäisellä järjestämiskerralla Suomen suurin suunnistustapahtuma (Kilponen 1997, 67-68; Kiviniemi 1997, 264) ja se on nykyisin edelleen yksi Suomen kolmesta suunnistuksen päätapahtumasta yhdessä Jukolan Viestin ja FIN5-suunnistusviikon kanssa. Kainuun Rastiviikon alkuvuodet olivat yhtä menestystä suunnistajamäärien kasvaessa tasaisesti vuodesta toiseen (Kiviniemi 1998, 205). Ensimmäiset kansainväliset osallistajat saapuivat Rastiviikolle vuonna 1968 Ruotsista, Norjasta, Belgiasta ja Tšekkoslovakiasta. Hyvin sujuneen alkutaipaleen jälkeen ensimmäiset vaikeutensa Kainuun Rastiviikko koki vuonna 1974, jolloin sitä ei ainoan kerran sen historiassa järjestetty lainkaan. Syynä tähän olivat tapahtuman huonoksi jäänyt tuotto sekä tehtävien kasaantuminen liikaa samoille henkilöille. (Kiviniemi 1997, 207, 265). Rastiviikko järjestettiin jälleen vuonna 1975 ja saman tien syntyi tapahtuman uusi osallistujamäärä, 1 247 suunnistajaa (Kilponen 1997, 97). Tämän jälkeen Rastiviikon osallistujamäärät nousivat tasaisesti aina 1990-luvun alkupuolelle saakka, jolloin vuonna 1991 Sotkamossa saavutettiin sen historian kolmanneksi suurin osallistujamäärä, 4 552 suunnistajaa. Ennätysvuoden jälkeen Rastiviikon osallistujamäärät lähtivät laskuun, jota kesti aina 1990-luvun loppuun saakka. Uuteen nousuun Kainuun Rastiviikko lähti 2000-luvun alussa, jolloin mukaan tarjontaan tulivat kuntosuunnistuksen yleisen suosion lisääntymisen myötä kuntosarjat ja tapahtuman järjestelyjä sekä markkinointia alettiin kehittää systemaattisesti yhdessä Kainuun Liikunta ry:n kanssa. Rastiviikon historian toiseksi suurin osallistujamäärä saavutettiin vuonna 2007 jälleen Sotkamossa. Tuolloin Rastiviikolle osallistui 4 884 suunnistajaa ja samalla tehtiin ennätys myös kansainvälisten osallistujien määrässä, joita oli 300 suunnistajaa 18 eri maasta.

Kainuun Rastiviikon alkuperäisenä ajatuksena oli, että kaikki viikon aikana suunnistettavat neljä osakilpailua suunnistettaisiin eri kunnissa, mutta jo vuodesta 1983 lähtien kaikki yhden Rastiviikon osakilpailut on järjestetty aina samalla paikkakunnalla (Kiviniemi 1997, 264; Kiviniemi 1998, 207). Rastiviikon järjestämisvastuu kiertää nykyisin kainuulaisilla suunnistusseuroilla (Kajaanin Suunnistajat, Kuhmon Peurat, Puolangan Ryhti, Sotkamon Jymy ja Suomensalmen Rasti) siten, että kukin seura vastaa vuorollaan pääsääntöisesti yksin Rastiviikon järjestämisestä. Kainuun Rastiviikon alkuperäisestä ideasta on edel-

leen jäljellä sen perusajatus yhdistetystä loma- ja suunnistusviikosta, jossa osakilpailujen välissä on välipäiviä lomailua ja rentoutumista varten (Kiviniemi 1997, 264).

Vuoden 2007 Kainuun Rastiviikon osallistujilla tehdyn osallistujaselvityksen mukaan tapahtuman osallistujat mieltävät Kainuun Rastiviikon imagoiltaan leppoiseksi, perinteikkääksi ja perhekeskeiseksi lomaviikoksi. Tutkimukseen vastanneista 58 % matkusti tapahtumaan perheen kanssa ja 20 % suunnistusseuran mukana. Yksin tapahtumaan osallistui vain 3 % vastaajista. Tutkimuksen mukaan tapahtuman osallistujista 36 % tulee Länsi-Suomesta ja 29 % Etelä-Suomesta. Itä- ja pohjoissuomalaisten osuus osallistujista on huomattavasti pienempi. Kilpasarjoihin osallistuu 70 % ja kuntosarjoihin 23 % suunnistajista. Ei-suunnistavien osuus vastaajista oli vain 7 %. Pieni ei-suunnistavien osallistujien määrä kuvastaa hyvin tapahtuman ja lajin eri taito- ja ikätasot huomioivaa sarjarakennetta. (Äijälä 2008.)

Kainuun Rastiviikolla on ollut ja on edelleen suuri matkailullinen merkitys Kainuulle, mikä käy ilmi maakunnasta tehdyistä kohdekuvatutkimuksista, joissa Kainuun Rastiviikko on noussut yhdeksi tunnetuimmista tapahtumista Kainuussa (Järviluoma 2011, 39). Tapahtuman matkailullinen merkitys tunnustettiin vasta 1970-luvun alkupuolella, kun Rastiviikko ajautui sen huonon taloudellisen tuoton ja tekijöiden vähyden takia vaikeuksiin. Rastiviikon ongelmat nostettiin pöydälle ja mukaan keskusteluihin otettiin myös Kainuun Maa-kuntaliiton ja Kainuun Matkapalveluiden edustajat. Merkittävän avauksen Kainuun Rastiviikon kannalta teki tuolloin Suomussalmen kunnanjohtaja Alvar Saukko, joka myönsi Rastiviikon karttojen tuottamiseen 7 000 mk:n tuen. Saukko näki asian aikanaan niin, että tuki Rastiviikolle on sijoitus, joka tulee moninkertaisena takaisin matkailutulon kautta. (Kilponen 1997, 91.) Kainuun kuntien tuki Kainuun Rastiviikolle on ollut sen jälkeen jatkuvaa ja mahdollistanut sen järjestämisen myös heikoimpina vuosina 1990-luvun loppupuolella. Tänä päivänä Kainuun Rastiviikosta on kehittynyt tapahtuma, joka tuottaa normaalisti kohtuullisen tuloksen sekä järjestävälle seuralle että tuo matkailutuloa ympäröivälle alueelle. Tapahtumasta tehtyjen osallistujaselvitysten perusteella on laskettu, että 3 500 suunnistajaa tuo mukanaan 2 000 ei suunnistavaa henkilöä ja 5 000 rastiviikkolaisen on laskettu käyttävän Rastiviikon aikana rahaa yhteensä n. 1,3 miljoonaa euroa.

Matkailuelinkeinolla ja siihen liittyvillä tapahtumilla yleisesti on Kainuulle suuri merkitys sekä tulolla että työllisyydellä mitattuna. Esimerkiksi majointus- ja ravitsemistoimialan suhteellinen osuus kaikkien toimialojen liikevaihdosta ja työllisyydestä on Kainuussa selvästi koko Suomen mediaania suurempi. (Laakkonen 2002, 51, 57.) Vuonna 2009 Kainuun kokonaismatkailutulo oli yhteensä 183 miljoonaa euroa ja matkailun työllisyysvaikutus 1239 henkilötyövuotta (Kauppila 2011, 23, 34). Vuonna 2013 Kainuussa rekisteröitiin n. 886 000 yöpymistä, joista ulkomaalaisten matkailijoiden osuus oli 12 % (Tilastokeskus 2014a). Maakunnan sisällä merkittävimpana matkailukohteena voidaan pitää Sotkamon ja Vuokatin aluetta, jonka osuus Kainuussa rekisteröidyistä yöpymisistä oli vuonna 2013 67 prosenttia (MEK 2014). Sotkamon ja Kajaanin osuus

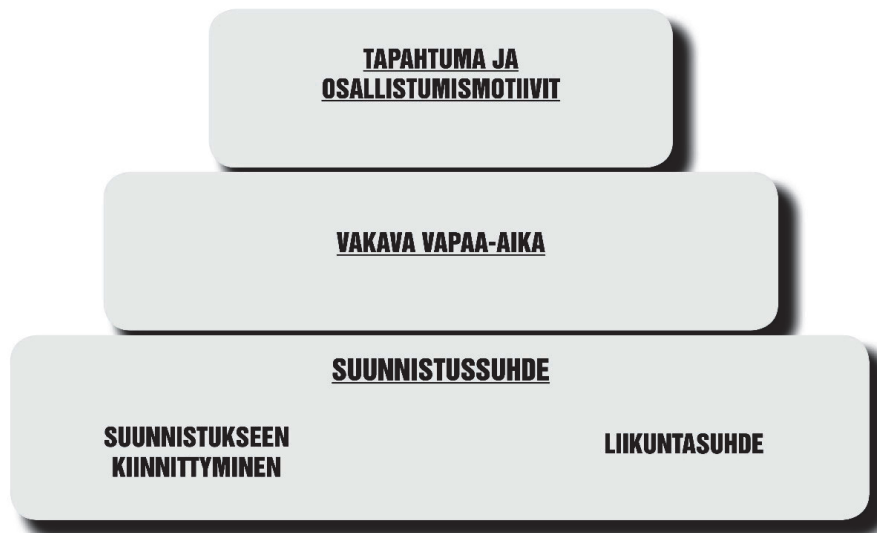
matkailun tulo- ja työllisyysvaikutuksista oli vuonna 2009 yhteensä noin 70 % (Kauppila 2011, 23, 34). Vuokatin ja Sotkamon alueen yöpymisvuorokaudet olivat vuonna 2013 n. 594 000, mitä voidaan pitää merkittävänä lukuna koko Suomen mittakaavassa, sillä yöpymistilastoissa edellä ovat Suomen paikkakunnista ainoastaan Helsinki, Turku ja Tampere (MEK 2014). Vuokattia voidaan hyvällä syyllä pitää ympärivuotisena matkailukohteena, sillä sen matkailijamäärien kausivaihtelu on huomattavasti pienempää kuin vastaavilla matkailualueilla Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Kohtuullisen tasainen kausijakauma näkyy myös rekisteröityjen majoitusliikkeiden korkeassa käyttöasteessa verrattuna esimerkiksi Lapin matkailukeskuksiin. (MEK 2014; Tilastokeskus 2014b.) Sotkamon ja Vuokatin alueen matkailulukujen valossa ei siis ole ihme, että Kainuun Rastiviikon kolme perättäistä osallistujaennätystä on tehty sotkamolaisten ollessa järjestelyvuorossa.

Kainuun matkailusta tehtyjen kohdekuvatutkimusten perusteella Kainuun Rastiviikko tapahtumana istuu hyvin Kainuun matkailuimagoon. Kainuu koetaan luontoon liittyvänä harrastuskohteena, johon yhdistetään mielikuvat kauniista maisemista, vaaroista ja puhtaasta luonnonympäristöstä (Järviluoma 2011, 21-22). Muita Kainuuseen liitettäviä mielikuvia ovat pääosin korkeatasoinen matkailupalveluvarustus, kainuulainen paikalliskulttuuri ja historia sekä tapahtumatarjonta. Kohdekuvatutkimusten mukaan Kainuun matkailukohteista tunnetuin on ollut Vuokatti, jonka tunnettuus viimeisimmän tutkimuksen mukaan on kasvanut edelleen vuodesta 2003. (Järviluoma 2011, 42-43.) Kainuun tapahtumista tunnetuin on Kuhmon Kamarimusiikki. Kainuun Rastiviikko sijoittuu kainuulaisten tapahtumien tunnettuudessa kolmannelle sijalle Kuhmon Kamarimuusikin ja Suopotkupallon MM-kisojen jälkeen. Vuosina 2003 ja 2008 toteutettujen kohdekuvatutkimusten mukaan yleis mielikuva Kainuusta on myönteinen, joskin myönteisyyden aste on pienentynyt tutkimusten välissä jossain määrin. Myös mielikuva Kainuun luonnonläheisyydestä on laimentunut hieman. (Järviluoma 2011, 40-43.)

Vuonna 2004 valmistuneen Kainuun kesämatkailijatutkimuksen mukaan lähes puolet Kainuun kesämatkailijoista oli 35-54-vuotiaita ja matkailijat saapuivat Kainuuseen useimmiten Uudeltamaalta ja Pohjois-Pohjanmaalta. Seuraavaksi merkittävimmät matkailijoiden lähtöalueet olivat Pohjois-Savo, Pirkanmaa ja Keski-Suomi. Kesämatkailijat olivat Kainuussa pääasiassa lomamatkalla perheen kanssa ja viipyivät matkakohteessa keskimäärin 4,5 vuorokautta. Matkailijoiden tärkeimmät syyt saapua Kainuuseen olivat virkistäytyminen ja harrastusmahdollisuudet. Ulkomaalaisten matkailijoiden kohdalla tärkeimmät syyt Kainuun matkaan olivat tuttavien tai sukulaisten luona vierailu sekä tapahtumiin osallistuminen. Sotkamoon matkustaneiden kesämatkailijoiden matkustajaprofiili ei poikennut merkittävästi koko Kainuun tyyppillisestä kesämatkailijasta. Sotkamoon saapuneet matkailijat painottivat kuitenkin muualle Kainuuseen saapuneita matkailijoita enemmän mielenkiintoisten harrastusmahdollisuuksien merkitystä matkakohteen valintakriteerinä. (Juntheikki 2004, 13-25, 75-88.)

3 SUUNNISTUSSUHTEEN ERI ULOTTUVUUDET

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys (kuvio 1) voidaan kuvata kolmitasoisena rakennelmana, jonka ensimmäisen tason ja samalla perustuksen muodostaa suunnistussuhde. Tarkastelen Kainuun Rastiviikon osallistujien suunnistussuhdetta suunnistusharrastukseen kiinnittymisen käsitteen sekä liikuntasuhdekäsitteen kautta. Pasi Kosken (2004) liikuntasuhdekäsitettä käytän hyväkseni etupäässä suunnistuksen näkökulmasta eli puhun suunnistussuhteesta, mutta myöhemmin suunnistajia ryhmitellessäni laajennan katsantoni koskemaan myös muuta vapaa-ajan liikkumista, kuten muiden lajien liikuntatapahtumiin osallistumista. Suunnistusharrastukseen kiinnittymisen kautta tarkastelen omakohtaisen suunnistamisen tärkeyttä ja keskeisyyttä harrastajalleen. Tutkimukseni teoreettisen viitekehysten toisella tasolla on Stebbinsin (1992) vakavan vapaa-ajan käsite, jonka pohjalta teen tulkintoja siitä, miten vakavana vapaa-ajan harrastuksena suunnistus näyttäytyy eri osallistujaryhmille. Vakavan vapaa-ajan käsitteeseen liittyen tarkastelen myös sitä, mille osallistujaryhmille suunnistus on elämäntapa tai yksi elämäntavan ilmentäjä. Viitekehysten kolmannella tasolla ovat itse tapahtuma ja tapahtumaan osallistumisen motiivit. Osallistumismotiivien avulla, yhdessä suunnistussuhteen kanssa, pyrin tekemään tulkintoja siitä, miksi eri osallistujaryhmät osallistuvat Kainuun Rastiviikolle.



KUVIO 1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

3.1 Suunnistus osana liikuntasuhdetta

Tarkastelen tutkimuksessani Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmien suunnistussuhdetta käyttäen hyväksi suunnistukseen kiinnittymisen (involvement) (mm. Richins & Bloch 1986, 280) käsitettä sekä Pasi Kosken (2004) esittelemää liikuntasuhdekäsitettä. Liikuntasuhde on käsitteenä laajempi kuin ainoastaan suunnistukseen rajoittuva suunnistussuhde, mutta liikuntasuhteen sisällään pitämät osa-alueet voidaan erottaa myös suunnistuksen sisällä. Käytän liikuntasuhdekäsitettä siis hyväkseni erityisesti suunnistuksen näkökulmasta, mutta mahdollisuuksien mukaan pyrin laajentamaan eri osallistujaryhmiä koskevan kuvaukseni kattamaan myös muuta liikuntaa kuin suunnistusta. Osallistumismotiivien avulla pyrin selvittämään, miksi Kainuun Rastiviikolle osallistutaan, mutta samalla myös hahmottamaan osallistujien suhdetta suunnistusharrastuksen eri osa-alueisiin.

Kosken (2004) liikuntasuhteen käsitteellä tarkoitetaan yksittäisen ihmisen asemoitumista liikunnan sosiaaliseen maailmaan. Yksilön liikuntasuhteelle on ominaista, että se muokkautuu koko elämänkaaren ajan, eli määritämme suhdettamme ja asettumistamme liikunnan sosiaaliseen maailmaan jatkuvasti, ja myös tiedostamattamme. Jotkut saattavat olla liikuntatoiminnassa kiinteästi mukana koko elämänsä ajan, kun taas toisille liikunnan maailma avautuu tärkeänä vain jossain elämän vaiheessa tai ei koskaan. Silti, vaikka jollekin liikunnan sosiaalinen maailma ei avautuisi koskaan kovin tärkeänä tai se avautuisi

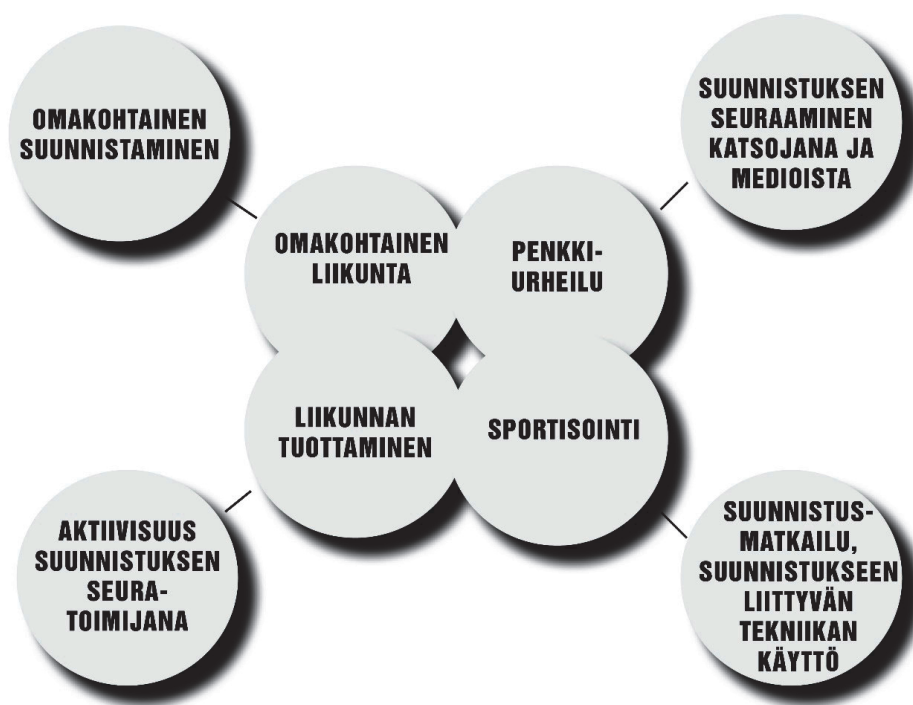
jopa negatiivisena, on hänellä olemassa liikuntasuhde. Liikuntasuhteelle on edelleen tyypillistä, että osallisuutemme liikunnan sosiaalisessa maailmassa voi vaihdella myös liikunnan osa-alueesta toiseen; voimme olla asiantuntijoita suunnistuksessa, mutta fitness -urheilun maailmasta emme ymmärrä mitään. (Koski 2004, 190-191.)

Koski (2004) kuvaa yksilön osallisuutta (liikunnan) sosiaalisiin maailmoihin käyttäen Unruhien (1979) luokitusta, jonka mukaan sosiaalisen maailmaan osallistujat voidaan jakaa neljään ideaalityyppiin sen mukaan, miten lähellä sosiaalisen maailman toimintoja ja tietämystä yksilö on. Muukalaiset ovat sosiaalisessa maailmassa täysin vieraita ja vailla ymmärrystä kyseisen maailman merkityksistä ja merkityksellisyydestä. Esimerkiksi kolmen tunnin maratonajan alitus avautuu maratoonarille paljon merkityksellisempänä kuin juoksua täysin ymmärtämättömälle. Turistit ovat puolestaan tietämättömiä, mutta kiinnostuneita sosiaalisesta maailmasta ja saattavat vierailinkin siellä hetkisen esimerkiksi kokeilemalla jotain uutta lajia. Regulaarit ovat sosiaaliseen maailmaan ja siihen liittyvään toimintaan kiinnittyneitä vakio-osallistujia, jotka ymmärtävät hyvin ko. maailman kulttuurisia merkityksiä. Insaiderit ovat sosiaalisen maailman sisäpiiriläisiä. Heille sosiaalinen maailma ja sen merkitykset ovat vahva osa elämäntyyliä ja identiteettiä. Insaiderit ovat niitä, jotka ylläpitävät sosiaalisen maailman rakenteita ja luovat siellä uusia merkityksiä. (Koski 2004, 191.)

Liikuntasuhdekäsitteestä tekee käytettävyydeltään joustavan sen moniulotteisuus. Koski (2004, 192-194) jakaa liikuntasuhteen neljään osa-alueeseen, jotka ovat omakohtainen liikunta, penkkiurheilu, liikunnan tuottaminen sekä sportisointi. Omakohtainen liikunta pitää sisällään näkyvän vapaa-ajan liikunnan harrastamisen tai arkiliikunnan. Liikunta-aktiivisuus kuvaa selkeästi liikuntasuhdetta pitäen sisällään esimerkiksi harrastetut lajit, intensiteetin sekä tavoitteet. Osallisuutemme tässä liikunnan maailmassa voi vaihdella lajista toiseen tai kattaa koko omakohtaisen liikunnan harrastamisen. Tutkimuksessani tarkastelen Kainuun Rastiviikon osallistujien suhdetta omakohtaiseen liikuntaan sekä suunnistuksen näkökulmasta että laajemmin osallistujien liikkujatyyppittelyn kautta. Penkkiurheilulla tarkoitetaan muiden liikkujien edesottamusten seuraamista. Kilpaurheilun seuraamisen lisäksi penkkiurheilu pitää sisällään myös muunlaisen liikunnan seuraamisen. Liikunnan seuraaminen voi tapahtua esimerkiksi tapahtumapaikalla, verkossa, tietokone- tai mobiilipelien sekä sovellusten kautta tai joukkotiedotusvälineistä. Penkkiurheilunkin osa-alueella osallistumistyyppimme voi vaihdella muukalaisesta insaideriin sen mukaan, miten aktiivisesti tai millä ymmärryksen tasolla penkkiurheilua seuraamme.

Tässä tutkimuksessa osallistujien suhdetta suunnistukseen liittyvään penkkiurheiluun tarkastellaan suunnistuksen MM-kilpailujen seuraamisen sekä yleisesti verkossa ja painetussa mediassa tapahtuvan suunnistuksen seuraamisen kautta. Liikuntasuhteen kolmas osa-alue, tuottaminen, kuvaa yksilön suhdetta liikunnan tuottamiseen. Organisoidun liikunnan tuottajia voivat olla esimerkiksi ammatikseen liikunnan parissa työskentelevät, vanhemmat, opettajat sekä liikunnan kansalaistoimijat. Liikunnan massatapahtumien, kuten Kainuun Rastiviikon kohdalla liikunnan tuottajia ovat myös tapahtuman osallistujat, joi-

den edesottamuksia suunnistajan tasosta riippuen mm. yleisö, seurakaverit, perhe ja media seuraavat (Puronaho 2006, 37). Tutkimuksessani osallistujien suhdetta suunnistuksen tuottamiseen selvitetään kartoittamalla heidän aktiivisuuttaan suunnistuksen seuratoimijoina. Kosken (2004, 193) mukaan Unruh`n osallistujaluokittelu toimii hyvin juuri kansalaistoiminnan osa-alueella. Neljäs liikuntasuhteen osa-alue, sportisointi, tarkoittaa urheilun ja siihen liittyvien merkitysten siirtymistä asiayhteyksiin ja elämäntiloihin, joilla ei ole välttämättä tekemistä urheilun tai liikunnan kanssa. Sportisoinnin yksi muoto on liikuntaan liittyvä kulutus. Tutkimuksessani suunnistajien suhdetta sportisointiin kuvaavat osallistuminen suunnistustapahtumiin Suomessa ja ulkomailla sekä suunnistussuorituksen tallentamiseen ja analysointiin liittyvien teknisten apuvälineiden käyttö. Molempia, sekä suunnistusmatkailua että teknisten laitteiden hankintaa ja käyttöä, voidaan pitää keinoina rakentaa ja pönkittää omaa statussia ja identiteettiä suunnistajana (Koski 2004, 194). On kuitenkin huomioitava, että sekä liikuntamatkailulla että teknisten laitteiden käytöllä on suunnistajalle varmasti myös muita esimerkiksi virkistytymiseen ja suorituksen kehittämiseen liittyviä merkityksiä. Kuviossa 2 on esitetty alkuperäiset liikuntasuhteen neljä osa-alueita sekä soveltaen samat osa-alueet tässä suunnistuksen maailmaan sijoittuvassa tutkimuksessa.



KUVIO 2 Liikunta- ja suunnistussuhteen osa-alueet (muokattu lähteestä Koski 2004, 192)

Liikuntasuhde on koko elämänkaaren kestävä rakennusprosessi (Koski 2004, 195-199). Tämän tutkimuksen aineisto ei anna mahdollisuutta tutkia suunnistussuhdetta kovinkaan tarkasti eri ikävaiheiden suhteen, mutta tapahtuman osallistujien laajan ikärakenteen ansiosta voidaan tehdä arvioita osallistujan iän ja perhetilanteen vaikutuksesta suunnistussuhteeseen.

Liikuntasuhteeseen liittyvissä aikaisemmissa tutkimuksissa on keskitytty yleensä vain yhteen liikuntasuhteen osa-alueeseen, kuten penkkiurheiluun liittyvään fanitukseen (mm. Stevens & Rosenberg 2012; Doyle ym. 2013; Zetou ym. 2013) tai omakohtaiseen liikuntaan (mm. SLU 2010; Burton ym. 2012; Mäkinen ym. 2012). Liikuntasuhdekäsitettä ovat tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana kokonaisvaltaisemmin käyttäneet väitöskirjatutkimuksissaan Lehmuskallio (2007) ja Zacheus (2008) sekä pro gradu -tutkimuksessaan Lehtosaari (2010). Mari Lehmuskallion (2007) väitöskirjassa tutkittiin kvantitatiivisin menetelmin kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteeseen liittyen heidän liikuntakultustaan. Tutkimuksen mukaan 70 % vastaajista piti liikuntaa tärkeänä asiana elämässä ja liikuntasuhteen vahvuutta selittivät luotettavasti omatoimisen ja seurassa harrastetun liikunnan tiheys sekä liikuntatekstiilien käyttötiheys muussa kuin liikuntayhteydessä. Tuomas Zacheus (2008) selvitti tutkimuksessaan niin ikään laajaa kvantitatiivista aineistoa käyttäen, millaisia liikuntasukupolvia Suomesta löytyy. Tutkimuksen mukaan Suomesta voidaan erottaa viisi liikuntasukupolvea: 1) perinteisen liikunnan sukupolvi (1923-1949 syntyneet), 2) kuntoliikunnan läpimurron sukupolvi (1950-luvulla syntyneet), 3) liikuntakulttuurin murroksen sukupolvi (1960-luvulla syntyneet), 4) teknistyneen liikuntakulttuurin nousun sukupolvi (1970-luvulla syntyneet) ja 5) eriytyneen liikuntakulttuurin sukupolvi (1980-1988 syntyneet). Erityisesti Zacheuksen tutkimus herättää mielenkiintoisia kysymyksiä myös omaan tutkimukseeni liittyen. Voidaanko Kainuun Rastiviikon osallistujista esimerkiksi havaita, että lajiin liittyvä teknisten laitteiden käyttö ilmenisi erityisesti 1970-luvulla syntyneiden teknistyneen liikuntakulttuurin nousun sukupolven edustajissa? Liikuntasuhdekäsitettä ei ole aikaisemmin sovellettu liikuntatapahtumiin liittyvässä liikuntasosiologisessa tutkimuksessa.

3.2 Suunnistusharrastukseen kiinnittyminen

Vapaa-ajan (liikunta)harrastukseen kiinnittymisen (leisure involvement) tai tässä tapauksessa suunnistukseen kiinnittymisen käsitteellä sekä edellisessä kappaleessa esitellyllä liikuntasuhdekäsitteellä on paljon yhtymäkohtia. Tosin liikuntasuhdekäsite voidaan nähdä kiinnittymistä laajempänä kokonaisuutena, joka huomioi liikuntaan sosiaalistumisessa yksityiskohtaisemmin kaikki liikunnan osa-alueet. Perustelen kiinnittymiskäsitteen käyttöä tutkimuksessani sillä, että sen avulla pystyn syventämään käsitystäni eri osallistujaryhmien omakohtaiseen suunnistukseen sitoutumisesta ja omistautumisesta. Kiinnittymisen avulla pääsen huonosti käsiksi suunnistukseen liittyvään penkkiurheiluun tai sportisointiin, mutta suunnistussuhteen niihin osa-alueisiin etsin vastauksia

Kainuun Rastiviikolle osallistumismotiivien sekä suunnistusmatkailuaktiivisuuden ja suunnistukseen liittyvien teknisten laitteiden käytön kautta.

Alkuperäisen sosiaalisen arvioinnin teoriaan pohjautuvan määritelmän mukaan kiinnittymisellä tarkoitetaan asennetta, joka yksilölle muodostuu hänen ollessaan vuorovaikutuksessa sosiaalisen ympäristönsä kanssa. Muodostunut asenne kertoo siitä, mikä yksilön mielestä on tärkeää ja merkityksellistä ja vaikuttaa näin ollen hänen arvioonsa itsestä ja toisista sekä lopulta käyttäytymispäätöksiin. Kulutuskäyttäytymisen tutkijat kiinnostuivat kiinnittymisen käsitteestä 1960-luvulla, koska sen uskottiin tuovan uusia mahdollisuuksia kulutuskäyttäytymisen ja kulutusrakenteen ennustamiseen. Käsitteen käyttökelpoisuutta kulutuskäyttäytymisen ennustamisessa on sittemmin kritisoitu, koska tutkimuksissa henkilöiden väliset erot kiinnittymisessä eri kulutustuotteisiin ovat olleet pieniä. Liikunnan ja vapaa-ajan tutkimuksen piiriin kiinnittymisen käsite rantautui 1970-luvun lopulla. Tutkijat uskoivat kiinnittymiseen liittyvien tutkimussovellusten auttavan selittämään vapaa-ajan aktiviteettien synnyttämiä älyllisiä ja tunteisiin liittyviä merkityksiä sekä harrastusmääriä. (Wiley ym. 2000, 19-20.)

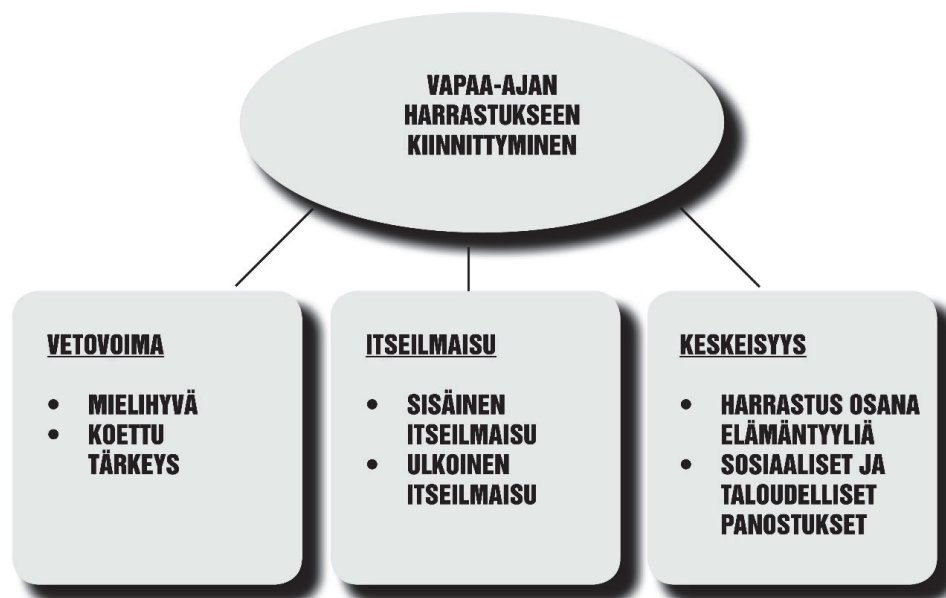
Kiinnittymisen käsitteelle on annettu kirjallisuudessa useita määritelmiä. Richins ja Bloch (1986, 280) määrittelevät pysyvän kiinnittymisen syntyvän siitä, kuinka paljon tuote (tai aktiviteetti) liittyy kuluttajaansa ja/tai kuinka paljon sen kuluttaminen aiheuttaa mielihyvää kuluttajalle itselleen. Zaichowsky (1985, 342) määrittelee kiinnittymisen tarpeisiin, arvoihin ja kiinnostukseen perustuvana henkilökohtaisena merkityksenä. Käytetyimmän, kulutuskäyttäytymisen tutkimuksesta vapaa-ajan tutkimukseen johdetun määritelmän mukaan, vapaa-ajan harrastukseen kiinnittymisellä tarkoitetaan vapaasti suomennettuna ”vapaa-ajan aktiviteettiin kohdistuvaa piilevää motivaation, innostuksen tai kiinnostuksen tilaa, jonka saa aikaan jokin erityinen aktiviteettiin liittyvä ärsyke” (Havitz & Dimanche 1997, 246). Edellä mainittu määritelmä kuvaa samalla kiinnittymisen sosiaalis-psykologista ulottuvuutta (Havitz & Dimanche 1999). Kimin, Scottin ja Cromptonin (1997) mukaan kiinnittymisen käsite pitää sisällään myös käyttäytymiseen liittyvän ulottuvuuden, jonka Stone (1984) määrittelee ”ajaksi ja/tai vaivaksi, joka käytetään aktiviteetin suorittamiseen”. Kiinnittymisen voidaan edelleen jakaa kahteen tasoon; pysyvään kiinnittymiseen sekä tilannekohtaiseen kiinnittymiseen (Richins & Bloch 1986). Kulutustutkimuksen alalla useimmin tutkittua tilannekohtaista kiinnittymistä kuvastaa esimerkiksi kauppojen sisällä olevien ale- ja mainoskampanjoiden aikaan saama välitön kiinnittymisen, jossa kiinnittymisen motiivit ovat vaihtuvia ja ohimeneviä. Vapaa-ajan aktiviteetteihin liittyvän tutkimuksen kohteena on ollut etupäässä pysyvä kiinnittymisen, jossa aktiviteettiin tai siihen liittyvään tuotteeseen kiinnittyvät motiivit ovat sisäsyntyisiä ja pysyviä. (Kyle ym. 2007.) Keskityn tutkimuksessani pysyvään kiinnittymiseen, koska tutkin osallistujien kiinnittymistä suunnistusharrastukseen enkä pelkästään Kainuun Rastiviikko -tapahtumaan. Ainoastaan tapahtumaan keskittyminen olisi tarjonnut mahdollisuuden tutkia sekä pysyvää että tilannekohtaista kiinnittymistä. Kiinnittymisen käsitteellä viittaan tekstissäni siis nimenomaan pysyvään kiinnittymiseen.

Kiinnittymisen tutkimus vapaa-ajan tutkimuksen alalla yleistyi 1980-luvun loppupuolelta lähtien, jolloin kiinnittymisen mittaamiseen alettiin kehittää erilaisia yksi- ja moniulotteisia mittareita. Vapaa-ajan tutkimuksessa eniten käytetty ja sovellettu kiinnittymisen mittari on ollut Laurentin ja Kapfererin (1985) kulutustavaroiden kulutuksen ennustamiseen kehittämä moniulotteinen mittari. Zaichkowskyn (1985) samaan aikaan kehittämä yksiulotteinen kiinnittymisen mittari on ollut tutkijoiden käytössä niin ikään, mutta näkemykset yksiulotteisen mittarin luotettavuudesta verrattuna moniulotteiseen malliin ovat ristiriitaisia. (Kyle ym. 2007.) Laurentin ja Kapfererin luoman moniulotteiseen mittarin tai sen sovelluksen ovat arvioineet luotettavaksi mm. McIntyre (1989), McIntyre ja Pigram (1992), Havitz ja Dimanche (1997; 1999), Wiley ym. (2000) sekä Kyle ym. (2003).

Vaikka tutkimuskentällä vallitsee yksimielisyys moniulotteisen mallin toimivuudesta ja luotettavuudesta kiinnittymisen mittarina, ovat tutkijat esittäneet erilaisia tulkintoja mitattavissa olevien ulottuvuuksien määrästä ja sisällöstä. Laurentin ja Kapfererin alkuperäisen mallin mukaan moniulotteinen mittari piti sisällään pysyvän kiinnittymisen viisi ulottuvuutta; tärkeys, mielihyvä, riskin todennäköisyys, riskin seuraus sekä eleet/merkit. Mallissa tärkeys (importance) kuvaa kuluttajan kokemaa tuotteen kuluttamisen tärkeyttä ja mielihyvä (pleasure) puolestaan sitä, miten paljon kuluttaja saa mielihyvää kuluttamastaan tuotteesta. Riskin todennäköisyys (risk probability) kuvaa sitä, miten todennäköistä kuluttajalle on tehdä huono kulutusvalinta, ja riskin seuraus (risk consequence) sitä, miten merkityksellisinä kuluttaja kokee huonot kulutusvalinnat. Eleillä tai merkeillä (sign) tarkoitetaan kulutetun tuotteen identiteetin ja kuluttajan oman identiteetin välistä yhteyttä, eli toisin sanoen sitä, mitä kulutettu tuote kertoo kuluttajastaan.

Nykyisessä vapaa-ajan harrastamiseen liittyvässä tutkimuksessa, selvästi havaittavissa olevina ja luotettavasti mitattavina, kiinnittymisen ulottuvuuksina pidetään yleisesti McIntyren (1989) tutkimuksessa esiin nostettuja vetovoimaa (attraction), itseilmaisua (self-expression) ja keskeisyyttä (centrality). McIntyren kolmeen ulottuvuuteen perustuvan mallin ovat havainneet tutkimuksissaan luotettavimmaksi mm. Dimanche ym. (1991), McIntyre ja Pigram (1992), Havitz ja Dimanche (1997), Wiley ym. (2000) sekä Iwasaki ja Havitz (2004). Mallissa vetovoimalla tarkoitetaan vapaa-ajan harrastuksen aiheuttamaa mielihyvää sekä koettua harrastuksen tärkeyttä. McIntyren tutkimuksessa sekä myöhemmin myös muissa tutkimuksissa Laurentin ja Kapfererin mallin tärkeys ja mielihyvä latautuivat samalle faktorille, joka siis nimettiin vetovoimaksi. McIntyre teki tutkimuksessaan Laurentin ja Kapfererin kanssa samankaltaisen havainnon siitä, että vapaa-ajan harrastuksen ja harrastajan identiteetin välillä on olemassa yhteys, eli toisin sanoen harrastus kertoo aina jotain harrastajastaan. McIntyre nimesi tämän ulottuvuuden itseilmaisuksi (vrt. Laurent & Kapfererin eleet/merkit). Vapaa-ajan tutkimuksen kirjallisuudessa itseilmaisuuksiin sisällytetään usein kaksi alaulottuvuutta; sisäinen ja ulkoinen itseilmaisuuksiin. Vapaa-ajan harrastuksella/harrastuksessa harrastaja haluaa usein välittää itsestään tiettyä kuvaa toisille (ulkoinen itseilmaisuuksiin), mutta toisaalta harrastamisessa on kyse

myös vapaasta sisäisestä itseilmaisusta, jolla ei ole ulkoista kohdetta. (Wiley ym. 2000.) McIntyren mukaan keskeisyys-ulottuvuus pitää sisällään harrastukseen liittyvät elämäntyylliset valinnat sekä harrastuksen eteen tehdyt henkilökohtaiset taloudelliset ja sosiaaliset panostukset, jotka kertovat harrastuksen tärkeydestä. Vapaa-ajan harrastukseen kiinnittymisen ulottuvuudet ja niiden sisältään pitämät ominaisuudet on esitetty tiivistettynä kuviossa 3.



KUVIO 3 Vapaa-ajan harrastukseen kiinnittymisen ulottuvuudet (pohjautuu lähteeseen Wiley ym. 2000, 20-21)

Laurentin ja Kapfererin mallin sisällään pitämiä riskiulottuvuuksia ei useimmissa vapaa-ajan harrastukseen kiinnittymistä käsittelevissä tutkimuksissa ole pystytty havaitsemaan omina faktoreinaan, vaan ne ovat sisältyneet muihin edellä mainittuihin kiinnittymisen ulottuvuuksiin (mm. Havitz & Dimanche 1997). Syyksi riskiulottuvuuksien havaitsemattomuudelle vapaa-ajan tutkimuksessa on esitetty se, että vapaa-ajan harrastus poikkeaa tutkimuskohteena huomattavasti esimerkiksi kuluttajatuotteista. Vapaa-ajan harrastuksessa harrastaja on itse tiiviisti mukana vaikuttamassa harrastuskokemuksen syntyyn, kun taas kulutustuotteiden kohdalla kysymyksessä on valmis tuote, jonka tekemiseen tai ominaisuuksiin kuluttajalla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa. Kun vaikutusmahdollisuudet tuotteen ominaisuuksiin ja toimivuuteen ovat pienet, sisältyy kulu-tukseen myös suurempi ja selkeämmin yksilöitävissä oleva riski huonojen kulu-tuspäätösten tekemiseen. (Kyle ym. 2007.)

Kiinnittymisen käsitteen kanssa paljon yhtäläisyyksiä löytyy erityisesti urheilun seuraamisen mittariksi kehitetystä psykologisen jatkumon mallista (Psychological Continuum Model, PCM) (Funk & James 2001). Mallin mukaan

yksilön kiinnittyminen esimerkiksi tietyn urheilujoukkueen faniksi voidaan nähdä nelitasoisena prosessina, jonka tasot ovat: 1) yleinen tietoisuus joukkueesta, 2) joukkueesta kiinnostuminen, 3) kiinnittyminen joukkueeseen sekä 4) uskollisuus joukkueelle. Kiinnittymiseen liittyvässä tutkimuksessa on yhtenä osana tai omana alueenaan käytetty myös Shamirin (1992) kehittämää mittaria, jolla mitataan vapaa-ajan harrastuksen merkitystä omalle identiteetille sekä sosiaaliselle identiteetille eli sille, mitä muut ihmiset ajattelevat yksilöstä esimerkiksi jonkin lajin harrastajana. Shamirin mukaan harrastajan oma identiteetti ja sosiaalinen identiteetti kertovat siitä, millä tasolla harrastaja samaistuu harrastukseensa tai siihen liittyvään alakulttuuriin. (Shamir 1992.)

Vapaa-ajan harrastukseen liittyvää kiinnittymistä on tutkittu useissa eri urheilu- ja liikuntalajeissa ja useista eri näkökulmista. Havitzin & Dimanchen (1999) laajan tutkimuskatsauksen mukaan kiinnittymisen on todettu olevan positiivisesti yhteydessä harrastukseen liittyvään tietopääomaan ja mielipidejohtamiseen sekä harrastuksen intensiteettiin ja kestoan. Tutkimusten mukaan voimakas harrastukseen kiinnittyminen on yhteydessä myös harrastukseen liittyviin "flow"-kokemuksiin (Havitz & Mannell 2005). Lisäksi harrastukseen kiinnittymisellä on nähty olevan positiivinen yhteys harrastuksesta saatuun tyydytykseen (Green & Chalip 1997), harrastukseen sitoutumiseen (Kim ym. 1997; Iwasaki & Havitz 2004) sekä mm. harrastukseen liittyvällä matkalla matkakohteeseen kiinnittymiseen (Kyle ym. 2003). Voimakkaasti kiinnittyneet harrastajat ovat satunnaisia harrastajia tarkempia harrastukseen liittyvästä kulu- tuksesta. He esimerkiksi käyttävät useimmin vain juuri tiettyjä, harrastajien parissa suosittuja, harrastukseen liittyviä palvelun tarjoajia (Havitz ym. 1994).

Changin ja Gibsonin (2011) tutkimuksessa monipäiväisen melontatapah- tuman osallistujia (n=113) segmentoitiin melontaan kiinnittymisen sekä matkai- lutottumusten perusteella. Tutkimuksessa melontaan kiinnittymisen ulottu- vuudet selvitettiin konfirmatorisen faktorianalyysin avulla ja segmentointi teh- tiin jakamalla osallistujat vahvasti ja heikosti melontaan kiinnittyneisiin melo- jiiin ja ristiintaulukoimalla melojatyyppit matkailutottumuksiin liittyvien muuttu- jien kanssa. Tuloksena löydettiin neljä osallistujasegmenttiä; vakavat melojat, satunnaiset, mutta fyysisesti aktiiviset melojat, luontokeskeiset melojat sekä melojat, jotka harrastivat myös muita aktiviteetteja ja matkailumuotoja. Tutki- muksessa havaittiin myös, että melontaan voimakkaimmin kiinnittyneet osallis- tujat harrastivat muita useammin lomamatkallaan melontaa ja tai melonnan kanssa samankaltaisia ulkoliikuntalajeja. Samaan tulokseen ovat omassa tutki- muksessaan päätyneet aikaisemmin myös Brey ja Lehto (2007).

Alexandris ym. (2013) segmentoivat uinnin harrastajia (n=260) uintiin kiinnittymisen perusteella sekä tutkivat edelleen, onko eri segmenteillä selvää demografista profiilia. Tutkijat löysivät segmentointimenetelmänä käytetyn k- means klusteroinnin tuloksena kolme eri tasoilla uintiin kiinnittynyttä ryhmää, joista kaikista vihkiytyneimmät uimarit profiloituivat keski-ikäisiksi naimisissa oleviksi naisiksi ja vähiten uintiin kiinnittyneet harrastajat olivat pääasiassa miehiä ja nuoria henkilöitä. Keskimmaisella ryhmällä ei ollut selkeää demogra- fista profiilia. Tutkimuksessa selvitettiin myös kiinnittymisen yhteyttä yleiseen

lajikiinnostukseen, jolloin tutkijat havaitsivat lajikiinnostuksen olleen positiivisesti yhteydessä uintiin kiinnittymiseen.

Chalip ja McGuirly (2004) segmentoivat maratontapahtuman osallistujia (n=277) tapahtumamatkaan liittyvien palveluiden kulutuksen perusteella. Tutkimuksessa löydettiin k-means klusterianalyysiä käyttäen neljä osallistujasegmenttiä; 1) juoksulle omistautuneet, 2) juoksevat turistit, 3) aktiivijuoksijat sekä 4) shoppailevat juoksijat. Tulosten mukaan juoksulle omistautuneimmat osallistujat olivat vanhimpia ja käyttivät vähiten muita palveluita tapahtumamatkan aikana, kun taas nuorimmat osallistujat olivat vähiten kiinnittyneitä juoksemiseen ja käyttivät aktiivisesti myös muita oheistapahtumia ja -palveluita. Harrastukseen kiinnittymisen negatiivisen yhteyden matkailupalveluiden kulutukseen huomasivat tutkimuksessaan myös Nogawa ym. (1996). Pitkänmatkanjuoksijoilla tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että juoksemiseen voimakkaimmin kiinnittyneet juoksijat matkustivat useammin yön yli kestäville matkoille, jotka liittyivät juoksutapahtumiin osallistumiseen, mutta toisaalta vähemmän kiinnittyneet juoksijat osallistuivat tapahtumiin useammin kuin voimakkaasti kiinnittyneet juoksijat. Samassa tutkimuksessa havaittiin myös, että juoksuun voimakkaammin kiinnittyneet harrastajat kuluttivat tapahtumamatkan aikana enemmän rahaa kuin vähemmän kiinnittyneet harrastajat, mikä on ristiriidassa aikaisemmin esitellyn Chalip & McGuirly'n (2004) tutkimuksen tulosten kanssa. (McGehee ym. 2003.)

Oman tutkimukseni innoittajana toimi Getzin ja McConnellin (2011) tutkimus, jossa tutkittiin monipäiväisen maastopyöräilytapahtuman osallistujien (n=128) tapahtumamatkailuun liittyviä tekijöitä maastopyöräilyyn kiinnittymisen, vakavan vapaa-ajan ja tapahtumaan osallistumismotiivien näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan osallistujat, jotka olivat erittäin voimakkaasti kiinnittyneitä maastopyöräilyyn, hakivat tapahtumista uusia ja yksilöllisempiä kokemuksia sekä ennen kaikkea uusia ja entistä suurempia maastopyöräilyllisiä haasteita. Tutkijat tekivät tuloksista johtopäätöksen, että tapahtumajärjestäjien kannattaa tapahtumien markkinoinnissa huomioida eri osallistujaryhmien erilaiset odotukset sekä "kieli", jota lajin harrastajat omassa sosiaalisessa ympäristössään käyttävät.

Vapaa-ajan liikuntaharrastukseen kiinnittymistä on tutkittu myös yleisemmällä tasolla sukupuoleen (Wiley ym. 2000) ja fyysiseen aktiivisuuteen (Havitz ym. 2013) liittyen. Wiley, Shaw'n ja Havitzin jääkiekkoilijamiehillä ja -naisilla sekä taitoluistelijamiehillä ja -naisilla tehdyn tutkimuksen mukaan kiinnittymisen vetovoima-olottuvuus (harrastuksesta saatu mielihyvä ja harrastuksen koettu tärkeys) oli naisilla merkittävämpi kuin miehillä. Havitzin, Kaczynskin ja Mannelin tutkimuksessa todettiin vapaa-ajan liikuntaharrastukseen kiinnittymisellä ja fyysisen aktiivisuuden määrällä olevan selkeä positiivinen yhteys.

Kiinnittymisen perusteella on segmentoitu myös urheilufaneja. Jalkapallon kannattajiin kohdistuneessa tutkimuksessa havaittiin, että aktiivisemmat jalkapallofanit olivat passiivisempia faneja kiinnittyneempiä omaan suosikki-

joukkueeseensa ja heille jalkapallon fanittaminen oli merkittävä itseilmaisun keino (Alexandris & Tsiotsou 2012).

Yhteenvetona voidaan todeta, että vapaa-ajan harrastuksiin liittyvää kiinnittymistä on tutkittu varsin laajasti. Tutkimusten perusteella voidaan lähes kiistatta osoittaa, että vapaa-ajan harrastukseen kiinnittymisen muodostavat kolme ulottuvuutta; keskeisyys, vetovoima ja itseilmaisus. Kiinnittymisen ulottuvuuksiin pohjautuvia eri urheilu- ja liikuntalajien osallistujasegmentointitutkimuksia on tehty kuitenkin varsin vähän. Tehdyt tutkimukset ovat olleet pääasiassa kvantitatiivisia kyselylomaketutkimuksia, joiden vastaajamäärät ovat suhteellisen pieniä tai tutkimuksissa harrastukseen kiinnittymisen perusteena on käytetty muita kriteerejä kuin kiinnittymisen kolmea ulottuvuutta. Niin ikään vain muutamia tutkimuksia löytyy urheilu- tai liikuntalajiin kiinnittymisen ja tapahtumaan osallistumismotiivien yhteyksistä. Suunnistukseen liittyen aihepiiri on täysin tutkimaton. Muissa kestävyystyypisissä lajeissa tehdyt tutkimukset osoittavat niiden puutteista huolimatta sen, että urheilutapahtumiin osallistuu kolmesta neljään urheilulajiin eri voimakkuudella kiinnittynyttä osallistujaryhmää, joiden ääripäissä ovat erittäin vakavat harrastajat ja tapahtumaan ensisijaisesti matkailun vuoksi osallistuvat satunnaisemmat harrastajat.

3.3 Rennosta harrastelusta vakavaan vapaa-aikaan

Vaikka suunnistus onkin useimmille vain harrastus, se voi olla myös enemmän kuin harrastus. Se voi olla kiehtova sosiaalinen maailma, joka täyttää lähes kaiken vapaan ajan tehden siitä suunnistusharrastuksen näkökulmasta katsottuna vakavaa ja tavoitteellista, mutta samalla myös äärimmäisen antoisaa ja palkitsevaa. Vakavan vapaa-ajan (serious leisure) käsitteen esitteli ensimmäisenä Stebbins (1982). Stebbinsin määritelmän (Stebbins 1992, 3) mukaan vakava vapaa-aika on vapaasti suomennettuna:

Sellaisen amatöörimäisesti harrastetun aktiviteetin tai vapaaehtoistyön systemaattista harrastamista, jossa harrastaja haluaa pitkällä aikavälillä kehittää omia erityisiä taitojaan, kokemustaan ja tietämystään.

Vakavan vapaa-ajan vastakohtana rento vapaa-aika (casual leisure) määritellään lyhytaikaiseksi, miellyttäväksi aktiviteetiksi, jonka nautinnolliseen suorittamiseen tarvitaan vain vähän tai ei ollenkaan harjoittelua (Stebbins 2002, 11). Vapaa-ajan harrastukseen kiinnittymisen ja vakavan vapaa-ajan käsitteen keskeinen ero on siinä, että kiinnittyminen kuvaa harrastukselle omistautumisen ja sitoutumisen astetta (Havitz & Dimanche 1999), kun taas vakavan vapaa-ajan käsite ilmentää ennemminkin harrastuksen syvenemiseen liittyviä kokonaisvaltaisempia piirteitä korostaen erityisesti harrastukseen liittyvän eetoksen eli sosiaalisen maailman merkitystä. Erityisesti sosiaalisen maailman kautta vakavan vapaa-ajan käsitteellä on edelleen vahva yhteys aikaisemmin käsiteltyyn liikuntasuhdekäsitteeseen, jossa on pohjimmiltaan kyse siitä, miten syvällä liikunnan

eri osa-alueiden sosiaalisessa maailmassa henkilö on. Molemmissa käsitteissä pohjana on toiminut Unruhin (1979) luokitus neljään ideaalityyppiin sen mukaan, miten syvällä osallistuja on liikunnan tai harrastuksen sosiaalisessa maailmassa (Stebbins 2002, 73-74, Koski 2004, 191). Vakavan vapaa-ajan käsitteen kohdalla tarkastelun kohteena on jokin yksittäinen harrastus tai vapaa-ajan toiminta, kun taas liikuntasuhdekäsite on laajempi ja korostaa sitä, että henkilön osallisuusaste sosiaalisessa maailmassa voi vaihdella liikunnan osa-alueesta tai lajista toiseen. Vakavan vapaa-ajan käsitteen käyttöä tutkimuksessani perustelen sillä, että sen avulla voin kuvailla, millä osallistujaryhmillä suunnistuksen harrastamisen kokonaisvaltaisuus, tavoitteellisuus sekä suunnistukseen liittyvä sosiaalinen maailma korostuvat kaikkein eniten, eli suunnistaminen lähestyy elämäntapaa. Vuolteen (2000) mukaan tosin liikuntaa ei voi itsessään nähdä elämäntapana, vaan yhtenä alueena, jolla elämäntapaa ilmennetään (Vuolle 2000, 31).

Vakava vapaa-aika sisältää amatööriyden, harrastustoiminnan sekä vapaaehtoistoiminnan, mutta ei ammattilaisuutta. Ammattilaisuuden ja amatööriyden välinen ero on hankalasti määriteltävissä, mutta sen sijaan harrastustoiminta ja vapaaehtoistoiminta eroavat ammattilaisuudesta selvemmin. Stebbins (1992) näkee ammattilaisuuden ja amatööriyden riippuvuussuhteiden verkostona, jossa kolmantena tekijänä on yleisö. Ammattilaisuuden kriteereinä pidetään yleensä sitä, että esimerkiksi urheilussa ammattilainen saa suurimman osan toimeentulostaan harjoittelemalla ja kilpailemalla tietyssä lajissa. Kriteerinä pidetään usein myös sitä, että ammattilainen tekee työtään jollekin asiakkaalle. Urheilun maailmassa asiakkaana voidaan pitää yleisöä, mutta huomiotavaa on, että myös amatöörit esiintyvät urheillessaan aina jollekin yleisölle. Urheilussa ammattilaisuuden ja amatööriyden määrittäminen saattaa olla siis hyvinkin vaikeaa etenkin suunnistuksen kaltaisessa lajissa, jossa vain harvoin pääosa toimeentulosta tulee suunnistamisesta. Kuitenkin suurin osa maailman huippusuunnistajista pitää itseään varmastikin ammattilaisena. Ammattilaisuuden ja amatööriyden rajaa voidaankin pitää itse asiassa asenteellisena. Amatööri mieltää toimintansa mielellään amatöörimäiseksi ja riittävän korkealla tasolla ammattilainen on ammattilainen, kun hän pitää itseään sellaisena. Tutkimuksessani kilpasuunnistajista puhuttaessa mukana saattaa olla siis sekä ammattilaisia että amatöörejä.

Harrastelijoille on tyypillistä, että he odottavat saavansa harrastuksesta ensisijaisesti muuta kuin taloudellista hyötyä tai tyydytystä. Harrastelu ei myöskään täytä perinteisiä työnteon kriteerejä, eikä sitä yleensä tehdä erityisille asiakkaille tai yleisölle. Harrastelijat voidaan jakaa edelleen keräilijöihin, puuhailijoihin, aktiivisiin osallistujiin sekä kilpailuihin osallistuviin. Aktiivinen osallistuminen ja kilpailuihin osallistuminen pitävät sisällään samoja liikunta- ja urheilulajeja, mutta toisessa harrastuksen päämäärät ovat kilpailullisia. Kai- nuun Rastiviikon osallistujista on löydettävissä mitä luultavimmin sekä kilpailullisin että ei-kilpailullisin päämäärin osallistuvia harrastelijoita. Vakavan vapaa-ajan kolmas muoto, vapaaehtoistoiminta, pitää sisällään mm. vapaaehtoiset palvelutehtävät (esim. lasten hoitoapu), liikunnan ja urheilun seuratoiminnan

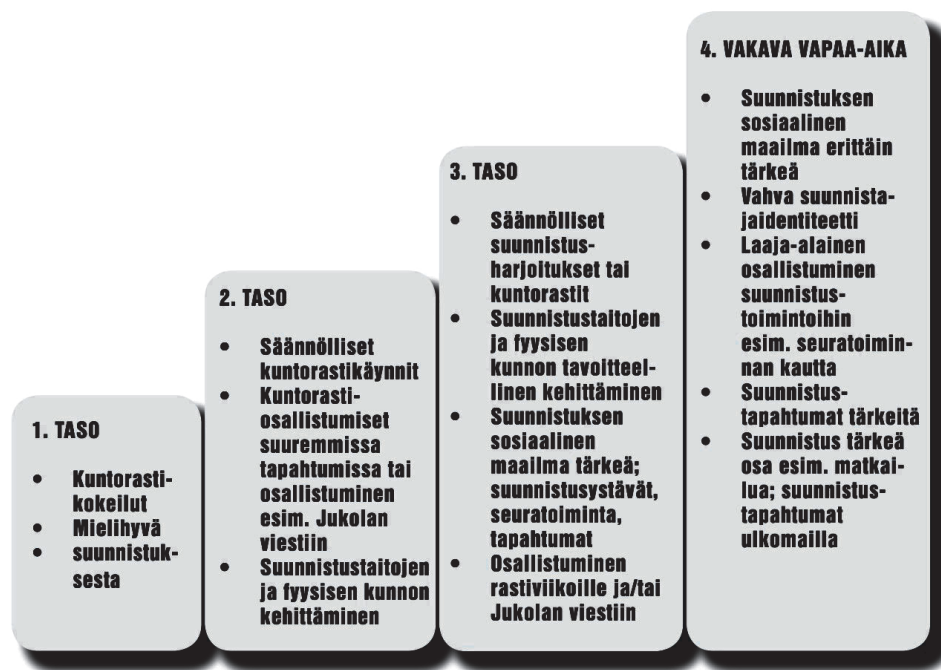
sekä poliittisen järjestötoiminnan. Kainuun Rastiviikon osallistujissa on varmasti myös aktiivisia vapaaehtoistoimijoita, mutta Kainuun Rastiviikolla heidän roolinsa on luultavasti ensisijaisesti amatööri tai harrastelija. (Stebbins 1992, 8-19; 38-58.) Suunnistukseen liittyviä keräilijöitä tai puuhailijoita on luultavasti olemassa hyvin vähän ja Kainuun Rastiviikon osallistujakunnassa heidän osuutensa lienee erittäin vähäinen. Voi tosin olla, että osa Rastiviikon aktiivisista osallistujista tai kilpailijoista keräilevät ja laskevat joko Kainuun Rastiviikon osallistujakertoja tai laajemmin eri rastiviikkojen tai suunnistustapahtumien osallistumiskertoja.

Vakavan vapaa-ajan käsitteen kuusi ominaispiirrettä, jotka tekevät vapaa-ajan harrastamisesta vakavaa vapaa-aikaa ovat: 1) harrastamisen sinnikkyys, 2) harrastukseen liittyvät urat, 3) merkittävät henkilökohtaiset panostukset harrastuksen eteen, 4) harrastuksesta saatavat pitkäaikaiset hyödyt, 5) harrastuksen erityinen eetos sekä 6) voimakas harrastukseen samaistuminen (harrastajaiden titeetti). (Stebbins 1992, 5-8.)

Harrastamisen sinnikkyys tarkoittaa, että harrastaminen ja siitä saadut positiiviset kokemukset vaativat joskus sinnikästä taistelua vastoinkäymisiä vastaan. Harrastukseen liittyvillä urilla puolestaan tarkoitetaan harrastuksen pitkäaikaista harrastamista ja siinä saavutettua kehitystä tai tuloksia. Merkittävät henkilökohtaiset panostukset ovat niiden tietojen tai taitojen opettelua ja harjoittelua, jotka auttavat harrastuksessa eteenpäin. Pitkäaikaisilla hyödyillä tarkoitetaan harrastuksesta saatavia hyötyjä, kuten esimerkiksi mahdollisuutta itseilmaisuuksiin, omakuvan kohenemista, yhteenkuuluvuuden tunnetta, sosiaalista vuorovaikutusta sekä harrastuksesta saatavia fyysisiä tai aineellisia hyötyjä. Erityinen eetos on harrastukseen liittyvä, erityinen sosiaalinen maailma, jossa harrastajat puhuvat yhteistä harrastukseen liittyvää ”kieltä” ja muodostavat omia alakulttuureitaan omine sääntöineen, arvoineen ja perinteineen. Vakavan vapaa-ajan kuudes ominaispiirre, samaistuminen, tarkoittaa sitä, että harrastaja puhuu harrastuksestaan mielellään ja suurella ylpeydellä sekä esimerkiksi esittelee itsensä tai ansionsa mielellään harrastuksen kautta. (Stebbins 1992, 5-8.) Edellä mainitut kuusi vakavan vapaa-ajan ominaisuutta ovat havainneet omissa tutkimuksissaan myös mm. Jones ja Symon (2001), Brown (2007) ja Tsaur ja Liang (2008).

Harrastuksen syveneminen satunnaisesta harrastelusta vakavaksi vapaa-ajaksi voidaan nähdä asteittaisena prosessina, jossa on havaittavissa selkeät askelmat seuraaville tasoille. Harrastukseen kiinnittyminen on saavuttanut perustason, kun harrastajassa korostuu jokin vakavan vapaa-ajan kuudesta ominaispiirteestä ja hän kokee harrastuksen itselleen tärkeäksi ja nauttii siitä. Kiinnittymisen toisella tasolla harrastamisessa korostuvat sinnikkyys sekä harrastuksen eteen tehtävät henkilökohtaiset panostukset. Toisin sanoen henkilö omistaa harrastukselle paljon aikaa ja vaivaa sekä kehittää harrastuksessa vaadittavia taitoja ja tietoja pystyäkseen toteuttamaan itseään entistä paremmin harrastuksen kautta. Toisella tasolla harrastaja alkaa myös välittää harrastuksen kautta toisille tiettyä kuvaa itsestään. Kolmannella tasolla harrastuksessa korostuvat piirteet: sinnikkyys, etenemispyrkimykset harrastuksessa sekä harrastuksen

erityinen eetos. Edellä mainitut piirteet edustavat pitkäaikaista kiinnittymistä harrastukseen ja mahdollistavat harrastuksen muodostumisen keskeiseksi osaksi harrastajan elämää. (Stebbins 2001, Cheng`n & Tsaur`n 2012, 57-58 mukaan.) Liikuntatapahtumien näkökulmasta osallistujan edistyminen satunnaisesta harrastajasta vakavan vapaa-ajan ilmentymäksi voidaan usein, muttei tietenkään aina, nähdä tapahtumaan osallistumisen polkuna pienistä paikallisista tapahtumista aluetason sekä kansallisen ja jopa kansainvälisen tason tapahtumiin (Shipway & Jones 2008.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi juoksu-harrastuksen aloittanut henkilö uskaltautuu ensiksi oman paikkakuntansa kyläjuoksuun, jonka jälkeen harrastuksen edetessä seuraavaksi tavoitteeksi tulee naapurikaupungissa järjestettävä puolimaraton ja edelleen muutaman vuoden harjoittelun jälkeen tavoitteena ovat maan suurin maratontapahtuma sekä myöhemmin suuret kansainväliset kaupunkimaratonit. Suunnistuksen maailmassa harrastajan polku aloittelijasta vakavaan harrastajaan on kuvattu kuviossa 4.



KUVIO 4 Suunnistusharrastuksen kuvitteellinen syveneminen vakavaksi vapaa-ajaksi (pohjautuu lähteeseen Cheng & Tsaur 2012, 57-58)

Liikuntatapahtumien osallistujia on tutkittu vakavan vapaa-ajan näkökulmasta vain muutamissa kansainvälisissä tiedejulkaisuissa julkaistuissa tutkimuksissa. Laadullisella tutkimusotteella vakavaan vapaa-aikaan ovat paneutuneet mm. Shipway ja Jones (2007, 2008) sekä Fairer-Wessels (2013). Shipwayn ja Jonesin

kestävyysjuoksutapahtumien osallistujilla tehdyissä tutkimuksissa nousi esille osallistujien erittäin vahva leimautuminen kestävyysjuoksuun sekä tapahtumien suuri merkitys heidän kestävyysjuoksijaidentiteetilleen. Juoksijoiden erittäin vahvan leimautumisen harrastukseensa totesi ultramaratoonareilla tekemässään tutkimuksessa myös Fairer-Wessels. Shipwayn ja Jonesin (2008) Lontoon maratonin osallistujilla tehdyn tutkimuksen mukaan tapahtumat antoivat osallistujilleen sitä enemmän juoksuun liittyvää ”alakulttuurista pääomaa”, mitä suurempi tapahtuma oli, ja mitä kauempana se oli kotoa.

Liikuntamatkailua vakavan vapaa-ajan näkökulmasta määrällisesti ovat tutkineet mm. Tsaur ja Liang (2008), Getz ja McConnell (2011) ja Cheng ja Tsaur (2012). Getzin ja McConnellin monipäiväisen maastopyörätapahtuman osallistujilla tekemässä tutkimuksessa havaittiin, että vakavat maastopyöräilyn harrastajat etsivät mielellään tapahtumia, joissa on tarpeeksi haastetta, ja joiden suorittaminen vaatii erityistä osaamista. Tutkimuksessa todettiin myös aikaisempien tutkimusten (Shipway & Jones 2007; 2008), tavoin, että osallistujien tapahtumiin liittyvä matkailu lisääntyy sitä mukaa, mitä syvemmillä he ovat harrastuksessaan. Tsaur ja Liang (2008) kehittivät taiwanilaisia lintubongareita (n=287) tutkiessaan mittarin, jolla voidaan mitata määrällisesti vakavan vapaa-ajan eri ulottuvuuksien asteita tietyn aktiviteetin harrastajilla. Tutkimuksessa todettiin, että harrastukseen liittyvää erityistä eetosta lukuun ottamatta kaikki vakavan vapaa-ajan ulottuvuudet ovat positiivisesti yhteydessä harrastuksen keskeisyyteen elämässä. Samaa mittaria, lisättynä harrastuksen erityinen eetos- ulottuvuudella, käyttivät myös Cheng ja Tsaur (2012) tutkiessaan taiwanilaisia surffareita (n=434). Määrällinen mittari osoittautui tutkimuksessa käyttökelpoiseksi välineeksi vakavan vapaa-ajan eri ulottuvuuksia ilmentävässä tutkimuksessa. Omassa väitöstutkimuksessani ajatus vakavan vapaa-ajan ominaisuuksien mittaamisesta määrällisellä mittarilla syntyi nimenomaan perehtyessäni Chengin ja Tsaurin (2012) tutkimukseen.

Vakavan vapaa-ajan eri ulottuvuuksien ilmenemisen mittaamisesta määrällisellä mittarilla ja suurilla otoksilla ei ole paljoa tutkimuksia ja näin ollen mittarin validiteetista voidaan esittää arveluita. Tehdyt tutkimukset kuitenkin osoittavat mittarin olevan selkeä ja käyttökelpoinen työkalu vapaa-ajan harrastukseen liittyvän vakavoitumisen määrällisessä tutkimuksessa.

3.4 Suunnistus elämäntapana

Suunnistussuhteen ja vakavan vapaa-ajan käsitteiden kautta pääsen tarkastelemaan sitä, missä määrin suunnistus näyttäytyy Kainuun Rastiviikon osallistujille elämäntapana tai elämäntavan ilmentäjänä. Kestävyysurheiluun keskittyneessä elämäntapatutkimuksessa esimerkiksi kestävyysjuoksun kohdalla puhutaan jopa omasta kestävyysjuoksun alakulttuurista (mm. Shipway & Jones 2007; 2008; Fairer-Wessels 2013). Lähtökohtaisesti suunnistukseen voi olla kuitenkin vaikea liittää alakulttuurin käsitettä, sillä alakulttuurin määritelmä korostaa usein ristiriitaisuutta ja yhdenmukaisuuden vastaisuutta, mikä tarkoittaa sitä,

että alakulttuuri syntyy, kun sen ajattelutapa haastaa valtavirran. Käytännössä alakulttuurin ja valtakulttuurin välillä ei kuitenkaan aina ole vastakkainasettelua, vaan niiden välinen ero syntyy alakulttuurin jäsenten jakamasta erityisestä kiinnostuksen kohteesta. Alakulttuuriin kuulumisen edellyttää erilaiseksi kokemisen tunnetta, eli taustalla on tarve olla itsensä kaltaisten erilaisten keskuudessa. (Williams 2011, 2; 8-9.) Edelleen alakulttuurin voidaan määritellä olevan yhteisen kiinnostuksen kohteen ympärille muodostunut sosiaalisten suhteiden ja kulttuuristen muotojen verkosto sekä kulttuurisen ilmaisun muoto, joka erotuu valtakulttuurista omanlaisenaan elämäntapana. (Rannikko ym. 2013, 6.) Yleensä alakulttuurin käsite yhdistetään liikunnassa nuoriin liikunnan harrastajiin ja järjestäytymättömiin tai löyhästi järjestäytyneihin vaihtoehtolajeihin, kuten rullalautailuun (mm. Harinen ym. 2006; Donnelly 2008; Harinen 2010). Alakulttuureille tyypillisiä piirteitä ovat niiden sisällään pitämät arvojärjestykset ja arvojärjestyksiin sitoutuminen sekä alakulttuurin jäsenten yleisesti jakamat arvot, jotka ilmentävät kunkin alakulttuurin tyyliä suhteessa valtakulttuuriin (Rannikko ym. 2013, 6).

Kokemukseni suunnistuksen maailmasta ja Kainuun Rastiviikosta antaa olettaa, että myös suunnistus voi olla harrastajalleen alakulttuurinomaisen elämäntapa, jossa korostuvat suunnistukseen liittyvä sisällöllinen ja tiedollinen merkitys, ja jota leimaavat tietyt arvot, tavat ja tyyli. Tämän lisäksi suunnistuksen harrastamiseen näyttäisi kiinnittyvän esimerkiksi luontoon liittyviä arvoja, jotka ovat suunnistusyhteisössä yleisesti jaettuina. Symbolisen interaktionismin näkökulmasta suunnistuksen elämäntapaan kiinnittyminen tapahtuu jaettujen arvojen ja uskomusten lisäksi myös aineellisten merkitysijöiden, kuten suunnistusvarusteiden, lajirituaalien sekä muun toiminnan, kuten seuratoiminnan ja suunnistustapahtumiin osallistumisen kautta (Williams 2011, 39-40). Vaikka suunnistuksen kohdalla ei voikaan puhua puhtaasti omasta alakulttuurista, voidaan suunnistuksen maailmaan sijoittuvassa toiminnassa silti nähdä alakulttuurisia piirteitä esimerkiksi alakulttuurisen pääoman keräämiseen liittyen. Alakulttuurin jäsenet kartuttavat alakulttuurista pääomaansa tyylin ja toiminnan kautta, mikä nostaa jäsenen asemaa alakulttuurin sisäisessä arvojärjestyksessä (Thornton 1996, 10-14). Suunnistuksen maailmassa pääomaa lisäävinä tekijöinä on helppo nähdä esimerkiksi kilpailumenestys, lajiasiantuntemuksen kartuttaminen sekä suunnistustapahtumiin liittyvä matkailu.

Alakulttuuri- ja elämäntapatutkimuksessa on hyödynnetty paljon Pierre Bourdieun (1984) habituksen käsitettä. Bourdieun mukaan habitus on sisäistetty kulttuuri tai sosiaalinen maailma, jossa yhdistyvät kyky tuottaa kulttuuriin uusia merkityksiä sekä kyky omaksua kulttuurissa vallitsevia uusia merkityksiä. Habitus koostuu yksilön elämänhistoriasta (hankituista pääomista) sekä asenteista ja ilmentää tietyn yhteiskuntaluokan rakentumista yksilössä. Samaa yhteiskuntaluokkaa edustavilla henkilöillä on näin ollen samankaltainen, mutta yksilöllinen habitus, jota voidaan samalla pitää luokkia sisäisesti yhdistävänä elämäntavan tiedostamattomana perustana. (Bourdieu 1984, 170-172.) Habituksen käsitteeseen liittyvät keskeisesti myös kentän ja pääoman käsitteet. Bourdieun mukaan habituksen muodostumiseen vaikuttavat hankitut taloudelliset,

kulttuuriset ja sosiaaliset pääomat, joiden arvo määräytyy, ja joita hankitaan toimimalla kentillä taistelussa muiden kentällä toimivien kanssa. Kentät (esimerkiksi urheilu ja politiikka) ovat sosiaalisen toiminnan alueita, joissa on omat pelisääntönsä, ja jonne pääsee vain omaksumalla ja hallitsemalla kulloinkin valitsevat säännöt. Kentillä tarvittavia pääomia saadaan osittain myös perheen kautta esimerkiksi kasvatuksen tai perinnön muodossa. Taloudellista pääomaa ovat omaisuus, tulot ja virka-asema, kun taas kulttuurista pääomaa ovat oppiarvot, tiedot ja saavutettu arvostus. Sosiaalista pääomaa ovat sosiaalisten suhteiden määrä ja laatu sekä esimerkiksi käytöstavat. (Bourdieu 1987, 11-12.) Yhtenä keskeisenä habituksen ulottuvuutena Bourdieu pitää suhdetta omaan ruumiiseen. Suhde omaan ruumiiseen näyttäytyy erityisen vahvasti urheilun kentällä, jossa alemmat sosiaaliluokat ovat perinteisesti suosineet esimerkiksi kamppailulajien tyyllisiä lajeja, joissa oma ruumis asetetaan alttiiksi vaaralle ja kärsimykselle. Ylemmillä sosiaaliluokilla urheilu on puolestaan näyttäytynyt paitsi keinona hoitaa ruumista ja sielua myös keinona kerätä sosiaalista pääomaa. (Bourdieu 1987, 166-168.)

Alakulttuurin käsite on kohdannut tutkijoiden piirissä myös kritiikkiä. Erityisesti keskustelua on herättänyt kysymys jäsenyyden pakottavuudesta. Nykyisessä alakulttuurien tutkimuksessa korostuu aikaisempaan tutkimustraditioon verrattuna jäsenyyden vapaaehtoisuus ja vähäisempi sitovuus (Williams 2011, 6). Kuuluminen tiettyyn alakulttuuriin ei sulje pois jäsenyyttä muissakin alakulttuureissa, mikä yhdessä alakulttuurin sisäisten siteiden kanssa edesauttaa tiedon kulkemista alakulttuurista toiseen. Näin alakulttuurit muodostavat yhdessä ikään kuin toisiinsa linkittyneiden verkostojen emäverkoston. (Rannikko ym. 2013, 6-7.)

Alakulttuurien nykyisen tutkimussuunnan kanssa paljon yhtäläisyyksiä löytyy Baumanin (1997) habitaatin käsitteestä, jota kuvaavat irrallisuus, rakenteettomuus, muuntuvuus, vapaaehtoisuus ja tilapäisyys. Ylipäänsä habitaatin käsite kuvastaa jälkimodernia aikaa, jolle ominaista on suunnattomuus, ja jossa sosiaalisia suhteita ja elämää leimaavat lyhytjännitteisyys, sitoutumattomuus ja juurettomuus (Bauman 2002). Baumanin mukaan habitaatti on sosiaalisen toiminnan kotipesä (olotila, paikka tai ympäristö), jossa toiminta tapahtuu, ja jonka se samalla tuottaa. Habitaateilla ei ole tavoitteita määräävää tahoja eikä sen toimijoita rajoiteta pyrkimyksissään kohti päämääräänsä. Päämäärät valitaan ennen kaikkea houkuttelevuutensa perusteella ja niihin pyrkiminen voidaan nähdä irrallisina valintojen sarjoina, jotka koostavat toimijan minää. Minän koostamien ei ole kumulatiivinen prosessi, vaan päämäärien vaihtuessa siihen sisältyy uusien aineiden omaksumista ja vanhoista aineksista luopumista. Minän koostamisessa keskeisessä asemassa ovat yleisesti tunnustetut tai asiantuntijan takaamat symboliset merkit, joita etsitään ja omaksutaan aktiivisesti. Merkkien saatavuuteen vaikuttaa etenkin tieto sekä mahdollisuudet hankkia tietoa. Tällöin minän koostamisen kannalta on keskeistä olla vuorovaikutuksessa tietoa välittävien asiantuntijoiden kanssa. (Bauman 1997, 195-204.) Voidaankin sanoa, että se, "kenet tiedät, ja kuka tietää sinut" on vähintään yhtä tärkeää kuin se, "mitä tiedät" (Thornton 1996, 10).

Vaihtoehtolajien harrastajilla (mm. parkour, skeittaus, roller derby ja capoeira) tekemässään tutkimuksessa Rannikko ym. (2013) esittävät näkemyksen eräänlaisesta intensiivisestä kevytjäsenyydestä. Harrastusporukoiden sosiaaliin ympyröihin on helppo tulla ja niistä on helppo lähteä. Harrastajien vakuutuksessa alakulttuurisen jäsenyyden keveyttä, näkivät tutkijat jäsenyyden kuitenkin samaan aikaan varsin intensiivisenä ja kokonaisvaltaisena etenkin harrastukseen satsatun ajan sekä kokemuksellisen painoarvon suhteen. Tutkijoiden mukaan harrastajat korostavat yhteisöjensä jäsenten yhdenvertaisuutta, mutta siitä huolimatta yhteisössä esiintyy hierarkkisia rakenteita, joihin vaikuttavat alakulttuuriseen pääomaan liittyvät tekijät, kuten esimerkiksi ikä, sukupuoli, taidot, sitoutuminen, fyysinen kunto ja lajitietämys. Ne, jotka ovat kaikista sitoutuneimpia lajiin, kuuluvat samalla alakulttuuriin, jossa korostuvat pääomien kartuttaminen sekä tyyli ja läsnäolo. Sitoutuneiden ja toiminnassa tiivisti mukana olevien jäsenten lisäksi, sosiaaliseen miljööseen kuuluu myös niitä, jotka vastustavat tiukkaa kiinnittymistä ja harrastavat puhtaasta liikkumisen ja yhdessäolon riemusta. Myös suunnistusharrastuksesta voidaan esimerkiksi sen kunto- ja taitotasot huomioivan sarjarakenteensa vuoksi löytää vaihtoehtolajien kaltainen sosiaalinen miljöö, jossa kaikkia jäseniä kohdellaan periaatteessa tasa-arvoisesti. Esimerkiksi kuntosuunnistuksen myötä mukana toiminnassa on myös niitä, jotka eivät halua sitoutua perinteiseen seuratoimintaan, vaan vain pelkästään nauttia kuntoiluhetkestä luonnon parissa. Silti yhteisön sisällä on voimakkaita hierarkkisia rakenteita, joihin mm. suunnistustaidot ja -tietämys sekä fyysinen kunto vaikuttavat.

4 MIKSI LIKUNTATAPAHTUMIIN OSALLISTUTAAN?

Tutkimuksissa on osoitettu, että eri tavoin harrastukseen kiinnittyneet henkilöt, osallistuvat harrastukseensa tai siihen liittyvään tapahtumaan eri motiivein (mm. Ogles & Masters 2003; Funk ym. 2004; Funk ym. 2007; Havitz ym. 2013). Tämä havainto on yhteydessä myös yleisessä motivaatiotutkimuksessa havaittuun motivaation ominaisuuteen, jonka mukaan tietyn päämäärän saavuttaminen eli tarpeen tyydyttäminen voi synnyttää uusia motiiveja tai vahvistaa joidenkin jo olemassa olevien motiivien voimakkuutta (Ruohotie & Honka 1999, 16). Sana motiivi viittaa vahvasti psykologiaan, mutta tarkastelen motiivin ja motivaation käsitteitä sekä osallistumisen syitä myös ihmisen persoonallisuuden ja kulttuurin välisen vuorovaikutuksen huomioivan sosiaalipsykologian näkökulmasta (Eskola 1974, 13).

Kainuun Rastiviikko viikon mittaisena liikunta- ja urheilutapahtumana pitää sisällään liikuntaan ja urheiluun liittyvien elementtien lisäksi myös vahvan matkailullisen puolen, joten tarkastelen tapahtumaan osallistumisen motiiveja yleisten liikuntamotiivien lisäksi myös sekä vapaa-ajan matkailun että itse tapahtuman näkökulmasta.

4.1 Motiivit ja motivaatio käsitteinä

Motiivit viittaavat arkikielessä usein tarpeisiin, haluihin, vietteihin ja sisäisiin yllykkeisiin sekä palkkioihin ja rangaistuksiin. Yksinkertaistettuna motiivien voidaan määritellä olevan tiedostettuja tai tiedostamattomia syitä jonkin asian tekemiseen. Motiiveihin keskeisesti liittyvällä motivaatiolla tarkoitetaan puolestaan sitä psyykkistä tilaa, millä vireydellä ja aktiivisuudella yksilö toimii asian suorittamiseksi. (Ruohotie & Honka 1999, 13.) Motivaatiota ei voi olla ilman motiiveja, sillä motivoituneella henkilöllä on aina syitä eli motiiveja toimintaansa. Toiminnan suorittaminen, johon liittyy motiiveja, on aina vapaaehtoista. Esimerkiksi hississä jumissa olemiselle ei voida antaa minkäänlaista motivaatiota.

tioselitystä. (Nurmi & Salmela-Aro 2002, 10.) Tässä tutkimuksessa Kainuun Rastiviikolle osallistumisen motiiveilla tarkoitetaan niitä tiedostettuja tai tiedostamattomia syitä, jotka saavat suunnistajat osallistumaan tapahtumaan.

Ihmisen toiminnassa voidaan erottaa sekä päämäärärationaalista että välinerationaalista toimintaa. Välinerationaalinen toiminta (esimerkiksi juoman ostaminen) valmistelee päämäärärationaalista toimintaa (juomista), jonka tarkoituksena on lopullinen tyydytys, eli janon poistaminen. Välinerationaalisen toiminnan kohdalla tekemisen intensiivisyys pysyy pääasiassa samana tai lisääntyy loppua kohti, mutta päämäärärationaalisen toiminnan kohdalla intensiivisyys yleensä vähenee toiminnan loppua kohti tullessa. Motivaation näkökulmasta päämäärärationaalisia toimintoja voidaan pitää välinerationaalisia toimintoja mielenkiintoisempina tarkastelun kohteina, sillä yleensä palkinnon saamiseen johtavan välinerationaalisen toiminnan syytä vaikeampaa on selittää sitä, miksi jokin toiminta, kuten suunnistaminen itsessään koetaan palkitsevana päämääränä. (Eskola 1974, 70-71.)

Motivaation määritelmässä korostuu usein sen tilannesidonnaisuus, mutta tutkimusten mukaan motivaatio voidaan jakaa tilannemotivaatioon ja yleismotivaatioon. Yleismotivaatio kuvaa käyttäytymisen yleistä suuntaa ja virettä sekä käyttäytymisen pysyvyyttä. Se on eräänlainen motivaation keskimääräisen tason mittari ja luonteeltaan lähellä asennetta. Asenne vaikuttaa kuitenkin pääasiassa toiminnan laatuun, kun taas motivaatio toiminnan suorittamisen vireystasoon. Tilannemotivaatio liittyy tiettyyn tilanteeseen, kuten Kainuun Rastiviikolle osallistumiseen, jossa osallistumiseen suuntautuvaa käyttäytymistä viritävät sisäiset ja ulkoiset motiivit. Tilannemotivaatioon vaikuttaa suuresti yleismotivaation taso. Suunnistaja on esimerkiksi helpompi motivoitua osallistumaan Kainuun Rastiviikolle, jos hän on yleisesti kiinnostunut suunnistuksesta. Vaikka tilannemotivaatio ja yleismotivaatio ovat yhteydessä toisiinsa ja tarpeiden tyydyttämisen on todettu synnyttävän uusia motiiveja, ei esimerkiksi Kainuun Rastiviikolle osallistuvien eri tavoin suunnistukseen kiinnittyneiden osallistujien motiivien tulkinta ole silti kovin yksinkertaista. Motivaation ja motiivien monimutkaisuutta kuvaa esimerkiksi se, että motiivit ovat muuttuvia, eri motiivit saattavat olla ristiriidassa keskenään ja yksilöiden välillä on eroja motiivien tärkeysjärjestyksessä. (Ruohotie & Honka 1999, 14-15.)

Tilannemotivaatio pitää sisällään sisäisen ja ulkoisen motivaation. Psykologisen katsantokannan mukaan sisäinen motivaatio liittyy ns. ylimmän asteen tarpeiden, kuten itsensä toteuttamisen ja itsensä kehittämisen tyydytykseen. Suunnistaja esimerkiksi hakee aktiivisesti uusia suunnistuksellisia haasteita ja pyrkii voittamaan ne etenemällä maastossa mahdollisimman nopeasti ja virheettömästi. Sisäiselle motivaatiolle onkin ominaista, että työ tai suoritus itsessään palkitsee tekijänsä. Ulkoiseen motivaatioon liittyvät kiinteästi työstä tai suorituksesta saatavat ulkoiset palkkiot, jotka tyydyttävät alemman asteen tarpeita, kuten taloudellista turvallisuuden tarvetta. Suunnistuksen maailmassa ilmeisimpiä esimerkkejä ulkoisista motivaation lähteistä ovat suunnistuskilpailujen palkinnot ja etenkin menestyksen tuoma kunnia. (Ruohotie & Honka 1999, 14-15.)

Sosiaalipsykologiassa yksilön toiminnan syitä voidaan selittää eri tavoin sen mukaan, onko tutkijan katsantokanta psykologinen vai sosiologinen. Psykologisesti suuntautunut tutkija etsii toiminnan syitä selittäviä tekijöitä yksilön biologiseen perusrakenteeseen liittyvistä vieteistä ja tarpeista, kun taas sosiologisesti suuntautunut tutkija on ensisijaisesti kiinnostunut sosiaalisesta järjestelmästä toiminnan syynä. Sosiologin mukaan ihmisen perusmotiivina on mukautua sosiaaliin normeihin, jotta hän siten voisi hankkia esimerkiksi arvontoa muiden ihmisten silmissä. Sosiaaliseen ympäristöönsä mukautunut ihminen on normaali, onnellinen ja tasapainoinen. Yhteiskunnan näkökulmasta katsottuna tavoitteena tulisi siis olla yksilön sopeuttaminen ympäristön asettamiin vaatimuksiin. Biologisesti sisäänrakennettuja viettejä ja tarpeita katsova psykologi sen sijaan uskoo, että yhteiskuntaa tulee muuttaa niin, että sen sosiaalinen normirakenne vastaa yksilön sisään rakennettuja viettejä ja tarpeita. Tällöin ollaan tilanteessa, jossa yksilön ei yhteiskuntaan sopeutuakseen tarvitse toimia omaa perusluontoaan vastaan. Psykologinen ja sosiologinen ajattelutapa ovat ääripäitä, jotka yleensä sekoittuvat toisiinsa tavalla tai toisella. (Eskola 1974, 72-73). Kainuun Rastiviikon osallistujia tarkasteltaessa sosiaalipsykologinen ja erityisesti sosiologinen lähestymistapa antaa mahdollisuuden arvioida sitä, missä määrin suunnistukseen ja Kainuun Rastiviikkoon liittyvä sosiaalinen maailma vaikuttaa tapahtumaan osallistumiseen eri suunnistajaryhmillä. Mielenkiintoista on arvioida myös kuntosuunnistuksen roolia ja sen 2000-luvulla mukanaan tuomia vaikutuksia liittyen osallistumisen motiiveihin ja suunnistuksen sosiaaliseen järjestelmään.

Motivaation kuvaamiseksi on kehitetty useita teorioita, jotka voidaan karkeasti jaotella toisiaan täydentäviin tarveteorioihin, yllyketeorioihin sekä odotusarveteorioihin. Tarveteoriat keskittyvät käyttäytymisen sisäisiin syihin, yllyketeoriat ulkoisiin syihin ja odotusarveteoriat kuvaavat yksilöllisiä eroja reagoitaessa käyttäytymistä ohjaaviin sisäisiin ja ulkoisiin tekijöihin. Tiivistettynä voidaan todeta, että motivaatioon vaikuttavat, ja sitä säätelevät yksilön tarpeet, niitä ruokkivat kannusteet sekä tarpeista ja kannusteista tehdyt havainnot ja niiden tulkinta (esimerkiksi arvio toiminnan tuloksena saatavasta palkkiosta suhteessa omiin tarpeisiin). (Ruohotie & Honka 1999, 19.) Vapaa-ajan, liikunnan ja matkailun motiivitutkimuksissa käytetyimpiä taustateorioita ovat olleet Maslow`n (1954) tarvehierarkia, Murrayn (1938) motiiviteoria ja Berlynen (1960) optimaalisen stimulaation -käsite. Yhteistä kaikille teorioille on, että ne perustuvat ihmisen fysiologisiin ja sosio-fysiologisiin perustarpeisiin. Kaikissa teorioissa lisäksi oletetaan, että tarpeet kattavat alleen kaiken käyttäytymisen ja ovat luonteeltaan dynaamisia, eli yksilö saattaa käyttäytyä eri kerroilla samalla tavalla eri syistä. (Gibson 2004, 253.)

Maslow`n (1954) tarvehierarkia on eräs tunnetuimmista ja käytetyimmistä motiiviteorioista, ja sitä on käytetty laajasti pohjana mm. markkinoinnin ja matkailun tutkimuksessa. Maslow`n tarvehierarkian mukaan kaikki ihmisen perustarpeet voidaan luokitella viiteen pyramidin muodostavaan tasoon. Ensimmäisen ja samalla pyramidin alimman tason muodostavat fysiologiset tarpeet, kuten hengittäminen, ruoka ja juoma. Fysiologisten tarpeiden tyydyttyä ihmi-

nen tarvitsee turvallisuutta, mikä muodostaa mallin toisen tason. Turvallisuuden tarpeet liittyvät mm. omaan ruumiiseen, terveyteen, perheeseen ja omaisuuteen. Kahden ensimmäisen tason tarpeiden tyydyttyä ihminen tarvitsee mallin kolmannen tason muodostavia yhteenkuuluvuutta ja rakkautta, joihin liittyvät keskeisesti mm. ystävät ja perhe. Neljännellä tasolla ihminen tarvitsee arvonantoa, johon kuuluvat keskeisesti arvonanto itselle sekä toisille. Mallin korkeimmalla tasolla, viimeisenä tarpeena ovat itsensä toteuttamisen tarpeet, joihin liittyvät mm. ongelmien ratkaisu, luovuus ja spontaanisuus. Maslow`n mukaan mallin ylempiä tarpeita ei voida tyydyttää ennen kuin alemmat tarpeet on tyydytetty. Vaikkakin Maslow`n tarvehierarkia on yksinkertaisuutensa vuoksi ollut käytetty tutkimusväline, on se saanut osakseen myös kritiikkiä. Mallia on arvosteltu mm. sen vuoksi, että se ei ota huomioon mahdollisuutta, että henkilöllä olisi samanaikaisesti useita tarpeita (Hall & Page 1999). Sosiaali-psykologiassa Maslow`n tarvehierarkian kaltaisiin teorioihin juuttumista ja tieteenalan pirstoutumista erilaisiin koulukuntiin on kritisoitu laajemminkin. Esimerkiksi Klaus Weckroth (1992) kehottaa alan tutkijoita keskittymään tiukoissa metodologisissa raameissa pysymisen sijaan suurempiin kysymyksiin ja aikaisempaa rohkeampiin yleistyksiin. (Weckroth 1992.)

Murray (1938) yksilöi tutkimuksessaan ihmisen 12 päätarvetta (esimerkiksi vesi, ilma ja turvallisuus) sekä 28 toissijaista tarvetta (esimerkiksi läheisyys, aggressio, leikki ja seksuaalisuus). Murrayn motiiviteorian mukaan kaikki ihmisen päätarpeet ovat yhteydessä toisiinsa ja motivaation selvittämiseksi tulisi mitata yhtä aikaa kaikkien päätarpeiden voimakkuutta. Yksi Murrayn tärkeimmistä havainnoista oli, että tarpeet ohjaavat yksilön ajattelua ja toimintaa, eli näkökulmaa. Paine-käsitteen avulla hän esitti, että ihmisiä ja ympäristöjä voidaan tarkastella tarpeiden ja paineiden vastaavuuksina. Esimerkiksi sosiaalisuutta korostavat joukkuelajit soveltuisivat paremmin ulospäin kuin sisäänpäin suuntautuneelle henkilölle. (Murray 1938, Nurmen & Salmela-Aron 2002, 15-16 sekä Gibsonin 2004, 253 mukaan.)

Berlynen (1960) teorian mukaan ihmiset hakeutuvat tilanteisiin, joiden aiheuttama virike vastaa henkilön tarvitsemaa optimaalista stimulaation tasoa. Eli voimakasta stimulaatiota tarvitsevat yksilöt hakeutuvat esimerkiksi jännitystä ja vauhtia sisältävien aktiviteettien pariin, kun taas matalasta stimulaation tasosta nauttivat harrastavat mielellään esimerkiksi lukemista. Teoriaan pohjautuen matkailun tutkimuksessa syntyi myöhemmin teorioita, joiden mukaan matkailumotiivit syntyvät kahdesta toisilleen vastakkaisesta voimasta; pakonemisesta ja etsimisestä. (Berlyne 1960, Gibsonin 2004, 253 mukaan.)

4.2 Vapaa-ajan liikuntaan osallistumisen motiivit

Vapaa-ajan liikuntaan ja urheiluun liittyvistä motivaatiotutkimuksista siteerattuihin ovat olleet Gill ym. (1983) sekä Duda ja Tappe (1989). Edelleen matkailun lisäksi myös vapaa-ajan liikunnan tutkimuksessa paljon käytetty motiivi-

mittari on ollut edellisessä kappaleessa esitelty Beard`n ja Raghebin (1983) kehittämä vapaa-ajan harrastamisen motiivimittari.

Gill ym. (1983) selvittivät tutkimuksessaan nuorten vapaa-ajan liikunnan ja urheilun osallistumisen motiiveja. Tutkimuksessa löydettiin kahdeksan pääosallistumismotiivia, jotka ovat: 1) harrastuksen tuomat saavutukset, 2) harrastuksen tuoma status, 3) joukkuehenki, 4) kunnan kohotus, 5) energian purkaminen, 6) taitojen kehittäminen, 7) ystävyyssuhteet ja 8) hauskanpito. Tulosten pohjalta tutkijat kehittivät mittarin (Participation Motivation Questionnaire, PMQ), jota on käytetty pohjana myöhemmin useissa liikunnan motiivitutkimuksissa sekä nuorilla että aikuisilla (mm. Hritz & Ramos 2008; Masten ym. 2010; Kondric ym. 2013).

Duda ja Tappe (1989) kehittivät tutkimuksessaan laajan 48 osiota ja 85 kysymystä sisältävän motiivimittarin (Personal Incentives for Exercise Questionnaire, PIEQ). Lopullinen mittari mittasi kymmentä liikuntaan osallistumisen motiivia, jotka olivat: 1) ulkonäkö, 2) kilpailu, 3) henkiset hyödyt, 4) yhteenkuuluvuus, 5) taitavuus, 6) notkeus/ketteryyys, 7) sosiaalinen hyväksyntä, 8) terveyshyödyt, 9) painonhallinta ja 10) fyysisen kunnan kohottaminen. PIEQ-mittaria ovat arvostelleet mm. Markland ja Hardy (1997), jotka kehittivät PIEQ-mittarin pohjalta muunnoksen, joka huomioi motiivitekijöinä myös liikunnan ilon ja virkistyneen näkökulman.

Edellä esiteltyjen liikuntaan osallistumisen motiivitutkimusten lisäksi erilaisia motiivimittareita on kehitetty myös esimerkiksi kestävyysjuoksuun liittyen. Masters`n ym. (1993) tutkimuksen lopputuloksena syntyi paljon käytetty maratonjuoksijoiden motiivimittari, joka tunnetaan nimellä MOMS (Motivations of Marathoners Scales). Mittaria on käytetty soveltaen myös muiden urheilulajien motiivitutkimuksessa (mm. LaChausse 2006; Heazlewood ym. 2012). Maratonjuoksijoiden motiivimittari pitää sisällään yhdeksän motiivia, jotka ovat: 1) terveyden edistäminen, 2) painon hallinta, 3) tunnustuksen saaminen, 4) joukkoon kuuluminen, 5) kilpailu, 6) oma kehittyminen juoksijana, 7) henkinen palautuminen, 8) itsetunnon kohottaminen ja 9) elämän tarkoitus. Clough ym. (1989) löysivät niin ikään juoksun harrastajilla tekemässään tutkimuksessa kuusi juoksun harrastamiseen liittyvää päämotiivia, jotka olivat 1) hyvinvointi, 2) sosiaalisuus, 3) haasteet, 4) status, 5) kunto ja terveys sekä 6) addiktoituminen juoksuun.

Liikunnan harrastamisen motiivien voimakkuutta voidaan tarkastella esimerkiksi iän, sukupuolen ja harrastusmäärän sekä intensiteetin suhteen. Suomen (2000) laajan suomalaisten liikuntapaikkapalvelujen käytön tutkimuksen mukaan vanhimmat ikäluokat kokivat terveyden ylläpidon tärkeimpänä liikuntamotiivina, kun taas nuorimmat ikäluokat korostivat taitojen kehittymistä ja kilpailua. Tutkimuksessa havaittiin myös, että 30-49-vuotiaat pitivät ajanviettoa perheen kanssa keskimääräistä tärkeämpänä liikuntamotiivina. (Suomi 2000, 108.) Ogles & Masters (2000) havaitsivat eri-ikäisillä maratoonareilla tekemässään tutkimuksessa, että painonhallintaan, juoksun tuomaan elämän tarkoitukseen ja yhteenkuuluvuuteen liittyvät motiivit olivat voimakkaampia ikäkäämmillä henkilöillä.

Sukupuolten välisessä tarkastelussa miesten on todettu osallistuvan liikuntaan/urheiluun naisia useammin kilpailullisin motiivein (Gill ym. 1996; Suomi 2000, 106-107; LaChausse 2006), liikunnan tuoman nautinnon takia (McArthur & Raedeke 2009; Louw ym. 2012), liikunnan tuoman sosiaalisen statusin (Kondric ym. 2013) sekä taidon kehittämiseen liittyvin motiivein (Suomi 2000, 107). Naisten liikuntamotiivit sen sijaan liittyvät miehiä useammin rentoutumiseen (Kondric ym. 2013), ulkonäköön ja painonhallintaan (Gill ym. 1996; LaChausse 2006; McArthur & Raedeke 2009; Louw ym. 2012) sekä sosiaalisuuteen (Gill ym. 1996; LaChausse 2006). Sukupuolten välisissä eroissa terveyteen ja kunnon ylläpitoon tai kohotukseen liittyvien motiivien kohdalla on tutkimuksissa ristiriitaisuuksia. Toisten tutkimusten mukaan naisten ja miesten terveyteen ja kuntoon liittyvät liikuntamotiivit ovat yhtä voimakkaita (mm. McArthur & Raedeke 2009; Louw, Van Biljon & Mugandani 2012), kun taas toisissa tutkimuksissa naisten on havaittu motivoituvan liikuntaan miehiä voimakkaammin terveyssyistä (Gill ym. 1996; Suomi 2000, 106).

Frederick & Ryan (1993) vertasivat tutkimuksessaan liikkumisen motiiveja urheilun harrastajien sekä kuntoliikkujien välillä. Tutkijat tulivat siihen tulokseen, että urheilua harrastavat motivoituivat pääasiassa urheilussa pätemisestä sekä harrastuksen sisällöstä ja harrastuksen tuomasta nautinnosta. Kuntoliikkujat puolestaan pitivät tärkeimpinä kehoon ja ulkonäköön liittyviä motiiveja. Samankaltaiseen tulokseen päätyivät tutkimuksessaan myös Ingledew ym. (1998), joiden mukaan painonhallintaan liittyvät motiivit ovat tärkeitä liikuntaharrastuksen alussa, mutta pitkäaikaisten harrastajien kohdalla motiivit painottuvat liikunnasta saatuun nautintoon sekä kehon ja mielen "lataamiseen". LaChausse'n (2006) tutkimuksessa selvitettiin MOMS-mittaria soveltaen kilpailevien ja ei-kilpailevien pyöräilijöiden pyöräilymotiiveja ja havaittiin, että ei-kilpaileville pyöräilijöille painonhallintaan ja yhteenkuuluvuuteen liittyvät motiivit olivat tärkeämpiä kuin kilpaileville pyöräilijöille. Aikaisemmissa tutkimuksissa on myös todettu, että pitkäaikaisessa liikuntaharrastuksessa korostuvat ulkoisten motiivien, kuten painonhallinnan sijaan sisäsyntyiset ja autonomiset, eli tahdosta riippumattomat motiivit (mm. Maltby & Day 2001; Ingledew & Markland 2008).

Yhteenvetona esitellyistä vapaa-ajan liikunnan harrastamiseen liittyvistä motiivitutkimuksista voidaan todeta, että yleisimpiä liikunnan harrastamisen motiiveja ovat: 1) kunto ja terveys, 2) henkinen hyvinvointi, 3) painon hallinta ja ulkonäkö, 4) tunnustuksen saaminen ja liikunnan tuoma status, 5) yhteenkuuluvuus ja sosiaalinen kanssakäyminen, 6) kilpailu, 7) oma kehittyminen liikkujana, 8) itsetunnon kohottaminen sekä 9) hauskanpito.

4.3 Vapaa-ajan matkailun motiivit

Matkailun motivaatiotutkimuksessa on korostunut psykologinen suuntaus ja tutkimuksessa vaikuttavimpia ovat olleet aikaisemmin esiteltyihin Maslow'n tarvehierarkiaan sekä Berlynien optimaalisen stimulaation tason teoriaan poh-

jautuvat Dann`n (1977), Cromptonin (1979) ja Iso-Aholan (1982) tutkimukset (Gibson 2004, 253-254).

Dann`n (1977) mukaan matkailumotiivit voidaan jakaa kahteen tekijään; työntö- ja vetovoimatekijöihin. Vetovoimatekijät ovat pääasiassa sisäsyntyisiä, yleisiä matkailun motiiveja, kuten arkea pakeneminen, sosiaalinen kanssakäyminen ja matkailuun liittyvä status tai arvovalta. Työntövoimatekijät puolestaan voidaan nähdä tyypillisesti matkakohteeseen liittyvinä motiiveina, joilla voidaan perustella yksityiskohtaisemmin milloin, miksi ja minne matkustetaan. Dann pitääkin työntövoimatekijöitä matkailun markkinoinnissa vetovoimatekijöitä merkittävämpinä. Dann`n mukaan vetovoimatekijöistä voidaan erottaa kaksi päämotiivia, jotka ovat arkirutiinittomuus (anomie) ja omanarvon kohottaminen (ego-enhancement). Arkirutiinittomuudella tarkoitetaan halua paeta kaikkea arkeen liittyvää ja omanarvon kohottamisella matkailun tuoman statusen kautta huomioiduksi tulemistä. (Prayag & Ryan 2011, 122.)

Matkailun motiiveja työntö- ja vetovoimatekijöiden näkökulmasta tarkastelee myös Crompton (1979), jonka artikkeli on yksi siteeratuimmista matkailun motiivitutkimuksen alalla. Crompton yksilöi tutkimuksessaan seitsemän matkailuun liittyvää sosio-psykologista motiivia, jotka olivat: 1) pako arkea, 2) itsetutkiskelu, 3) rentoutuminen, 4) arvovalta ja status, 5) arkiroolin unohtaminen, 6) perhesiteiden parantaminen ja 7) sosiaalinen kanssakäyminen. Lisäksi hän yksilöi kaksi matkailuun liittyvää kulttuurista motiivia; uutuuden viehätysten ja uteliaisuuden sekä sivistyksen ja kasvatuksen, joiden hän katsoi olevan yhteydessä valitun matkakohteen ominaispiirteisiin. Sosiopsykologiset tekijät ovat matkailun työntövoimatekijöitä ja matkakohteeseen liittyvät tekijät voivat olla sekä työntö- että vetovoimatekijöitä. Cromptonin mukaan matkakohteen valintaa ohjaavat sekä sosio-psykologiset tekijät että matkakohteeseen liittyvät tekijät, ja hän korostaa myös vetovoimatekijöiden huomioimista matkailun markkinoinnissa (Gibson 2004, 253; Prayag & Ryan 2011, 122).

Iso-Aholan (1982) mukaan yksilön vapaa-ajan matkailussa vaikuttaa samaan aikaan kaksi voimaa; pakeneminen (escaping) ja etsiminen (seeking). Pakenemisella tarkoitetaan pakoa arjen rutiineista ja etsimisellä erilaisten sisäisten kiihokkeiden tai psykologisten palkintojen hakemista. Pakeneminen ja etsiminen voidaan molemmat jakaa edelleen kahteen ulottuvuuteen; henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen. Pakeneminen voi olla esimerkiksi omien henkilökohtaisten ongelmien pakoa tai pako pois työyhteisön tai perheen piiristä. Etsiminen puolestaan voi olla esimerkiksi rentoutuneen olotilan hakemista tai sosiaalista kanssakäymistä samanhenkisten ihmisten kanssa. Pakeneminen ja etsiminen henkilökohtaisine ja sosiaalisine ulottuvuuksineen voidaan nähdä nelikenttänä, jossa jokainen yksilö sijoittuu turistina motiiveineen johonkin ruutuun. (Järvi-
luoma 2006, 94; Snepenger 2006, 141.)

Yhteenvedonomaaisesti matkailun veto- ja työntövoimatekijöistä voidaan esittää, että matkailun vetovoimatekijöitä ovat:

- Cromptonin (1979) sosio-psykologiset motiivit: pako arkea, itsetutkiskelu, rentoutuminen, matkailuun liittyvä arvovalta/status (myös Dann 1977),

- arkiroolin unohtaminen (myös Dann 1977), perhesiteiden parantaminen ja sosiaalinen kanssakäyminen
- Cromptonin (1979) kulttuuriset motiivit: uutuuden viehätys ja uteliaisuus sekä sivistys ja kasvatus
- Iso-Aholan (1982) pakenemisen ja etsimisen henkilökohtaiset ja sosiaaliset voimat

Työntövoimatekijöitä ovat:

- matkakohteeseen liittyvät tekijät (Dann 1977)
- matkakohteeseen liittyvät kulttuuriset motiivit (voivat olla myös vetovoimatekijöitä) (Crompton 1979)

Maslow'n tarvehierarkiaan pohjautuu matkailun tutkimuksissa niin ikään paljon käytetty matkailijauraportaikko (Travel Career Ladder), joka pitää sisällään viisi tarpeiden tasoa tai porrasta: 1) rentoutumistarpeet, 2) turvallisuustarpeet, 3) sosiaaliset tarpeet 4), itsetunnon ja itsensä kehittämisen tarpeet sekä 5) itsensä toteuttamisen tarpeet. Teorian mukaan yksilön matkailu voidaan nähdä urana, jossa voi edetä seuraavalle tasolle vasta, kun edellisen tason tarpeet on tyydytetty. Portaikon hierarkkisen luonteen saaman kritiikin pohjalta (mm. Ryan 1998) Pearce ja Lee (2005) kehittivät portaikon pohjalta uuden mallin (Travel Career Pattern), joka korostaa hierarkkisen portaikon sijaan matkailumotiivien dynaamista luonnetta. Mallin mukaan eri tarpeiden tasoja vastaavia matkailumotiiveja voi esiintyä myös yhtä aikaa. Tutkijoiden mukaan matkailumotiivien ja matkailijaurien taustalta voidaan erottaa neljä perustavaa laatua olevaa motivaatiotekijää: 1) uutuuden viehätys, 2) rentoutuminen ja pako arjesta, 3) sosiaaliset suhteet sekä 4) itsensä kehittäminen. (Pearce & Lee 2005.)

Murrayn (1938) motiiviteorian antina myöhemmin kehitetyille matkailun motiiviteorioille oli huomio, jonka mukaan ominaispiirteiltään samanlaiset henkilöt toimivat samojen motiivien pohjalta. Toisin sanoen jännitystä kaipaavat yksilöt hakeutuvat vaarallisempiin ja vauhdikkaampiin aktiviteetteihin kuin seesteisestä olemisesta nauttivat yksilöt. (Murray 1938, Gibsonin 2004, 254 mukaan.) Murrayn pohjatyöhön perustuvan, matkailijoiden persoonallisuutta korostavan matkailun motiiviteorian on kehittänyt Stanley Plog vuonna 1974. Plogin mukaan matkailijat ovat jaoteltavissa persoonallisuutensa mukaan ääripäissä joko allosentrisiin (aktiivisiin ja kokeilunhaluisiin) tai psykosentrisiin (passiivisiin ja turvallisuudenhakuisiin) matkailijoihin. Erilaisen persoonallisuuden omaavat yksilöt matkustavat edelleen erilaisin motiivein. Allosentriset henkilöt esimerkiksi matkaavat mielellään heille entuudestaan vieraisiin ja massaturismin ulkopuolella oleviin kohteisiin, kun taas psykosentriset henkilöt matkustavat tuttuihin turistikohteisiin. (Plog 2002.)

Edellä esiteltyjen vapaa-ajan matkailun motiiviteorioiden lisäksi vapaa-ajan ja matkailun tutkimuksessa on käytetty hyväksi paljon myös Beard'n ja Raghebin (1983) kehittämää vapaa-ajan harrastamisen motivaatiomittaria. Mittarin tarkoituksena on arvioida vapaa-ajan aktiviteetteihin osallistumisen psy-

kologisia ja sosiologisia motiiveja. Osallistumismotiivit voidaan jakaa edelleen neljään ryhmään: 1) henkisiin motiiveihin, 2) sosiaalisiin motiiveihin, 3) harrastuksessa pätemiseen liittyviin motiiveihin ja 4) epämiellyttävien ärsykkeiden tai tilanteiden välttämiseen liittyviin motiiveihin. Tutkijoiden mukaan henkisillä motiiveilla tarkoitetaan harrastamisen syitä, jotka liittyvät oppimiseen, uuden tutkimiseen, uuden löytämiseen, uuden luomiseen ja kuvittelemiseen. Sosiaaliset motiivit puolestaan liittyvät ihmisen sosiaalisiin tarpeisiin, joita ovat ystävyys- ja muut ihmissuhteet sekä toisilta saatava kunnioitus. Harrastuksessa pätemiseen liittyvillä motiiveilla tarkoitetaan harrastuksen syitä, jotka liittyvät kilpailamiseen, itsensä haastamiseen, saavutuksiin sekä harrastuksen kautta hallitsemiseen. Harrastuksessa pätemisen tarve ilmenee usein harrastuksissa tai aktiiviteeteissa, jotka ovat luonteeltaan fyysisiä, kuten suunnistus. Viimeisenä motiiviryhmänä ovat epämiellyttävien ärsykkeiden tai tilanteiden välttämiseen liittyvät motiivit, joita ovat esimerkiksi kiireen tai stressin pakeneminen.

Vapaa-ajan matkailuun liittyvistä käytetyimmistä motiivitutkimuksista ja -teorioista voidaan yhteenvetona päätellä, että tärkeimpiä matkailumotiiveja ovat: 1) arkea pakeneminen ja rentoutuminen, 2) sosiaalinen kanssakäyminen, 3) itsensä kehittäminen ja toteuttaminen, 4) oman statuksen kohottaminen sekä 5) matkakohteeseen liittyvät tekijät.

Motiiveista neljä ensimmäistä ovat pääasiassa sisäsyntyisiä matkailun vetovoimatekijöitä, kun taas viimeinen, matkakohteeseen liittyvät motiivit, ovat matkailun työntövoimatekijöitä.

4.4 Liikunta- ja liikuntamatkailutapahtumiin osallistumisen motiivit

Liikuntatapahtumaan osallistumisen taustalla on monimutkainen yhdistelmä erilaisia liikuntaan, tapahtumaan ja matkailuun liittyviä motiiveja, jotka vaihtelevat yksilöstä toiseen ja edelleen jokaisella yksilöllä elämän eri vaiheissa (Valerand & Losier 1999). Seuraavassa tarkastelen aikaisempien tutkimusten pohjalta urheilutapahtumiin sekä aktiivisesti että katsojana osallistuvien osallistumismotiiveja. Tarkastelun pääpaino on aktiivisessa osallistumisessa, mutta koska Kainuun Rastiviikko etenkin suunnistuksen MM-kisojen yhteydessä sisältää myös vahvan penkkiurheiluelementin, tarkastelen myös tapahtumaan katsojana osallistuvien motiiveja.

Urheilutapahtumien aktiivisiin osallistujiin liittyviä aikaisempia tutkimuksia on olemassa toistaiseksi kohtuullisen vähän, sillä tapahtumien tutkimus on pääasiassa keskittynyt tapahtumien taloudellisen ja matkailullisen vaikuttavuuden arviointiin (Weed 2006). Bennet ym. (2007) tutkivat hyväntekeväisyyden vuoksi järjestetyn juoksutapahtuman osallistujien (n= 579) osallistumismotiiveja. Tutkijat nimesivät kymmenen osallistumismotiivia, jotka olivat: 1) hyväntekeväisyyteen sitoutuminen, 2) juoksun terveysvaikutukset, 3) urheilulajiin kiinnittyminen, 4) huomioiduksi tuleminen, 5) sosiaalinen kanssakäyminen, 6)

osallistuminen velvollisuuden tunnosta, 7) hauskuuden kokeminen, 8) tapahtuman status, 9) tapahtuman suorittamisen haasteet ja 10) hyväntekeväisyyden tuomat positiiviset kokemukset. Tutkimuksessa selvitettiin motiivien lisäksi vakavahenkisen persoonallisuuden piirteen yhteyttä osallistumismotiiveihin. Tutkijat havaitsivat, että persoonaltaan vakavahenkisillä henkilöillä osallistumismotiivina korostui sosiaalinen kanssakäyminen, ja he päättelivät, että tapahtumat saattavat olla vakavahenkisillä ihmisillä muita useammin tapa paeta arkea. Aikaisemmassa tutkimuksessa (Ryan ym. 1997) havaittiin, että vakavamiehet henkilöt harrastavat liikuntaa keskimääräistä voimakkaammin terveyteen ja kuntoon liittyvin motiivein.

Hritz ja Ramos (2008) tutkivat veteraanuimareiden Yhdysvaltojen mestaruusuinteihin osallistumisen motiiveja (n=394). Osallistumismotiiveja selvitettiin käyttäen hyväksi matkailumotiivien kohdalla matkailijauraportaikkoo (Travel Career Ladder) (mm. Pearce & Lee 2005) ja liikuntamotiivien kohdalla soveltaen Gill, Gross ja Huddlestonin (1983) liikunnan harrastamisen motiivimittaria (PMQ). Tutkijat löysivät viisi osallistumismotiivia, jotka olivat: 1) pako arkea, 2) osallistumisen tuomat uudet virikkeet, 3) osallistumiseen liittyvä status ja sosiaaliset tekijät, 4) kunnan kohottaminen ja 5) kilpailu. Samankaltaiset osallistumismotiivit löysivät tutkimuksessaan myös Funk ym. (2007), jotka tutkivat Australiassa järjestetyn kansainvälisen maratontapahtuman osallistujien (n=239) osallistumismotiiveja. Osallistumismotiivimuuttajat perustuivat juoksuun liittyvien motiivien voimakkuusmittariin (Carroll & Alexandris, 1997) sekä useista eri tutkimuksista lainattuihin matkailun motiivimuuttajiin. Tutkimuksessa matkailuun liittyvinä osallistumismotiiveina löydettiin 1) pako arkea, 2) sosiaalinen kanssakäyminen, 3) matkailun tuoma status, 4) rentoutuminen, 5) kulttuuriset kokemukset, 6) kulttuurista oppiminen sekä 7) yleinen tietämyksen laajeneminen. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että tapahtumaan osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat myös juoksuun kiinnittymisen taso sekä matkakohteen imago. Matkakohteeseen liittyvien tekijöiden merkityksen osallistumiskäyttäytymisessä huomasivat tutkimuksessaan myös Kaplanidou ym. (2012). Heidän mukaansa myös tapahtumaan liittyvillä tekijöillä erityisesti yhdessä matkakohteen ominaisuuksien kanssa on suuri merkitys osallistumiskäyttäytymiselle.

Tapahtumaan liittyvät tekijät osallistumismotiiveina ovat tutkimuksissaan havainneet myös Streicher ja Saayman (2010) sekä Getz ja McConnell (2011). Suuren etelä-afrikkalaisen pyöräilytapahtuman osallistujia (n=583) koskevassa tutkimuksessa tutkijat nimesivät viisi osallistumisen päämotiivia, jotka olivat: 1) sosiaalisuus, 2) tapahtuman sisältöön liittyvät tekijät, 3) tapahtuman haasteet, 4) rentoutuminen ja pako arkea ja 5) tapahtuman status (Streicher & Saayman 2010). Samankaltaiseen tulokseen tulivat maastopyörätapahtuman osallistujilla (n=128) tekemässään kyselylomaketutkimuksessa myös Getz ja McConnell (2011), jotka nimesivät neljä tapahtumaan osallistumisen päämotiivia; 1) haasteet ja kehitys pyöräilijänä, 2) sosiaalisuus, 3) tapahtuman status ja 4) hauskuus ja virikkeet. Tutkimuksen tuloksiin voidaan suhtautua varauksella, sillä tutkimuksen vastaajamäärä oli pieni.

Kainuun Rastiviikolle osallistumisen motiiveja on aikaisemmin tutkinut kattavimmin Äijälä (2008), jonka opinnäytetyössä tärkeimmiksi osallistumismotiiveiksi nousivat suunnistusmaastot sekä osallistumisen perinne. Tutkimuksessa selvitettiin lisäksi osallistujille (n=796) tärkeimpiä tapahtumaan liittyviä tekijöitä, joita voidaan epäsuorasti pitää myös osallistumismotiiveina. Osallistujille tärkeitä asioita olivat kilpailukeskuksen lähellä sijaitseva majoitus, kilpailukeskuksen saavutettavuus sekä matkailumotiiveihin liittyvät järjestämispaikkakunta ja kilpailukeskuksen läheisyydessä olevat palvelut. (Äijälä 2008.)

Liikunta- tai urheilutapahtuman aktiiviseen osallistumiseen voi kuulua samalla myös tapahtuman seuraaminen katsojana. Kainuun Rastiviikon 2013 osallistujillakin suunnistuksen MM-kilpailujen seuraamisen oman suunnistuksen ohessa saattoi olla merkittävä motiivi tapahtumaan osallistumisessa. Urheilutapahtuman seuraaminen oman tapahtumaan liittyvän liikuntasuorituksen ohessa ovat huomioineet tutkimuksessaan Snelgrove ym. (2008), jotka tutkivat Pan-Amerikan junioreiden yleisurheilumestaruuskilpailujen osallistujia ja katsojia (n=777). Tutkimuksessa havaittiin, että tapahtuman seuraamiseen liittyvät motiivit olivat yhtä voimakkaita sekä paikallisilla katsojilla että tapahtumaan matkustaneilla katsojilla. Muissa urheilun fanittamiseen liittyvissä tutkimuksissa urheilulajiin tai joukkueeseen kiinnittymisen on havaittu olevan positiivisesti yhteydessä urheilulajin seuraamiseen (Alexandris & Tsiotsou 2012; Zetou ym. 2013). Urheilutapahtumiin katsojana osallistuminen puolestaan voi vahvistaa yksilön fanittamiseen liittyvää identiteettiä (McFarland & Pals 2005).

Tapahtumiin osallistumismotiivit saattavat liittyä myös voimakkaaseen harrastukselle omistautumiseen, jossa tapahtumat ovat osa harrastajan identiteettiä. Tällöin lajin merkkitapahtumiin osallistumisella lujitetaan omaa harrastajaidentiteettiä ja kartutetaan lajiin liittyvää alakulttuurista pääomaa. (Shipway & Jones 2008.) Identiteetin merkityksen osallistumismotiivina huomioivat myös yhdessä harvoista laadullisin menetelmin tehdyistä osallistumismotiivitutkimuksista Gillet ja Kelly (2006). Heidän veteraaniurheilutapahtuman osallistujia koskevassa tutkimuksessa muita merkittäviä osallistumismotiiveja olivat kilpailemiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät motiivit.

Yhteenvetona liikuntatapahtumien aktiivisten osallistujien motiivitutkimuksista voidaan esittää, että tapahtumiin osallistumisen päämotiiveja ovat: 1) arkea pakeneminen ja rentoutuminen, 2) sosiaalinen kanssakäyminen, 3) tapahtumaan osallistumisen tuoma status, 4) tapahtuman sisältöön liittyvät tekijät, 5) tapahtuman haasteet ja niistä suoriutuminen, 6) matkakohteeseen liittyvät tekijät, 7) kilpailu, 8) osallistumiseen liittyvät virikkeet ja hauskuus sekä 9) tapahtuman seuraaminen katsojana (fanitus),

Tutkimuksissa nousivat esille myös tapahtumien tuomat vaikutukset kuntoon ja terveyteen (Bennet 2007; Hritz & Ramos 2008). Yksittäisen tapahtuman vaikutukset kuntoon tai terveyteen voidaan kuitenkin nähdä vähäisinä, joten kunnon ja terveyden kohottamisen merkitys osallistumismotiivina on näin ollen kyseenalainen. Tapahtumat voivat kuitenkin toimia tietyllä ajanjaksolla kunnon kohottamiseen tai terveyden edistämiseen liittyvän liikuntaharrastuksen motiivina tai tavoitteena.

Edellä yhteenvedona luetellut osallistumismotiivit toistuivat tutkimustuloksina useimmissa tutkimuksissa, mikä antaa pohjaa tutkimustulosten luotettavuudelle. Tehtyjen tutkimusten luotettavuudesta kertoo myös useimpien tutkimusten varsin hyvälle tasolle nouseva vastaajien määrä. Tehtyjen tutkimusten ansioksi voidaan laskea lisäksi se, että niissä on usein käytetty hyväksi monipuolisesti sekä vapaa-ajan harrastamisen ja liikunnan motiivimittareita että aikaisemmissa tutkimuksissa tunnistettuja yleisiä matkailun motiiveja. Osassa tutkimuksista on huomioitu omina motiivimuuttujinaan myös itse tapahtumaan liittyvät erityislaatuiset osallistumismotiivit. Näin ollen tutkimukset antavat varsin kattavan kuvan tapahtumiin osallistumisen moninaisista motiiveista. Moninaisessa osallistujamotiivien huomioimisessa piilee osin myös tutkimusten heikkous, sillä käytetyt motiivimuuttajat ja -mittarit olivat enemmän tai vähemmän kombinaatioita eri tutkimuksista, eivätkä kokonaisuudessaan validoituja motiivimittareita. Osallistumismotiiveja selvittäneissä tutkimuksissa suosituin menetelmä on ollut kvantitatiivinen kyselylomaketutkimus ja tilastollisista analyysimenetelmistä käytetyimpiä ovat olleet konfirmatorinen faktorianalyysi (Bennet ym. 2007; Funk ym. 2007) ja faktorianalyysi (Hritz & Ramos 2008; Getz & McConnell 2011). Motiivien tunnistamisessa on käytetty myös pääkomponenttianalyysiä (Streicher & Saayman 2010).

4.5 Liikunta- ja liikuntamatkailutapahtumien osallistujasegmentit

Liikunta- ja urheilulajien harrastajien sekä urheilutapahtumien osallistujien segmentointitutkimukset ovat lisääntyneet, mitä edemmäs 2000-lukua on tultu. Urheilulajeista tutkituin on ollut kestävyysjuoksu, mutta tutkimuksia on tehty yhä enemmän myös useista muista lajeista.

Ogles ja Masters (2003) segmentoivat maratontapahtuman osallistujia osallistumismotiivien perusteella käyttäen aikaisemmin kehittämänsä maratoonareiden motiivimittaria (MOMS; Masters ym. 1993). Tutkimus toteutettiin kyselylomaketutkimuksena (n=1519). Tutkijat nimesivät viisi osallistujaryhmää, jotka erosivat toisistaan osallistumismotiivien sekä juoksuharjoittelun määrien, juoksutaustan ja maratonennätysten suhteen. Löydetyt osallistujaryhmät olivat: 1) juoksuintoilijat, 2) elämäntapajuoksijat, 3) henkilökohtaisten tavoitteiden vuoksi juoksevat, 4) keskivertojuoksijat ja 5) kilpailusuuntautuneet juoksijat. Hyvin samankaltaiset osallistujaryhmät löysivät tutkimuksessaan Kruger ym. (2011). Heidän tutkimuksessaan segmentoitiin Etelä-Afrikassa järjestetyn maailman suurimman avovesiuintitapahtuman osallistujia (n=461) osallistumismotiivien sekä tapahtumamatkan keston perusteella. Osallistumismotiiveista tärkeimmäksi nousi kaikilla osallistujasegmenteillä itsensä voittamiseen liittyvät haasteet. Osallistujien segmentointi tehtiin kahdessa vaiheessa; ensimmäisessä vaiheessa osallistujia segmentoitiin osallistumismotiivien perusteella ja toisessa segmentointiperusteeksi lisättiin myös tapahtumamatkalla vietettyjen yöpymis-

ten määrä. Segmentoinnin tuloksena saatiin kolme osallistujaryhmää, jotka olivat 1) omistautuneet uimarit, 2) harrastelijauimarit ja 3) innokkaat harrastajat. Omistautuneilla uimareilla kaikkien osallistumismotiivien arvot olivat keskimäärin korkeammat kuin muilla ryhmillä ja innokkaat harrastajat viipyivät tapahtumamatkalla selvästi muita ryhmiä pidempään.

Kruger ja Saayman (2013a) tutkivat, millaisia juoksijasegmenttejä ultramaratonjuoksupahtumaan osallistuu. Tutkimus toteutettiin kyselylomaketutkimuksena (n=437). Tutkimuksen tuloksena löydettiin kaksi osallistujasegmenttiä, harrastelijajuoksijat ja vakavat juoksijat. Juoksijoiden osallistumismotiivit poikkesivat aikaisemmista maratonjuoksijoilla tehdyistä tutkimuksista siten, että tutkimuksen osallistujilla arkea pakenemiseen, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja perheen kanssa olemiseen liittyvät motiivit olivat vahvempia kuin maratonjuoksijoilla muissa tutkimuksissa. Tutkijat tekivät johtopäätöksen, että osallistumismotiivit vaihtelevat juoksupahtumissakin tapahtuman ja kestävyysjuoksulajin mukaan.

Kestävyysjuoksijoita ovat segmentoineet motiivien perusteella myös Rohm ym. (2006), joiden tutkimus tosin keskittyi yleisesti kestävyysjuoksijoihin, eikä tietyn tapahtuman osallistujiin. Tutkimuksessa juoksijoiden (n=815) juoksumotiiveja selvitettiin kyselylomakkeen avoimella kysymyksellä, joka analysoitiin laadullisin menetelmin. Löydettyjen juoksumotiivien pohjalta tehdyn segmentoinnin tuloksena saatiin neljä juoksijasegmenttiä: 1) terveyden vuoksi hölkkäilijät, 2) sosiaaliset kilpailijat, 3) henkiset urheilijat ja 4) innokkaat harrastajat. Juoksijoiden segmentoinnissa käytettiin hyväksi myös demografisia muuttujia sekä juoksutaustaan ja juoksumääriin liittyviä muuttujia. Sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvin motiivein osallistuvan ryhmän löysivät tutkimuksessaan myös Wicker ym. (2012). Heidän tutkimuksessaan triathlonitapahtuman osallistujia (n=786) segmentoitiin erilaisten elämäntyyliin muuttujien perusteella ja ryhmien välisiä eroja tarkasteltiin edelleen demografisten sekä tapahtumaan osallistumiseen liittyvien muuttujien suhteen. Segmentoinnin tuloksena tutkijat löysivät kolme toisistaan poikkeavaa osallistujaryhmää: 1) vakavat suorittajat, 2) urheilun rakastajat ja 3) sosiaaliset osallistajat.

Kruger ja Saayman (2013b) selvittivät kyselylomaketutkimuksella (n=220) melontatapahtuman osallistujien osallistumismotiiveja sekä osallistujasegmenttejä. Segmentoinnin tuloksena löytyi kolme osallistujasegmenttiä: 1) vakavat melojat, 2) keskiaktiiviset melojat sekä 3) harrastelijamelojat. Kaikilla osallistujasegmenteillä merkittävin tapahtumaan osallistumismotiivi oli tapahtuman houkuttelevuus. Tutkijoiden mukaan tämä saattaa johtua siitä, että melonnan tapaisessa lajissa, jossa toimintaympäristö voi vaihdella paljon tapahtumasta toiseen (mm. joki, järvi, meri), on tapahtuman järjestämispaikalla suuri merkitys osallistumiseen. Havainto on tärkeä myös tämän tutkimuksen kannalta, sillä suunnistusmaastolla voidaan olettaa olevan merkitystä tapahtuman houkuttelevuuden kannalta.

Suomessa urheilutapahtuman osallistujia on osallistumismotiivien perusteella segmentoinut Karvonen (2011). Tutkimus toteutettiin kyselylomaketutkimuksena Sulkavan Soutujen osallistujilla (n=848 sisältäen sekä soutajia että

katsojia) ja tuloksena saatiin viisi osallistujasegmenttiä: 1) tapahtumaintoilijat, 2) hengailijat, 3) uutuuden etsijät, 4) luontoihmiset sekä 5) soutuintoilijat. Tutkimuksessa löydetty viisi pääosallistumismotiiviryhmää olivat 1) tapahtuman houkuttelevuus, 2) uutuuden viehätys, 3) viihde, 4) luonto ja rentoutuminen sekä 5) rakkaus soutuun.

Suunnistuksen harrastajia sekä suunnistustapahtuman osallistujia on tieteellisen tutkimuksen keinoin segmentoitu varsin vähän. Kokouris (2005) on todennut Claessoniin ym. (1981) viitaten, että eliittisarjojen suunnistajat motivoituvat pääasiassa voittamisen halusta, A-sarjan suunnistajat haluavat parantaa suorituskyykyään ja B-sarjan osallistujat nauttivat omalla tasollaan kilpailemisesta. Lajin vasta-alkajat puolestaan nauttivat suunnistamalla liikkumisesta sekä luontoympäristöstä. Strangel (1996) jakaa norjalaiset suunnistajat viiteen ryhmään: 1) suunnistamalla nautiskelijoihin, 2) veteraanisuunnistajiin, 3) nuoriin suunnistusta kovana huippu-urheiluna pitäviin, 4) pieneen ryhmään vanhempia egoistisia suunnistajia sekä 5) eliittisuunnistajiin.

Urheilutapahtumien osallistujilla tehdyistä aikaisemmista kvantitatiivisista segmentointitutkimuksista voidaan yhteenvetona todeta, että tapahtumien osallistujajoukko ei ole homogeeninen olipa tarkasteltavana minkä kestävyysurheilulajin tapahtuma tahansa. Tutkimusten perusteella osallistujajoukoista voidaan erottaa lajiin ja tapahtumiin eri vakavuusasteella suhtautuvia ja tapahtumiin eri motiiveilla osallistuvia osallistujaryhmiä. Tutkimuksissa toistuvia osallistujaryhmiä ovat innokkaat harrastajat tai elämäntapaharrastajat, kilpailijat, aktiiviset harrastajat, harrastelijat ja osallistumisesta eri tavoin nautiskelevat sekä sosiaalisten tekijöiden vuoksi osallistuvat. Tutkimuksissa löydetty osallistujaryhmät ovat hyvin samankaltaisia luvussa 3.2 esitettyjen liikuntaharrastukseen kiinnittymisen pohjalta tehtyjen tapahtumien osallistujasegmentointitutkimusten kanssa. Näin ollen osallistumismotiiveihin ja suunnistukseen kiinnittymiseen liittyvien muuttujien voidaan tässä tutkimuksessa olettaa tukevan hyvin toinen toisiaan osallistujien segmentointiperusteina.

Aikaisempien osallistumismotiiveihin perustuvien segmentointitutkimusten osallistujaryhmistä voidaan eri tutkimuksista tyypillisimmin löytää, joskin hieman eri vivahtein, ainakin innokkaat elämäntapaharrastajat, aktiiviset harrastajat sekä harrastelijat. Näin ollen edellä mainittujen kolmen tasoisen harrastajaryhmän esiintymistä kaikille avoimissa kestävyysliikuntatapahtumissa voidaan pitää varsin luotettavana löydöksenä. Osallistumismotiivien perusteella tehtyjen segmentointitutkimusten heikkoudeksi voidaan laskea se, että niissä käytetyt alkuperäiset motiivimuuttujat vaihtelevat eri tutkimusten välillä. Samoin suurta vaihtelua on muuttujissa, joita on käytetty segmentointiperusteena osallistumismotiivien rinnalla. Tehtyjen tutkimusten ansiona voidaan pitää niiden kohtuullisen korkeita vastaajamääriä.

Osallistumismotiiveihin pohjautuvissa segmentointitutkimuksissa käytetty tutkimusmenetelmä on ollut kvantitatiivinen kyselylomaketutkimus. Aineiston analysoinnissa käytetty menetelmä osallistumismotiivien tunnistamisessa on ollut pääkomponenttianalyysi (mm. Rohm ym. 2006; Karvonen 2011; Kruger ym. 2011) ja osallistujien segmentoinnissa k-means klusterianalyysi

(Karvonen 2011; Wicker 2012) sekä Wardin menetelmä (mm. Ogles & Masters 2003; Kruger ym. 2011; Kruger & Saayman 2013a). Osallistujasegmenttien välistä eroja on puolestaan tarkasteltu pääosin ristiintaulukoinnin ja χ^2 -testin avulla (mm. Rohm ym. 2006; Karvonen 2011; Wicker ym. 2012). Oglesin ja Mastersin (2003) tutkimuksen menetelmälliseksi ansioksi voidaan katsoa se, että klusteroinnin validiteettia tarkasteltiin vertaamalla puolitetuilla aineistoilla tehtyä klusterointia koko aineistolla tehtyyn analyysiin.

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET, -AINEISTO JA -MENETELMÄT

Tämän empiirisen kyselytutkimuksen kohdejoukkona ovat suunnistuksen MM-kilpailujen yleisökilpailuun, eli Kainuun Rastiviikolle kilpa- ja kuntosarjoihin osallistuvat yli 18-vuotiaat suomalaiset suunnistajat. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisia osallistujaryhmiä Kainuun Rastiviikolle osallistuu, ja miksi?

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kvantitatiivisen sähköisen lomaketutkimuksen, koska tapahtumien yhteydessä tekemiäni aikaisempien tutkimusten perusteella tiesin osallistujien vastaavan mielellään omaa harrastustaan koskeviin sähköisiin lomaketutkimuksiin. Näin ollen uskoin pystyväni keräämään osallistujajoukosta edustavan määrällisen aineiston. Kyselymenetelmien vahvana puolesta pidetään erityisesti niiden tehokkuutta ja taloudellisuutta kerätessä tietoa suurten ihmismäärien asenteista, toiminnasta tai mielipiteistä (Alkula ym. 1995, 119). Lisäksi kvantitatiivisen tutkimusotteen käyttöä puolsi aikaisempi tutkimuskokemukseni määrällisestä tutkimuksesta.

Ensisijaisesti kvantitatiivisen lomaketutkimuksen käyttöä tutkimusmenetelmänä ohjasivat kuitenkin tutkimusongelmat, jotka ratkaisevat sen, onko tutkimus laadullista vai määrällistä (Töttö 1999, 126). Tötön (2000) mukaan tutkimukset voidaan jakaa kuvaileviin ja selittäviin sekä edelleen otteeltaan kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin. Kvalitatiivinen kuvaileva tutkimus pyrkii vastaamaan kysymykseen MITÄ, kun taas kvantitatiivinen kuvaileva tutkimus etsii vastauksia kysymykseen MITEN PALJON. Vastaavasti kvalitatiivinen selittävä tutkimus vastaa kysymykseen MITEN ja kvantitatiivinen puolestaan kysymykseen MIKSI. Edelleen MITÄ -kysymykset esitetään ennen MITEN PALJON -kysymyksiä, sillä ennen kuin voi mitata kuinka paljon jotain on, pitää tietää, mitä mittaa. (Töttö 2000, 75-76.) Osallistumismotiiveja koskevan tutkimuskysymyksen kohdalla kvantitatiivisen tutkimusotteen käyttöä on helppo perustella. Tutkimukseni pääongelmana on kuvailla Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmiä tarkastelemalla ryhmien välisiä eroja eri mitattavien muuttujien suhteen. Näin ollen myös tutkimukseni pääkysymyksen kohdalla kvantitatiivisen tutkimusotteen käytölle on vankat perusteet. (Töttö 1999, 128-129, Töttö 2000, 76.)

Tutkimusongelmaani liittyvän aikaisemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta uskoin, että monimuuttujamenetelmiä, keskiarvotaulukoita sekä varianssianalyysiiä käyttäen pystyn tarkastelemaan samanaikaisesti useiden muuttujien välisiä vaikutusyhteyksiä ja näin vastaamaan kattavasti asettamiini tutkimuskysymyksiin. Vaikka tutkimukseni pitää sisällään suuren joukon tilastollisia testejä ja tunnuslukuja, olen ensisijaisesti kiinnostunut ilmiöiden välisistä laadullisista yhteyksistä, joita kvantitatiiviset menetelmät todentavat. (Jokivuori & Hietala 2007, 11, 23.) Tässä tutkimukseni viidennessä pääluvussa esittelen tutkimuskysymykset, tutkimusaineiston sekä tutkimuksen menetelmälliset valinnat.

5.1 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Tutkimukseni tutkimuskysymykset voidaan esittää yhtenä pääkysymyksenä sekä sitä tukevana kolmena alakysymyksenä.

Tutkimukseni pääkysymys on:

Millaisia suunnistajaryhmiä Kainuun Rastiviikolle osallistuu?

Pääkysymystä tukevat alakysymykset ovat:

1. Millainen on eri suunnistajaryhmien suunnistussuhde?
2. Onko suunnistus jollekin suunnistajaryhmille vakavaa vapaa-aikaa tai elämäntyö?
3. Millaisin motiivein Kainuun Rastiviikolle osallistutaan?

Hypoteesien asettaminen tutkimuskysymyksille edellyttää aiempaa tutkimusta tai yleistä tietoa siitä, millainen on oletettu tutkimuksen tulos. Suunnistuksen ja tutkimuksessa valittujen segmentointiperusteiden kohdalla ei ole olemassa juurikaan aikaisempaa tutkimustietoa osallistujasegmenteistä. Liikuntatapahtumien osallistujasegmenteistä on kuitenkin muiden lajien osalta olemassa aikaisempaa tutkimustietoa (mm. Kruger ym. 2011; Wicker ym. 2012; Kruger & Saayman 2013), joten tutkimuksen pääkysymykseen sekä alakysymykseen 1 liittyen esitän hypoteesin, että Kainuun Rastiviikolle osallistuu suunnistukseen eri tavoin kiinnittyneitä ja lajia eri vakavuudella harrastavia osallistujaryhmiä vakavista harrastajista aktiiviharrastajiin sekä edelleen harrastukseen kevyemmin suhtautuviin nautiskelijoihin. Osallistujaryhmien tarkempaa olemusta en lähde suunnistukseen liittyvän vähäisen aikaisemman tutkimuksen vuoksi tekemään, sillä asetetut hypoteesit saattavat suunnata tutkimusta johonkin suuntaan ja omien tulkintojen tekeminen suunnistajasegmenttien olemuksesta saattaisi olla huomattavasti rajautuneempaa (Metsämuuronen 2000, 30-34). Aikaisempiin suunnistuksen parista keräämiini kokemuksiin sekä aikaisempiin muissa kestävyyslajeissa tehtyihin tutkimuksiin pohjaten esitän tutkimuksen toiselle alakysymykselle hypoteesin, että Kainuun Rastiviikolle osallistuu osallistujaryhmä

tai -ryhmiä, joille suunnistamisen voidaan katsoa olevan vakavaa vapaa-aikaa tai jopa elämäntapa. Tutkimuksen kolmannen alakysymyksen kohdalla hypoteesini aikaisempaan tutkimukseen pohjautuen on, että osallistujaryhmien välillä on eroja osallistumismotiiveissa. Suunnistukseen kiinnittyneimpien ryhmien kohdalla korostuvat tapahtumaan, suunnistusvihteeseen ja suunnistussisältöön liittyvät motiivit, kun taas vähemmän kiinnittyneiden ryhmien kohdalla korostuvat sosiaaliset, matkailulliset ja motiivit. Kaiken kaikkiaan Kainuun Rastiviihkon osallistujat osallistuvat tapahtumaan taulukossa 3 (s. 60) esitetyn motiivien.

Tutkimukseni paikantuu sosiologiaan ja sen erityisalaan liikuntasosiologiaan, mutta tutkimuksessa keskeisessä asemassa olevien osallistumismotiivien tarkastelun kautta hyödynnän myös sosiaalipsykologian teorioita. Tämän lisäksi tutkimus nojaa taustateorialtaan paljolti vapaa-ajan, matkailun ja markkinoinnin tutkimusalueilta lainattuihin käsitteisiin. Liikuntasosiologia on yksi sosiologian erikoisala, jonka tutkijat ovat kiinnostuneita liikuntaan ja urheiluun liittyvistä sosiaalisista ilmiöistä sekä ruumiillisuudesta osana yhteiskuntaa. Liikuntasosiologit tutkivat esimerkiksi sitä, mikä saa ihmiset liikkumaan, miksi ihmiset osallistuvat urheiluseuratoimintaan tai miten rullalautailijat ilmentävät harrastustaan. (Itkonen 2012, 8-9.) Sosiaalipsykologia puolestaan on psykologian, sosiologian ja antropologian väliin sijoittuva rajatiede, jonka tutkimuksessa pääpaino on persoonallisuuden ja sosiaalisen järjestelmän sekä persoonallisuuden ja kulttuurin välisessä vuorovaikutuksessa. Sosiaalipsykologiassa ollaan kiinnostuneita esimerkiksi siitä, miten suunnistajan X tapahtumakäyttäytymiseen vaikuttaa suunnistajien Y ja Z osallistuminen tapahtumaan. (Eskola 1974, 13-14.)

Tutkimukseni sosiologista tarkastelua ohjaavat homologinen analyysi sekä kvantifioiva metodi. Homologisella analyysillä tarkoitetaan vertailevaa tutkimusta, joka pyrkii tavoittamaan elämänmuodon eli tässä tapauksessa suunnistuksen sisäisen logiikan tutkimalla sen erilaisia ilmenemismuotoja. Yksilölle ja kulttuuriselle ryhmälle tärkeät elämänmuodon tunnusmerkit eivät yksinomaan heijasta elämäntyyliä, vaan myös muokkaavat kulttuurista identiteettiä. Homologisen kulttuurisuhteen perusta onkin siinä, että tuotteella tai objektilla on kyky heijastaa sen kanssa tekemisissä olevan ryhmän keskeisiä arvoja, tiloja ja asenteita sekä tuottaa niille vastakaikua ja tiivistää niitä. (Alasuutari 2001, 115.) Klassinen esimerkki homologian käsitettä hyödyntävästä kulttuurintutkimuksesta on Bourdieun (1984) tutkimus ranskalaisen yhteiskunnan kulttuurisesta luokkarakenteesta. Bourdieun mukaan elämänmuoto eli habitus ei rakennu pelkästään erottelujen varaan, vaan se on samalla asioiden ja tapojen rinnastamista tilastollisesti yhteen. Esimerkiksi van Gogh ja keramiikka liittyvät yhteen, koska ne ilmentävät samaa, erityisesti kulttuuriryöntekijöille ominaista elämäntyyliä. (Alasuutari 1999, 58; Alasuutari 2001, 114-115.)

Kvantifioiva metodi korostaa tutkijan rohkeutta vieraannuttaa itsensä totutuista ajattelumalleista ja yrittää mielikuvitusta käyttäen löytää ratkaisuja mystisiltä vaikuttaviin ongelmiin ja tapahtumakulkuihin. Kvantifioivassa tutkimusmetodissa kvantitatiivinen analyysi ei ole vain pelkkien kausaalisuhteiden etsimistä ja hypoteesien testaamista, vaan metodin ydin on siinä, että todel-

lisuutta tarkastellaan erilaisista muuttujista koostuvana lainalaisuuksien järjestelmänä vakioimisen ja erojen selittämisen keinoin. (Alasuutari 2001, 46-47.) Klassinen esimerkki kvantifioivan tutkimusmetodin ja samalla myös teoreettisen typologisoinnin käytöstä on Durkheimin (1897) itsemurhatutkimus. Tutkimuksen aihetta, itsemurhaa, pidetään lähtökohtaisesti henkilökohtaisena ilmiönä, mutta tutkimuksessaan Durkheim osoittaa taidokkaan itsemurhien typologisoinnin kautta, kuinka itsemurhaa voidaankin itse asiassa pitää sosiaalisena ilmiönä. Loppujen lopuksi tutkimus laajenee itse tutkittavaa ilmiötä paljon laajemmaksi ja tutkimuksen kattavaksi teemaksi nousee yhteiskunnan teollinen vallankumous ja sen aiheuttamat muutokset ihmisen kollektiivitajuntaan. Durkheimin tutkimuksen tavoin tutkimukseni lopputuloksena syntyvät suunnistajaryhmien typologiat eivät ole tutkimuksen ensimmäinen, vaan viimeinen vaihe, jossa havainnot liitetään yhteen sisäisesti loogiseksi ja teoreettisesti perustelluksi kokonaisuudeksi. (Durkheim 1897; Eskola 1975, 195-197; Alasuutari 2001, 51-52.) Durkheimin tutkimukseen liittyvää ihannointia on tosin myös kritisoitu. Töttö (2012) huomioi, että Durkheim osasi taidokkailla perusteluillaan johdatella lukijan huomion pois varsinaisista luvuista, joita tarkemmin tarkastelemalla voidaan joitakin Durkheimin esittämiä johtopäätöksiä kyseenalaistaa (Töttö 2012, 80-93). Tässä tutkimuksessa suunnistuksen massatapahtuman osallistujaryhmiä ja osallistumisen syitä tarkastellaan osallistujien sosiaalisen suunnistus- ja liikuntakäyttäytymisen näkökulmasta ja samalla tehdään mahdollisuuksien mukaan tulkintoja siitä, mitä erilaiset osallistujaryhmät kertovat suunnistuksen harrastamisesta ja liikuntatapahtumiin osallistumisesta yhteiskunnallisena ilmiönä.

Kainuun Rastiviikon osallistujien osallistumiskäyttäytymistä ohjaavien motiivien kohdalla lähtökohtani on käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteiden piirissä yleisimmin käytetyssä ymmärtävässä sosiaalipsykologiassa. Ymmärtävä sosiaalipsykologia tähdentää, sitä että ihmisen tutkija on itsekin ihminen ja yhteiskunnan tutkija on itse yhteiskunnan jäsen ja tuote. Tutkija ei voi näin ollen tarkastella tutkimuskohdettaan ulkoapäin, vaan hän on aina enemmän tai vähemmän tutkimuskohteensa sisällä. Tutkittavaa ilmiötä on mahdollista ymmärtää ainoastaan sisältä käsin. Pystyäkseen tulkitsemaan havaintonsa oikein ja mielekkäästi on tutkijan pakko käyttää hyväkseen myös kaikkea sitä arkikokemusta ja oivalluskykyä, jota hänelle on yleisesti tai tutkittavaan ilmiöön liittyen sosiaalisen elämän aikana kertynyt. (Eskola 1974, 17-18.) Tutkijana pyrin siis eri osallistujaryhmien osallistumismotiiveja tarkastellessani hyödyntämään kokemustani niin suunnistajana, Kainuun Rastiviikon osallistujana kuin Kainuun Rastiviikon järjestäjänäkin. Esimerkiksi tutkimuksen suunnitteluvaiheessa motiivimittarin rakentamista ohjasi voimakkaasti osallisuuteni suunnistukseen ja kokemukseni tapahtumaan osallistumisesta sekä sen järjestämisestä.

5.2 Markkinasegmentointi liikuntamatkailun tutkimuksessa

Tutkimukseni tulosten tapahtumamarkkinoinnillisen hyödynnettävyyden vuoksi tarkastelen myös markkinasegmentoinnin käsitettä. Markkinasegmentoinnin tarkoituksena on jakaa markkinat pienempiin sisäisesti homogeenisiin, mutta toistensa kanssa heterogeenisiin segmentteihin eli ryhmiin. Käytännössä segmentit eroavat kuitenkin harvoin toisistaan täydellisesti, vaan erot saattavat olla havaittavissa vain joidenkin ominaisuuksien suhteen. Esimerkiksi autoharrastajia segmentoitaessa on todennäköistä, että kaikki harrastajat ovat kiinnostuneita autoista, mutta harrastajia voidaan ryhmitellä sen mukaan, mistä automerkeistä he ovat erityisen kiinnostuneita. Segmentoinnin avulla tuotetta voidaan tehokkaasti markkinoida tuotteen ostamisen kannalta potentiaalisimmille asiakkaille tai tuotteen tiettyjä sisältöjä voidaan korostaa tietyille segmenteille suunnatussa markkinoinnissa. Segmentoinnin kohdalla on huomioitava, että markkinat ovat luonteeltaan dynaamisia, joten ihmiset saattavat liukua markkinan sisällä segmentistä toiseen, minkä vuoksi segmentointi pitäisi uusia aika ajoin. Huomioitavaa on myös se, että markkinan sisällään pitämien yksilöiden tulee olla segmentoitavien ominaisuuksien suhteen erilaisia, sillä muutoin markkinaa ei voida jakaa pienempiin ryhmiin. (Blythe 2009, 125.)

Liikuntamatkailun alalla osallistujia tai matkailijoita on jaoteltu markkinasegmentteihin maantieteellisin, sosio-ekonomisin, behavioristisin, psykograafisin ja demograafisin perustein (mm. Hinch & Higham 2011, 42-52). Etenkin sosio-ekonomisin ja demograafisin perustein tehtyjen segmentointitutkimusten puutteena voidaan pitää sitä, että niissä ei pohdita laajemmin tutkimuksen tulosten, eli matkailijaprofiilien syitä (Weed 2008, 18). Psykograafisissa segmentoinneissa liikuntamatkailijoita on luokiteltu elämäntyylin, mielipiteiden ja asenteiden sekä persoonallisuuden kautta, kun taas behavioristisessa segmentoinnissa ryhmittelyä on tehty sen perusteella, miten voimakkaasti, ja minkälaisin motiivein matkoilla osallistutaan liikuntaan (Hinch & Higham 2011, 50-52). Psykograafisissa segmentointitutkimuksissa on osoitettu, että lajin aktiivinen harrastaminen voi olla osa monitasoista vapaa-ajan alakulttuuria, joka määrittelee muun muassa harrastajan työpaikan, asumistyylin ja matkakohteen (mm. Heino 2000; Wheaton 2000). Tehtyjen tutkimusten tulokset painottavat psykograafisten tekijöiden tuntemuksen kasvavaa merkitystä aktiiviseen osallistumiseen liittyvän liikuntamatkailun markkinoiden segmentoinnissa. Behaviorististen segmentointitutkimusten mukaan liikuntamatkailijoiden motiiveja ja käyttäytymistä voidaan pitää tärkeimpinä liikuntamatkailun markkinoinnin lähtökohtina (Davies & Williment 2008; Tabata 1992). Tutkimuksen mukaan liikuntamatkailijoiden behaviorististen profiilien tuntemus on tärkeää senkin vuoksi, että sillä on vahva yhteys muiden palveluiden käyttöön matkakohteessa (Nogawa ym. 1996).

Tutkimuksessani segmentoin Kainuun Rastiviikon osallistujia sekä behavioristisin että psykograafisin keinoin. Käyttämäni segmentointimenetelmä noudattelee pitkälti Plummerin (1974) kehittämää elämäntyyliin perustuvaa

segmentointimallia, jonka ensimmäisessä vaiheessa ryhmittelyä tehdään tuotteen kuluttamisen tiheyden ja intensiteetin suhteen. Toisessa vaiheessa ryhmittelyn tuomaa informaatiota syvennetään vastamaalla kysymykseen miksi, käytämällä hyväksi muita tuotteen kuluttamiseen olennaisesti liittyviä muuttujia. Tutkimuksessani ensimmäisen vaiheen segmentointi tehdään suunnistukseen kiinnittymisen ja osallistumismotiivien perusteella. Jos menetelmä noudattelisi täysin Plummerin mallia, olisi osallistumismotiivien tarkastelu vuorossa vasta segmentoinnin toisessa vaiheessa. Päädyin kuitenkin tekemään ensimmäisen vaiheen segmentoinnin yhdessä suunnistukseen kiinnittymisen ja osallistumismotiivien kanssa, koska aikaisemman tutkimuksen ja omien tulkintojeni pohjalta niillä on olemassa keskenään vahva yhteys. Segmentoinnin toisessa vaiheessa ryhmittelyn tuottamaa informaatiota syvennetään ristiintaulukoimalla demografisia ja sosio-ekonomisia muuttujia sekä suunnistukseen, muuhun liikuntaan ja tapahtumaan liittyviä muuttujia ensimmäisessä vaiheessa saatujen segmenttien kanssa.

5.3 Kyselylomakkeen suunnittelu

Kyselylomakkeen suunnittelussa käytin hyväksi kansainvälisissä tiedejulkaisuissa raportoituja liikuntamatkailutapahtumien osallistujiin ja osallistumismotiiveihin keskittyneitä tutkimuksia. Suomessa toteutetuista osallistujien motiivitutkimuksista hyvänä esimerkkinä toimi etenkin Karvosen (2011) Sulkanvan Soutujen aktiivisilla osallistujilla sekä tapahtuman katsojilla toteuttama segmentointitutkimus.

Kyselylomake (liite 1) muodostui viidestä osiosta. Kyselyn ensimmäinen osio piti sisällään vastaajaan taustatiedot, toisessa osiossa kysyttiin suunnistuksen sekä muun liikunnan harrastamisesta ja kolmannessa osiossa mitattiin väittämien avulla vastaajan kiinnittymistä suunnistukseen. Kyselyn neljännessä osiossa mitattiin väittämien avulla tapahtumaan osallistumisen motiiveja ja viidennessä osiossa kysyttiin tapahtumamatkaan liittyvien palveluiden kulutuksesta sekä annettiin mahdollisuus avoimelle palautteelle liittyen tapahtuman ja Vuokatin matkailukeskukseen kehittämiseen. Kyselyn lopussa vastaajille annettiin mahdollisuus osallistua arvontaan sekä kysyttiin halukkuutta osallistua myöhemmin tutkimushaastatteluun. Kysymykset eli osiot olivat pääasiassa etukäteen koodattuja, strukturoituja kysymyksiä, mikä tarkoittaa sitä, että vastaajan tuli valita etukäteen annetuista vaihtoehdoista sopivin tai sopivimmat (Vehkalahti 2008, 24). Kyselyssä oli lisäksi muutamia strukturoidun ja avoimen kysymyksen yhdistelmiä, joissa valittua vastausvaihtoehtoa pyydettiin täydentämään avoimella vastauksella.

Kyselylomakkeen ensimmäisen osion taustatietoja selvittävät kysymykset perustuivat yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa yleisesti kysyttäviin taustatietoihin. Suljettujen kysymysten vastausten luokittelussa hyödynnettiin esimerkiksi Tilastokeskuksen tutkimuksia kansalaisten tulotasoista sekä koulutuksesta. Etukäteen päänvaivaa aiheutti eniten juuri bruttotulojen kysyminen pa-

kollisena kysymyksenä, sillä tulot ovat monelle vastaajalle varsin henkilökohtainen asia. Arvelu osoittautuikin oikeaksi, sillä bruttotuloja koskevasta kysymyksestä tuli selvästi eniten negatiivista palautetta ja se ilmoitettiin palautteessa usein myös syyksi sille, miksi kyselyyn ei vastattu loppuun saakka. Lomakkeen toisessa osiossa selvitettiin vastaajien suunnistuksen ja liikunnan harrastamiseen liittyviä tekijöitä, joilla haettiin vastauksia osallistujien suunnistusuhdetta koskevaan tutkimuskysymykseen sekä suunnistuksen vakavuutta vapaa-ajan harrastuksena ja elämäntapana koskevaan tutkimuskysymykseen. Vastaajien liikkujaluokittelussa käytettiin pohjana Kansallisen liikuntatutkimuksen (SLU 2010) vastaavaa luokitusta. Muutoin kysymykset olivat tutkijan itse laatimia ja perustuivat kokemukseen suunnistuksen harrastamisesta sekä tapahtumiin osallistumisesta.

Tutkimuksessa osallistujien segmentoinnin kannalta olennaisimmat kyselylomakkeen osiot olivat kolme ja neljä, joissa kysyttiin väittämien avulla vastaajan kiinnittymistä suunnistukseen sekä tapahtumaan osallistumisen motiiveja. Suunnistukseen kiinnittymiseen liittyvillä kysymyksillä haettiin vastauksia suunnistussuhteeseen sekä suunnistuksen harrastamisen vakavuuteen liittyviin tutkimuskysymyksiin. Osallistumismotiiveja käsittelevillä kysymyksillä pyrittiin vastamaan siihen, miksi Kainuun Rastiviikolle osallistutaan. Molemmissa osioissa mitta-asteikkona toimi 5-portainen Likert -asteikko, jossa asteikon ääripäät olivat: 1= täysin eri mieltä ja 5=täysin samaa mieltä. Ihmistieteissä välimatka-asteikkoksi mielletävän Likert -asteikon käyttö on perusteltua etenkin suuressa vastaajajoukossa, jossa vastausten etäisyyksien voidaan olettaa vakioituvan eri kohdilla asteikkoa (Erätuuli ym. 1994, 40). Likert-asteikkoa käytetään erityisesti asenne- ja motivaatiomittareissa, joissa koehenkilö itse arvioi omaa käsitystään väitteen tai kysymyksen sisällöstä (Metsämuuronen 2000, 47). Tutkimuksessa käytettäväksi valittiin 5-portainen asteikko, sillä sitä oli käytetty pääasiassa alan aikaisemmissa tutkimuksissa, ja se on tutkimuksessa yleisimmin käytetty Likert -asteikkomalli. (Vehkalahti 2008, 37). Tutkimuksessa käytetyn 5-portaisen asteikon ei voida kuitenkaan sanoa olevan muita porrasmalleja parempi, sillä Tuomisen ym. (2013) tekemän katsauksen mukaan tutkimuksessa valideina voidaan pitää myös esimerkiksi 4-, 5-, 6- ja 11-portaisia asteikkoja (Tuominen ym. 2013, 56).

Suunnistukseen kiinnittymistä mittaava osio sisälsi 28 väittämää, jotka pohjautuivat alunperin Laurent ja Kapfererin (1985) kehittämään moniulotteiseen kuluttajasuhdeprofiilimittariin (Consumer Involvement Profile). Suunnistuksen kiinnittymistä mittaavat väittämät valittiin soveltaen taulukossa 2. luetelluista tutkimuksista. Mittariin liitettiin myös Cheng & Tsaurin (2012) tutkimuksesta vakavan vapaa-ajan ulottuvuuksia mittaavia väittämiä sekä kolme tutkijan itse laatimaa väittämää liittyen vastaajan kiinnostukseen lajissa käytettävää tekniikkaa kohtaan, yksi itse laadittu väittämä liittyen suunnistukseen osana elämäntapaa sekä yksi väittämä Shamirin (1992) tutkimuksesta liittyen suunnistajaidentiteettiin. Näin ollen yhdistämällä osioita edellä mainituista aikaisemmista tutkimuksista, ja muuttamalla väittämät suunnistusta koskevaan muotoon, saatiin mittari, joka:

- a) mittasi suunnistusharrastukseen kiinnittymisen neljää ulottuvuutta sekä
- b) suunnistusharrastuksen kuutta vakavan vapaa-ajan (serious leisure) ominaisuutta

Alla olevassa taulukossa 2 on kuvattu tutkimuksessa soveltaen käytettyjen suunnistussuhdetta mittaavien väittämien alkuperä ja jakautuminen eri ulottuvuuksiin. Taulukossa ”suunnistuksen keskeisyys” -ulottuvuuden voidaan katsoa pitävän sisällään myös Stebbinsin (1992) vakavan vapaa-ajan ominaisuudet ”harrastukseen liittyvät urat” sekä ”harrastuksen eteen tehdyt merkittävät henkilökohtaiset panostukset”.

TAULUKKO 2 Suunnistussuhdetta mittaavien väittämien alkuperä

Ulottuvuus	Väittämien lukumäärä	Väittämät otettu soveltaen tutkimuksesta
Sinnikkyys suunnistamiseen	4	Cheng & Tsaur (2012)
Suunnistuksen viehätys ja siitä saatu mielihyvä	4	Getz & McConnell (2011)
Suunnistajaidentiteetti	2	Getz & McConnell (2011)
	1	oma väittäjä
Suunnistus osana elämäntyyliä	8	Getz & McConnell (2011)
	1	oma väittäjä
Suunnistuksen harrastamiseen liittyvät kuluttamisen riskit	2	Getz & McConnell (2011)
Suunnistuksen erityinen eetos	3	Cheng & Tsaur (2012)
Suunnistukseen liittyvän tekniikan viehätys	3	omia väittäjiä

Otin tutkimukseen mukaan kiinnittymisen ulottuvuutena myös suunnistuksen harrastamiseen liittyvät kuluttamisen riskit, vaikka sitä ei useimmissa tutkimuksissa esiinnykään omana ulottuvuutenaan. Tämä siksi, että kiinnittymistä ei ole aikaisemmin tutkittu suunnistukseen liittyen.

Kainuun Rastiviikolle osallistumisen motiiveja mittaava osio koostui 37 väittämästä, joita mitattiin suunnistukseen kiinnittymisen tavoin Likertin 5-portaisella asteikolla. Osallistumismotiiveja koskevat väittämät jakautuivat kymmeneen motiiviluokkaan. Väittämistä 21 pohjautui aikaisempiin liikunnan harrastamista, vapaa-ajan matkailua sekä tapahtumiin osallistumista käsitteleviin motiivitutkimuksiin. Väittämistä 16 oli itse laatimiani, tapahtuman ominaispiirteet huomioivia väittäjiä, jotka sijoittuivat useiden eri motiiviluokkien yhteyteen. Osallistumismotiiveja mittaavien väittämien alkuperä ja jakautuminen eri motiiviluokkiin on esitetty taulukossa 3.

Rajasin tutkimuksen motiivimittarin ulkopuolelle liikunnan harrastamiseen liittyviä motiiveja, kuten terveyden edistämisen ja kunnan kohottamisen,

koska katsoin, että ne eivät yksittäisen tapahtuman näkökulmasta ole merkittävässä roolissa tapahtumaan osallistuttaessa.

TAULUKKO 3 Osallistumismotiiveja mittaavien väittämien alkuperä

Osallistumismotiivi	Väittämien lukumäärä	Väittämät otettu soveltaen tutkimuksesta
Suunnistusviihde	3	Snelgrove ym. (2008)
Sosiaalinen	2 1	Getz & McConnell (2011) Streicher & Saayman (2010)
Jännitys ja nautinto	3 1	Bennet ym. (2007) oma väittämä
Tapahtuman status	2 1 1	Bennet ym. (2007) Getz & McConnell (2011) oma väittämä
Tapahtuman suunnistussisältö	1 5	Getz & McConnell (2011) omia väittämiä
Tapahtuman sisältö ja järjestelyt	1 4	Streicher & Saayman (2010) omia väittämiä
Fyysiset ja henkiset haasteet	2	omia väittämiä
Rentoutuminen	3	Hritz & Ramos (2008)
Oma matkailijastatus	3	Funk, Toohey & Bruun (2007)
Matkakohde	1 3	Snelgrove ym. (2008) omia väittämiä

Kyselylomakkeen viimeisessä, viidennessä osiossa, selvitettiin vastaajien tapahtuman aikaista matkailupalveluiden ja -aktiviteettien kulutusta. Kysymykset pohjautuivat pitkälti Karvosen (2011) Sulkavan Soudun osallistujasegmentoinnissa käyttämiin kysymyksiin. Tutkimuksessa matkailullinen näkökulma jäi lopulta ennakoajatusta pienempään rooliin, joten osion kysymyksiä ei ole tutkimuksessa tarkasteltu kovinkaan syvällisesti. Vuoden 2013 Kainuun Rastiviikko oli suunnistuksen MM-kisojen vuoksi matkailullisessa mielessä myös hyvin poikkeuksellinen, sillä osallistajat raportoivat avoimissa kysymyksissä osallistuneensa poikkeuksellisen paljon MM-kilpailujen tapahtumiin sen sijaan, että olisivat kuluttaneet normaaliin tapaan alueen muita palveluita ja aktiviteetteja.

5.4 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimuksen kvantitatiivinen aineisto koostuu Kainuun Rastiviikon 2013 yli 18-vuotiaille osallistujille tehdystä kyselylomaketutkimuksesta. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin alle 18-vuotiaat osallistujat, koska halusin keskittyä tutkimuksessani täysi-ikäisiin suunnistajiin, joilla on ainakin periaatteessa mahdollisuus vastata itse omista valinnoistaan suunnistuksen harrastajana.

Kyselylomaketutkimus toteutettiin perinteisen paperilomakekyselyn sijaan sähköisesti, koska minulla oli hyviä kokemuksia eri urheilulajien tapahtumien, kuten maastohiihdon massatapahtumien yhteydessä toteutetuista sähköisistä kyselyistä, joissa vastausprosentit olivat nousseet korkeiksi. Sähköistä, tapahtuman jälkeen toteutettua kyselyä puolsi sekin, että tapahtuman jälkeen vastaajat pystyivät vastaamaan kyselyyn rauhassa itse valitsemina ajankohtina sekä vastaamaan kysymyksiin koko tapahtumaviikon osalta. Muita sähköisen lomakkeen etuja verrattuna perinteiseen paperilomakkeeseen ovat sen kustannustehokkuus, vastauskadon ja sen lomakkeesta johtuvien syiden seurannan helppous sekä mahdollisesti lyhyempi vastaamiseen kuluva aika. Edelleen sähköisen lomakkeen etuna voidaan pitää sitä, että kysely voidaan toimittaa vastaajalle nopealla aikataululla esimerkiksi heti tutkimuksen kohteena olevan tapahtuman jälkeen. Näin kysymyksiin annetut vastaukset ja ongelmaan liittyvät kuvaukset ovat tarkempia. (Vanhala 2005, 15-16.) Sähköisen kyselyn etuna tutkijan kannalta voidaan pitää myös sitä, että tutkimusaineisto tallentuu suoraan sähköiseen muotoon analysointia varten, mikä säästää aikaa ja kustannuksia sekä pienentää aineiston syöttämisessä syntyvää virheiden riskiä (Vehkalahti 2014, 48). Sähköisen lomakkeen käyttöön liittyy myös heikkouksia. Lomakkeisiin saattaa esimerkiksi sähköpostiosoitteiden vaihtuvuuden sekä roskapostisuodatusten vuoksi liittyä tavoitettavuusongelmia ja lomakkeiden täyttämisen verkossa voi olla vierasta kokemattomille tietokoneen käyttäjryhmille (Vehkalahti 2014, 48). Sähköisten lomakkeiden kohdalla on myös havaittu, että niitä täyttämään hakeutuvat henkilöt, jotka ovat kaikista kiinnostuneimpia tutkimuksen kohteena olevasta asiasta tai ilmiöstä. Lisäksi sähköisten lomakkeiden kohdalla esille nousee usein vastaajien kokema anonymiteettiongelma. (Vanhala 2015, 15-16.)

Linkki sähköiseen kyselylomakkeeseen lähetettiin vastaajille heti Kainuun Rastiviikon jälkeisellä viikolla siten, että lähetykset jakautuivat neljälle päivälle. Lähetys jaettiin usealle päivälle, sillä linkki kyselyyn piti lähettää vastaajille sähköpostin kautta, eikä käytössä ollut sähköpostiohjelma sallinut yli 1 000 sähköpostin lähettämistä saman vuorokauden aikana. Suomen Suunnistusliitolta saatiin lupa käyttää tapahtuman sähköisestä ilmoittautumisjärjestelmästä kaikkien niiden suomalaisten ja ulkomaisten kilpasarjoihin osallistuneiden nais- ja miessuunnistajien (18-vuotiaiden sarjasta ylöspäin) sähköpostiosoitteita, jotka olivat ilmoittaneet sen järjestelmään. Lisäksi tapahtuman järjestäjältä saatiin lupa käyttää kuntosarjoihin osallistuneiden suunnistajien ilmoittautumislomakkeita, joista tutkija poimi tietokoneelle niiden osallistujien sähköpostiosoit-

teet, joiden käsialasta sai selvän, jotka olivat muussa kuin perhesarjassa, ja jotka olivat antaneet luvan Kainuun Rastiviikkoa koskevan sähköpostin lähettämiseen.

Linkki kyselyyn lähetettiin 2 531 suomalaiselle kilpasarjan suunnistajalle sekä 702 suomalaiselle kuntosarjojen osallistujalle. Yhteensä linkki kyselyyn lähetettiin siis 3 233 osallistujalle, joista 122 jäi tavoittamatta virheellisen tai vanhentuneen sähköpostiosoitteen vuoksi. Kyselylomakkeen täytti loppuun asti 1 510 henkilöä, joista lopulliseen analyysivaiheeseen kelpuutettiin mukaan 1 494 vastausta. Kyselyn lopullinen vastausprosentti oli 46 %. Vastausprosentti vastaa tyypillistä tämän päivän kyselytutkimuksen vastausprosenttia, joka jää usein alle 50 prosenttiin (Vehkalahti 2008, 44). Vastaamattomille henkilöille ei lähetetty uusintakyselyä. Kuntosarjoihin osallistuneiden miesten osalta uusintakyselyn olisi voinut hyvinkin tehdä, sillä taulukon 4 perusteella tässä vastaajaryhmässä vastausaktiivisuus oli heikointa. Kuntosarjan miesten pieni vastausprosentti muutti lopullisessa aineistossa naisten osuuden kuntosarjojen osallistujista miehiä suuremmaksi, kun osuudet perusjoukossa ovat päinvastaiset. Samalla koko vastaajaryhmässä kunto- ja kilpasarjat huomioiden naisten suhteellinen osuus nousi korkeammaksi kuin perusjoukossa.

Kuntosarjalaisten suurempaan vastaajakatoon syytä voidaan hakea esimerkiksi tutkimuksessa keskeisessä roolissa olevasta suunnistussuhteesta. Kilpasarjojen suunnistajille suunnistus näyttäytyy keskimäärin tärkeämpänä asiana kuin kuntosarjalaisille, mikä varmasti edesauttaa myös harrastukseen liittyviin kyselyihin tai tutkimuksiin vastaamisessa. Kuntosarjalaisten sähköpostiosoitteet kerättiin heidän itse käsin kirjoittamistaan ilmoittautumislomakkeista, mikä saattoi esimerkiksi käsialaepäselvyyksien takia johtaa myös herkemmin virheellisten sähköpostiosoitteiden käyttämiseen. Virheellisenä palautuneiden sähköpostiosoitteiden alkuperää sarjoittain ei selvitetty, mutta oletettavaa on, että kuntosarjojen kohdalla virheellisiä osoitteita oli enemmän kuin kilpasarjalaisten kohdalla, joiden sähköpostiosoitteet tulivat sähköisestä ilmoittautumisjärjestelmästä. Yleisesti vastaajakatoon saattoi vaikuttaa myös tapahtuman ja siihen liittyvän tutkimuksen loma-aikaan sijoittuva ajankohta, jolloin ihmiset lukevat sähköpostejaan vähemmän kuin työssä olleessaan. Saattoi olla, että osallistujat eivät töihin tai sähköpostin äärelle palattuaan kokeneet tutkimukseen vastaamista enää ajankohtaisena tai se ”hukkui” muuhun loman aikana kertyneeseen sähköpostitulvaan. Yhtenä vastaajakadon syynä voidaan pitää myös kyselylomakkeen pituutta, joka varsinkin LIKERT -asteikollisten väittämien kohdalla saattoi tuntua puuduttavalta. Kaiken kaikkiaan kyselyyn vastanneet edustavat todennäköisimmin suunnistukseen eniten kiinnittyneitä harrastajakuntaa, mikä eittämättä vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin korostamalla suunnistukseen kiinnittyneimpien osallistujasegmenttien osuutta osallistujista.

Taulukossa 4 esitetyissä luvuissa kilpasarjojen osallistujamäärät on laskettu tapahtuman lähtölistojen perusteella ja kuntosarjojen puolestaan tulosten perusteella. Kuntosarjojen osallistujamäärää ei voida pitää tarkkana, vaan suuntaa antavana arviona, koska osallistujista ei ollut tiedossa syntymäaikoja. Arvioluvussa kuntosarjojen koko osallistujajoukosta on poistettu ulkomaalaisten

osallistujien lisäksi perhesarjojen osallistujat, joista valtaosa on lapsia. Kuntosarjojen kohdalla on osallistujamäärän perusteella hankala tehdä täysin tarkkaa analyysiä lopullisen aineiston edustavuudesta suhteessa perusjoukkoon.

Taulukosta 4 nähdään lisäksi, että tutkimusotoksessa sekä lopullisessa aineistossa kilpasarjalaisten osuus koko osallistujamäärästä oli suhteessa suurempi kuin tutkimuksen perusjoukossa. Khii-toiseen yhteensopivuustestin mukaan ero tutkimuksen perusjoukon ja lopullisen aineiston välillä oli tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$) sekä sarjan että sukupuolen suhteen.

TAULUKKO 4 Kainuun Rastiviikon suomalaisten osallistujien määrät, otoskoko sekä tutkimuksen lopullisten vastaajien lukumäärät

	Suomalaiset		Otos	%	Lopulliset		p ^a
	vastaajat	%			vastaajat	%	
Kilpasarja	3241*	58	2531	78	1158	78	0,00
Kuntosarja	2370**	42	702	22	336	22	
Mies	3580	64	2071	64	886	59	0,00
Nainen	2031	36	1162	36	608	41	
<i>Kilpasarjat</i>							
Mies	2090	64	1663	66	725	63	
Nainen	1151	36	868	34	433	37	
<i>Kuntosarjat</i>							
Mies	1490	59	408	58	161	48	
Nainen	880	41	294	42	175	52	

^a Perusjoukon ja lopullisen aineiston väliset erot sarjan ja sukupuolen suhteen on testattu χ^2 -testillä

Tutkimuksen tilastollista analyysiä varten laskettiin aineiston vinoutumista oikaisevat painokertoimet (taulukko 5), joissa on huomioitu sekä sarja että sukupuoli.

TAULUKKO 5 Aineiston oikaisemiseksi lasketut painokertoimet (n=1 494)

Painotettava ryhmä	Toivottu jakauma %	Havaittu jakauma	Painokerroin ^a
Mies kilpasarja	0,37	725	0,77
Mies kuntosarja	0,27	161	2,47
Nainen kilpasarja	0,21	433	0,71
Nainen kuntosarja	0,16	175	1,34

^a Painokerroin = (n * toivottu jakauma) / havaittu jakauma (Töttö 2012, 122).

Taulukossa 6 on kuvattu lopullisen aineiston painokertoimilla painotetut frekvenssit sekä perusjoukon frekvenssit sarjan ja sukupuolen suhteen. Taulukosta nähdään, että painotuksen jälkeen lopullisen aineiston ja perusjoukon prosenttiosuudet sarjan- ja sukupuolen suhteen ovat samat.

TAULUKKO 6 Lopullinen painokertoimilla oikaistu aineisto

Painotettava ryhmä	Perusjoukko	Perusjoukko (%)	Painotettu aineisto	Painotettu aineisto (%)
Mies kilpasarja	2090	37	556	37
Mies kuntosarja	1490	27	397	27
Nainen kilpasarja	1151	21	306	21
Nainen kuntosarja	880	16	235	16
Yhteensä	5611	100,0	1494	100,0

Kyselylomakkeesta tehtiin myös englanninkielinen versio, joka lähetettiin 320 ulkomaalaiselle kilpa- ja kuntosarjojen suunnistajille. Ulkomaisten osallistujien kyselyyn vastasi 82 suunnistajaa ja vastausprosentti oli 26 %. Ulkomaalaisilla osallistujilla tehdyn kyselyn aineisto rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle, mutta sitä sekä tapahtuman aikana ulkomaalaisilta osallistujilta kerättyä haastatteluaineistoa hyödynnetään tapahtuman markkinoinnissa ja kehittämisessä sekä myöhemmissä tutkimuksissa.

5.5 Tilastolliset menetelmät

Tutkimusaineiston pääanalysointimenetelminä käytettiin kahta monimuuttujamenetelmää, faktorianalyysiä ja klusterointia. Menetelmät valittiin aikaisempien vastaavien liikuntamatkailutapahtumien osallistujien segmentointitutkimusten sekä suunnistukseen liittyvän tutkimuksen neitseellisyyden perusteella. Faktoriansiemenetelmäksi valittiin yleisesti käytetty pääakselifaktorointi (Principal axis factoring), jota käytettiin sekä suunnistussuhdetta mittaavien muuttujien että tapahtumaan osallistumismotiiveja mittaavien muuttujien informaation tiivistämiseksi harvemmiksi suunnistussuhteen ja osallistumismotiivien ulottuvuuksiksi eli faktoreiksi (Dillon & Goldstein 1984, 53; Nummenmaa ym. 1996, 244; Hair ym. 2006, 101). Klusteroinnin tarkoituksena oli segmentoida Kainuun Rastiviikon osallistujia suunnistukseen kiinnittymisen sekä Kainuun Rastiviikon osallistumismotiivien perusteella. Klusteroinnissa käytettiin faktoriansiemenetelmällä saatuja suunnistussuhdetta ja tapahtumaan osallistumismotiiveja kuvaavia faktoreita.

Faktoriansiemenetelmän tarkoituksena on etsiä suuresta muuttujajoukosta keskenään korreloivien muuttujien muodostamia muuttujaryhmiä, faktoreita. Samalla analyysin tehtävänä on näin tiivistää alkuperäisten muuttujien sisältämää informaatiota. (Dillon & Goldstein 1984, 53-54.) Pääakselifaktorointi on eksploraatiivinen faktoriansiemenetelmä, joka on periaatteeltaan hyvin lähellä pääkomponenttianalyysiä (Metsämuuronen 2003, 541). Pääkomponenttianalyysiä käytetään pääasiassa silloin, kun tutkittavan ilmiöön ei liity taustateoriaa. Pääakselifaktoroinnissa tutkijalla on sen sijaan jonkinlainen ajatus siitä, millainen teoria yhdistää tutkittavia muuttujia (Metsämuuronen 2003, 534; Jokivuori & Hietala 2007, 93.) Jos tutkijalla on muuttujien kombinaatioista valmis malli tai

teoria, käytetään sen testaamiseksi yleensä konfirmatorista faktorianalyysiä (Nummenmaa ym. 1996, 265).

Suurin osa faktorianalyysissä käytetyistä suunnistussuhdetta ja tapahtumiin osallistumismotiiveja mittaavista muuttujista perustui aikaisempiin taustateorioihin ja tutkimustuloksiin, joten tutkimuksessa olisi voitu sen perusteella periaatteessa käyttää myös konfirmatorista faktorianalyysiä. Valitsin tutkimuksen analyysimenetelmäksi kuitenkin eksploratiivisen faktorianalyysin, koska suunnistuksen harrastajilla ja suunnistustapahtumien yhteydessä ei ole aikaisemmin toteutettu vastaavaa tutkimusta, ja lisäksi etenkin suunnistustapahtumaan osallistumismotiivien kohdalla käytössä oli paljon tapahtumaan liittyviä ns. omia muuttujia, jotka eivät pohjautuneet aikaisempiin tutkimuksiin, vaan tutkijan omaan kokemukseen tapahtumasta ja suunnistuksen harrastamisesta. Osallistujien suunnistussuhdetta ja tapahtumaan osallistumisen motiiveja mittaavat mittarit perustuivat useaan eri tutkimukseen, eivätkä yhteen tilastollisesti validoituun mittariin, mikä sekä puolsi eksploratiivisen menetelmän käyttämistä konfirmatorisen faktorianalyysimenetelmän sijaan.

Faktorianalyysin edellytyksenä on, että muuttujien tulee olla vähintään hyvällä järjestysasteikolla mitattuja, minkä vaatimuksen tutkimuksessa käytetty viisiportainen Likertin asteikko täyttää (Hair ym. 2006, 113). Eksploratiivisen faktorianalyysin suositusten mukaan muuttujien maksimimäärä voi olla noin 30-50 ja havaintoja tulee olla selvästi enemmän kuin muuttujia, mutta mielellään vähintään 100 (Nummenmaa ym. 1996, 243). Näin ollen tutkimusaineisto täytti annetut kriteerit selvästi. Faktorianalyysin edellytyksenä oleva oletus havaintojen riippumattomuudesta toteutui tutkimuksessa niin ikään, eli eri vastaajien antamat vastaukset eivät riippuneet toisistaan ajan tai paikan suhteen. Muuttujien jakaumia tutkittiin ennen faktorianalyysijä muuttujien keskiarvojen, keskihajontojen ja mediaanien lisäksi myös normaaliutta kuvaavilla histogrammikuvaajilla sekä vinoutta (skewness) ja huippukuutta (kurtosis) kuvaavilla tunnusluvuilla. Tarkastelu osoitti, että osa muuttujista oli jakaumaltaan varsin vinoja. Faktorianalyysin taustalla on periaatteessa oletus muuttujien yhteisjakauman normaaliudesta, mutta käytännössä analyysi voidaan tehdä, vaikka muuttujat poikkeaisivatkin normaalijakaumasta, kuten kyselytutkimusten kohdalla yleensä käy. (Vehkalahti 2008, 94-95.) Näin ollen kaikki suunnistukseen kiinnittymistä sekä osallistumismotiiveja mittaavat muuttujat otettiin mukaan faktorianalyysiin. Faktorianalyysin edellytyksenä on myös, että kaikkien muuttujien välillä on aitoja korrelaatioita (Hair ym. 2006, 114). Muuttujien korrelaatiomatriisin soveltuvuutta faktorianalyysiin testattiin Kaiser-Mayer-Olkinin sekä Bartlettin testeillä. (Metsämuuronen 2003, 543; Hair ym. 2006, 115).

Faktorianalyysin tulkinnessa käytettiin sekä suunnistussuhteen että tapahtumaan osallistumismotiivien kohdalla hyväksi rotatoitua komponenttimatriisia. Rotatoimisen tarkoituksena on muuntaa faktoriratkaisu sisällöllisesti tulkittavaan muotoon, jossa muuttujan lataukset yhteen faktoriin pyritään maksimoimaan ja muihin faktoreihin minimoimaan (Nummenmaa ym. 1996, 245; Nummenmaa 2009, 411). Valitsin rotaatiomenetelmäksi sekä suunnistussuhdet-

ta että tapahtumaan osallistumismotiiveja mittaavien muuttujien kohdalla vinokulmaisen Promax-rotation, joka sallii faktoreiden väliset korrelaatiot (Hair ym. 2006, 126-127; Nummenmaa 2009, 411).

Faktorianalyysin tulostetta tulkittaessa pääasia on löytää tulosteesta sisällöllisesti tulkittavissa oleva selkeä faktoriratkaisu. Faktoriratkaisun kelvollisuutta arvioidaan lisäksi faktoreiden lukumäärän, niiden ominaisarvojen ja selityksasteen sekä muuttujien kommunaliteettien ja latausten perusteella. (Dillon & Goldstein 1984, 69; Nummenmaa 1996, 244-256.) Nyrkkisääntönä pidetään, että ominaisarvon tulisi olla vähintään yksi, vaikka myös pienemmät arvot sallitaan, mikäli faktori on selvästi tulkittavissa (Nummenmaa ym. 1996, 231; 244). Faktoreiden kokonaisselityksastetta pidetään ihmistieteissä sekä sosiaalitieteissä riittävänä, jos se ylittää 50 - 60 %:iin tai hieman sen allekin (Hair ym. 2006, 120; Jokivuori & Hietala 2007, 98). Kommunaliteettien raja-arvoksi kirjallisuudessa on asetettu 0,3, mutta myös faktorimallissa voidaan hyväksyä myös pienemmät kommunaliteetit, mikäli ne tukevat ratkaisun taustalla olevaa teoriaa (Nummenmaa ym. 1996, 251; Nummenmaa 2009, 403). Muuttujien saamien latausten yleisesti hyväksyttynä raja-arvona on 0,3 etenkin jos havaintojen lukumäärä on pieni (Dillon & Goldstein 1984, 69; Hair ym. 2006, 128). Faktorianalyysin tulosten reliabiliteettia eli sisäistä yhdenmukaisuutta tarkasteltiin Cronbachin alfa-kertoimen sekä faktoreiden sisältämien muuttujien keskinäisten korrelaatioiden avulla (Jokivuori & Hietala 2007, 104).

Klusterianalyysin (tai ryhmittelyanalyysin) tarkoituksena on löytää tutkimusaineistosta selvästi toistensa kaltaiset havainnot ja jaotella ne keskenään homogeenisiin ryhmiin. Klusterianalyysiä käytetään tilanteissa, joissa havaintoja tai muuttujia halutaan ryhmitellä joukkoihin ilman, että luokitteluperustetta tiedetään välttämättä etukäteen. Klusterointimenetelmistä käytetyimpiä ovat hierarkkiset menetelmät, kuten Wardin menetelmä sekä ositusmenetelmät, kuten K-means menetelmä. (Dillon & Goldstein 157-159; 167.) Tässä tutkimuksessa käytetyssä K-means menetelmässä klustereiden (klusterikeskipisteiden) määrä määrätään analyysin alussa ja analyysissä pyritään muodostamaan ennalta määrätty määrä mahdollisimman paljon toisistaan poikkeavia klustereita (Dillon & Goldstein 1984, 186-187; Nummenmaa 2004, 367). K-means menetelmässä tuloksena on aina yksi ryhmittelyratkaisu, minkä vuoksi klusterointi voidaan joutua tekemään useita kertoja sopivimman ryhmittelyratkaisun löytämiseksi. K-means menetelmä soveltuu hierarkkista menetelmää paremmin suurille aineistoille, minkä takia valitsin sen tämän tutkimuksen klusterointimenetelmäksi (Hair ym. 2006, 591).

Klusteroinnin validiteettia testattiin tekemällä klusterointi erikseen koko aineistosta satunnaisesti puolitetuille aineistoille ja vertaamalla saatuja klustereita toisiinsa sekä koko aineistosta saatuihin klustereihin. Klusterointi tehtiin testimeleessä myös hierarkkisesti käyttäen Wardin menetelmää. Saatua tulosta verrattiin k-means klusterianalyysin tulokseen. Osallistujaryhmien välisiä eroja tarkasteltiin ja testattiin keskiarvotaulukoilla ja varianssianalyysillä (ANOVA) sekä ristiintaulukoinnilla ja χ^2 -testillä.

5.6 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden ja laadun lähtökohtana voidaan pitää kaikille tieteenaloille ja niiden suuntauksille yhteisiä normeja, joita ovat tieteen universalismi (tuotetun tiedon arviointi ei perustu tiedon tuottajan ominaisuuksiin), tieteellinen kommunismi (tuotettu tieto on kaikkien käytettävissä), pyyteettömyys (tieto tuotetaan omaa etua ajamatta) sekä järjestelmällinen epäily (luotettavan tiedon tuottaminen) (Sund 2005, 39).

Kvantitatiivisen tutkimuksen mielekkyyden peruskysymys on se, ovatko tutkittavat ilmiön peruspiirteet mitattavissa, tai voidaanko tutkittavasta ilmiöstä eristää mitattavia osia. Sosiologiassa mittaaminen edellyttää useimmissa tutkimustapauksissa mielekästä yhteyttä tutkittavan yhteisön omaan käsitteistöön. Hakoteille joutumisen välttämiseksi tutkijan on näin ollen tunnettava hyvin myös tutkimuksen kohteena oleva ilmiö. (Alkula ym. 1995, 20-21.) Tutkimuksen mitattavuuteen ja samalla luotettavuuteen liittyvät validiteetin ja reliabiliteetin käsitteet. Mitattavuuden lisäksi tieteellisen tutkimuksen kulmakiviä ovat objektiivisuus, julkisuus, kritiikki ja toistettavuus (Aaltola 2001, 17; Metsämuuronen 2000, 7).

Tutkimuksen validiteettia on perinteisesti tarkasteltu erikseen eri validiuden lajien mukaan, mutta modernin validiusteorian mukaan validiutta täytyy tarkastella kokonaisuutena esimerkiksi testin tai tutkimusasetelman näkökulmasta. Lisäksi modernissa validiustarkastelussa pääasiassa ovat mittarin sijaan itse tulokset ja niiden tulkinta sekä hyödynnettävyys (Ouakrim-Soivio 2013, 112). Tarkastelen tutkimuksen luotettavuutta perinteisesti erikseen eri validiuden lajeihin liittyen, mutta miellän luotettavuuden koko tutkimusprosessin läpäiseväksi tekijäksi, joka saa eri merkityksiä tutkimuksen eri vaiheissa. Tarkastelussa tutkimuksen vaiheet voidaan jakaa 1) suunnittelu- ja valmisteluvaiheeseen, 2) varsinaisen tutkimustyön vaiheeseen sekä 3) seuravaiheeseen (Brinberg & McGrath 1988, 26-28).

Tutkimuksen suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa luotettavuudella tarkoitetaan sitä, kuinka tärkeänä, tarkoituksellisenä ja hyödynnettävänä tutkimusta voidaan pitää. (Brinberg & McGrath 1988, 26-28.) Tämän tutkimuksen tärkeimpänä ulottuvuutena pidän sen tuottamia osallistujien suunnistussuhteeseen perustuvia osallistujatypologioita. Typologioiden pohjalta pääsen tekemään tulkintoja siitä, mille suunnistajaryhmille suunnistus näyttäytyy elämäntapana, ja minkälainen merkitys suunnistustapahtumilla on eri suunnistajaryhmille. Tutkimuksen tarkoituksellisuutta voidaan perustella erityisesti tapahtumiin liittyvän aktiivisen liikuntamatkailun nopealla kasvulla sekä aktiivisten osallistujien ja osallistumisen syiden toistaiseksi vähäisellä tutkimustiedolla. Saatuja tuloksia voidaan hyödyntää suunnistus- ja muiden liikuntamatkailutapahtumien markkinoinnin ja sisällön kehittämisessä sekä laajemmin yhteiskunnallisessa liikunnan edistämisessä. Tutkimuksen tarkoituksellisuutta on avattu tarkemmin johdantoluvussa ja hyödynnettävyyteen pureudutaan yksityiskohtaisemmin viimeisessä eli johtopäätöksiä käsittelevässä luvussa.

Varsinaisen tutkimustyön vaiheessa tulee arvioida kriittisesti käytettyjä käsitteitä, metodologisia ratkaisuja, tutkittavia sisältöjä sekä kaikkien edellä mainittujen välisiä suhteita (Brinberg & McGrath 1988, 60-61). Samalla voidaan puhua tutkimuksen sisäisen validiteetin arvioinnista, joka tarkalleen ottaen pitää sisällään teoreettisen validiteetin, rakennevaliditeetin sekä kriteerivaliditeetin. Teoriavaliditeetin tarkastelussa arvioidaan, ovatko käytetyt käsitteet teorian mukaiset, ja kattavatko ne tutkittavan ilmiön alleen riittävän kattavasti. Rakennevaliditeetin kohdalla puolestaan oletetaan, että käytetty käsite on aikaisempien tutkimusten ja/tai teorian kautta yhteydessä johonkin toiseen mitattavaan käsitteeseen. Kriteerivaliditeetilla tarkoitetaan sitä, miten hyvin saadut tulokset tai arvot vastaavat validiuden kriteerinä toimivia tuloksia tai arvoja, jotka voivat olla esimerkiksi samalla mittarilla saatuja muita tuloksia tai yleisiä tilastoluokkia. (Metsämuuronen 2000, 51.)

Aloitan tutkimukseni sisäisen validiteetin tarkastelun metodologisista valinnoista. Laajan kvantitatiivisen kyselytutkimuksen sijaan olisin nimittäin voinut käyttää myös kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä, kuten esimerkiksi osallistuvaa havainnointia sekä osallistujien teemahaastatteluja. Osallistuvaa havainnointia tosin tein jossain määrin nytkin, mutta en niin tavoitteellisesti tai systemaattisesti kuin sitä varsinaisena tutkimusmetodina käyttäkseni olisi pitänyt tehdä. Tekemäni havainnot toimivat kuitenkin tutkimuksessani johtolankoina, merkkeinä sellaisista ulottuvuuksista, jotka eivät ole tutkimusaineistosta suoraan havaittavissa (Alasuutari 2001, 34). Epäilen, että puhtaasti kvalitatiivisia menetelmiä käyttäen erilaisten osallistujatypologioiden tunnistaminen olisi ollut haasteellisempää ja lopputulos typologioiden määrän suhteen huomattavasti suppeampi. Päätelmä perustuu siihen, että tapahtumassa tehtiin ulkomaisille osallistujille teemahaastatteluita, joiden anti jäi kisatilanteen aiheuttamasta kiireestä tai jännityksestä, mutta osin myös kielitaidollisista ongelmista johtuen paikoitellen suppeaksi. Epäilen, että tapahtumatilanne olisi hankaloittanut myös suomalaisten osallistujien kohdalla riittävän monipuolisen haastatteluaineiston saamista. Haastattelemalla olisi kuitenkin ollut mahdollista saada yksittäisistä typologioista kenties syvällisempää tietoa, kuin mihin kvantitatiivisilla menetelmillä päästään. Haastatteluiden kautta minulla olisi ollut esimerkiksi mahdollisuus päästä vielä paremmin kiinni tapahtuman merkityksiin eri osallistujaryhmillä. Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä sopi tutkimukseeni hyvin siinä mielessä, että kvantitatiivisella menetelmällä voidaan kuvata hyvin tutkitavan ilmiön rakennetta ja sen osien riippuvuuksia sekä yhteyksiä (Alkula ym. 1995, 22). Osallistujaryhmien suunnistussuhteen ja elämäntavallisten tulkintojen kohdalla tämä onkin ensiarvoisen tärkeää.

Sähköisen kvantitatiivisen kyselylomaketutkimuksen valintaa tutkimusmenetelmäksi puolsivat aikaisemmat tapahtumaosallistujilla tekemäni pienempimuotoiset tutkimukset sekä tiedejulkaisuissa raportoidut aikaisemmat kansainväliset tutkimukset. Jälkikäteen voidaan sanoa, että aineiston keruu sähköisellä menetelmällä sujui odotusten mukaisesti ja aineistosta muodostui tilastolisten menetelmien käytön ja luotettavuuden kannalta riittävän suuri ja edustava. Myös valittujen aineiston pääanalyysimenetelmien, faktorianalyysin sekä

klusterianalyysin käyttö perustuivat pitkälti tapahtumaosallistujilla tehtyihin aikaisempiin tutkimuksiin. Tilastollisten analyysimenetelmien käyttöä on perusteltu tarkemmin tutkimuksen edellisessä alaluvussa.

Kyselylomake oli rakennettu niin, että kyselyssä eteenpäin päästäkseen oli vastattava jokaiseen kysymykseen. Tämä karsi vastaajien joukosta pois ne, jotka olisivat halunneet vastata valikoidusti vain joihinkin kysymyksiin. Tapahtuman osallistujille suunnistus on ilmeisen tärkeä harrastus, mikä näkyi harkittuina vastauksina, eli toisin sanoen joukossa oli vain muutama vastaaja, jotka olivat vastanneet lähes koko kysymyspatteriston läpi vain yhtä numeroa painamalla tai antaneet muuten puutteellisia vastauksia.

Kyselylomaketta testattiin ennen varsinaista tutkimusta Turku Sprint -suunnistustapahtuman osallistujilla kyselyn toimivuuden ja siihen vastaamiseen kuluvan ajan tarkastamiseksi. Testikyselyyn vastasi 115 henkilöä, jotka olivat pääasiassa Turun seudulta. Testikyselyn palautteen ja tulosten perusteella tein kyselyyn pieniä korjauksia ja lisäyksiä, mutta siitä huolimatta huomasin lopullisen kyselyn analysointivaiheessa, että muutamiin kysymyksiin oli jäänyt edelleen parannettavaa.

Tutkimuksessa käytettyjä käsitteitä ja niiden yhteyttä teoriaan sekä toisiinsa on käsitelty tutkimuksen teorialukujen yhteydessä. Tutkimukseni ei pohjaudu mihinkään yksittäiseen taustateoriaan, vaan sen teoreettinen tausta rakentuu käytettyjen käsitteiden välisiin yhteyksiin. Tutkimukseni juonen kulku lähtee suunnistuksen ja suunnistustapahtumien erityispiirteistä. Tämän jälkeen tarkastelen osallistujien suunnistukseen kiinnittymistä ja tapahtumaan osallistumismotiiveja, joilla on aikaisempien tutkimusten mukaan vahva keskinäinen yhteys. Kun kiinnittymiseen lisätään ulottuvuuksina suunnistuksen eetos ja sen eteen tehdyt merkittävät panostukset päästään kiinni siihen, miten vakavana vapaa-ajan harrastuksena suunnistusta voidaan harrastajan kannalta pitää. Edelleen kun suunnistukseen kiinnittymistä laajennetaan tarkastelemalla osallistujan suunnistustapahtumiin osallistumista, suunnistusmatkailua ja muuta suunnistuskulutusta, seuratoiminta-aktiivisuutta sekä suunnistuksen fanitusta, päästään kiinni osallistujan suunnistussuhteeseen. Suunnistussuhde yhdessä vapaa-ajan vakavoitumisen kanssa puolestaan mahdollistaa suunnistajien elämäntyyllillisen tarkastelun. Käytettyjä käsitteitä puntaroidessa tutkimukseeni istuu ennakoita huonoiten psykologiasta lainattu motiivin käsite. Perustelen osallistumismotiivien ottamista mukaan tutkimukseen sillä, että niiden avulla pystyn hahmottamaan, kenelle suunnistustapahtumaan osallistuminen on ensisijaisesti muuta kuin suunnistukseen liittyvää toimintaa, ja kuka taas vastaavasti näkee tapahtumaan osallistumisessa ensisijaisesti juuri suunnistukseen liittyviä syitä. Kosken (2004) liikuntasuhdekäsitettä ei ole aikaisemmin sovellettu liikuntatapahtumiin liittyvässä tutkimuksessa, joten tutkimukseni laajentaa samalla käsitteen käyttömahdollisuuksia liikuntasosiologisessa tutkimuksessa. Käytän liikuntasuhdekäsitettä etupäässä soveltaen sitä suunnistuksen maailmaan ja mielestäni se istuu siihen varsin hyvin.

Tutkimuksen kriteerivaliditeettia voidaan arvioida vertaamalla saatuja tuloksia aikaisempien samanlaisilla mittareilla tehtyjen tutkimusten tuloksiin.

Tutkimuksessa saatuja tuloksia on arvioitu tarkemmin tutkimuksen tulosluvussa, mutta tässä voidaan todeta tutkimuksessa saatujen tulosten vastaavan hyvin aikaisempien vastaavien tutkimusten tuloksia, joissa on käytetty samoja tai samankaltaisia mittareita.

Tutkimuksen seurausvaiheessa tulee arvioida saatujen tulosten kattavuutta, yleistettävyyttä ja rajoituksia sekä perustella tulosten pohjalta tehtyjen tulkintojen pätevyyttä (Brinberg & McGrath 1988, 27-28). Seurausvaiheen tarkastelut pitävät näin sisällään tutkimuksen ulkoisen validiteetin, reliabiliteetin sekä objektiivisuuden tarkastelun. Tutkimukseni ulkoiseen validiteettiin liittyvä katoanalyysi on tehty aineiston keräykseen liittyvässä alaluvussa 5.4. Todettakoon tässä kuitenkin se, että tutkimuksen lopullisessa aineistossa oli perusjoukkoon nähden vinoutumaa sekä vastaajien sukupuolen että sarjavalinnan suhteen, mikä täytyy huomioida tutkimusten tuloksiin liittyvässä pohdinnassa.

Tutkimuksen tulosten, eli löydettyjen osallistujatypologioiden yleistettävyys muihin urheilulajeihin onkin jo huomattavasti hankalampaa, sillä jokaisella urheilulajilla on oma luonteensa ja erityispiirteensä. Yleistettävyyttä eri lajeihin helpottaisi, jos vastaavilla menetelmillä kerättyä vertailuaineistoa olisi saatavissa myös muista lajeista. Useiden eri kestävyyslajien harrastajana ja tapahtumia monissa eri kestävyyslajeissa järjestäneenä voin kuitenkin esittää näkemyksiä typologioiden istumisesta muihin lajeihin. Näkemykseni tutkimuksen laajemmasta yleistettävyydestä on esitetty tutkimuksen viimeisessä pääluvussa.

Tutkimuksen reliabiliteettia voidaan tarkastella sekä tutkimuksen toteuttamisen että tilastollisten analyysimenetelmien näkökulmasta. Tilastollisen reliabiliteetin tarkastelua teen tilastollisten menetelmien esittelyn yhteydessä alaluvussa 5.5 sekä tutkimuksen tulosluvussa, joten keskityn tässä arvioimaan tutkimuksen reliabiliteettia tutkimuksen toteuttamismenetelmän näkökulmasta. Sähköisenä kyselylomaketutkimuksena tutkimus olisi samanlaisena toistettavissa minkä tahansa Kainuun Rastiviikon tai pienillä muutoksilla myös minkä tahansa vastaavan suunnistustapahtuman yhteydessä. Suunnistuksen MM-kisat tosin toivat tapahtumaan oman vivahteensa, joka näkyi avoimien kysymysten vastauksissa. Esimerkiksi suunnistusviihde osallistumismotiivina korostui varmasti MM-kisojen ansiosta ja vastaavasti osallistujien tapahtuman aikainen muiden matkailupalveluiden käyttöä oli MM-kisatapahtumien vuoksi normaalia vähäisempää. Suunnistuksen MM-kisat saattoivat myös muuttaa Kainuun Rastiviikon osallistujarakennetta jonkin verran kilpailullisempaan suuntaan, sillä hieman kilpailullisemman leiman omaavaa FIN5-suunnistusviikkoa ei MM-kisojen takia järjestetty ja Kainuun Rastiviikko kokosi paikalle paljon myös FIN5:n vakiokävijöitä. Oman leimansa Kainuun Rastiviikolla tehtävään tutkimukseen tuo myös järjestämispaikkakunta, joka vaikuttaa lähinnä osallistumismotiiveja koskeviin kysymyksiin. Sotkamossa matkakohde osallistumismotiivina korostuu varmasti verrattuna muihin Kainuun Rastiviikon järjestämispaikkakuntiin. Muutoin uskoisin, että tutkimuksen tulokset olisivat samankaltaisia, jos tutkimus uusittaisiin esimerkiksi seuraavan Kainuun Rastiviikon yhteydessä.

Tutkimuksen objektiivisuutta tarkastellessa on huomioitava, että tutkimuksen tuloksiin vaikuttavat aina tutkijan käsitykset luotettavasta tiedosta ja todellisuudesta (Metsämuuronen 2000, 7). Toisaalta täytyy muistaa, että tutkimuksen yhteiskunnallisen merkityksen tulkinnan kannalta tutkijan on pakosta oltavakin hyvin perillä tutkittavasta aiheesta tai ilmiöstä (Alkula ym. 1995, 299). Tutkijana tasapainoilu pysymällä riittävän etäällä tutkittavasta aiheesta ja toisaalta pätevien tulkintojen tekemiseksi olemalla riittävän sisällä aiheessa oli paikoitellen hankalaa. Ensimmäisen kerran tutkimuksen objektiivisuus nousi esille kyselylomaketta suunniteltaessa, sillä kysymysten muotoilua ja sisältöä ohjasi väkisinkin kokemus Kainuun Rastiviikosta tapahtumana. Eli toisin sanoen tutkimusaiheen tuntemus määräsi sitä, mitä pitkän kyselylomakkeen ulkopuolelle rajattiin, ja mitä siihen otettiin mukaan. Joku toinen tutkimuksen kohteena olevaa Kainuun Rastiviikkoa tuntematon tutkija olisi siis saattanut muotoilla kyselylomakkeesta sisällöltään hieman erilaisen. Toisen kerran objektiivisuus oli koetuksella lopullisia osallistujatypologioita muodostaessani, sillä tutkimukseen kuuluneen arvannon vuoksi olisin saanut vastaajien nimet tietooni ja pystynyt poimimaan aineistosta itselleni tuttuja suunnistajia ja peilaamaan heitä muodostettavaan typologiaan. En kuitenkaan toiminut näin, vaan typologiat muodostettuani korkeintaan arvioin havaitsemieni typologioiden vastavuutta tuntemiini henkilöihin. Vaikka harrastan suunnistusta ja olen järjestänyt suunnistustapahtumia, on suunnistus ollut minulle aina vain yksi harjoittelumuoto maastohiihtoa varten, eikä minulla ole ollut halua tai tarvetta kuulua tiiviisti suunnistusyhteisöön. Koen siis olevani suunnistuksen maailmassa mieluummin turisti tai regulaari kuin insaideri (vrt Unruh 1979, 122). Luulen siis pystyväni tarkastelemaan ilmiötä ja muodostettuja typologioita riittävän etäältä ilman, että johonkin lokeroon tai osallistujaryhmään kuuluminen ohjaisi ajattelua tutkittavasta aiheesta.

6 KAINUUN RASTIVIIKON OSALLISTUJAT JA OSALLISTUMISMOTIIVIT

Tässä pääluvussa tarkastelen Kainuun Rastiviikon osallistujia sosiodemografisten muuttujien sekä suunnistukseen kiinnittymisen ja osallistumismotiivien suhteen. Seuraavassa pääluvussa esittelen Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmiä. Kahdeksannessa pääluvussa tarkastelen osallistujaryhmien suunnistus-suhdetta sekä sitä, miten eri osallistujaryhmiä ilmentävät vakavaa vapaa-aikaa, ja mille osallistujaryhmille suunnistus näyttyy jopa elämäntapana. Tulosten viimeisessä ja koko tutkimuksen yhdeksänsässä pääluvussa vedän tulokset yhteen ja esittelen osallistujaryhmien lopulliset typologiat sekä pohdin löydettyjä osallistujaryhmiä suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin. Tulospöytäkirjoissa esitetyissä aineiston tilastollisissa analyyseissä ja taulukoissa on huomioitu aineiston vinoutumisen korjaamiseksi lasketut painokertoimet.

6.1 Ketkä Kainuun Rastiviikolle osallistuvat?

Tutkimuksen kyselylomakkeeseen vastasi 1 510 suomalaista Kainuun Rastiviikon osallistujaa. Vastaajista poistettiin ensimmäisessä vaiheessa ne, joiden syntymäajassa oli selvä virhe sekä kaikki ne, jotka olivat syntyneet vuoden 1994 jälkeen. Näin ollen kaikki vastaajat olivat varmasti yli 18-vuotiaita. Tässä vaiheessa aineiston koko oli 1 503 vastaajaa. Tämän jälkeen keskityttiin tilastollisten analyysien luotettavuutta heikentävien poikkeavien havaintojen etsimiseen (Metsämuuronen 2001, 19). Aineistosta etsittiin ja poistettiin keskiarvoja hyväksi käyttäen ne vastaajat, jotka olivat suunnistussuhdetta sekä tapahtumaan osallistumismotiiveja mittaavien väittämien kohdalla vastanneet jokaiseen väittämään samalla arvolla. Väittämiin perustuvien kysymysten suuren määrän ja sisällön perusteella voitiin todeta varmuudella, että jokaiseen väittämään samalla arvolla vastanneet henkilöt eivät olleet täyttäneet kyselylomaketta totuudenmukaisesti. Poikkeavia havaintoja poistettiin myös ensimmäisen faktorianalyysin sekä klusteroinnin jälkeen, jossa löydettiin omana ryhmänään vastaajat,

jotka olivat vastanneet lähes kaikkiin väittämiin päinvastoin kuin muu vastaajajoukko, eli olivat mitä todennäköisimmin käyttäneet Likert -asteikkoa systemaattisesti väärin päin. Klusterointia käytetäänkin yleisesti hyväksi myös aineiston alustavassa tarkastelussa juuri mahdollisten poikkeavien havaintojen löytämiseksi (Metsämuuronen 2001, 163). Poikkeavien havaintojen poistamisen jälkeen aineiston lopullinen koko oli 1 494 vastaajaa. Tämän jälkeen aineistolle tehtiin katoanalyysi, joka johti aineiston vinoutta korjaavien painokertoimien laskemiseen. Aineistoon lisättiin myös aineiston kuvailemisen kannalta oleellisia summa- ja luokittelumuuttujia sekä tehtiin lopulliset faktori- ja klusterianalyysit, ristiintaulukoinnit sekä luotettavuuden testaukset.

Tutkimuksen lopullisten vastaajien taustatiedot sukupuolen, iän, perhetyypin sekä asuinpaikan ja -maakunnan suhteen on esitetty taulukossa 7. Tapahtuman osallistujista miehiä oli 64 % ja naisia 36 %. Kyselyyn vastaajista 54,7 % oli iältään 36-55-vuotiaita ja lähes puolella (48 %) perhetyyppinä oli lapsiperhe, jossa oli alle 18-vuotiaita lapsia. Vastaajien, eli täysi-ikäisten osallistujien ikärakennetta tarkastellessa on syytä huomioida, että tapahtumaan osallistutaan eniten iässä, jolloin perheessä on yleensä alaikäisiä lapsia. Rastiviikolle myös osallistutaan useimmin perheen kanssa (taulukko 12). Havainnot tukevat Äijälän (2008) tutkimuksen tuloksia Rastiviikkoon liitetyistä mielikuvista perhekeskeisenä lomaviikkona.

Kainuun Rastiviikon osallistujien asuinmaakuntia ei ole esitetty taulukossa, mutta todettakoon, että osallistujat tulivat joka puolelta Suomea. Runsaimmin olivat edustettuina Uusimaa (20 %), Pohjois-Pohjanmaa (11 %) sekä Pirkanmaa (9 %). Pohjoispohjanmaalaisten suurta osuutta voidaan selittää lyhyellä välimatkalla Kainuuseen, kun taas Uudenmaan ja Pirkanmaan suuret osuudet johtuvat mitä todennäköisimmin maakuntien suuresta väestöstä ja suunnistuksen harrastajien määrästä. Osallistujista 44 % asui lähiössä tai esikaupunkialueella. Suunnistusta harrastetaan laajasti myös tiheään asuttujen alueiden ulkopuolella, sillä yhteensä peräti 26 % vastaajista asui maaseututaajamassa tai haja-asutusalueella.

TAULUKKO 7 Vastaajien taustatiedot (n=1 494)

	Frekvenssi	%
<i>Sukupuoli</i>		
mies	953	64
nainen	541	36
<i>Perhetyyppi</i>		
yksin asuva	199	13
parisuhde, ei lapsia tai lapset muuttaneet pois	582	39
lapsiperhe, alle 18 vuotiaita lapsia	713	48
<i>Ikä</i>		
18-25 vuotta	68	5
26-35 vuotta	191	13
36-45 vuotta	420	28
46-55 vuotta	398	27
56-65 vuotta	276	19
66-75 vuotta	125	8
yli 75 vuotta	16	1
<i>Asuinpaikka</i>		
kaupunkikeskusta	248	17
lähiö tai esikaupunki	658	44
kuntakeskus	205	14
maaseututaajama	167	11
haja-asutusalue	216	14

Tutkimuksen lopullisten vastaajien taustatiedot aseman, koulutuksen, perhetyypin sekä bruttotulojen suhteen on esitetty taulukossa 8. Kyselyyn vastaajista 60 % oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon. Koko Suomen peruskoulun jälkeisiä opintoja suorittaneen väestön kohdalla vastaava luku on 42 %. Korkean koulutustason puolesta puhuu myös tutkijakouluasteen suorittaneiden määrä, joita kyselyyn vastaajista oli 4,2 % ja koko väestössä vain 1,2 %. (Tilastokeskus 2014d.) Rastiviikon osallistujien koulutustasoa voidaan näin ollen pitää keskimääräistä korkeampana. Rastiviikon osallistujien ja koko väestön koulutustasojen ero on χ^2 -testin mukaan myös tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$). Myös vastaajien asema työelämässä oli korkeampi kuin suomalaisella väestöllä keskimäärin. Kun koko Suomen työssäkäyvistä väestöstä ylempiä ja alempia toimihenkilöitä oli vuonna 2009 yhteensä 57 %, oli kyselyn työelämässä olevissa vastaajissa (eläkeläiset ja opiskelijat rajattu pois) vastaava osuus 66 %. Yrittäjien osuus työssäkäyvistä väestöstä oli Rastiviikon osallistujien kanssa sama 8 %. (Tilastokeskus 2014e.) Työttömiä ilmoitti olevansa ainoastaan 1,4 % vastaajista, kun koko väestön työttömyysaste heinäkuussa 2013 oli 6,6 % (Tilastokeskus 2014c).

Vastaajien bruttotuloja tarkasteltaessa huomataan, että kyselyyn vastaajien tulotaso verrattuna suomalaiseen väestöön on huomattavan korkea. Tulotasojen välinen ero on χ^2 -testin mukaan myös tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$). Vastaa-

jista 50 %:lla bruttotulot ylittivät 40 000 € vuodessa, kun vastaava osuus koko väestössä vuonna 2011 oli 18 %. Suurin tuloryhmä koko Suomen väestössä oli 30 000 – 39 999 € vuodessa ansaitsevat, johon kuului 15 % väestöstä. Rastiviikolla suurin tuloryhmä oli vastaavasti 40 000 – 49 999 € ansaitsevat, johon kuului 18 % vastaajista. (Tilastokeskus 2014f.)

TAULUKKO 8 Vastaajien taustatiedot aseman, koulutuksen ja bruttotulojen suhteen (n=1 494)

	Frekvenssi	%
<i>Asema</i>		
johtavassa asemassa	193	13
toimihenkilö	607	41
työntekijä	263	18
yrittäjä	96	6
työtön	21	1
opiskelija	72	5
eläkeläinen	215	14
jokin muu	26	2
<i>Koulutus</i>		
peruskoulu, kansakoulu tai keskikoulu	54	4
ylioppilas	107	7
ammattikoulu	118	8
opistoaste	314	21
ammattikorkeakoulu	224	15
yliopisto, kandidaatti, maisteri tai diplomi-insinööri	596	40
yliopisto, lisensiaatti tai tohtori	62	4
jokin muu	19	1
<i>Bruttotulot vuodessa</i>		
alle 10 000 €	75	5
10 000-14 999 €	42	3
15 000-19 999 €	73	5
20 000-24 999 €	92	6
25 000-29 999 €	129	9
30 000-34 999 €	212	14
35 000-39 999 €	172	12
40 000-49 999 €	270	18
50 000-59 999 €	173	12
60 000-79 999 €	158	11
80 000 € tai enemmän	98	7

Yhteenvedon voidaan todeta, että tutkimuksen vastaajien taustatiedot tukevat aikaisempia suunnistuksen harrastajiin liittyviä tutkimuksia, joiden mukaan suunnistajat ovat sekä korkeasti koulutettuja (Hogg 1995; Hollenhorst ym. 1995) että omaavat korkean tulotason (Hollenhorst ym. 1995). Taustatiedot koulutuksen osalta vastasivat myös Kainuun Rastiviikosta aikaisemmin tehdyn tutkimuksen (Äijälä 2008) tuloksia, joiden mukaan Rastiviikon osallistujat olivat korkeasti koulutettuja ja tapahtumassa olivat edustettuna vahvasti myös van-

hemmat ikäluokat. Tämän ja aikaisemmin tehdyn tutkimuksen lukuja ei kuitenkaan voi vertailla suoraan keskenään, koska aikaisemmassa tutkimuksessa olivat mukana myös alle 18-vuotiaat lapset ja nuoret. Selitystä suunnistuksen suosiolle koulutettujen ja hyvätuloisten kansalaisten keskuudessa voidaan hakea Bourdieun tulkinnoista urheilun ja sosiaaliluokkien välisistä yhteyksistä. Bourdieun mukaan ylemmillä sosiaaliluokilla on taipumusta harrastaa urheilulajeja, joissa korostuvat vapaus, terveys, henkiset ominaisuudet ja sosiaalinen toiminta. Ylempien luokkien suosiossa ovat myös urheilumuodot, joissa korostuvat iäkkäiden henkilöiden harrastusmahdollisuudet. Alemmat sosiaaliluokat harrastavat puolestaan useimmin esimerkiksi kamppailulajien tapaisia lajeja, joissa korostuvat tiukka kuri, suuret ponnistelut ja kipu. (Bourdieu 1987, 163-168.)

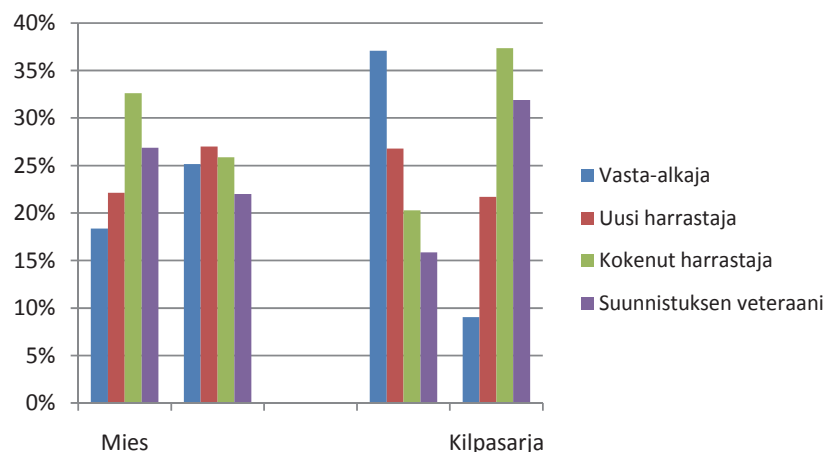
Taulukossa 9 on tarkasteltu vastaajien jakautumista liikkujaluokkiin, suunnistustaustaa sekä sarjavalintaa Kainuun Rastiviikolla. Suunnistustaustamuuttuja muodostettiin siten, että osallistujilta kysytyt suunnistuksen harrastamisvuodet jaettiin osallistujan iällä. Näin saatiin karkea käsitys siitä, miten pitkäaikainen harrastus suunnistus on vastaajalle ollut suhteessa ikään, mikä kertoo absoluuttisia suunnistusvuosia paremmin suunnistusharrastuksen pituudesta. Kyselyyn vastanneista Kainuun Rastiviikon osallistujista 51 % mieltää itsensä kuntourheilijaksi. Toiseksi eniten vastaajajoukossa on kuntoliikkujia (26 %) ja kolmanneksi eniten kilpaurheilijoita (15 %). Koko väestöön verrattuna osallistujat ovat varsin urheilullisia, sillä Kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan aikuisista suomalaisista 5 % samaistuu kilpaurheilijaksi ja 19 % kuntourheilijaksi (SLU 2010, 13). Tapahtumaan osallistuu kohtuullisen tasaisesti suunnistajia vasta-alkajista suunnistuksen veteraaneihin, mutta kokeneiden harrastajien ja suunnistuksen veteraanien yhteisosuus (55 %) osallistujista on hieman aloittelijoita ja uusia harrastajia suurempi. Tapahtuman osallistujista 58 % osallistui kilpasarjoihin ja 42 % kuntosarjoihin. Kilpasarjoihin osallistuneista vastaajista suurin osa, 80 % osallistui A-sarjoihin. Verrattuna vuoteen 2007, jolloin Kainuun Rastiviikolla tehtiin edellinen osallistujaennätys, kuntosuunnistajien osuus osallistujajoukosta on kasvanut merkittävästi, sillä tuolloin kävijätutkimuksen mukaan kuntosuunnistukseen otti osaa 23 % osallistujista (Äijälä 2008). Kuntosuunnistuksen suosion kasvu Rastiviikolla näyttäisi noudattavan näin myös yleistä kuntosuunnistustapahtumiin suosion kasvua Suomessa.

TAULUKKO 9 Vastaajien suunnistus- ja liikkujatausta (n=1 494)

	Frekvenssi	%
<i>Osallistujan oma liikkujaluokittelu</i>		
Kilpaurheilija	226	15,1
Kuntourheilija	758	50,7
Kuntoliikkuja	387	25,9
Terveysliikkuja	85	5,7
Arki- ja hyötyliikkuja	33	2,2
Satunnaisliikkuja	6	,4
<i>Suunnistustausta^a</i>		
Vasta-alkaja	312	20,9
Uusi harrastaja	357	23,9
Kokenut harrastaja	451	30,2
Suunnistuksen veteraani	375	25,1
<i>Sarja Kainuun Rastiviikolla</i>		
Kuntosarja	632	42,3
Kilpasarja	862	57,7
<i>Kilpasarjaan osallistuneiden tasosarja</i>		
Eliitti	34	3,9
A- tai A-lyhyt	686	79,6
B tai C	142	16,5

^a Suunnistusvuodet suhteessa ikään

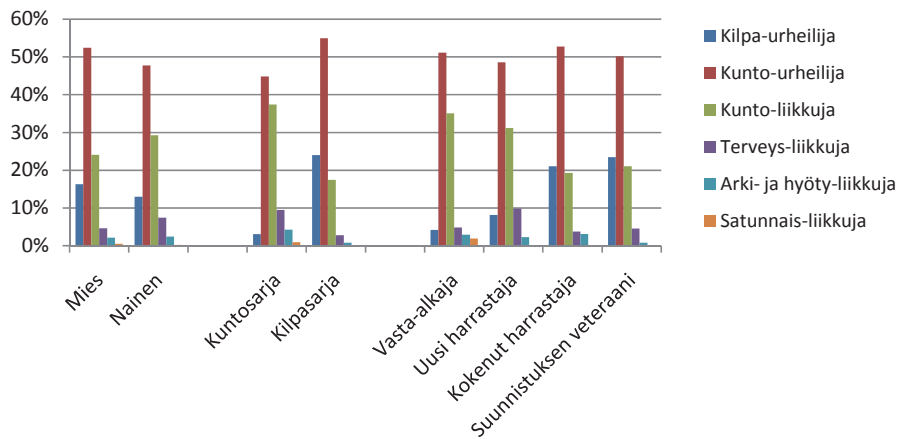
Kuviossa 5 on verrattu osallistujien suunnistustaustaa sukupuoleen sekä sarjaan. Khiin neliö -yhteensopivuustestin perusteella miehet ja naiset sekä kilpa- ja kuntosarjalaiset eroavat toisistaan suunnistustaustan suhteen tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0,01$). Naisten suhteellinen osuus on suurempi suunnistuksen vasta-alkajissa ja uusissa harrastajissa, kun taas miesten suhteellinen osuus on suurempi kokeneissa harrastajissa sekä suunnistuksen veteraaneissa. Tämä kertoo siitä, että naisten kohdalla suunnistusurat ovat lyhyempiä kuin miehillä tai sitten lajin uudet harrastajat löytyvät suhteessa useammin naisista kuin miehistä. Vasta-alkajien ja uusien harrastajien suhteellinen osuus on ennakkoodotusten mukaisesti selvästi suurempi kuntosarjoissa, kun taas kilpasarjoissa suurin osa osallistujista on kokeneita harrastajia tai suunnistuksen veteraaneja.



KUVIO 5 Osallistujien suunnistustausta sukupuolittain ja sarjoittain (n=1 494)

Liikkujatyypin jakautumista sarjan, sukupuolen ja suunnistustaustan suhteen on tarkasteltu kuviossa 6. Sukupuolten väliset erot liikkujatyypin suhteen ovat χ^2 -testin perusteella tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,05$). Kuvioista havaitaan, että sekä naisista että miehistä selvä enemmistö (n. 50 %) ilmoittaa olevansa kuntourheilijoita. Miesten kohdalla kilpa- ja kuntourheilijoiden osuudet ovat naisia suuremmat, kun taas naisissa on miehiä enemmän kunto- ja terveysliikkujia. Tulokset ovat hyvin samankaltaiset kuin verrattaessa naisten ja miesten liikkujatyypin eroja koko väestössä (SLU 2010, 13).

Sarjan ja suunnistustaustan suhteen erot liikkujatyypin välillä ovat niin ikään tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,01$). Sarjoittain tarkasteltuna kuntourheilijoiden osuus on suurin sekä kunto- että kilpasarjoissa. Kilpasarjoihin osallistuu enemmän kilpaurheilijoita ja kuntosarjoihin taas enemmän kunto- ja terveysliikkujia, mikä vastaa ennakkokäsitystä sarjojen osallistujista. Sekä aloittelijoiden että kokeneiden suunnistajien kohdalla selkeästi suurin liikkujatyypiryhmä on kuntourheilijat. Kilpaurheilijoiden suhteellinen osuus on suurempi lajin kokeneissa harrastajissa, kun taas aloittelijoiden kohdalla korostuu suuri kuntoliikkujien suhteellinen osuus. Kokeneiden harrastajien kohdalla on huomattava, että kuntoliikkujien ja kilpaurheilijoiden suhteelliset osuudet ovat lähes yhtä suuret, kun taas aloittelevien suunnistajien kohdalla kilpaurheilijoiden osuus suhteessa kuntoliikkujiin on huomattavan pieni. Näin ollen voidaan päätellä, että lajin pariin aikuisiällä tulleet aloittelijat ovat mieluumminkin kunto- ja terveysliikkujia kuin suunnistuksesta esimerkiksi ”kakkos”- tai harjoituslajeja hakevia kilpaurheilijoita.



KUVIO 6 Liikkujatyyppien jakautuminen sukupuolen, sarjan ja suunnistustaustan suhteen (n=1 494)

Liitteen 2 taulukosta nähdään, että tapahtumaan osallistujat viipyivät Kainuussa pääasiassa koko tapahtumaviikon ajan, sillä 68 % osallistujista osallistui kaikkiin neljään osakilpailuun. Viisi vastaajaa ilmoitti, että ei osallistunut yhteenkään osakilpailuun. Avoimista vastauksista kävi heidän kohdallaan ilmi, että pääsääntöisesti sairastuminen tai loukkaantuminen esti heitä osallistumasta itse kilpailuihin. Huomattavan suuri osa (25 %) Kainuun Rastiviikon osallistujista ei ollut osallistunut tapahtumaan aikaisemmin. Seuraavaksi suurimmat osallistujaryhmät olivat 1–2 kertaa (20 %) ja 6–10 kertaa osallistuneet (19 %). Vuonna 2007 Kainuun Rastiviikon osallistujista ensikertalaisia oli 27 %, joten määrä on pysynyt lähes ennallaan. Merkittävin muutos osallistujajoukossa kuuden vuoden takaiseen oli yli kymmenen kertaa osallistuneiden kohdalla, joiden osuus osallistujista oli laskenut 26 %:sta 19 %:iin. (Äijälä 2008.) Kainuun Rastiviikolle osallistuttiin yleisimmin perheen kanssa (54 %) ja yksin tapahtumaan osallistui vain 10 % vastaajista. Perheen kanssa matkustavien osuus on suuri esimerkiksi vuoden 2014 Vuokatti Hiihtoon (massahiihtotapahtuma) verrattuna, johon perheen kanssa matkusti 9 % osallistujista ja yksin 34 % osallistujista (Kainuun Liikunta 2014). Kainuun Rastiviikolle perheen kanssa osallistumista voidaan selittää tapahtuman luonteen lisäksi myös sen ajoittumisella lomakauteen sekä pitkällä kestolla.

6.2 Osallistujien kiinnittyminen suunnistukseen

Ennen suunnistukseen kiinnittymistä mittaaville muuttujille tehtyä faktorianaalyyisiä tutkittiin vastausten jakaumaa erikseen kunkin kiinnittymistä mittaavan muuttujan kohdalla. Liitteessä 3 on esitetty vastausten painottuminen eri muut-

tujilla. Taulukossa muuttujat on ryhmitelty yhdenmukaisesti kyselylomakkeen ja sen perusteena olleen taustateorian kanssa.

Muuttujien arvot painoutuivat kaikissa suunnistussuhdetta kuvaavissa ulottuvuuksissa asteikon yläpäähän, mikä ei ole yllätys, kun suurin osa vastaajista oli kilpasarjoihin osallistuvia suunnistajia. Tuloksista voidaan nostaa esille muuttuja ”Tekniikan kehittyminen on tehnyt suunnistuksen entistä mielenkiintoisemmaksi”, jonka vastausten keskiarvo oli peräti 4,51. Tästä voidaan päätellä, että suunnistus on lajina onnistunut hyödyntämään hyvin tekniikan kehittymisen oman houkuttelevuutensa lisäämiseksi. Toisaalta tulos voi kertoa myös suunnistuksen harrastajien kiinnostuksesta tekniikkaa kohtaan. Huomioimisen arvoista on myös se, että ”Suunnistuksen keskeisyys” -ulottuvuuden alla pienimpiä arvoja saivat muuttujat, jotka kuvasivat ajan ja rahan käyttöä suunnistusharrastukseen. Voidaan siis päätellä, että vaikka suunnistus on osallistujille ilmeisen tärkeä harrastus, ei siihen uhrattua rahaa tai vapaa-aikaa pidetä silti kohtuuttomana.

Suunnistukseen kiinnittymistä mittaaville muuttujille tehdyn faktorianaalyysin tarkoituksena oli ryhmitellä muuttujia, jotta nähdään, luokituvatko muuttujat taulukossa 2 esitetyn taustateoriaan pohjautuvan luokittelun mukaisesti. Faktorianaalyysi tehtiin painottaen aineistoa vinoutumisen poistamiseksi lasketuilla painokertoimilla. Faktorianaalyysin ensimmäisen ajon jälkeen jätin seuraavien ajojen ulkopuolelle muuttujat, joiden kommunaliteetit jäivät alle yleisenä raja-arvona pidetyn 0,3. Tässä vaiheessa analyysistä poistetut muuttujat olivat:

- On todella ikävää, jos suunnistustapahtuma on huonosti järjestetty. (kommunaliteetti 0,02)
- Tekniikan kehittyminen on tehnyt suunnistuksen entistä mielenkiintoisemmaksi. (kommunaliteetti 0,14)
- Harrastan suunnistusta, vaikka se ei aina olisi helppoa. (kommunaliteetti 0,24)
- Uusia suunnistusvälineitä hankkiessani mietin tarkkaan sopivinta vaihtoehtoa. (kommunaliteetti 0,25)
- Tunnen, että suunnistajat luottavat toisiinsa ja arvostavat toisiaan. (kommunaliteetti 0,28)

Tämän jälkeen faktorianaalyysi uusittiin jäljellä olevien muuttujien osalta. Toisen ajon jälkeen poistettiin muuttujista vielä muuttuja ”Suunnistaminen on minulle yleensä miellyttävä kokemus” sen matalan kommunaliteetin sekä huonon tulokittavuuden vuoksi. Faktorianaalyysin kolmas ajo tuotti lopullisen tuloksen, jossa kaikkien muuttujien välillä oli korrelaatioita ja kaikkien muuttujien kommunaliteetit sekä lataukset ylittivät raja-arvona pidetyn 0,3. Kaiser-Mayer-Olkinin testin arvo oli erittäin hyvä (0,92), kuten myös Bartlettin testin merkitsevyysarvo ($p < 0,01$).

Lopullinen faktoriratkaisu piti sisällään viisi faktoria. Faktorit nimettiin sen mukaan, mitä ulottuvuutta niiden sisältämät muuttujat taustateorian mu-

kaan mittasivat. Analyysin tuloksena saadut faktorit, eli suunnistusharrastukseen kiinnittymisen ulottuvuudet olivat: 1) vetovoima 2) keskeisyys 3) sinnikkyys 4) lajikiinnostus ja 5) erityinen eetos. Lopulliset faktorit ja niiden sisältämien muuttujien lataukset on esitetty taulukossa 10. Faktorianalyysiin sisällytettiin ominaisuus, jossa regressiota käyttäen laskettujen faktoripisteiden pohjalta muodostettiin faktoreita vastaavat viisi uutta muuttujaa. Muodostettuja muuttujia käytettiin seuraavassa vaiheessa klusterianalyysissä lukuun ottamatta faktoreita vetovoima ja keskeisyys, joiden korrelaatiot muiden faktoreiden kanssa olivat korkeimmat. Klusterianalyysiin mukaan otettujen faktoreiden keskinäiset korrelaatiot olivat 0,27–0,37.

TAULUKKO 10 Faktorianalyysi, suunnistukseen kiinnittyminen

	Lataus
<i>Vetovoima</i>	
Suunnistusharrastus on minulle erityisen tärkeä.	0,80
Olen mieluummin suunnistaja, kuin minkään muun lajin harrastaja.	0,74
Suunnistuksen harrastaminen kertoo minusta paljon ihmisenä.	0,69
Suunnistus synnyttää minussa suuria tunteita.	0,59
Ilman suunnistusta olisin tylsistynyt.	0,59
Ihmiset yllättyisivät jos lopettaisin suunnistamisen.	0,53
Toiset ihmiset ajattelevat, että suunnistaminen on minulle tärkeää.	0,52
<i>Suunnistuksen keskeisyys</i>	
Suunnistus vie niin ison osan ajastani, että muille harrastuksille jää aikaa vain vähän.	0,86
Toisten mielestä käytän luultavasti liikaa aikaa suunnistusharrastukseen.	0,75
Käytän joka vuosi paljon rahaa suunnistusharrastukseen.	0,61
Olen aktiivinen toimija suunnistusseurassani.	0,50
Saattaisin menettää hyviä ystäviä, jos lopettaisin suunnistuksen.	0,35
<i>Sinnikkyys suunnistamiseen</i>	
Haluan lähteä suunnistamaan, vaikka olisin todella väsynyt.	0,85
Haluan lähteä suunnistamaan, vaikka olisin allapäin.	0,71
Haluan lähteä suunnistamaan, vaikka olisin todella kiireinen.	0,64
<i>Lajikiinnostus</i>	
Hyödynnän mielelläni suunnistussuoritusteni analysoinnissa suoritusta tallentavia teknisiä laitteita.	0,75
Analysoin mielelläni suunnistussuoritustani jälkikäteen tulos- ja reitinpiirtopalveluiden avulla.	0,75
Luen suunnistusaiheisia lehtiä, kirjoja, artikkeleita tai internet-julkaisuja.	0,45
Seuraan mielelläni suunnistusaiheisia keskusteluja internetissä.	0,38
<i>Suunnistuksen erityinen eetos</i>	
Tapaan suunnistusystäviäni suunnistuksen ulkopuolellakin.	0,76
Pystyn keskustelemaan suunnistusystävieni kanssa mistä tahansa.	0,68
Toiset ihmiset kysyvät minulta neuvoa suunnistukseen liittyvissä asioissa.	0,34

Faktoriratkaisun tunnusluvut on esitetty taulukossa 11. Ekstraktoidussa faktoriratkaisussa kahden faktorin ominaisarvot jäivät alle yhden, mutta ne hyväksyttiin mukaan ratkaisuun, koska ne olivat selkeästi tulkittavissa ja tukivat tausta-

teoriaa. Ekstraktoidun faktoriratkaisun kokonaisselitysaste oli 48 %. Faktoriaanalyysin lopuksi laskettiin jokaiselle faktorille ratkaisun sisäisen reliabiliteetin testaamiseksi Cronbachin alfa -kertoimet sekä kunkin faktorin muuttujien väliset sisäiset korrelaatiot.

TAULUKKO 11 Faktoriaanalyysin tunnusluvut, suunnistukseen kiinnittyminen

Faktori	Ominaisarvo	Selitetty		
		varianssi (%)	Cronbach α	Korrelaatio ^a
Vetovoima	6,88	31,3	0,85	0,45
Keskeisyys	1,29	5,9	0,78	0,42
Sinnikkyys	1,08	4,9	0,82	0,61
Lajikiinnostus	0,74	3,4	0,72	0,39
Erityinen eetos	0,58	2,6	0,62	0,35

^a Faktorin sisältämien väittämien keskinäiset korrelaatiot

Aikaisemmissa tutkimuksissa harrastukseen kiinnittymisessä on useimmiten havaittu kolme eri ulottuvuutta; keskeisyys, vetovoima ja itseilmaisuus (mm. Dimanche ym. 1991; McIntyre & Pigram 1992; Havitz & Dimanche 1997; Wiley ym. 2000; Iwasaki & Havitz 2004). Myös harrastukseen liittyviä kuluttamisen riskejä on usein tutkittu omana kiinnittymiseen liittyvänä ulottuvuutenaan, vaikka sitä ei useimmissa tutkimuksissa olekaan voitu havaita (mm. Havitz & Dimanche 1997). Tässäkin tutkimuksessa kuluttamisen riskejä ei havaittu omana kiinnittymiseen liittyvänä ulottuvuutena. Muista ulottuvuuksista pystyttiin erottamaan selkeästi omina ulottuvuuksinaan suunnistuksen keskeisyys, mutta vetovoimaan sekä itseilmaisuun ja osittain myös keskeisyyteen liittyvät muuttujat latautuivat samalle faktorille. Faktori nimettiin kuitenkin vetovoimaksi faktorin kärkimuuttujien perusteella. Lisäksi omina faktoreinaan löydettiin vakavan vapaa-ajan ulottuvuudet sinnikkyys sekä erityinen eetos, mikä tuki aikaisempaa tutkimusta (mm. Tsaur ja Liang 2008; Cheng & Tsaur 2012). Vakavaan vapaa-aikaan liittyvän ”suunnistuksen eteen tehdyt henkilökohtaiset panostukset” -ulottuvuuden voidaan katsoa sisältyvän ”keskeisyys” -ulottuvuuteen, kuten alun perin oli tarkoituskin. Kyselylomakkeeseen sijoitettiin myös suunnistuksen teknistä viehätystä mittaavia muuttujia, jotka lopullisessa faktorimallissa sekoituivat lajin opiskeluun ja seuraamiseen liittyviin muuttujiin. Tämä faktori nimettiin yleisesti ”lajikiinnostukseksi”. Lajikiinnostuksen ulottuvuudesta löytyy myös elementtejä ”suunnistuksen eteen tehdyistä henkilökohtaisista panostuksista”, joten sen voidaan nähdä osaltaan ilmentävän myös suunnistuksen harrastamista vakavana vapaa-aikana.

Kiinnittymisen ja vakavan vapaa-ajan käsitteiden osalta voidaan todeta, että faktoriaanalyysin tulokset vastasivat hyvin aikaisempien harrastukseen kiinnittymisen sekä vakavan vapaa-ajan harrastamiseen liittyvien tutkimusten tuloksia. Syitä sille, miksi itseilmaisu ja suunnistajaidentiteettiä ei havaittu omana faktorinaan, voidaan hakea siitä, että vetovoimaan sekä itseilmaisuun ja

suunnistajaidentiteettiin liittyvät muuttujat olivat mahdollisesti sisällöllisesti liian lähellä toisiaan.

Liitteessä 4 (taulukko A) on verrattu suunnistukseen kiinnittymisen ja vakavan vapaa-ajan ulottuvuuksia sukupuolittain. Taulukossa on verrattu keskiarvoja, jotka on laskettu kaikkien ko. faktoreille latautuneiden muuttujien pohjalta. Varianssianalyysin (ANOVA) mukaan naisten ja miesten välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,05$) kaikkien muiden ulottuvuuksien paitsi suunnistuksen erityisen eetoskohdalla. Merkittävin ero sukupuolten välillä oli lajikiinnostuksessa, jossa miesten kiinnostus suunnistuksen seuraamista ja suunnistuksen teknisiä sovelluksia kohtaan on naisia suurempaa. Toiseksi merkittävin ero sukupuolten välillä on suunnistuksen vetovoimassa, jossa naisten arvo on miehiä suurempi. Tulos tukee aikaisempaa taitoluistelijanaisilla ja -miehillä tehtyä tutkimusta, jossa niin ikään naiset kokivat harrastuksen vetovoiman miehiä suurempana (Wiley ym. 2000). Molempien sukupuolten kohdalla pienimmän arvon sai keskeisyys-ulottuvuus, mikä vahvistaa jo aikaisemmin tehtyä huomiota siitä, että suunnistuksen eteen tehtyjä taloudellisia ja ajallisia uhrauksia ei pidetä merkittävänä tai osallistujien vapaa-aikaan mahtuu suunnistuksen lisäksi myös muuta tekemistä. Muutoin sekä naisten että miesten voidaan todeta olevan kiinnittyneitä suunnistusharrastukseen, sillä kaikkien ulottuvuuksien keskiarvot molemmilla sukupuolilla ovat lähes 3,5 maksimin ollessa 5. Suunnistus on sekä naisille että miehille myös ilmeisen vakava vapaa-ajan harrastus, sillä vakavan vapaa-ajan ulottuvuudet sinnikkyys ja erityinen eetos saivat suunnistuksen vetovoiman ohella korkeimmat arvot molemmilla sukupuolilla. Voidaan siis päätellä, että suunnistamaan lähdetään sinnikkäästi vaikeuksista huolimatta ja kanssakäyminen suunnistusystävien kanssa on tärkeää myös suunnistuksen ulkopuolella.

Liitteessä neljä (taulukko B) on esitetty suunnistukseen kiinnittymisen ja vakavan vapaa-ajan ulottuvuuksien vertailu sarjoittain (ANOVA). Taulukosta havaitaan, että sarjoittain tarkasteluna kilpasarjalaiset ja kuntosarjalaiset eroavat tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0,01$) toisistaan kaikkien suunnistukseen kiinnittymisen ja vakavan vapaa-ajan ulottuvuuksien suhteen. Tulosta ei voida pitää yllättävänä, kun huomioidaan jo aikaisemmin tehty havainto, jonka mukaan kuntosarjalaisten suunnistustausta oli keskimäärin vähäisempi kuin kilpasarjalaisilla. Tulokset tukevat aikaisempaa tutkimusta, jonka mukaan harrastuksen syveneminen vakavaksi vapaa-ajaksi on asteittainen prosessi (Cheng & Tsaur 2012, 57-58). Tuloksia tarkastellessa on syytä huomioida, että vaikka kuntosarjalaisten ja kilpasarjalaisten erot kiinnittymisen suhteen ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä, ovat kuntosarjalaisten saamat arvot eri ulottuvuuksilla silti kohtuullisen korkeita. Tähän vaikuttaa varmasti se, että kuntosarjaan osallistuu eri syistä myös paljon kokeneita aktiivisuunnistajia. Toisaalta voidaan päätellä, että tapahtumaan osallistuville kuntosuunnistajillekin suunnistusharrastus on tärkeää.

6.3 Miksi Kainuun Rastiviikolle osallistutaan?

Liitteen 5 taulukossa on esitetty vastausten painottuminen eri tapahtumaan osallistumismotiiveja mittaavien muuttujien kohdalla. Taulukossa on käytetty kyselylomakkeen suunnittelun yhteydessä laadittua teoriaa muuttujien jakautumisesta eri osallistumismotiiveihin. Tulosten perusteella näyttää siltä, että osallistujat tulivat Kainuun Rastiviikolle ensisijaisesti sen suunnistuksellisen sisällön sekä osallistumiseen liittyvän jännityksen ja viehätyksen vuoksi. Suunnistussisältöön verrattavan tapahtuman sisällöllisen motiivin tärkeyden ovat aikaisemmassa melontatapahtumassa tehdyssä tutkimuksessa havainneet myös Kruger ja Saayman (2013). Sekä melonnassa että suunnistuksessa suoritusympäristöllä voidaan katsoa olevan suuri merkitys tapahtuman houkuttelevuuteen. Kainuun Rastiviikon osallistujille myös MM-kisojen tarjoama suunnistusviihde, kuten myös sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät tekijät näyttäisivät olevan voimakkaita motiiveja tapahtumaan osallistumiselle. Sen sijaan matkakohteeseen ja tapahtuman statukseen sekä järjestelyihin liittyvät motiivit eivät yleisesti olleet osallistujille yhtä tärkeitä. Tapahtumaan osallistumisesta ei haettu myöskään matkailullista statusta, eli tapahtumaan osallistumisella ei ollut tarvetta ”päteä” oman tuttavapiirin keskuudessa. Palkintomotiivi sai kaikista muuttujista pienimmän arvon (1,25), mikä on ymmärrettävää, sillä palkinnoista kilpailee vakavissaan vain murto-osa osallistujista.

Kainuun Rastiviikolle osallistumisen motiiveja mittaaville muuttujille tehdyn faktorianalyysin tarkoituksena oli ryhmitellä muuttujia, jotta nähdään, luokittuvatko muuttujat liitteen 5 taulukossa esitetyn taustateoriaan pohjautuvan luokittelun mukaisesti. Faktorianalyysin ensimmäisen ajon jälkeen jätin matalan kommunaliteetin vuoksi seuraavien ajojen ulkopuolelle jaan ”Kainuun Rastiviikolla voin valita juuri itselleni parhaiten sopivan sarjan”.

Tämän jälkeen faktorianalyysi uusittiin jäljellä olevien muuttujien osalta. Toisen ajon jälkeen lopullisen faktoriratkaisun ulkopuolelle jätettiin matalien latausten vuoksi muuttujat ”Nautin luonnossa liikkumisesta” sekä ”Pidän siitä, että saan jakaa matkakokemukseni toisten kanssa, kun tulen kotiin”. Lopullisessa faktoriratkaisussa kaikkien muuttujien välillä oli korrelaatioita Kaiser-Mayer-Olkinin testin arvon ollessa 0,93 ja Bartlettin testin merkitsevyysarvon $p < 0,01$. Lopullinen faktoriratkaisu piti sisällään kahdeksan faktoria. Faktorit nimettiin sen mukaan, mitä motiivia niiden sisältämät muuttujat taustateorian mukaan mittaivat. Analyysin tuloksena saadut faktorit, eli Kainuun Rastiviikolle osallistumisen motiivit olivat: 1) suunnistussisältö 2) tapahtuma 3) matkakohte 4) perinteet 5) status 6) suunnistusviihde 7) rentoutuminen ja 8) sosiaalisuus. Faktorianalyysin tulokset tunnuslukuineen on esitetty taulukossa 12.

TAULUKKO 12 Faktorianalyysi, tapahtumaan osallistumismotiivit (n=1 494)

	Lataus
<i>Suunnistussisältö</i>	
Kainuun Rastiviikon maastot houkuttelivat minua.	0,83
Kainuun Rastiviikon radat ja kartat houkuttelivat minua.	0,81
Kainuun Rastiviikon fyysiset haasteet houkuttelivat minua.	0,47
<i>Tapahtuma</i>	
Kainuun Rastiviikko on kuuluisa tapahtuma, mikä houkutteli minua.	0,77
Pidän Kainuun Rastiviikolle osallistumiseen liittyvästä jännityksestä.	0,75
Halusin saada uusia kokemuksia.	0,64
Kainuun Rastiviikolla on hyvä maine suunnistajien keskuudessa, mikä houkutteli minua.	0,57
Nautin tunteesta, jonka saan osallistuessani Kainuun Rastiviikolle.	0,38
Pidän Kainuun Rastiviikon organisoinnista ja järjestelyistä.	0,35
Kainuun Rastiviikko palveli minua valmistautuessani muihin suunnistustapahtumiin.	0,35
Kainuun Rastiviikko tarjoaa minulle henkisiä haasteita.	0,32
Kainuun Rastiviikko on kansainvälinen tapahtuma, mikä houkutteli minua.	0,31
<i>Matkakohde</i>	
Vuokatin ja/ tai Kainuun matkailuimago houkutteli minua.	0,75
Vuokatin matkailukeskuksen palvelut houkuttelivat minua.	0,66
Kainuulainen kulttuuri houkutteli minua.	0,62
Halusin tutustua paremmin Kainuuseen ja/ tai Vuokattiin	0,61
Kainuulainen luonto houkutteli minua.	0,48
Kainuun Rastiviikko oli minulle syy vieraillla Vuokatissa ja/ tai Kainuussa.	0,47
Kainuun Rastiviikon monipuoliset palvelut koko perheelle houkuttelivat minua.	0,41
<i>Perinteet</i>	
Kainuun Rastiviikolle osallistuminen on minulle perinne.	0,88
Kainuun Rastiviikon pitkät perinteet houkuttelivat minua.	0,60
Pidän Kainuun Rastiviikon ilmapiiristä.	0,40
<i>Status</i>	
Halusin käydä paikoissa, joissa ystäväni eivät ole käyneet.	0,63
Kainuun Rastiviikon palkinnot houkuttelivat minua.	0,53
Kainuun Rastiviikon oheisohjelma houkutteli minua.	0,39
<i>Suunnistusviihde</i>	
Halusin nähdä maailman parhaat suunnistajat paikan päällä.	0,88
Halusin seurata huippusuunnistusta.	0,84
Halusin olla mukana merkittävässä urheilutapahtumassa.	0,45
<i>Rentoutuminen</i>	
Halusin levätä ja rentoutua.	0,77
Halusin paeta arkea.	0,66
Halusin antaa mieleni rentoutua.	0,61
<i>Sosiaalisuus</i>	
Kainuun Rastiviikolla voin viettää aikaa perheeni tai puolisoni kanssa.	0,71
Kainuun Rastiviikolla voin yhdistää suunnistuksen ja lomailun.	0,52
Kainuun Rastiviikolla voin viettää aikaa tuttavieni kanssa.	0,39

Faktorianalyysiin sisällytettiin ominaisuus, jossa regressiota käyttäen laskettujen faktoripisteiden pohjalta muodostettiin faktoreita vastaavat viisi uutta muuttujaa. Muodostettuja muuttujia käytettiin seuraavassa vaiheessa osallistu-

jien segmentoinnissa K-means klusterianalyysillä. Klusterianalyysin ulkopuolelle jätettiin faktorit tapahtuma, matkakohde ja rentoutuminen, joiden korrelaatiot muiden faktoreiden kanssa olivat korkeimmat ja alittivat tutkimuksessa raja-arvoksi asetetun 0,4. Klusterianalyysiin valittujen faktoreiden väliset korrelaatiot olivat 0,03–0,37.

Faktorianalyysin tunnusluvut on esitetty taulukossa 13. Ekstraktoidussa faktoriratkaisussa kolmen faktorin ominaisarvot jäivät alle yhden, mutta ne hyväksyttiin mukaan ratkaisuun, koska ne olivat tulkittavissa ja tukivat taustateoriaa. Ekstraktoidun faktoriratkaisun kokonaisselitysaste oli 51 %. Faktorianalyysin lopuksi laskettiin jokaiselle faktorille ratkaisun sisäisen reliabiliteetin testaamiseksi Cronbachin alfa-kertoimet sekä faktorien sisältämien muuttujien sisäiset korrelaatiot, jotka olivat riittävän korkeat faktoriratkaisun hyväksymiseksi. Faktorien sisältämien muuttujien sisäiset korrelaatiot olivat matalimmat statukseen ja tapahtumaan liittyvien motiivien kohdalla. Kyseiset faktorit olivatkin vaikeimmin tulkittavissa, sillä niihin latautui muuttujia, jotka olisivat voineet ennakkokäsityksen mukaan latautua myös muille motiivifaktoreille.

TAULUKKO 13 Faktorianalyysin tunnusluvut, osallistumismotiivit

Faktori	Ominaisarvo	Selitetty		
		varianssi (%)	Cronbach α	Korrelaatio ^a
Suunnistussisältö	10,39	28,9	0,79	0,55
Tapahtuma	2,02	5,6	0,83	0,36
Matkakohde	1,68	4,7	0,84	0,43
Perinteet	1,24	3,4	0,72	0,48
Status	1,12	3,1	0,60	0,36
Suunnistusviihde	0,84	2,3	0,78	0,54
Rentoutuminen	0,72	2,0	0,73	0,50
Sosiaalisuus	0,53	1,5	0,67	0,41

^a Faktorin sisältämien väittämien keskinäiset korrelaatiot

Tutkimuksessa löydetty kahdeksan pääosallistumismotiivia (faktoria) ovat kaikki löydettävissä myös aikaisemmista tapahtumien osallistumismotiiveihin liittyvistä tutkimuksista. Tapahtuman tarjoamaan lajisisältöön, kuten tässä tutkimuksessa suunnistussisältöön liittyvän osallistumismotiivin ovat pyöräily- ja maastopyöräilytapahtumiin keskittyneissä tutkimuksissa havainneet Streicher ja Saayman (2010) sekä Getz ja McConnell (2011). Äijälän (2008) Kainuun Rastiviikon kehittämistutkimuksessa suunnistusmaastot nousivat osallistumisperinteiden ohella tärkeimmäksi osallistumismotiiviksi. Lajisisältöön liittyvät osallistumismotiivit saattavatkin korostua juuri suunnistuksen ja maastopyöräilyn kaltaisissa lajeissa, joissa kilpailureitit kulkevat erilaisissa luonto-olosuhteissa ja ovat näin elämysten ja haasteiden kannalta tärkeitä. Lajisisältöön liittyvään faktoriin latautui myös tapahtuman fyysisiin haasteisiin liittyvä muuttuja, jonka ovat aikaisemmissa tutkimuksissa nimenneet omaksi motiivikseen pyöräily- ja maastopyöräilytapahtumissa Streicher ja Saayman (2010) sekä Getz ja McConnell (2011) sekä kestävyysjuoksutapahtumassa Bennet ym. (2007).

Itse tapahtumaan liittyvään motiivifaktoriin latautui muuttujia, jotka olisivat taustateorian perusteella kuuluneet tapahtumaan osallistumiseen liittyvään jännitykseen ja nautintoon, tapahtuman statukseen sekä tapahtuman sisältöön ja järjestelyihin liittyviin motiiviryhmiin. Tapahtumafaktoriin voimakkaimmin latautuneet muuttujat liittyivät tapahtuman statukseen (Bennet ym. 2007; Streicher & Saayman 2010; Getz & McConnell 2011) sekä osallistumisen tuomaan jännitykseen ja nautintoon (Bennet ym. 2007; Hritz & Ramos 2008; Streicher & Saayman 2010; Getz & McConnell 2011). Tulosten perusteella voidaan päätellä, että tapahtuman muulla kuin suunnistukseen liittyvällä sisällöllisellä tarjonnalla sekä järjestelyillä ei näyttäisi olevan omana osallistumismotiivinaan kovinkaan suurta merkitystä ainakaan Kainuun Rastiviikolla.

Tapahtuman perinteisiin liittyvä motiivifaktori muodostui muuttujista, jotka olisivat taustateorian perusteella kuuluneet osallistumisen tuoman jännityksen ja nautinnon, tapahtuman statuksen sekä tapahtuman sisällön ja järjestelyiden alle. Jälkeenpäin ajateltuna perinnemotiivin olisi jo kyselyä rakennettaessa voinut nimetä omaksi motiivikseen. Syy, miksi en näin tehnyt, on siinä, että aikaisemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa perinnemotiivia ei ole tutkittu tai havaittu omana motiivinaan, vaan se on saattanut sisältyä muihin päämotiiveihin. Äijälän (2008) Kainuun Rastiviikon kehittämistutkimuksessa osallistumisperinne oli kuitenkin suunnistusmaastojen ohella tärkein Kainuun Rastiviikolle osallistumisen motiivi.

Suunnistusviihteeseen tai suunnistuksen seuraamiseen liittyvä osallistumismotiivi erottui tutkimuksessa selvästi omana motiivinaan. Tapahtuman seuraamiseen liittyvää motiivia on harvoin tutkittu aktiiviseen tapahtumaan osallistumiseen liittyen, sillä useissa massatapahtumissa tapahtuman seuraaminen esimerkiksi parhaiden kilpailijoiden osalta ei ole oman suorituksen ohessa mahdollista. Suunnistuksen MM-kisojen tapahtumakokonaisuus oli kuitenkin tässä mielessä poikkeus. Muiden osallistujien seuraamien oman kilpailun ohessa on mahdollista myös esimerkiksi yleisurheilussa. Snelgrove ym. (2008) tunnustivatkin yleisurheilutapahtumaa tutkiessaan tapahtuman seuraamisen omaksi osallistumismotiivikseen.

Osallistumismotiiveista matkailuun liittyviksi motiiveiksi voidaan nimetä matkakohteeseen, rentoutumiseen, statukseen sekä sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät motiivit. Tässä tutkimuksessa statukseen liittyvä motiivi ei ole helposti tulkittavissa, sillä samalle faktorille latautui matkailuun tuomaan statukseen, palkintojen voittamiseen ja tapahtuman oheisohjelman houkuttelevuuteen liittyviä muuttujia. Matkailun tuoma status latautui muuttujista voimakkaimmin, joten tässä tapauksessa statusmotiivi voidaan mieltää enemmänkin matkailulliseksi kuin urheilulliseksi, vaikka palkintomotiivi viittaakin urheilullisen statuksen hankkimiseen. Myös oheisohjelman houkuttelevuus voidaan mieltää matkailulliseksi statukseksi etenkin, jos vastaajat ovat mieltäneet oheisohjelmaksi suunnistuksen MM-kisat ja niiden seuraamisen. Matkailullisen statuksen yhdeksi merkittävimmistä matkailumotiiveista ovat nimenneet Dann (1979), Crompton (1979) ja Beard & Ragheb (1983). Beardin ja Raghebin tutkimus ei liittynyt tosin puhtaasti matkailuun, vaan yleisesti vapaa-ajan harrasta-

miseen. Liikuntatapahtumiin osallistumiseen liittyen statuksen ovat omana motiivinaan havainneet Hritz & Ramos (2008).

Rentoutumismotiivi ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät motiivit olivat tässä tutkimuksessa motiivifaktoreista selkeimpiä ja helpoiten tulkittavia. Rentoutumiseen ja arjen pakenemiseen sekä sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät motiivit ovat aikaisemmissa matkailun motiivitutkimuksissa nimenneet mm. Dann (1977), Crompton (1979) sekä Pearce ja Lee (2005). Liikuntatapahtumiin osallistumiseen liittyvissä motiivitutkimuksissa rentoutumisen ja arkea pakenemisen sekä sosiaalisen kanssakäymisen ovat omiksi motiiveikseen nimenneet mm. Funk ym. (2007), Hritz ja Ramos (2008) sekä Streicher ja Saayman (2010). Liikuntatapahtumiin liittyvien motiivitutkimusten kohdalla samojen matkailumotiivien havaitseminen on aika ilmeistä, sillä useissa tutkimuksissa motiivimittarit perustuvat samoihin matkailun tutkimuksen alalta lainattuihin alkuperäisiin mittareihin. Matkailun tuomaan statukseen, rentoutumiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät motiivit ovat matkailun vetovoimatekijöitä (Dann 1977; Crompton 1979). Tässä tutkimuksessa omana motiivifaktoriina löydettiin matkakohteeseen, eli pääasiassa Vuokattiin liittyvät motiivit, jota Dann (1977) ja Crompton (1979) pitävät matkailun työntövoimatekijänä. Liikuntatapahtumiin osallistumiseen liittyvässä tutkimuksessa matkakohteen merkityksen osallistumismotiivina ovat havainneet aikaisemmin Kaplanidou ym. (2012).

Kun tässä tutkimuksessa löydettyjä osallistumismotiiveja verrataan yleisiin vapaa-ajan liikunnan motiiveihin, havaitaan, että yhteneväisyyksiä löytyy etenkin statukseen liittyvän motiivin (Gill ym.1983; Clough ym. 1989), sosiaalisen motiivin (Gill ym. 1983; Clough ym. 1989; Duda & Tappe 1989; Masters ym. 1993) sekä henkiseen palautumiseen liittyvän motiivin (Masters ym. 1993) osalta.

Yhteenvetona voidaan todeta, että tutkimuksen lähtökohtana ollut, aikaisempiin tutkimuksiin pohjautunut motiivijaottelu sekä faktorianalyysin tuloksena syntynyt motiivijaottelu poikkesivat toisistaan etenkin tapahtumaan liittyvien motiivien osalta. Jännitykseen ja nautintoon, tapahtuman sisältöön ja järjestelyihin sekä tapahtuman statukseen liittyvät muuttujat latautuivat ristiin muodostaen yhden tapahtumaan liittyviin tekijöihin perustuvan motiivifaktorin. Ristiin latautuminen ei ole ihme, sillä kyseisten motiivien sisältämät muuttujat pitivät sisällään monia tutkijan itsensä laatimia muuttujia ja useat muuttujat olivat sisällöllisesti hyvin lähellä toisiaan. Myöskään tapahtuman fyysiset ja henkiset haasteet eivät muodostaneet faktorianalyysissä omaa motiivifaktoriaan. Aikaisemmissa tutkimuksissa havaituista erillisistä merkittävistä osallistumismotiiveista havaitsematta jäivätkin oikeastaan vain tapahtuman tuomiin virikkeisiin ja haasteisiin sekä kilpailemiseen liittyvät motiivit. Kilpailemiseen liittyviä motiiveja tässä tutkimuksessa ei edes selvitetty, vaikka jälkikäteen katsoen se olisi ollut järkevää, sillä pelkkää kilpa- ja kuntosarjoihin jakautumista katsomalla osallistujien kilpailullisuudesta ei saa kovinkaan tarkkaa kuvaa. Tutkimuksessa yhtenä päämotiivina löydettiin osallistumisen perinteet, jota

useimmissa aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole joko tutkittu tai havaittu omana motiivinaan.

Liitteessä 6 (taulukot A ja B) on verrattu eri osallistumismotiivien voimakkuutta sukupuolittain ja sarjoittain. Liitteen 6 taulukosta A nähdään, että naiset ja miehet erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi kaikkien muiden motiivien paitsi suunnistussisältöön, statukseen ja suunnistusviihteeseen liittyvien motiivien suhteen. Naisten arvot olivat miehiä korkeampia kaikkien muiden paitsi suunnistusviihteeseen liittyvän motiivin kohdalla, jossa naisten ja miesten väliset arvot olivat samat. Saadut tulokset tukevat aikaisempia tutkimuksia, joiden mukaan naisten liikuntamotiivit liittyvät miehiä useammin rentoutumiseen (Kondric ym. 2013) sekä sosiaalisuuteen (Gill ym. 1996; LaChausse 2006). Aikaisemman tutkimuksen perusteella olisi voinut olettaa, että miesten kohdalla statukseen liittyvän motiivin arvo olisi ollut naisia korkeampi (Kondric ym. 2013). Näin olisi saattanut olla myös kilpailullisen motiivin kohdalla, jos sitä olisi mitattu (Gill ym. 1996; Suomi 2000, 106-107; LaChausse 2006). Voidaan siis todeta, että tutkimuksessa havaituilla motiiveilla on naisten kannalta miehiä suurempi merkitys Kainuun Rastiviikolle osallistumisessa.

Verrattaessa liitteen 6 taulukossa B esitettyjä kunto- ja kilpasarjalaisten eroja osallistumismotiivien suhteen havaitaan, että tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,01$) sarjojen väliltä löytyi muiden paitsi tapahtumaan, matkakohteeseen, statukseen ja rentoutumiseen liittyvien motiivien kohdalla. Kilpasarjalaisten arvot olivat kuntosarjalaisia suurempia kaikkien muiden paitsi matkakohteeseen ja rentoutumiseen liittyvien motiivien kohdalla. Näyttää siis siltä, että kuntosarjalaiset hakevat tapahtumasta enemmän lomailuun ja rentoutumiseen liittyviä tekijöitä, kun taas kilpasarjalaiset motivoituvat kuntosarjalaisia enemmän etenkin suunnistuksellisesta sisällöstä, huippusuunnistuksen seuraamisesta ja tapahtuman perinteistä. Suunnistussisällön korostuminen kilpasarjalaisten motiivina tukee aikaisempaa tutkimusta, jonka mukaan urheilun harrastajat motivoituvat kuntoilijoita enemmän harrastuksen sisällöstä (Frederick & Ryan 1993). Kilpasarjalaisten arvot olivat selvästi kuntosarjalaisia korkeampia myös sosiaalisuusmotiivin kohdalla. Kilpasarjalaisille tapahtumaan osallistuminen on siis perinne ja tärkeä tapa lomailla sekä viettää aikaa perheen ja tuttavien kanssa. Molemmissa sarjoissa suurimpia arvoja saivat suunnistussisältöön, suunnistusviihteeseen ja sosiaalisuuteen liittyvät motiivit, kun taas selvästi pienimmän arvon molemmissa sarjoissa sai statukseen liittyvä motiivi. Statusmotiivin kohdalla ero sarjojen välillä oli myös kaikista pienin.

Taulukossa 14 on verrattu yksittäisiä kilpailemisen ja luontokokemukseen liittyviä motiiveja osallistujien tasosarjan suhteen. Tasosarjojen välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero ainoastaan palkintojen tavoitteluun liittyvän motiivin kohdalla, jossa eliittisarjojen suunnistajat saivat kaikista korkeimman keskiarvon. Huomioitavaa on myös, että B- ja C-sarjojen suunnistajat tavoittelevat palkintoja A-sarjalaisia enemmän. Sarjojen välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero sekä eliitti-sarjan ja A-sarjan välillä ($p < 0,05$) että B+C-sarjan ja A-sarjan välillä ($p < 0,01$). Vaikka muiden motiivimuuttujien kohdalla erot sarjan suhteen eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, voidaan niitä silti pitää suuntaa antavina.

Esimerkiksi luontoarvoilla näyttäisi olevan suurempi merkitys A- sekä B- ja C-sarjojen suunnistajille kuin eliittisarjojen suunnistajille. Lisäksi Rastiviikon fyysisen rasittavuuden merkitys haasteena on sitä merkittävämpi, mitä helpommasta tasosarjasta on kyse.

TAULUKKO 14 Palkinto- ja luontomotiivit sekä fyysisiin haasteisiin liittyvä motiivi suhteessa tasosarjaan (n=862)

Motiivi	Eliitti n=34	A-sarja n=686	B- ja C-		p ^a
			sarja n=142	Yhteensä n=862	
Kainuun Rastiviikon palkinnot houkuttelivat minua	1,59	1,27	1,45	1,31	0,00*
Kainuulainen luonto houkutteli minua	3,59	3,77	3,94	3,79	0,86
Nautin luonnossa liikkumisesta	4,51	4,59	4,63	4,60	0,56
Kainuun Rastiviikon fyysiset haasteet houkuttelivat minua	3,90	3,95	4,11	3,97	0,06

^a Sarjojen väliset erot testattu varianssianalyysillä (ANOVA)

* Eliitti > A-sarja, p<0,05, B- ja C-sarja > A-sarja, p<0,01

Tulokset tukevat aikaisempaa suunnistuksessa tehtyä tutkimusta, jonka mukaan eliittisarjojen suunnistajat motivoituvat pääasiassa voittamisen halusta, A-sarjan suunnistajat haluavat parantaa fyysistä suorituskykyään ja B-sarjan osallistujat nauttivat omalla tasollaan kilpailemisesta. Tutkimuksessa havaittiin myös, että vasta-alkajat nauttivat erityisesti luontoympäristöstä. (Claesson ym. 1981, Kokouriksen 2005 mukaan.)

7 KAINUUN RASTIVIIKON OSALLISTUJARYHMÄT

Tässä pääluvussa esittelen Kainuun Rastiviikon osallistujien klusteroinnin eli ryhmittelyn tulokset sekä tarkastelen tuloksena saatuja suunnistajaryhmiä sosiodemografisten muuttujien suhteen. Nimeän suunnistajaryhmät alustavasti jo tässä vaiheessa tutkimusta, mutta ryhmien lopullisen nimeämisen teen vasta, kun olen tarkastellut ryhmien välisiä eroja suunnistussuhteen eri osa-alueiden sekä suunnistuksen elämäntavallisen merkityksen suhteen (luku 9).

7.1 Osallistujaryhmien tunnistaminen

Klusterianalyysissä vastaajat ryhmiteltiin suunnistukseen kiinnittymistä (sinnikkyys, lajikiinnostus ja suunnistuksen eetos) sekä tapahtumaan osallistumismotiiveja (suunnistussisältö, perinteet, status, suunnistusviihde ja sosiaalisuus) kuvaavien faktorien pohjalta muodostettujen muuttujien avulla sisäisesti homogeenisiin, mutta toisistaan mahdollisimman erilaisiin osallistujasegmentteihin. Klusterianalyysiin kelpuutettiin sen luotettavuuden lisäämiseksi suunnistukseen kiinnittymistä ja osallistumismotiiveja kuvaavien faktorien osalta ne, joiden keskinäiset korrelaatiot olivat alle 0,4. Analyysimenetelmänä käytetyssä K-means klusteroinnissa kokeiltiin kaikkia klusterimääriä kahden ja kahdeksan klusterin väliltä. Lopulta ratkaisu, joka piti sisällään kuusi klusteria, vaikutti selkeimmältä, mutta samalla tarpeeksi erottelevalta. Lopullisesta klustereiden määrästä ei ole olemassa tarkkaa sääntöä, vaan se perustuu aina tutkijan omaan näkemykseen sekä klustereiden lopullista määrää tukevaan taustateoriaan (Hair ym. 2006, 626). Klusterianalyysin tulokset on esitetty taulukossa 15.

TAULUKKO 15 K-means klusterianalyysi

	Klusteri					
	1	2	3	4	5	6
Sinnikkyys	-0,23	0,64	-0,09	0,49	<u>-1,36</u>	0,40
Lajikiinnostus	-0,06	0,69	-0,36	0,62	<u>-0,96</u>	-0,13
Eetos	0,07	0,86	-0,36	0,34	<u>-0,70</u>	0,01
Perinteet	0,06	0,94	<u>-0,73</u>	-0,66	-0,24	0,78
Status	0,62	0,57	-0,36	-0,28	-0,27	<u>-0,73</u>
Suunnistusviihde	0,31	0,70	<u>-1,09</u>	0,37	-0,18	-0,66
Sosiaalisuus	0,34	0,72	<u>-0,99</u>	-0,41	0,07	0,06
Suunnistussisältö	0,11	0,85	<u>-1,16</u>	0,13	-0,45	0,31
%-osallistujista	22 %	19 %	12 %	20 %	12 %	15 %

Kunkin muuttujan suurin arvo on lihavoitu ja pienin arvo alleviivattu.

Klusterianalyysin tuloksen validiteettia testattiin tekemällä klusterianalyysi uudelleen satunnaisesti puolitetuille aineistoille ja vertaamalla tuloksia koko aineistolle tehdyn analyysin tuloksiin (Hair ym. 2006, 596). Puolitetuille aineistoille ja alkuperäiselle koko aineistolle tehtyjen klusterianalyysien tulokset olivat hyvin samankaltaiset, vaikka joidenkin ominaisuuksien painottumisen suhteen ryhmät erosivatkin hieman toisistaan. Klusterianalyysi tehtiin kokeilumielessä myös hierarkkista menetelmää (Wardin menetelmä) käyttäen ja analyysin tulos oli hyvin samankaltainen k-means menetelmällä saatujen klustereiden kanssa. Klusterianalyysin tuloksen validiteettia tukevat lisäksi myöhemmässä vaiheessa tehtyjen ristiintaulukointien tulokset, joissa eri segmenttien väliset erot esimerkiksi suunnistusmatkailun ja suunnistuksen seuratoiminnan suhteen olivat ennakkokäsitykseni mukaiset (Hair ym. 2006, 597). Seuraavassa on kuvattu osallistujaryhmistä klusterianalyysin pohjalta tunnistettavat erityispiirteet sekä tehty niiden perusteella suunnistajaryhmien alustava nimeäminen.

1 Perussuunnistajat

Ensimmäiseen ryhmään kuului 22 % osallistujista ja se oli ryhmistä suurin. Ryhmä sai korkeimman arvon statukseen liittyvän motiivimuuttujan kohdalla, joten statusmotiivin matkailullinen painotus huomioiden voidaan olettaa, että ryhmän suunnistajat hakivat Kainuun Rastiviikosta muita ryhmiä enemmän tapahtumamatkailullista pääomaa. Tässä ryhmässä mikään muuttuja ei saanut ryhmien välisessä vertailussa pienintä arvoa. Ryhmien välisessä vertailussa toiseksi korkeimman muuttujan arvon sai sosiaalisuusmotiivi ja kolmanneksi korkeimmat arvot suunnistusviihde- ja perinnemotiivit sekä kiinnittymismuuttujista lajikiinnostus ja suunnistuksen eetos. Ryhmän sisällä pienimmät muuttujan arvot suhteessa muihin ryhmiin saivat suunnistamisen sinnikkyteen sekä suunnistussisältöön liittyvät muuttujat. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että ryhmän jäsenet pitivät tapahtumassa tärkeinä sosiaalista kanssakäymistä, huippusuunnistuksen seuraamista ja tapahtuman perinteitä. Ryhmän jäsenet

ovat myös kiinnostuneita lajin seuraamisesta yleisesti ja ovat sisällä suunnistuksen sosiaalisessa maailmassa. Suunnistaminen ei ole ryhmän jäsenille kuitenkaan pakonomaista, eikä suunnistussisältö ole tapahtumassa niin olennaista kuin esimerkiksi yhdessä oleminen.

2 Innokkaat suunnistajat

Toisen ryhmän suunnistajat saivat ryhmien välisessä vertailussa korkeimmat arvot kaikkien muiden muuttujien paitsi statusmotiivin kohdalla, jonka arvo oli ryhmistä toiseksi korkein. Voidaan siis todeta, että ryhmän jäsenet ovat syvällä suunnistuksen maailmassa ja kiinnostuneita laajasti lajista, omasta suunnistus-suorittamisesta sekä huippusuunnistuksen seuraamisesta. Tapahtumaan osallistumisessa heitä motivoivat sosiaaliseen kanssakäymiseen, suunnistussisältöön, perinteisiin ja suunnistuksen seuraamiseen liittyvät tekijät. Ryhmän jäsenet hakevat tapahtumista myös tapahtumamatkailullista pääomaa. Ryhmän jäsenille suunnistaminen on erittäin tärkeää ja suunnistamaan pyritään pääsemään vaikeuksista huolimatta. Tähän ryhmään kuului 19 % osallistujista.

3 Suunnistelijat

Kolmas ryhmä ei saanut ryhmien välisessä vertailussa korkeinta arvoa minkään muuttujan kohdalla. Sen sijaan kaikista ryhmistä pienimmän muuttujan arvon se sai perinne-, suunnistusviihde-, sosiaalisuus- ja suunnistussisältömotiivien kohdalla. Korkeimman muuttujan arvon ryhmä sai suunnistamisen sinnikkyyden kohdalla, jonka arvo ryhmien välisessä vertailussa oli neljänneksi korkein. Yhteenvetona voidaan todeta, että ryhmään kuuluvat suunnistajat eivät ole syvällä suunnistuksen sosiaalisessa maailmassa, eikä suunnistuksen sisältö ja lajin seuraaminen yleisesti tai tapahtumissa ole heille erityisen tärkeää. Suunnistaminen itsessään on ryhmän suunnistajille kuitenkin kohtuullisen tärkeää, sillä suunnistamaan lähdetään, vaikka se ei aina olisi helppoa. Ryhmään kuului 12 % suunnistajista ja se oli osallistujaryhmistä pienin yhdessä viidennen osallistujaryhmän kanssa.

4 Sinnikkäät suunnistajat

Neljäs ryhmä ei saanut ryhmien välisessä vertailussa korkeinta eikä matalinta arvoa minkään muuttujan kohdalla. Kaikista ryhmistä toiseksi korkeimman arvon se sai sinnikkyyden, lajikiinnostuksen ja eetoksen sekä suunnistusviihdemotiivin kohdalla. Perinne- ja sosiaalisuusmotiivien kohdalla ryhmän arvot olivat kaikista ryhmistä toiseksi matalimmat ja statusmotiivin kohdalla kolmanneksi matalin. Tuloksista voidaan päätellä, että neljännen ryhmän suunnistajat ovat sisällä suunnistuksen sosiaalisessa maailmassa, mutta yhdessäolo muiden suunnistajien tai perheenjäsenten kanssa ei ole Kainuun Rastiviikolla heille tärkeä motiivi. Ryhmän jäsenet eivät luultavasti ole myöskään Kainuun Rastiviikon yleisimpiä vakiokävijöitä, sillä tapahtumaan tai siihen osallistumiseen liittyvät perinteet eivät ole heille tärkeitä. He eivät tavoittele Kainuun Rastiviikolta myöskään ensisijaisesti tapahtumamatkailullista statusta tai pääomaa. Ryhmän jäsenet ovat kiinnostuneita lajin ja huippusuunnistajien seuraamisesta

yleisesti sekä tapahtumissa. Heitä kiinnostaa lisäksi myös omaan suoritukseen liittyen suunnistussuorituksen sisältö, kuten radat, kartat ja maastot. Neljänteen ryhmään kuului 20 % suunnistajista ja se oli ryhmistä toiseksi suurin.

5 Hengailijat

Viidennen ryhmän suunnistajien voidaan sanoa olevan kaikista vähiten kiinnittyneitä suunnistukseen ja kauimpana sen sosiaalisen maailman ytimestä, sillä ryhmä sai kaikista ryhmistä matalimmat arvot niin sinnikkyuden, lajikiinnostuksen kuin eetoksenkin osalta. Tämän lisäksi ryhmä sai toiseksi matalimman arvon suunnistussisältömotiivin kohdalla. Sosiaalisuus- ja statusmotiivien arvot olivat sen sijaan kaikista ryhmistä kolmanneksi korkeimmat. Viidennen ryhmän suunnistajat motivoituvat Kainuun Rastiviikolla ennen kaikkea yhdessäolosta joko perheen tai tuttavien kanssa ja hakevat tapahtumasta jossain määrin myös tapahtumamatkailullista statusta. Koska ryhmän jäsenet ovat vain vähäisessä määrin kiinnostuneita itse suunnistamiseen liittyvistä tekijöistä, voidaan heidän päätellä olevan tapahtumassa liikkeellä joko muiden mukana tai ensisijaisesti lomailemassa. Ryhmään kuului 12 % osallistujista ja se oli osallistujaryhmistä pienin yhdessä kolmannen osallistujaryhmän kanssa.

6 Perinnesuunnistajat

Kuudennen osallistujaryhmän suunnistajat eivät hakeneet Kainuun Rastiviikolta ainakaan tapahtumamatkailullista statusta, sillä ryhmän statusmotiivin arvo oli kaikista ryhmistä matalin. Sen sijaan ryhmän suunnistajat ovat mitä todennäköisimmin Kainuun Rastiviikon pitkäaikaisia vakiokävijöitä, sillä perinnetiivin kohdalla ryhmän arvo oli kaikista ryhmistä toiseksi korkein. Myös suunnistussisältömotiivin kohdalla ryhmän arvo oli toiseksi korkein, mikä kertoo siitä, että ryhmän suunnistajat ovat todennäköisesti kokeneita suunnistajia ja kiinnostuneita radoista, kartoista sekä maastoista. Ryhmän suunnistajat ovat kiinnittyneet suunnistusharrastukseen suhteellisen voimakkaasti, sillä ryhmän arvot sinnikkyuden ja suunnistuksen eetoksen kohdalla olivat kolmanneksi korkeimmat. Ryhmän suunnistajien voidaan katsoa motivoituvan tapahtumissa sosiaalista kanssakäymistä enemmän itse suunnistamisesta. Ryhmään kuului 15 % suunnistajista ja se oli osallistujaryhmistä neljänneksi suurin.

Kainuun Rastiviikon osallistujajoukko on heterogeeninen ja se muodostuu ryhmistä, jotka kiinnittyvät suunnistukseen eri tavoin ja osallistuvat Kainuun Rastiviikolle eri motiivein. Varmaksi voidaan jo tässä vaiheessa sanoa se, että osallistujajoukosta on melontatapahtuman osallistujilla tehdyn tutkimuksen tavoin (Kruger & Saayman 2013) havaittavissa ainakin suunnistukseen vakavasti suhtautuvia osallistujia (innokkaat ja sinnikkäät suunnistajat), keskiaktiivisia suunnistajia (perussuunnistajat ja perinnesuunnistajat) sekä harrastelijasuunnistajia (suunnistelijat ja hengailijat). Samankaltaisia osallistujaryhmiä on löydetty aikaisemmin myös avovesiuintitapahtumassa tehdyssä tutkimuksessa (Kruger ym. 2011).

7.2 Osallistujaryhmien sosiodemografiset erot

Taulukossa 16 on vertailtu osallistujaryhmien välisiä eroja iän, sukupuolen ja perhetyypin suhteen. Suunnistajaryhmien väliset erot olivat ikää lukuunottamatta tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,05$). Taulukosta 16 nähdään, että miesten osuus suunnistajista on tutkimuksen koko otokseen ja muihin ryhmiin verrattuna huomattavan suuri suunnistelijoiden ja sinnikkäiden suunnistajien ryhmissä, kun taas naisten osuus on muita ryhmiä merkittävästi suurempi hengailijoiden ja perinnesuunnistajien ryhmissä. Perussuunnistajien ja innokkaiden suunnistajien ryhmissä sukupuolen jakautuminen on sama tai lähes sama kuin tutkimuksen koko otoksessa. Vaikka osallistujaryhmät eivät poikkeakaan toisistaan tilastollisesti merkitsevästi iän suhteen, voidaan silti laittaa merkille alle 35-vuotiaiden suunnistajien muita ryhmiä suurempi osuus sinnikkäiden suunnistajien ryhmässä sekä yli 56-vuotiaiden osallistujien muita ryhmiä suuremmat osuudet innokkaiden suunnistajien ja perinnesuunnistajien ryhmissä. Perussuunnistajien ikärakenne on hyvin lähellä tutkimuksen perusjoukon ikärakennetta. Perinnesuunnistajien ryhmässä on muita osallistujaryhmiä selvästi suurempi osuus suunnistajia, jotka elävät parisuhteessa ilman lapsia tai lapset ovat jo aikuisia. Tämän voidaan päätellä olevan yhteydessä myös iäkkäämpien suunnistajien korkeaan osuuteen ryhmässä. Lapsiperheiden osuus on suurin perussuunnistajien ja hengailijoiden ryhmissä ja yksin asuvia on eniten suunnistelijoiden ryhmässä.

TAULUKKO 16 Osallistujaryhmien vertailu sukupuolen, iän ja perhetyypin suhteen (n=1 494)

	1	2	3	4	5	6	Kaikki	p ^a
<i>Sukupuoli</i>								0,00
Mies	64%	64%	74%	71%	55%	52%	64%	
Nainen	36%	36%	26%	29%	45%	48%	36%	
<i>Ikäluokka</i>								0,06
25 vuotta tai alle	4%	4%	4%	8%	4%	2%	5%	
26-35 vuotta	13%	10%	13%	14%	14%	12%	13%	
36-45 vuotta	29%	26%	35%	25%	32%	23%	28%	
46-55 vuotta	29%	24%	20%	29%	25%	31%	27%	
56-65 vuotta	16%	24%	19%	18%	15%	20%	18%	
66-75 vuotta	8%	11%	7%	5%	8%	11%	8%	
yli 75 vuotta	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	
<i>Perhetyyppi</i>								0,03
Yksin asuva	12%	15%	19%	15%	10%	9%	13%	
Parisuhde, ei lapsia tai lapset muuttaneet pois	35%	38%	40%	39%	38%	45%	39%	
Lapsiperhe, alle 18 vuotiaiden lasten lukumäärä?	53%	47%	42%	45%	52%	46%	48%	

1=perussuunnistajat, 2=innokkaat suunnistajat, 3=suunnistelijat, 4=sinnikkäät suunnistajat, 5=hengailijat, 6=perinnesuunnistajat

^a ryhmien väliset tilastolliset erot testattu χ^2 -testillä

Taulukossa 17 on esitetty osallistujaryhmien vertailu työelämän aseman, koulutuksen ja bruttotulojen suhteen. Ryhmien väliltä löytyi tilastollisesti merkitsevä ero kaikkien muuttujien suhteen ($p < 0,01$).

TAULUKKO 17 Osallistujaryhmien vertailu aseman, koulutuksen ja bruttotulojen suhteen (n=1 494)

	1	2	3	4	5	6	Kaikki	p ^a
<i>Asema</i>								
Johtavassa asemassa	11%	9%	13%	20%	13%	11%	13%	0,01
Toimihenkilö	44%	39%	38%	38%	41%	43%	41%	
Työntekijä	19%	21%	17%	16%	16%	15%	18%	
Yrittäjä	6%	6%	8%	6%	4%	8%	6%	
Työtön	2%	0%	0%	2%	1%	3%	1%	
Opiskelija	3%	5%	5%	8%	5%	3%	5%	
Eläkeläinen tai jokin muu	14%	20%	19%	11%	19%	17%	16%	
<i>Koulutus</i>								
Peruskoulu, kansakoulu, keskikoulu tai jokin muu	5%	7%	5%	4%	5%	4%	5%	0,00
Ylioppilas	10%	5%	5%	9%	7%	6%	7%	
Ammattikoulu	10%	12%	7%	5%	7%	5%	8%	
Opistoaste	24%	24%	14%	16%	25%	22%	21%	
Ammattikorkeakoulu	9%	21%	17%	13%	18%	15%	15%	
Yliopisto, kandidaatti, maisteri tai diplomi-insinööri	38%	25%	49%	49%	34%	44%	40%	
Yliopisto, lisensiaatti tai tohtori	4%	5%	3%	5%	4%	4%	4%	
<i>Bruttotulot vuodessa</i>								
alle 10 000 €	5%	6%	5%	7%	5%	1%	5%	0,01
10 000-14 999 €	2%	3%	3%	2%	3%	2%	3%	
15 000-19 999 €	5%	3%	2%	4%	7%	7%	5%	
20 000-24 999 €	8%	7%	6%	6%	3%	6%	6%	
25 000-29 999 €	8%	12%	7%	6%	7%	11%	9%	
30 000-34 999 €	15%	18%	13%	10%	11%	18%	14%	
35 000-39 999 €	11%	10%	12%	10%	17%	12%	12%	
40 000-49 999 €	20%	19%	20%	15%	18%	15%	18%	
50 000-59 999 €	11%	10%	13%	15%	10%	10%	12%	
60 000-79 999 €	9%	9%	8%	15%	13%	9%	11%	
80 000 € tai enemmän	6%	3%	9%	9%	5%	9%	7%	

1=perussuunnistajat, 2=innokkaat suunnistajat, 3=suunnistelijat, 4=sinnikkäät suunnistajat, 5=hengailijat, 6=perinnesuunnistajat

^a ryhmien väliset tilastolliset erot testattu χ^2 -testillä

Osallistujien asemaa tarkasteltaessa huomioitavaa on johtavassa asemassa olevien sekä opiskelijoiden suuret osuudet sinnikkäiden suunnistajien ryhmässä. Ryhmien välisessä vertailussa muista poikkeaa myös innokkaiden suunnistajien ryhmä, jossa on vähiten johtavassa asemassa olevia sekä vastaavasti eniten työntekijöitä ja eläkeläisiä. Eläkeläisten suuri määrä innokkaissa suunnistajissa on yhteydessä myös iäkkäiden suunnistajien korkeaan osuuteen ryhmässä. Koulutustason kohdalla huomataan, että innokkailla suunnistajilla on suhteessa matalin keskimääräinen koulutustaso, mutta ryhmässä on toisaalta myös eniten

yliopistollisen jatkotutkinnon suorittaneita. Koulutukseltaan keskimäärin korkeimmalla tasolla olevat suunnistajat löytyvät suunnistelijoiden ja sinnikkäiden suunnistajien ryhmistä.

Osallistujien keskimääräiset vuosiansiot ovat korkeimmat sinnikkäiden suunnistajien ryhmässä, jossa yli 50 000 € vuodessa ansaitsevien osuus on peräti lähes 40 %. Samassa ryhmässä on tosin eniten myös alle 10 000 € ansaitsevia, mikä selittyy opiskelijoiden muita suuremmalla osuudella ryhmässä. Toiseksi suurimmat vuosiansiot löytyvät suunnistelijoiden ryhmästä, mikä ei ole yllättävää, sillä osallistujien koulutustaso oli korkein juuri suunnistelijoiden sekä sinnikkäiden suunnistajien ryhmässä. Muiden ryhmien osalta ansiotulojen kohdalla on vaikea havaita merkittäviä trendejä tai poikkeavuuksia ryhmien välillä. Nostettakoon vielä kuitenkin esille perinnesuunnistajat, joissa on vähiten alle 10 000 € ansaitsevia sekä toiseksi eniten yli 80 000 € ansaitsevia. Tuloksia voidaan selittää sillä, että ryhmässä on vähän opiskelijoita sekä paljon ylemmän korkeakoulututkinnon sekä yliopistollisen jatkotutkinnon suorittaneita.

Liitteessä 7 on tarkasteltu osallistujaryhmien välisiä eroja asuinpaikan sekä asuinmaakunnan suhteen. Ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero sekä asuinpaikan että asuinmaakunnan suhteen, mutta asuinmaakunnan kohdalla χ^2 -testin tulokseen tulee suhtautua pienellä varauksella, sillä hengailijoiden ryhmässä ei ollut yhtään kainuulaista. χ^2 -testin käyttöehtojen mukaan missään solussa ei saisi olla ykköstä pienempää frekvenssiä (Holopainen & Pulkkinen 2003, 179).

Tulosten perusteella näyttää, että sinnikkäät suunnistajat asuvat muita todennäköisemmin kaupunkikeskustassa ja perinnesuunnistajat haja-asutusalueella. Maaseututaajamassa asuu suhteellisesti eniten perussuunnistajia. Lähiö- sekä kuntakeskusasukemisen suhteen ryhmien väliset erot ovat pienempiä. Asuinmaakunnan suhteen osallistujaryhmien välisten erojen löytäminen ja tulkitseminen on kohtuullisen hankalaa, mutta suuntaa antavina huomioina voidaan todeta esimerkiksi, että uusimaalaisten suuri osuus korostuu sinnikkäiden suunnistajien ryhmässä, pohjoispohjanmaalaisten osuus innokkaiden suunnistajien ja perinnesuunnistajien ryhmissä, keskisuomalaisten osuus hengailijoiden ja perinnesuunnistajien ryhmissä, keskipohjanmaalaisten osuus innokkaissa suunnistajissa sekä eteläpohjanmaalaisten osuus perussuunnistajien ryhmässä. Lisäksi uusimaalaisten osuus on huomattavan pieni innokkaiden suunnistajien ryhmässä.

8 OSALLISTUJARYHMIEN SUHDE SUUNNISTUKSEEN

Tässä pääluvussa tarkastelen Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmien suunnistussuhdetta soveltaen Kosken (2004) liikuntasuhdekäsitettä. Aloitan suunnistussuhteen tarkastelun omakohtaisesta suunnistamisesta keskittyen suunnistukseen kiinnittymiseen, suunnistuksen tasoon sekä liikunnan intensiteettiin. Seuraavaksi käsittelen osallistujaryhmien suunnistukseen liittyvää penkkiurheilua tai tarkemmin ottaen suunnistuksen seuraamista internetistä, lehdistä ja kirjoista sekä katsojana tapahtumassa. Tämän jälkeen keskityn suunnistussuhteen osa-alueista suunnistuksen tuottamiseen ja sportisointiin. Suunnistuksen tuottamista tutkin seuratoiminta-aktiivisuuden kautta ja sportisointia suunnistusmatkailun sekä suunnistussuoritukseen liittyvien teknisten laitteiden käytön kautta. Viimeisessä alaluvussa pohdin, mille osallistujaryhmille suunnistus näyttääytyy vakavana vapaa-aikana tai jopa elämäntapana.

8.1 Omakohtainen suunnistaminen

Taulukossa 18 on verrattu osallistujaryhmiä klusterianalyysin ulkopuolelle korkeiden korrelaatioiden vuoksi jätettyjen kiinnittymisen ulottuvuuksien suhteen. Varianssianalyysin (ANOVA) mukaan suunnistuksen vetovoiman kohdalla kaikkien ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,05$) ja keskeisyyden kohdalla erot ovat tilastollisesti merkitseviä muiden ryhmien paitsi suunnistelijoiden ja perinnesuunnistajien välillä ($p < 0,05$). Suunnistuksen vetovoima ja keskeisyys ovat suurinta innokkaiden suunnistajien sekä sinnikkäiden suunnistajien ryhmissä. Sekä vetovoiman että keskeisyyden osalta pienimmät arvot saivat suunnistelijoiden ja hengailijoiden ryhmät. Vertailun tulokset vahvistavat klusterianalyysin tuloksia, ja voidaankin sanoa, että innokkaiden suunnistajien ja sinnikkäiden suunnistajien ryhmillä suunnistukseen kiinnittyminen on erittäin voimakasta. Myös perussuunnistajille ja perinnesuunnistajille suunnistus on ilmeisen tärkeä harrastus, mutta sillä ei ole niin keskeistä roolia

elämässä, että sen eteen uhrattaisiin kohtuuttomasti aikaa, rahaa tai vaivaa. Suunnistelijoiden ja hengailijoiden osalta suunnistusharrastukseen kiinnittyminen ei yllä muiden ryhmien kanssa samalle tasolle, vaikkakin suunnistelijoiden ryhmälle se vaikuttaisi olevan vetovoimauttavuuden sekä klusterianalyysissä mukana olleen sinnikkyysulottuvuuden perusteella varsin tärkeä harrastus.

TAULUKKO 18 Osallistujaryhmien vertailu suunnistuksen vetovoiman ja keskeisyyden suhteen (n=1 494)

Ryhmä	Vetovoima*	Keskeisyys**
1 Perussuunnistajat	3,71	2,82
2 Innokkaat suunnistajat	4,28	3,40
3 Suunnistelijat	3,26	2,37
4 Sinnikkäät suunnistajat	4,12	3,07
5 Hengailijat	2,91	2,04
6 Perinnesuunnistajat	3,90	2,58
Kaikki ryhmät	3,74	2,77
	p ^a	0,00

^a Ryhmien väliset erot testattu varianssianalyysillä (ANOVA)

*Kaikkien ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä, p<0,05

**Ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta ryhmiä 3 ja 6, p<0,05

Taulukossa 19 on tarkasteltu omakohtaiseen suunnistamiseen liittyen osallistujaryhmien välisiä eroja suunnistustaustan ja suunnistustason sekä yleisen liikunnan harrastamisen suhteen. Ryhmien väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä (p<0,01) kaikkien vertailussa mukana olleiden muuttujien suhteen. Tulosten mukaan sinnikkäissä suunnistajissa on selvästi eniten kilpaurheilijoita. Kilpa- ja kuntourheilijoiden runsas määrä korostuu myös innokkaiden suunnistajien ryhmässä. Vastaavasti hengailijoissa on eniten terveysliikkuja, arki- ja hyötyliikkuja sekä satunnaisliikkuja. Kunto- ja terveysliikkuja löytyy runsaasti myös perussuunnistajista.

Verrattaessa ryhmien välisiä eroja Kainuun Rastiviikon tasosarjojen suhteen havaitaan, että kuntosarjoihin osallistutaan selvästi eniten suunnistelijoiden ja hengailijoiden ryhmissä. Vastaavasti kilpasarjoihin osallistutaan eniten sinnikkäiden suunnistajien ja innokkaiden suunnistajien ryhmissä, mutta sillä erotuksella, että sinnikkäät suunnistajat kilpailevat innokkaita suunnistajia useammin Eliitti- ja A-sarjoissa. B- ja C-sarjojen osallistujia löytyy eniten perinnesuunnistajista sekä hengailijoista, joka oli myös suurin osallistujaryhmä kuntosarjalaisten osalta.

Osallistujien suunnistustausta mukaillee odotetusti Kainuun Rastiviikon sarjavalintaa, eli kokemattomimmat suunnistajat löytyvät suunnistelijoiden ja hengailijoiden ryhmistä, jotka olivat myös suurimmat ryhmät kuntosarjalaisten osuuksien kohdalla. Kokeneimmat suunnistajat löytyvät perussuunnistajien ja innokkaiden suunnistajien ryhmistä, mutta suunnistuskokemusta löytyy runsaasti myös sinnikkäistä suunnistajista ja perinnesuunnistajista.

TAULUKKO 19 Osallistujaryhmien väliset erot suunnistustaustan ja -tason sekä liikkuja-tyypin suhteen (n=1 494)

	1	2	3	4	5	6	Kaikki	p ^a
<i>Suunnistustausta</i>								0,00
Vasta-alkaja	21%	18%	28%	18%	28%	16%	21%	
Uusi harrastaja	20%	24%	20%	25%	26%	30%	24%	
Kokenut harrastaja	31%	29%	31%	34%	27%	27%	30%	
Suunnistuksen veteraani	28%	29%	20%	24%	19%	26%	25%	
<i>Liikkujatyypit</i>								0,00
Kilpaurheilija	11%	21%	11%	26%	9%	11%	15%	
Kuntourheilija	47%	58%	56%	52%	34%	56%	51%	
Kuntoliikkuja	34%	18%	26%	17%	37%	23%	26%	
Terveysliikkuja, arki- ja hyötyliikkuja tai	7%	3%	8%	5%	20%	10%	8%	
<i>Sarja Kainuun Rastiviikolla</i>								0,00
Kuntosarja	44%	32%	53%	31%	59%	41%	42%	
Kilpasarja	56%	68%	47%	69%	41%	59%	58%	
<i>Kilpasarjaan osallistuneiden tasosarja</i>								0,00
Eliitti	4%	4%	3%	8%	2%	1%	4%	
A-sarjat	78%	79%	82%	83%	77%	77%	79%	
B- tai C-sarja	19%	17%	15%	9%	21%	22%	16%	

1=perussuunnistajat, 2=innokkaat suunnistajat, 3=suunnistelijat, 4=sinnikkäät suunnistajat, 5=hengailijat, 6=perinnesuunnistajat

^a ryhmien väliset tilastolliset erot testattu χ^2 -testillä

Litteessä 8 on tarkasteltu osallistujaryhmien välisiä eroja Kainuun Rastiviikolle ja muihin suunnistus- ja liikuntatapahtumiin osallistumisen suhteen. Ryhmien väliset erot olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,01$) muiden muuttujien paitsi muihin liikuntatapahtumiin osallistumiskertojen suhteen. Kainuun Rastiviikon suurimpia vakiokävijöitä olivat innokkaat suunnistajat sekä perinnesuunnistajat, mikä ei ollut yllättävää, sillä klusterianalyysissä molempien ryhmien kohdalla korostui osallistumismotiivina osallistumisen perinteisiin liittyvä motiivi. Eniten ensikertalaisia Kainuun Rastiviikolla löytyi yllättäen sinnikkäistä suunnistajista, joka aikaisempien analyysien perusteella voidaan mieltää kokeneiden kilpasuunnistajien ryhmäksi. Toisaalta kilpailullisuudesta voi löytyä myös löydöksen selitys, sillä Kainuun Rastiviikkoa on yleisesti pidetty kilpailullisesti leppoisaimpana ja enemmän lomaviikkona kuin esimerkiksi Suomen toista vuosittain järjestettävää suunnistusviikkoa, FIN5:sta. Voidaan olettaa, että sinnikkäät suunnistajat ovat aikaisempina vuosina valinneet suunnistusviikokseen Kainuun Rastiviikon sijaan juuri FIN5:sen. Tutkimuksen kohteena olevalle Kainuun Rastiviikolle sinnikkäät suunnistajat osallistuivat mitä ilmeisimmin suunnistuksen MM-kilpailujen takia sekä sen vuoksi, että vuonna 2013 ei Suomessa järjestetty muita rastiviikkoja. Kainuun Rastiviikon ensikertalaisia tai vain muuttaman kerran aikaisemmin osallistuneita suunnistajia löytyi odotetusti paljon myös suunnistelijoiden ja hengailijoiden ryhmistä.

Viimeisen vuoden aikana muihin suunnistustapahtumiin olivat aktiivisimmin osallistuneet sinnikkäät suunnistajat, mikä oli odotettua, sillä ryhmässä oli eniten kilpaurheilijoiksi itsensä luokittelevia suunnistajia. Seuraavaksi aktiivisimmat suunnistustapahtumiin osallistujat löytyivät ryhmistä innokkaiden suunnistajien ja perinnesuunnistajien ryhmistä. Sekä suunnistustapahtumiin että muihin liikuntatapahtumiin osallistumisen suhteen vähiten aktiivisia olivat odotetusti hengailijat. Sen sijaan toinen kuntosuunnistajapainotteinen ryhmä, eli suunnistelijat osallistuivat suunnistustapahtumiin muuhun suunnistustaustaan nähden yllättävän paljon. Muihin kotimaisiin suunnistustapahtumiin osallistumista koskevassa kysymyksessä osa vastaajista oli laskenut tapahtumiksi myös iltarastit, minkä vuoksi tuloksia voidaan pitää vain suuntaa antavina. Muihin liikuntatapahtumiin osallistumisessa ei osallistujaryhmien välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa, mutta huomioitavaa on, että suunnistelijat osallistuivat kaikista aktiivisimmin muihin kuin suunnistustapahtumiin.

Omakohlaiseen suunnistamiseen liittyen on hyvä tarkastella myös Kainuun Rastiviikolle osallistumisen motiiveja, sillä aikaisemman tutkimuksen perusteella (Frederick & Ryan 1993) voidaan olettaa, että suunnistukseen enemmän kiinnittyneet henkilöt osallistuvat tapahtumaan muita useammin lajin sisältöön liittyvien motiivien perusteella. Taulukossa 20 on esitetty osallistujaryhmien välinen vertailu tapahtumaan, matkakohteeseen ja rentoutumiseen liittyvien osallistumismotiivien suhteen. Tulokset tukevat Frederick & Ryanin (1993) tutkimuksen tuloksia siltä osin, että tapahtumaan liittyvien motiivien takia Kainuun Rastiviikolle osallistuvat juuri neljä eniten suunnistukseen kiinnittynyttä ryhmää, eli perussuunnistajat, innokkaat suunnistajat, sinnikkäät suunnistajat ja perinnesuunnistajat. Matkakohdetta tärkeänä osallistumismotiivina pitivät etenkin perussuunnistajat sekä innokkaat suunnistajat. Kainuun Rastiviikolle osallistuminen näyttäisi olevan useimmille ryhmistä etenkin rentoutumisen ja arkea pakenemisen muoto. Pienin merkitys rentoutumisella osallistumismotiivina oli suunnistelijoiden ryhmälle.

TAULUKKO 20 Osallistujaryhmien vertailu tapahtumaan, matkakohteeseen ja rentoutumiseen liittyvien osallistumismotiivien suhteen (n=1 494)

Ryhmä	Tapahtuma*	Matkakohde**	Rentoutuminen***
1 Perussuunnistajat	3,68	3,42	3,57
2 Innokkaat suunnistajat	4,25	3,77	3,94
3 Suunnistelijat	2,79	2,13	2,67
4 Sinnikkäät suunnistajat	3,32	2,60	3,00
5 Hengailijat	3,04	2,88	3,13
6 Perinnesuunnistajat	3,55	2,91	3,52
Kaikki ryhmät	3,48	3,01	3,34
	p ^a	0,00	0,00

^a Ryhmien väliset erot testattu varianssianalyysillä (ANOVA)

*Ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta ryhmiä 1 ja 6, p<0,05

**Ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta ryhmiä 5 ja 6, p<0,05

***Ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta ryhmiä 1 ja 6 sekä 4 ja 5, p<0,05

Kun tuloksia tarkastellaan huomioiden klusteroinnissa mukana olleet muuttajat sekä ryhmien kilpa- ja kuntosarjoihin jakautuminen, voidaan päätellä, että sinnikkäät suunnistajat tulevat Kainuun Rastiviikolle ensisijaisesti kilpailemaan tapahtuman ja maastojen, karttojen sekä ratojen takia, eikä tapahtumaan osallistumisella ole niin suurta matkailullista merkitystä. Perinnesuunnistajille Kainuun Rastiviikolle osallistuminen näyttää olevan vahva perinne, johon liittyy myös matkailullinen elementti ja perussuunnistajat sekä innokkaat suunnistajat liittyvät tapahtumaan osallistumiseen myös vahvan matkailullisen puolen. Tätä tukee myös liitteen 10 taulukossa esitetty ryhmien välinen vertailu tapahtumamatkalla harrastettujen aktiviteettien määrästä. Selvästi inaktiivisimpia matkailupalveluiden käyttäjiä ovat suunnistelijat. Aktiviteettien määrien vertailussa tulee muistaa, että vastaukset perustuivat suurelta osin valmiiksi annettuihin vastausvaihtoehtoihin, eikä kysymys huomioinut sitä, että vastaaja saattoi osallistua johonkin tiettyyn aktiviteettiin vaikka joka päivä. Näin ollen se kertoo enemmänkin matkailupalveluiden monipuolisesta kulutuksesta kuin kulutuksen intensiteetistä.

Suunnistukseen kiinnittymisen, osallistumismotiivien ja kilpailullisuuden perusteella suunnistukselle omistautuneimpina osallistujaryhminä voidaan pitää perussuunnistajia, innokkaita suunnistajia sekä sinnikkäitä suunnistajia. Sinnikkäät suunnistajat keskittyvät kilpailullisuutensa vuoksi tapahtumassa todennäköisesti kaikista eniten oman kilpailusuorituksen maksimoimiseen, ja käyttävät näin ollen vähemmän muita matkailupalveluita kuin perussuunnistajat ja innokkaat suunnistajat. Tämä tukee aikaisemmin kestävyysjuoksussa tehtyjä tutkimuksia, joiden mukaan juoksulle omistautuneimmat osallistajat käyttävät vähiten muita matkailupalveluita (Nogawa ym. 1996; Chalip & McGuirty 2004). Toisaalta aikaisemmin on tehty myös ristiriitainen havainto, jonka mukaan juoksuun kiinnittyneimmät harrastajat käyttävät tapahtumamatkalla enemmän rahaa ja vierailevat useammassa turistikohteissa kuin juoksuun vähemmän kiinnittyneet harrastajat (McGehee ym. 2003, Kruger & Saayman 2013). Lajiin voimakkaasti kiinnittyneissä osallistujaryhmissä matkailupalveluiden käyttöön vaikuttaa ratkaisevasti se, miten tärkeää roolia oma kilpailusuoritus ja siihen keskittyminen näyttää tapahtumaan osallistumisessa. Toisaalta täytyy huomioida myös se, että joillakin suunnistajilla muuhun kuin suunnistamiseen liittyvä aktiivinen tekeminen saattaa olla paras tapa valmistautua kilpailusuoritukseen.

Liitteen 9 taulukossa on esitetty osallistujaryhmien välinen vertailu sen suhteen, kenen kanssa suunnistajat osallistuvat Kainuun Rastiviikolle. Osallistujaryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero ($p < 0,01$) yksin, ystävien ja perheen kanssa osallistuttaessa. Sen sijaan kumppanin, suunnistusseuran tai muiden sukulaisten kanssa osallistumisessa ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Tulosten mukaan osallistujaryhmät osallistuivat suunnistelijoina ja sinnikkäitä suunnistajia lukuun ottamatta Kainuun Rastiviikolle useimmin perheen kanssa. Suunnistelijat ja sinnikkäät suunnistajat osallistuivat muita ryhmiä useammin yksin tai ystävien kanssa. Muiden ryhmien välillä osallistumisesta suhteen ei ole suurta eroa lukuun ottamatta hengailijoita,

jotka osallistuivat tapahtumaan muita selvästi useammin kumppanin kanssa ja harvimminkin ystävien tai suunnistusseuran mukana. Kaikkien osallistujaryhmien kohdalla Kainuun Rastiviikolle osallistumiseen näyttäisi näin ollen liittyvän vahvasti yhdessäolo perheen tai kumppanin kanssa, mikä on ymmärrettävää huomioiden tapahtuman pitkä kesto ja sen sijoittuminen parhaaseen kesälomaaikaan.

Omaehtoisen suunnistamisen osalta voidaan yhteenvetona todeta, että oma suunnistaminen on tärkeysjärjestyksessä lueteltuna erityisen tärkeää perussuunnistajille, innokkaille suunnistajille, sinnikkäille suunnistajille sekä perinnesuunnistajille. Seuraavaksi tärkeintä se on suunnistelijoiden ja vähiten tärkeintä hengailijoille. Sinnikkäiden suunnistajien ryhmässä suunnistuksen harrastamisessa korostuu aktiivinen kilpaileminen ja tapahtumissa kilpailusuoritukseen keskittyminen muun harrastamisen ja sosiaalisen kanssakäymisen kustannuksella. Samoja piirteitä voidaan nähdä myös perinnesuunnistajien ryhmässä, jossa kiinnittyminen suunnistukseen ei ole kuitenkaan aivan yhtä intensiivistä kuin sinnikkäiden suunnistajien ryhmässä. Innokkaat suunnistajat ovat erittäin kiinnittyneitä suunnistukseen, mutta harrastamista leimaa tapahtumakäyttäytymisen perusteella mieluumminkin sosiaalisuus ja monipuolisuus kuin kilpailullisuus. Innokkaiden suunnistajien kaltaisia piirteitä löytyy myös perussuunnistajista, joille suunnistaminen ei kuitenkaan näyttele yhtä tärkeää roolia.

Suunnistelijat ovat osallistujaryhmistä vaikeimmin tulkittavissa. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että suunnistaminen on ryhmään kuuluville mieluumminkin tärkeä liikuntamuoto kuin intohimoinen harrastus. Eli ryhmän suunnistajat eivät ole kovinkaan kiinnostuneita suunnistuksen sisällöstä, vaan motivoituvat siihen liittyvästä kilpailusta ja kunnan kohottamisesta. Voidaan epäillä, että suunnistelijat ovat suunnistajia, joille suunnistus on sivulaji tai harjoitusmuoto jotakin muuta lajia varten. Tätä tukee ryhmän osallistujien erityisen aktiivinen osallistuminen myös muihin kuin suunnistustapahtumiin. Hengailijoille omakohtaisella suunnistamisella on selkeästi vähiten merkitystä. Klusterianalyysissä ryhmän kohdalla korostui tapahtumaan osallistumiseen liittyvä sosiaalisuus. Voi olla, että hengailijat ovat tapahtumissa enemmänkin huoltajan roolissa olevia perheenjäseniä, jotka nauttivat ensisijaisesti lajiin liittyvästä yhdessäolosta ja lomailusta.

8.2 Suunnistuksen seuraaminen ja seuratoiminta

Suunnistussuhteen toista osa-aluetta, penkkiurheilua lähestyn tapahtumaan osallistumiseen liittyvän huippusuunnistuksen seuraamismotiivin sekä yleisen internetistä, lehdistä ja kirjoista tapahtuvan suunnistuksen seuraamisen kautta. Klusterianalyysissä mukana olleen suunnistusviihdemotiivin painottumisen perusteella (taulukko 15) eri ryhmissä voidaan päätellä, että suunnistuksen MM-kisojen seuraaminen oli erityisen tärkeää perussuunnistajille, innokkaille suunnistajille sekä sinnikkäille suunnistajille. Vähiten huippusuunnistuksen seuraaminen kiinnosti suunnistelijoiden ja perinnesuunnistajien. Perinnesuunnis-

tajien kohdalla tulos oli hieman yllättävä, sillä ryhmän suunnistajat ovat muuten kiinnittyneet suunnistukseen kohtuullisen vahvasti. Voi tosin olla, että heidän kohdallaan muut osallistumismotiivit, kuten perinteet, ovat niin vahvoja, että huippusuunnistuksen seuraamiselle ei omassa arvoasteikossa ole annettu niin paljon painoarvoa, vaikka se tosiasiaa olisikin ryhmän jäsenille mieluisaa.

Taulukossa 21 on esitetty ryhmien väliset erot suunnistuksen mediasta seuraamisen suhteen. Tuloksista nähdään, että innokkaiden suunnistajien sekä sinnikkäiden suunnistajien ryhmät olivat selvästi kiinnostuneimpia suunnistuksen seuraamisesta eri medioissa. Seuraavaksi eniten suunnistusaiheita seurasivat perussuunnistajat ja perinnesuunnistajat. Kaikista vähiten suunnistusta medioista seurasivat suunnistelijat ja hengailijat.

Suunnistuksen seuraamisessa ei ole aikaisempiin ryhmien välisten erojen tarkasteluihin nähden mitään yllättävää, ellei sellaisena pidetä perinnesuunnistajien vähäistä kiinnostusta suunnistuksen MM-kisojen seuraamiseen. Suunnistukseen kiinnittyneimmät innokkaiden suunnistajien sekä sinnikkäiden suunnistajien ryhmät nousivat suunnistussuhteen voimakkuudessa ylimmäksi myös suunnistukseen liittyvän penkkiurheilun osalta, kun taas vähäisintä kiinnostusta suunnistuksen seuraamiseen osoittivat suunnistelijat ja hengailijat.

TAULUKKO 21 Ryhmien väliset erot suunnistuksen mediaseuraamisen sekä suunnistuksen seuratoiminta-aktiivisuuden suhteen (n=1 494)

	1	2	3	4	5	6	Kaikki	p ^a
Luen suunnistusaiheisia lehtiä, kirjoja, artikkeleita tai internet-julkaisuja*	3,48	4,25	2,76	4,09	2,70	3,35	3,50	0,00
Seuraan mielelläni suunnistusaiheisia keskusteluja internetissä**	3,19	3,75	2,46	3,63	2,42	2,70	3,10	0,00
Olen aktiivinen toimija suunnistusseurassani***	3,13	3,90	2,62	3,38	2,49	2,95	3,13	0,00

^a Ryhmien väliset erot testattu varianssianalyysillä (ANOVA)

*Ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta ryhmiä 1 ja 6, 2 ja 4 sekä 3 ja 5, p<0,01

**Ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta ryhmiä 2 ja 4, 3 ja 5, 3 ja 6 sekä 5 ja 6, p<0,01

*** Ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta ryhmiä 1 ja 4, 1 ja 6, 3 ja 5 sekä 3 ja 6, p<0,01

Liikuntasuhteen kolmas osa-alue, eli liikunnan tuottaminen voidaan suunnistuksessa mieltää aktiivisuudeksi seuratoiminnassa, eli harrastuksen eteen tehdyksi työksi, joka edesauttaa myös muiden suunnistuksen harrastamista. Seuratoimintaa voidaan tehdä monilla eri motiiveilla ja monella tavalla, mutta tässä työssä seuratoiminta-aktiivisuutta tarkastellaan vain yleisellä tasolla. Taulukosta 21 nähdään, että selvästi aktiivisimpia seuratoimijoita olivat innokkaat suun-

nistajat. Vähiten suunnistuksen seuratoiminta koskettaa suunnisteliijoita ja hengailijoita.

Tulokset suunnistuksen penkkiurheilun ja seuratoiminta-aktiivisuuden suhteen ovat samansuuntaisia kuin omakohtaisen suunnistamisen tulokset. Tulosten perusteella vahvin suunnistussuhde ennen sportisoinnin tarkastelua näyttäisi olevan innokkaiden suunnistajien sekä sinnikkäiden suunnistajien ryhmissä ja heikoin suunnistelijoiden sekä hengailijoiden ryhmissä.

8.3 Suunnistusmatkailu ja tekniikan lumo

Suunnistussuhteen neljättä osa-aluetta, sportisoiminta, tarkastelen suunnistukseen liittyvän matkailun sekä suunnistussuorituksen analysointiin liittyvän tekniikan käytön kautta. Esioletuksenani on, että ne osallistujaryhmät, jotka ovat suunnistussuhteeltaan vahvimpia, harrastavat useammin ulkomaille suuntautuvia suunnistusmatkoja ja käyttävät innokkaimmin tekniikkaa suorituksensa analysoinnissa. Eli toisin sanoen yhdistävät aktiivisimmin suunnistuksen muihin elämänalueisiin tai toisinpäin, muut elämänalueet suunnistukseen.

Liitteen 10 taulukon mukaan aktiivisimmin ulkomaisiin suunnistustapahtumiin osallistuivat sinnikkäät suunnistajat ja toiseksi aktiivisimmin innokkaat suunnistajat, mikä tukee aikaisempien tutkimusten tuloksia, joiden mukaan harrastukseen liittyvä matkailu lisääntyy harrastukseen kiinnittymisen myötä (Funk ym. 2007, Shipway & Jones 2007; 2008, Getz & McConnell 2011). Tutkimuksessa aikaisemmin tehdyn matkailuaktiviteettien käytön perusteella voidaan olettaa, että sinnikkäillä suunnistajilla suunnistustapahtumiin matkustaminen liittyy innokkaita suunnistajia enemmän kilpailemiseen kuin lomailuun. Harvimminkin ulkomaisiin suunnistustapahtumiin osallistuvat hengailijat. Huomioitavaa on myös se, että suunnistelijoiden ryhmässä on paljon useita kertoja vuodessa ulkomaille suunnistavia henkilöitä.

Osallistujaryhmien välinen vertailu suunnistussuorituksen analysointiin liittyvien teknisten laitteiden käytön suhteen on esitetty taulukossa 22. Tuloksista käy ilmi, että aktiivisimmat osallistujaryhmät myös teknisten laitteiden käytön suhteen ovat innokkaiden suunnistajien sekä sinnikkäiden suunnistajien ryhmät. Selvästi pienintä kiinnostus suunnistussuorituksen analysointiin teknisillä laitteilla oli hengailijoiden ryhmässä. Huomioitavaa on, että kaikkien muiden ryhmien paitsi hengailijoiden kohdalla teknisten laitteiden käyttöön liittyvien muuttujien keskiarvot olivat viisiportaisessa asteikossa yli kolmen. Näin ollen tekniikan merkitystä suunnistuksessa voidaan pitää merkittävänä. Sinnikkäiden suunnistajien ryhmän aktiivinen tekniikan käyttö ei ole sen suunnistajien kilpailusuuntautuneisuus ja suunnistukseen kiinnittyminen huomioiden yllätys. Ryhmässä on muita enemmän alle 25-vuotiaita suunnistajia sekä korkeampi koulutustaso. Ryhmän koulutuksesta esimerkiksi teknisten alojen suhteen ei tutkimusaineiston perusteella voida tehdä päätelmiä, mikä olisi ollut mielenkiintoista. Sinnikkäiden suunnistajien ryhmässä on havaittavissa piirteitä Zacheuksen (2008) väitöskirjassa esitellystä 1970-luvulla syntyneiden teknisty-

neen liikuntakulttuurin nousun sukupolvesta. Teknisten laitteiden käyttöön suunnistuksessa voi olla monia motiiveja. Esimerkiksi suunnistelijat eivät innokkaiden suunnistajien ja sinnikkäiden suunnistajien tavoin ole yhtä kiinnostuneita suunnistussisällöstä, mutta saattavat viehättyä enemmän itse tekniikasta kuin sen suunnistussuorituksen kehittämiseen tuomista hyödyistä. Sen sijaan innokkaat suunnistajat ja sinnikkäät suunnistajat käyttävät tekniikkaa luultavasti hyödyksi etupäässä suunnistustaidon ja -vauhdin kehittämisessä.

TAULUKKO 22 Osallistujaryhmien välinen vertailu suunnistukseen liittyvän tekniikan käytön suhteen (N=1 494)

	1	2	3	4	5	6	Kaikki	p ^a
Analysoin mielelläni suunnistussuoritustani jälkikäteen tulos- ja reitinpiirtopalveluiden avulla*	3,59	4,28	3,45	4,28	2,81	3,55	3,71	0,00
Hyödynnän mielelläni suunnistussuoritukseni analysoinnissa suoritusta tallentavia teknisiä laitteita**	3,12	3,79	3,01	3,83	2,46	3,04	3,25	0,00

^a Ryhmien väliset erot testattu varianssianalyysillä (ANOVA)

*Ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta ryhmiä 1 ja 3, 1 ja 6, 2 ja 4 sekä 3 ja 6, p<0,01

**Ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta ryhmiä 1 ja 3, 1 ja 6, 2 ja 4 sekä 3 ja 6, p<0,01

8.4 Suunnistus - vakavaa vapaa-aikaa vai elämäntapa?

Klusterianalyysin sekä edellisen osallistujaryhmien suunnistussuhdetta käsittelevän pääluvun perusteella voidaan todeta, että vakavimmin suunnistukseen suhtautuvia osallistujaryhmiä ovat innokkaat suunnistajat ja sinnikkäät suunnistajat. Myös perussuunnistajille ja perinnesuunnistajille suunnistus näyttyy tärkeänä harrastuksena. Sen sijaan suunnistelijoiden ja hengailijoiden ryhmille suunnistuksella ei ole samanlaista sisällöllistä merkitystä, vaikkakin suunnistelijat harrastavat suunnistusta varsin sinnikkäästi. Unruh`n (1979) jaoteluun tukeutuen suunnistuksen sosiaalisessa maailmassa insaidereita, sisäpiiriläisiä ovat innokkaat suunnistajat ja sinnikkäät suunnistajat. Regulaareina, vakio-osallistujina ja suunnistuksen maailman kulttuurisia merkityksiä hyvin tuntevina osallistujaryhminä voidaan puolestaan pitää perussuunnistajia sekä perinnesuunnistajia. Suunnistelijoiden ja hengailijoiden ryhmät muodostuvat turisteista ja muukalaisista sekä osittain myös regulaareista. Muukalaiset ovat suunnistuksen maailmassa täysin vieraita, eikä heillä liioin ole edes suurta kiinnostusta päästä sisälle suunnistuksen maailmaan. Turistit sen sijaan ovat

tietämättömydestään huolimatta kiinnostuneita suunnistuksen sosiaalisesta maailmasta ja saavat siihen tuntumaa esimerkiksi tapahtumien kautta.

Tutkimuksessa osallistujien kiinnittymistä suunnistukseen mitattiin aikaisemmissa tutkimuksissa yleisesti todettujen harrastukseen kiinnittymisen sekä vakavan vapaa-ajan ominaispiirteiden avulla. Kiinnittymistä ja vakavaa vapaa-aikaa mittaavia muuttujia yhdisteltiin tietoisesti jo kyselylomaketta laadittaessa, mutta taustateoriaan tai -ajatukseen nähden muuttujien sekoittumista tapahtui edelleen myös faktorianalyyseissä. Lopullisessa osallistujaryhmien klusteroinnissa suunnistamista vakavana vapaa-aikana kuvasivat puhtaimmillaan muuttajat (faktorit) sinnikkyys ja eetos. Muut neljä vakavan vapaa-ajan ominaispiirrettä sisältyvät klusterianalyyseissä mukana olleeseen lajikiinnostukseen sekä suunnistukseen kiinnittymistä kuvaaviin keskeisyyteen ja vetovoimaan, joita käytettiin klusterianalyysin jälkeisessä ristiintaulukoinnissa.

Harrastuksen ilmentäessä vakavaa vapaa-aikaa korostuvat harrastamisessa sinnikkyys, etenemispyrkimykset sekä harrastuksen erityinen eetos, joiden voidaan katsoa kuvastavan pitkäaikaista kiinnittymistä harrastukseen (Cheng & Tsaur 2012, 58). Tässä tutkimuksessa etenemispyrkimyksiä kuvastavat parhaiten lajikiinnostus sekä kilpailu. Peilattaessa Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmiä edellä mainittuihin ominaispiirteisiin voidaan todeta, että suunnistus-harrastus ilmentää vakavaa vapaa-aikaa erityisesti innokkaiden suunnistajien sekä sinnikkäiden suunnistajien ryhmissä. Edellä mainittujen osallistujaryhmien vakavaa suhtautumista suunnistusharrastukseen tukee taulukossa 18 esitetty ristiintaulukointi suunnistuksen vetovoiman ja keskeisyyden suhteen.

Suunnistuksen muodostuminen satunnaisesta harrastelusta vakavaksi vapaa-ajaksi voidaan nähdä kolmitasoisena portaikkona, jossa kiinnittyminen suunnistukseen lisääntyy asteittain. Portaikon ensimmäisellä tasolla ovat suunnistelijat ja hengailijat. Tosin suunnistelijoiden ryhmän voidaan taulukossa 23 kuvatun suunnistukseen sijoitetun rahallisen panostuksen perusteella nähdä olevan jo siirtymässä portaalle kaksi. Portaalla kaksi suunnistukseen kiinnittymisessä korostuvat harrastamisen sinnikkyys sekä harrastamisen eteen tehdyt panostukset (Cheng & Tsaur 2012, 57-58). Edellä mainittujen kriteerien perusteella suunnistukseen kiinnittymisessä toisella portaalla ovat perussuunnistajat ja perinnesuunnistajat. Molemmissa osallistujaryhmissä on niiden kilpasarjasuuntautuneisuus ja suunnistajien kokemus huomioiden tosin viitteitä myös siitä, että suunnistus on jossakin vaiheessa ollut jäsenilleen vieläkin keskeisempi harrastus ja kenties jopa vakavaa vapaa-aikaa. Toisin sanoen ryhmien suunnistajat ovat siirtymässä suunnistuksen maailmassa insidereista regulaareiksi tai regulaareista insidereiksi. Perussuunnistajien kohdalla statuksen merkitys tapahtumaan osallistumisessa kertoo siitä, että tapahtumaan osallistumisella on ryhmän jäsenille suuri merkitys myös arvostuksen hankkimisessa, mikä puolestaan viittaa pyrkimykseen kohota ylöspäin suunnistuksen sosiaaliseen maailmaan liittyvässä hierarkiassa (Shipway & Jones 2008). Sama päätelmä voidaan tehdä myös innokkaiden suunnistajien kohdalla.

TAULUKKO 23 Osallistujaryhmien taloudellinen panostus suunnistusharrastukseen (n=1 494)

	1	2	3	4	5	6	Kaikki	p ^a
Käytän joka vuosi paljon rahaa suunnistusharrastukseen*	2,74	3,40	2,33	3,04	1,91	2,50	2,71	0,00

^a Ryhmien väliset erot testattu varianssianalyysillä (ANOVA)

*Ryhmien väliset erot tilastollisesti merkitseviä lukuun ottamatta ryhmiä 1 ja 6 sekä 3 ja 6, p<0,01

Vaikka suunnistus ilmentää vakavaa vapaa-aikaa sekä innokkaiden suunnistajien että sinnikkäiden suunnistajien kohdalla, voidaan ryhmiä pitää silti erilaisina. Jo klusterianalyysin perusteella nähdään, että innokkaiden suunnistajien suunnistukseen kiinnittyminen ja suunnistussuhde ovat sinnikkäiden suunnistajien ryhmää laajempia. Kilpasarjapainotukseen ja seuratoimintaaktiivisuuteen peilaten sinnikkäät suunnistajat ovat kilpailullisempia ja suunnistavat enemmän itselleen, kun taas innokkaat suunnistajat tuottavat suunnistusta aktiivisemmin myös muille harrastajille. Molempien ryhmien kohdalla suunnistuksesta voidaan puhua varmasti elämäntapana, mutta innokkaiden suunnistajien ryhmässä sen ilmenemismuodot voidaan nähdä vielä laajempina kuin sinnikkäiden suunnistajien ryhmässä. Voidaan myös ajatella, että sinnikkäät suunnistajat ovat kilpaurheilun loputtua alttiimpia luisumaan pois suunnistuksen sosiaalisen maailman ytimeä kuin innokkaat suunnistajat, joille kiinnittymispisteet suunnistukseen ovat kilpailua moninaisemmat. Muiden osallistujaryhmien suunnistuksesta voidaan tuskin puhua elämäntapana, vaikkakin erityisesti perussuunnistajissa suunnistus näyttyy merkittävänä harrastuksena esimerkiksi tapahtumaosallistumiseen liittyvän statuksen tavoittelun sekä kohtuullisen aktiivisen suunnistustapahtumiin ja seuratoimintaan osallistumisen perusteella.

Tarkasteltaessa Kainuun Rastiviikon osallistujia Bourdieun (1984) habituksen käsitteen näkökulmasta voidaan suunnistajan habitukseen yleisesti sanoa kuuluvan korkea koulutustaso ja ammattiasema. Tämä ei sinänsä ole yllätys, kun huomioidaan Bourdieun habituksen muodostumisessa korostama suhde omaan ruumiiseen. Suunnistus voidaan luontoympäristön, matemaattisen luonteen ja fyysinen haastavuuden vuoksi nähdä terveellisenä ja henkisiä sekä fyysisiä ominaisuuksia kehittävänä ylempien sosiaaliluokkien suosimana urheiluna. Suunnistajan habituksen muodostumisessa voidaan nähdä eri osallistujaryhmien välillä eroja. Tarkasteltaessa ryhmien välisiä eroja koulutuksen ja tulotason (taulukko 17) sekä klusteroinnissa mukana olleen statusmotiivin (taulukko 15) suhteen havaittiin, että suunnistustapahtumaan osallistumiseen liittyvän statuksen tavoittelu korostui etenkin innokkailla suunnistajilla sekä sinnikkäillä suunnistajilla, joiden koulutus- ja tulotaso olivat hengailijoiden ohella matalimmat. Saattaa siis olla, että innokkaat suunnistajat, sinnikkäät suunnistajat sekä hengailijat hakevat suunnistuksesta sosiaalista pääomaa pärjätäkseen ja edetäkseen paitsi suunnistuksen kentällä niin myös muilla elämän kentillä. (Bourdieu 1987, 166-168.) Suunnistusharrastuksen perhekeskeisyys huomioiden

voidaan ajatella, että suunnistuksen kentällä tarvittavia pääomia saadaan ja uusinnetaan pitkälti oman perheen kautta. Kuntosuunnistuksen suosion kasvun myötä laji on avautunut laajemmin myös perinteisen suunnistusperheen ulkopuolelle, mikä saattaa näkyä osallistujaryhmien luokkarakenteen ja näin ollen myös suunnistajan habituksen monipuolistumisena. (Bourdieu 1987, 11-12.)

Kuntosuunnistuksen suosion lisääntyessä lajin pariin on tullut yhä enemmän myös suunnistajia, jotka suhtautuvat lajiin perinteisiä kilpasuunnistajia kevyemmin. Kuntosuunnistus tarjoaa uusille harrastajille mahdollisuuden kokeilla lajia vapaasti sekä harrastaa sitä ilman tiukkoja kilpailusääntöjä ja seurasiitoutuneisuutta. Osallistumisen kuntosuunnistukseen voi myös päättää esimerkiksi sään perusteella nopeasti ilman kilpasarjoissa käytössä olevia ennakoilmoittautumisia. Vanhoille harrastajille kuntosuunnistus antaa mahdollisuuden pysyä lajin parissa myös aktiivisen vaiheen jälkeen ilman velvoitteita tiukasta harjoittelusta tai seuratoiminnasta. Suunnistuksessa voidaankin perustellusti puhua vaihtoehtolajien kohdalla esiin nostetusta intensiivisestä kevytjäsennydestä (Rannikko ym. 2013). Kuten suunnistukseen kiinnittymistä mittaavien muuttujien kohdalla (liite 3) havaittiin, suunnistukseen panostettua aikaa tai rahaa ei keskimäärin pidetty mitenkään merkittävänä, vaikka muut muuttujat osoittivat suunnistukseen kiinnittymisen olevan keskimäärin hyvinkin voimakasta. Harrastajat siis saattavat vakuutella harrastuksen keveyttä, vaikka se tosiasiaissa olisikin varsin intensiivistä ja kokonaisvaltaista.

Laajemmassa mittakaavassa kuntosuunnistuksen suosion kasvu heijastaa jälkimodernia aikaa, jolle tyypillistä ovat lyhytjänteisyys, sitoutumattomuus ja juurettomuus (Bauman 2002). Jälkimodernin ajan suunnistusjäsenyyttä voidaan tarkastella Baumanin (1997) habitaatin käsitteen kautta. Erityisesti suunnistelijoiden ryhmä näyttää jälkimodernina habitaattina, jossa suunnistukseen ei sitouduta seuratoiminnan kautta, vaan suunnistajaminää rakennetaan vapaasti ilman tavoitteita määrääviä tahoja. Ryhmän sitoutuminen suunnistukseen muutenkin on erilainen kuin muilla osallistujaryhmillä, sillä ryhmän suunnistajille on leimallista aktiivinen harrastaminen myös muissa lajeissa. Habitaatin vaihtuvat päämäärät näkyvät ryhmän sisällä suurena vaihteluna esimerkiksi kunto- ja kilpasuunnistuksen painotuksissa. Osallistujaryhmässä on runsaasti kuntosarjalaisia ja vasta-alkajia, mutta toisaalta myös paljon kokeneita kilpasarjalaisia, jotka osallistuvat eliitti- ja A-sarjoihin sekä käyvät aktiivisesti suunnistustapahtumissa myös ulkomailla. (vrt. Bauman 1997, 195-204.)

Vaikka suunnistuksen maailma on erilaisista osallistujaryhmistä huolimatta yhtenäinen, voidaan kuntosuunnistuksen suosion nousussa silti nähdä perinteisten elämäntapasuunnistajien silmissä tiettyjä uhkakuvia. Baumania (1997) mukaellen kuntosuunnistajat, muukalaiset, kyseenalaistaessaan vallitsevia käytäntöjä saattavat herättää perinteisissä kilpasuunnistajissa turvattomuuden tunnetta ja epäluuloja. Kuntosuunnistuksen tarjonnan ja suosion kasvu mahdollistaa perinteisten kilpasuunnistajien osallistumisen kilpasarjojen sijaan kuntosuunnistukseen, mikä rikkoo perinteisiä ryhmien välisiä raja-aitoja ja saattaa aiheuttaa esimerkiksi fanaattisimmissa seura-aktiiveissa närkästystä sekä jopa lajikehitykselle haitallista vastustusta. (Bauman 1997, 74-77.) Tiukimmissa kil-

pasuunnistuksen kannattajissa harmitusta saattaa aiheuttaa esimerkiksi se, että kuntosuunnistussuoritusten lukumäärän kasvaessa huimasti 2000-luvulla, on lisenssisuunnistajien määrä ollut samaan aikaan laskussa (SSL 2014).

9 KAINUUN RASTIVIIKON OSALLISTUJARYHMÄT

Ristiintaulukointien ja keskiarvotaulukoiden tulokset tukivat ja selittivät hyvin klusterianalyysin tuloksena saatuja kuutta Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmää. Analyysien pohjalta eri osallistujaryhmistä saatiin kuvailevaa tietoa, jota hyödyntäen voitiin muodostaa alla esitetyt kuvaukset kunkin osallistujaryhmän erityispiirteistä. Osallistujaryhmien kuvaukset on esitetty kuvion 4 mukaisesti portaittain, eli ensimmäisenä ovat suunnistajaryhmät, jotka ovat vähiten kiinnostuneita suunnistukseen ja viimeiseksi ryhmät, joille suunnistuksen harrastaminen on vakavaa vapaa-aikaa tai elämäntapa.

Kaikkien osallistujaryhmien osalta voidaan yhteisesti todeta, että Kainuun Rastiviikon osallistuja on tyypillisimmin 36–55-vuotias perheellinen mies, jolla on alle 18-vuotiaita lapsia. Kainuun Rastiviikolle hän osallistuu perheen kanssa. Rastiviikon osallistuja on suorittanut tyypillisimmin yliopistotutkinnon ja on työelämässä asemaltaan toimihenkilö. Hänen vuosiansionsa ovat 40 000 - 49 999 € ja hän asuu lähiössä tai esikaupunkialueella. Hän on kokenut suunnistaja ja luokittelee itsensä kuntourheilijaksi. Kainuun Rastiviikolla hän osallistuu tyypillisimmin kilpasarjaan. Muihin suunnistustapahtumiin hän osallistuu 11-20 kertaa vuodessa, mutta ulkomaisiin tapahtumiin harvoin tai ei koskaan.

Nimesin aikaisemmissa tuloslukuissa esitetyt Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmät niiden ominaispiirteiden mukaan uudestaan. Hengailijoiden ryhmän nimeä en muuttanut alkuperäisestä, koska mielestäni jatkoanalyysit tukivat klusteroinnin pohjalta annettua nimeä. Ryhmien uusi nimeäminen tehtiin seuraavasti: 1) perussuunnistajat → aktiivisuunnistajat 2) innokkaat suunnistajat → elämäntapasuunnistajat 3) suunnistelijat → sitoutumattomat suunnistajat 4) sinnikkäät suunnistajat → kilpasuunnistajat 5) hengailijat → hengailijat 6) perinnesuunnistajat → vakiokävijät.

Hengailijat

Hengailijat ovat yhdessä sitoutumattomien suunnistajien kanssa Kainuun Rastiviikon pienin osallistujaryhmä. Ryhmässä on vakiokävijöiden ryhmän jälkeen toiseksi eniten naissuunnistajia. Lisäksi hengailijoiden koulutus- ja ansiotaso ovat hieman keskimääräistä matalampia sekä asuinpaikka keskimääräistä use-

ammin kaupunki- tai kuntakeskusta. Hengailijat osallistuvat Kainuun Rastiviikolle yleensä perheen kanssa ja kaikista osallistujaryhmistä harvimmin yksin, ystävien tai suunnistusseuran mukana. Ryhmän suunnistajille osallistumismotiiveista tärkeimpiä ovat sosiaalinen yhdessäolo sekä rentoutuminen, ja jossain määrin myös tapahtuman sisältöön sekä matkakohteeseen liittyvä motiivit. Hengailijat ovatkin kohtuullisen aktiivisia matkailuaktiviteettien kuluttajia. Sen sijaan huippusuunnistuksen seuraamiseen ja suunnistussisältöön liittyvillä motiiveilla ei ryhmän suunnistajille ole juuri merkitystä, eikä tapahtumasta haeta myöskään suunnistusmatkailullista statusta.

Hengailijoiden suunnistukseen kiinnittyminen on kaikista osallistujaryhmistä vähäisintä. He eivät harrasta lajia sinnikkäästi, eikä sillä ole keskeistä asemaa heidän elämässään, vaikka he kokevatkin lajin kohtuullisen vetovoimaisena. Suunnistustaustaltaan hengailijat ovat kaikista osallistujaryhmistä kokenemattomimpia. Ryhmän suunnistajat luokittelevat itsensä useimmin kunto- liikkujiksi ja kaikista osallistujaryhmistä selvästi useimmin myös terveys-, arki-, hyöty- tai satunnaisliikkujaksi. Hengailijoista enemmistö osallistuu Kainuun Rastiviikolla kuntosarjaan ja kilpasarjassakin ryhmistä toiseksi useimmin B- tai C-sarjaan. Ryhmän suunnistajille radoilla, maastoilla ja kartoilla ei ole juurikaan merkitystä ja ryhmään kuuluvat hyödyntävät kaikista osallistujaryhmistä selvästi vähiten tekniikkaa suunnistussuorituksensa analysoinnissa. Hengailijat ovat Kainuun Rastiviikolla pääasiassa uusia kävijöitä, eivätkä he ole muutoinkaan aktiivisia suunnistustapahtumiin osallistujia. Ryhmän suunnistajat eivät osallistu aktiivisesti myöskään muiden lajien tapahtumiin. Ulkomaille suuntautuvia suunnistusmatkoja ryhmän suunnistajat tekevät harvoin tai eivät koskaan. Ryhmän suunnistajat osallistuvat suunnistuksen seuratoimintaan kaikista osallistujaryhmistä vähiten ja seuraavat suunnistusta harvimmin eri medioista.

Hengailijoiden kohdalla suunnistus ei ole missään nimessä elämäntapa, vaan mukava harrastus ja kuntoilumuoto, johon lähdetään jos siltä tuntuu tai perheen ja suunnistavien lasten mukana. Kainuun Rastiviikolle hengailijat osallistuvat todennäköisesti muiden mukana ja huoltajan roolissa, eikä suunnistaminen ole heille tapahtumamatkassa lähellekään tärkein asia. Luultavasti on niin, että suurella osalla ryhmän suunnistajista ei ole haluakaan päästä syvem- mälle suunnistuksen maailmaan.

Sitoutumattomat suunnistajat

Sitoutumattomat suunnistajat ovat Kainuun Rastiviikon pienin osallistujaryhmä. Ryhmän suunnistajat erottuvat sosiodemografiselta profiililtaan muista Rastiviikon osallistujaryhmistä. Ryhmässä on selvästi muita ryhmiä enemmän miehiä sekä eniten alle 45-vuotiaita suunnistajia. Lisäksi ryhmässä on eniten yksin asuvia ja ryhmän suunnistajien koulutustaso, asema sekä ansiotaso ovat keskimääräistä korkeammat. Sitoutumattomat suunnistajat osallistuvat Kainuun Rastiviikolle kaikista ryhmistä epätodennäköisimmin perheen kanssa. Sen sijaan suhteessa muihin ryhmiin he osallistuvat tapahtumaan useimmin ystävien kanssa ja toiseksi useimmin yksin. Ryhmän suunnistajille tutkimuksessa mukana olleista osallistumismotiiveista tärkein oli tapahtumasisältöön liittyvät

tekijät. Sitoutumattomat suunnistajat eivät hae Kainuun Rastiviikolta erityisesti sosiaalista yhdessäoloa, rentoutumista tai huippusuunnistuksen seuraamisesta saatuja kokemuksia. Tapahtumalla ei ole heille myöskään erityistä matkailullista merkitystä, eikä tapahtumasta haeta suunnistusmatkailullista statusta. Voidaan olettaa, että sitoutumaton suunnistaja nauttii ennen kaikkea omasta suunnistussuorituksestaan, mutta siinäkin muusta kuin suorituksen suunnistuksellisesta sisällöstä.

Sitoutumattomien suunnistajien suunnistukseen kiinnittymistä voidaan pitää osallistujaryhmien välisessä vertailussa keskimääräisenä tai hieman keskimääräistä pienempänä. Ryhmän suunnistajat kokevat suunnistuksen vetovoimaisena, mutta sillä ei ole kovinkaan keskeistä asemaa heidän elämässään. Voidaan sanoa, että suunnistus on yksi harrastus muiden joukossa. Ryhmän suunnistajat osallistuvatkin muita ryhmiä useammin myös muiden urheilulajien tapahtumiin. Suunnistustaustan suhteen sitoutumattomien suunnistajien ryhmä on jakautunut selvimmin kahtia sikäli, että ryhmässä on suhteessa muihin osallistujaryhmiin nähden eniten suunnistuksen vasta-alkajia, mutta toisaalta paljon myös kokeneita harrastajia. Ryhmän suunnistajat luokittelevat itsensä pääsääntöisesti kuntourheilijoiksi ja enemmistö heistä osallistuu Kainuun Rastiviikolla kuntosarjaan, joskin kilpasarjalaisten osuus on lähes yhtä suuri. Sitoutumattomille suunnistajille radoilla, maastoilla ja kartoilla on kaikista osallistujaryhmistä vähiten merkitystä Kainuun Rastiviikolle osallistumisen kannalta, mutta ryhmän jäsenet hyödyntävät silti kohtuullisen mielellään tekniikkaa suunnistussuorituksensa analysoinnissa. Tämä viittaa siihen, että ryhmän suunnistajat haluavat kehittää suunnistuksen avulla fyysistä kuntoaan. Sitoutumattomat suunnistajat ovat Kainuun Rastiviikolla pääasiassa uusia kävijöitä, eivätkä he ole muutoinkaan aktiivisimpia suunnistustapahtumiin osallistujia, joskin ryhmästä löytyy myös joukko aktiivisia tapahtumakävijöitä. Ulkomaille suuntautuvien suunnistusmatkojen suhteen ryhmä on niin ikään kahtia jakautunut. Osallistujaryhmässä on paljon suunnistajia, jotka eivät osallistu koskaan ulkomaisiin suunnistustapahtumiin, mutta toisaalta ryhmässä on muihin osallistujaryhmiin verrattuna toiseksi eniten myös useita kertoja vuodessa ulkomaisiin suunnistustapahtumiin osallistuvia suunnistajia. Ryhmän suunnistajat eivät ole aktiivisia suunnistuksen seuratoimijoita, eivätkä he seuraa suunnistusta medioista erityisen aktiivisesti.

Sitoutumattomien suunnistajien kohdalla suunnistus ei ole elämäntapa, eikä siihen liittyvässä harrastamisessa ole piirteitä vapaa-ajan vakavoitumisesta. Osallistujaryhmän kohdalla suunnistus on ilmeisesti yksi harrastus muiden joukossa ja ryhmän muihin lajeihin liittyvä tapahtuma-aktiivisuus huomioiden liikunta ja urheilu näyttelevät muutoin merkittävää roolia ryhmän suunnistajien elämässä. Sitoutumattomissa suunnistajissa on paljon suunnistuksen vasta-alkajia, joten voi olla, että osalla ryhmän suunnistajista lajiin kiinnittyminen on vasta alussa. Tosin ryhmästä käy selvästi ilmi myös se, että suuri osa ryhmän suunnistajista ei suunnistuksen eetoksen ja tapahtumiin liittyvän sosiaalisen kanssakäymisen sekä vähäisen seuratoiminta-aktiivisuuden perusteella edes halua kovin syvälle suunnistukseen maailmaan.

Vakiokävijät

Vakiokävijät on Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmistä kolmanneksi pienin. Ryhmässä on eniten naissuunnistajia ja toiseksi eniten yli 65-vuotiaita suunnistajia. Ryhmässä on muihin osallistujaryhmiin verrattuna vähiten yksin asuvia suunnistajia ja selvästi eniten haja-asutusalueella asuvia. Muiden sosiodemografisten muuttujien suhteen ryhmän suunnistajat eivät poikkea merkittävästi keskimääräisestä Rastiviikon osallistujasta. Vakiokävijät osallistuvat Kainuun Rastiviikolle perheen tai kumppanin kanssa ja heille erityisen tärkeitä osallistumismotiiveja ovat perinteet sekä suunnistussisältöön, tapahtuman sisältöön ja rentoutumiseen liittyvät tekijät. Matkailuaktiviteettien kuluttajina vakiokävijät eivät ole erityisen aktiivisia, eivätkä erityisen passiivisia. Kainuun Rastiviikolle osallistumisesta ryhmän suunnistajat eivät hakeneet suunnistusmatkailullista statusta.

Vakiokävijöiden suunnistukseen kiinnittymistä voidaan pitää keskimääräisenä. He kokevat suunnistuksen vetovoimaisena harrastuksena ja harrastavat sitä sinnikkäästi. Harrastuksen vetovoimaisuudesta huolimatta sillä ei kuitenkaan ole erityisen keskeistä asemaa heidän elämässään. Vakiokävijät ovat kokeneita suunnistajia, mutta ryhmässä on myös muihin osallistujaryhmiin verrattuna eniten uusia harrastajia. Ryhmän suunnistajat luokittelevat itsensä kuntourheilijoiksi. He osallistuvat Kainuun Rastiviikolla kilpasarjaan ja valitsevat siinä muita osallistujaryhmiä todennäköisimmin B- tai C-tasosarjan. Vakiokävijöille suunnistussisällöllä eli kartoilla, radoilla ja maastoilla on suuri merkitys, mutta ryhmän suunnistajat eivät ole silti aktiivisimpia analysoimaan suoritustaan teknisten laitteiden tai ohjelmistojen avulla. Vakiokävijät ovat nimensä mukaisesti Kainuun Rastiviikon pitkäaikaisia vakiokävijöitä ja he osallistuvat aktiivisesti myös muihin suunnistustapahtumiin. Sen sijaan ulkomaille suuntautuvia suunnistusmatkoja vakiokävijät tekevät harvoin. Ryhmän suunnistajat eivät ole erityisen aktiivisia suunnistuksen seuratoimijoita, mutta seuraavat suunnistusaiheisia artikkeleita eri medioista kohtuullisen paljon. Suunnistusaiheisia nettikeskusteluja ryhmän jäsenet seuraavat paljon harvemmin kuin suunnistusartikkeleita. Rastiviikon vakiokävijyys sekä vähäinen teknisten laitteiden käyttö ja vähäinen suunnistuksen nettiseuraaminen huomioiden ryhmän suunnistajia voidaan pitää jopa jossain määrin vanhoillisina.

Vakiokävijöiden kohdalla suunnistusharrastusta ei voida pitää varsinaisena elämäntapana tai edes vakavana vapaa-aikana. Suunnistus on ryhmän suunnistajille kuitenkin ilmeisen tärkeä harrastus, mutta sen eteen ei uhrata kohtuuttomasti aikaa, rahaa tai voimavaroja. Vaikka ryhmä koostuu pääasiassa kokeneista suunnistajista, kuuluu siihen kohtuullisen paljon myös lajin uusia harrastajia, joiden kohdalla voidaan ajatella suunnistajan polun olevan menossa kohti suunnistuksen täyteisempää elämäntapaa.

Aktiivisuunnistajat

Aktiivisuunnistajat Kainuun Rastiviikon suurimpana osallistujaryhmänä noudattelevat sosiodemografisten muuttujien osalta pitkälti kaikista Rastiviikon osallistujista muodostettua osallistujaprofiilia. Ryhmän suunnistajat poikkeavat

keskimääräisestä rastiviikkolaisesta ainoastaan asuinpaikan suhteen, eli he asuvat muita harvemmin kaupunkikeskustassa ja vastaavasti useammin maaseutu-
taajamassa. Aktiivisuunnistajat osallistuvat Kainuun Rastiviikolle perheen kanssa ja heille tärkeitä osallistumismotiiveja ovat sosiaaliseen yhdessäoloon, rentoutumiseen sekä tapahtuman sisältöön ja matkakohteeseen liittyvät tekijät. Aktiivisuunnistajat ovatkin keskimääräistä aktiivisempia matkailuaktiiviteettien kuluttajia. Ryhmän suunnistajille erittäin tärkeää tapahtumassa oli myös huip-
pusuunnistuksen seuraaminen sekä tapahtumaosallistumisesta saatava suunnistusmatkailullinen status.

Aktiivisuunnistajien suunnistukseen kiinnittymistä voidaan pitää kohtuullisena. Suunnistuksella on keskeinen asema heidän elämässään, mutta suunnistamaan ei ole pakko päästä, jos se tuntuu vaikealta. Aktiivisuunnistajat ovat keskimääräistä kokeneempia suunnistajia ja luokittelevat itsensä kuntourheilijaksi sekä usein myös kuntoliikkujaksi. He osallistuvat Kainuun Rastiviikolla kilpasarjaan, joskin usein myös kuntosarjaan. Aktiivisuunnistajille suunnistussisällöllä eli kartoilla, radoilla ja maastoilla on merkitystä esimerkiksi tapahtumaan osallistumisen kannalta. Suunnistussisällön merkityksestä kertoo myös ryhmän kohtuullisen korkea kiinnostus suorituksen analysointiin teknisiä laitteita ja ohjelmistoja hyödyntäen. Aktiivisuunnistajia ei voida pitää Kainuun Rastiviikon erityisinä vakiokävijöinä, vaan heidän osallistumisaktiivisuutensa on kohtuullista. Ulkomaille suuntautuvia suunnistusmatkoja aktiivisuunnistajat tekevät harvoin. Ryhmän suunnistajat ovat aktiivisia suunnistuksen seuratoimi-
joita ja he seuraavat suunnistusta medioista keskimääräistä aktiivisemmin.

Aktiivisuunnistajien kohdalla suunnistusta ei voida suunnistussuhteen eri osa-alueet sekä vakavan vapaa-ajan ulottuvuuksien ilmeneminen huomioiden pitää varsinaisena elämäntapana tai edes vakavana vapaa-aikana. Suunnistus on ryhmän suunnistajille ilmeisen tärkeä harrastus, mutta sen eteen ei uhrata kohtuuttomasti aikaa, rahaa tai voimavaroja. Ryhmän suunnistajien pitkä suunnistustausta huomioiden voidaan kuitenkin arvioida, että suunnistus on saattanut näytellä jossakin vaiheessa tärkeämpääkin roolia useiden osallistujien elämässä. Ryhmään kuuluu toisaalta myös mitä luultavimmin suunnistajia, joilla polku suunnistuksen harrastelijasta käy kohti vieläkin suunnistuksen täyteisempää elämäntapaa.

Kilpasuunnistajat

Kilpasuunnistajien ryhmä on Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmistä toiseksi suurin. Ryhmässä on muihin osallistujaryhmiin verrattuna suhteessa eniten 18-25-vuotiaita suunnistajia sekä vastaavasti vähiten yli 65-vuotiaita suunnistajia. Ryhmän suunnistajat poikkeavat keskimääräisestä rastiviikkolaisesta myös asuinpaikan, koulutuksen, aseman ja ansiotulojen suhteen. Kilpasuunnistajat asuvat muita useammin kaupunkikeskustassa ja vastaavasti harvimmin maaseutu-
taajamassa. Ryhmän suunnistajien koulutustaso ja asema työelämässä sekä sitä kautta myös ansiotulot ovat selvästi muita osallistujaryhmiä korkeammat. Toisaalta ryhmässä on myös suhteessa eniten opiskelijoita. Kilpasuunnistajat osallistuvat Kainuun Rastiviikolle useimmin perheen kanssa. Huomioitavaa

on, että ryhmien välisessä vertailussa kilpasuunnistajissa on suhteessa eniten Kainuun Rastiviikolle yksin osallistuvia suunnistajia. Ryhmän suunnistajille tärkeitä osallistumismotiiveja ovat huippusuunnistuksen seuraaminen ja tapahtuman sisältöön sekä jossain määrin myös suunnistussisältöön liittyvät tekijät. Muiden matkailuaktiviteettien kulutuksen suhteen ryhmä on kaikista osallistujaryhmistä passiivisin. Voidaankin päätellä, että ryhmän suunnistajille Kainuun Rastiviikolle osallistumisessa tärkeintä on itse suunnistaminen ja siihen keskittyminen.

Kilpasuunnistajat ovat voimakkaasti kiinnittyneitä suunnistukseen. He ovat kokeneita suunnistajia, mutta ryhmästä löytyy myös lajin uusia harrastajia. Ryhmään kuuluu kaikista osallistujaryhmistä eniten kilpaurheilijoita. Kainuun Rastiviikolla kilpasuunnistajat osallistuvat etupäässä kilpasarjoihin ja valitsevat kilpasarjoissakin kaikista ryhmistä useimmin eliittisarjan. Kilpasuunnistajat ovat kiinnostuneita kartoista, radoista ja maastoista, ja analysoivat erityisen aktiivisesti suunnistussuorituksiaan teknisten laitteiden ja ohjelmistojen avulla. Ryhmän suunnistajista reilusti yli kolmannes osallistui Kainuun Rastiviikolle ensimmäistä kertaa, joten Kainuun Rastiviikolla he eivät normaalisti ole vakioikäviä. Muutoin kilpasuunnistajat ovat aktiivisimpia suunnistustapahtumissa kävijöitä ja osallistuvat niihin kaikista ryhmistä eniten myös ulkomailla. Ryhmän suunnistajat ovat kaikki osallistujaryhmät huomioiden toiseksi aktiivisimpia suunnistuksen seuratoimijoita ja he seuraavat suunnistusta medioista erittäin aktiivisesti.

Kilpasuunnistajien ryhmän kohdalla suunnistuksen harrastaminen täyttää vakavan vapaa-ajan piirteet ja sitä voidaan pitää jopa elämäntapana. Elämäntapasuunnistajiin verrattuna harrastusta leimaa kuitenkin keskittyminen omaan kilpasuunnistamiseen, eikä suunnistuksesta haeta esimerkiksi seuratoiminnan tai tapahtumien kautta sosiaalista yhdessäoloa. Kilpasuunnistajat eivät koe panostavansa suunnistukseen myöskään niin paljon rahaa kuin elämäntapasuunnistajat. Kilpasuunnistajien voidaan ajatella olevan suunnistuksen sosiaalisessa maailmassa niitä, joita seurataan, ja joilta kysytään neuvoa. Ryhmän suunnistajien kiinnittymisen ollessa kilpasuunnistuksen varassa he saattavat kiihkeimmän kilpasuunnistusuran jälkeen luisua myös helposti ulos suunnistuksen maailman ytimeistä.

Elämäntapasuunnistajat

Kainuun Rastiviikon kolmanneksi suurin osallistujaryhmä, elämäntapasuunnistajat poikkeavat keskimääräisestä rastiviikkolaisesta iän, koulutuksen, ansiotason ja aseman suhteen. Ryhmän suunnistajien keski-ikä on hieman keskimääräistä korkeampi, ryhmässä on muita osallistujaryhmiä enemmän työntekijöitä ja eläkeläisiä sekä selvästi vähiten yliopistotutkinnon suorittaneita. Lisäksi alemman koulutustason ja matalamman ammattiaseman vuoksi myös ryhmän suunnistajien keskiansiot ovat matalammat kuin muissa osallistujaryhmissä. Elämäntapasuunnistajat osallistuvat Kainuun Rastiviikolle aktiivisuunnistajien tavoin perheen kanssa ja heille tärkeitä osallistumismotiiveja ovat perinteet sekä sosiaaliseen yhdessäoloon, rentoutumiseen, tapahtuman sisältöön ja matkakoh-

teeseen liittyvät tekijät. Elämäntapasuunnistajat ovat kaikista osallistujaryhmistä aktiivisimpia matkailuaktiiviteettien kuluttajia. Ryhmän suunnistajille erittäin tärkeää tapahtumassa on myös huippusuunnistuksen seuraaminen, tapahtuman suunnistussisältö ratoineen, karttoineen ja maastoineen sekä tapahtumaosallistumisesta saatava suunnistusmatkailullinen status.

Elämäntapasuunnistajat ovat erittäin kiinnittyneitä suunnistukseen ja suunnistuksella on erityisen keskeinen asema heidän elämässään. Elämäntapasuunnistajat ovat keskimääräistä kokeneempia suunnistajia ja luokittelevat itsensä kuntourheilijaksi sekä keskimääräistä useammin myös kilpaurheilijaksi. He osallistuvat Kainuun Rastiviikolla pääasiassa kilpasarjaan. Elämäntapasuunnistajia voidaan pitää Kainuun Rastiviikon vakiokävijöinä ja he osallistuvat runsaasti myös muihin suunnistustapahtumiin Suomessa ja ulkomailla. Ryhmän suunnistajat seuraavat aktiivisesti suunnistusaiheisia artikkeleita eri medioista sekä suunnistukseen liittyviä nettikeskusteluita. Yleisen lajikiinnostuksen lisäksi he ovat myös erittäin innokkaita analysoimaan omia suunnistus-suorituksiaan tekniikan avulla.

Elämäntapasuunnistajat ovat kaikista osallistujaryhmistä selvästi aktiivisimpia seuratoimijoita ja ilmoittavat ajallisen panostuksen lisäksi satsaavansa suunnistukseen muita ryhmiä selvästi enemmän myös rahallisesti. Ryhmän nimen mukaisesti suunnistusta voidaan pitää heille elämäntapana, jossa korostuvat lisäksi kaikki vakavan vapaa-ajan piirteet sekä sosiaalisten pääomien kartuttamiseen liittyvä statuksen tavoittelu.

Taulukossa 24 on esitetty yhteenvedona eri osallistujaryhmien välisiä eroja suunnistukseen ja tapahtumaosallistumiseen liittyvien ominaisuuksien suhteen.

TAULUKKO 24 Yhteenvedo eri osallistujaryhmien ominaisuuksista

	Aktiivisuunnistajat	Elämäntapasuunnistajat	Sitoutumattomat suunnistajat	Kilpasuunnistajat	Hengailijat	Vakiokävijät
Tapahtuma-aktiivisuus	+	++	-	++	--	+
Kuntosarjoihin osallistuminen	+	-	++	-	++	-
Suunnistuskokemus	++	++	-	++	--	+
Suunnistuksen sisällön (kartat, maastot, radat) tärkeys	+	++	-	++	--	++
Suunnistuksen merkitys elämäntapana	+	++	--	++	--	+
Matkailu-ulottuvuuden tärkeys tapahtumassa	++	++	--	--	+	+

Tutkimuksen tuloksena nimetyistä suunnistajaryhmistä löytyy yhtäläisyyksiä aikaisemmista eri lajien tapahtumien osallistujia segmentoivista tutkimuksista. Ryhmien tarkka vertailu ei ole kuitenkaan mahdollista, sillä eri tutkimuksissa segmentointia on tehty eri perustein ja näin ollen kussakin tutkimuksessa nimeytyt osallistujaryhmät korostavat vain jotakin tapahtumaan osallistumiseen tai lajin harrastamiseen liittyvää ulottuvuutta.

Maratontapahtumassa osallistujasegmentointia tehneiden Ogles`n ja Masters`n (2003). tutkimuksessa maratonjuoksijoita segmentoitiin maratonjuoksumotiivien sekä juoksuharjoittelun määrien, juoksutaustan ja maratonennätyksien perusteella. Tutkimuksessa löydettyt juoksijasegmentit olivat juoksuintoilijat, elämäntapajuoksijat, henkilökohtaisten tavoitteiden vuoksi juoksevat, keskivertojuoksijat sekä kilpailusuuntautuneet juoksijat. Verrattaessa tämän tutkimuksen osallistujaryhmiä maratonjuoksijaryhmiin, voidaan yhtäläisyyksiä löytää juoksuintoilijoiden ja elämäntapajuoksijoiden sekä elämäntapasuunnistajien väliltä. Yhtäläisyyksiä löytyy myös kilpailusuuntautuneiden juoksijoiden ja kilpasuunnistajien väliltä. Heikompi yhtäläisyys on havaittavissa lisäksi henkilökohtaisten tavoitteiden vuoksi juoksevien sekä sitoutumattomien suunnistajien sekä keskivertojuoksijoiden ja aktiivisuunnistajien välillä. Muille suunnistajaryhmille, etenkin yhteisöllisille suunnistajille, maratonjuoksijoiden ryhmistä ei löydy selvää vastinetta, koska tutkimuksissa segmentoinnin perusteet olivat erilaiset.

Toisessa kestävyysjuoksijoiden segmentointitutkimuksessa tutkijat löysivät neljä juoksijaryhmää; terveyden vuoksi hölkkääjät, sosiaaliset kilpailijat, henkiset urheilijat ja innokkaat harrastajat (Rohm ym. 2006). Kaikille tutkimuksessa nimetyille osallistujaryhmille juokseminen näyttäytyi erittäin merkittävänä asiana elämässä, mikä poikkeaa tämän tutkimuksen tuloksista. Juoksijoiden segmentointitutkimuksen ja tämän tutkimuksen osallistujaryhmillä voidaan kuitenkin nähdä yhtäläisyyksiä etenkin suunnistukseen voimakkaimmin kiinnittyneiden suunnistajaryhmien kohdalla. Elämäntapasuunnistajat vastaavat hyvin innokkaiden juoksun harrastajien ryhmää ja aktiivisuunnistajat puolestaan sosiaalisten kilpailijoiden ryhmää.

Tässä tutkimuksessa löydettyjä suunnistajaryhmiä vastaa osaksi hyvin triathlonin harrastajilla tehty tutkimus, jossa löydettiin kolme osallistujaryhmää; vakavat suorittajat, urheilun rakastajat ja sosiaaliset osallistajat (Wicker ym. 2012). Teknistyneiden kilpasuunnistajien ryhmän voidaan katsoa vastaavan hyvin ryhmää vakavat suorittajat ja sitoutumattomien suunnistajien ryhmää urheilun rakastajat, jossa korostuu useiden eri kestävyyslajien harrastaminen. Aktiivisuunnistajien ja elämäntapasuunnistajien vastaavuus ryhmän sosiaaliset osallistajat kanssa on niin ikään hyvä. Verrattaessa tutkimuksessa löydettyjä osallistujaryhmiä aikaisemmin norjalaisilla suunnistajilla tehtyyn segmentointitutkimukseen, voidaan ryhmien välillä havaita pieniä yhtäläisyyksiä. Strangel (1996) jakaa norjalaiset suunnistajat viiteen ryhmään: 1) suunnistuksesta nautiskelijoihin, 2) veteraanisuunnistajiin, 3) nuoriin suunnistusta kovana huippu-urheiluna pitäviin, 4) pieneen ryhmään vanhempia egoistisia suunnistajia sekä 5) eliittisuunnistajiin. Ryhmien kolme ja viisi voidaan katsoa vastaavan teknis-

tyneiden kilpasuunnistajien ryhmää ja veteraanisuunnistajien ryhmässä on yhtäläisyyksiä vakiokävijöiden ryhmän kanssa. Loput Kainuun Rastiviikon osallistujaryhmät voidaan eri ominaisuuksiensa puolesta sijoittaa suunnistuksesta nautiskelevien ryhmään. Egoististen suunnistajien ryhmää tässä tutkimuksessa ei pystytty erikseen osoittamaan, vaikka etenkin kilpasuunnistajien ryhmästä todennäköisesti löytyy myös suunnistajia, joilla egoistisuus korostuu.

Yhteenvetona Kainuun Rastiviikon suunnistajaryhmistä verrattuna aikaisemmissa eri lajeissa löydettyihin osallistujaryhmiin voidaan todeta, että useimmissa tutkimuksissa, kuten Rastiviikollakin osallistujajoukosta löytyy eri vakavuudella lajia harrastavia osallistujaryhmiä. Huomioitavaa on kuitenkin, että esimerkiksi kestävyysjuoksussa löydettyihin osallistujaryhmiin verrattuna Rastiviikolla löytyi vain kaksi osallistujaryhmää, joilla kiinnittyminen suunnistukseen oli erityisen voimakasta. Tosin ryhmien välistä vertailua hankaloittaa se, että tässä tutkimuksessa ei selvitetty esimerkiksi suunnistajien harjoitusmääriä. Muista lajeista poiketen Kainuun Rastiviikon osallistujista löydettiin hyvin kevyesti lajiin kiinnittynyt ryhmä, eli hengailijat. Tapahtumassa etupäässä sosiaalisten motiivien vuoksi mukana olevan, mutta silti myös itse suunnistavan ryhmän löytymisen, voidaan laskea laajemmin liikunnan harrastamisen näkökulmasta suunnistuksen ansioksi. Suunnistukselle tunnusomaista ovat kunto-suunnistuksen kehittäminen sekä tapahtumien sisältämät tasosarjat, jotka kannustavat myös kunnoltaan tai taitotasoltaan heikompia suunnistuksen harrastajia osallistumaan tapahtumiin.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia suunnistajaryhmiä Kainuun Rastiviikolle osallistuu, ja mitkä ovat heidät osallistumismotiivinsa. Suunnistajien ryhmittelyn lisäksi tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millainen on eri suunnistajaryhmien suunnistussuhde, ja mille suunnistajaryhmille suunnistuksen harrastaminen on vakavaa vapaa-aikaa tai elämäntapa.

Tutkimuksessa löydettiin kuusi suunnistussuhteeltaan ja osallistumismotiiveiltaan erilaista suunnistajaryhmää, joista kilpasuunnistajien ja elämäntapa-suunnistajien kohdalla suunnistusharrastusta voidaan pitää vakavana vapaa-aikana tai jopa elämäntapana. Hengailijat ja sitoutumattomat suunnistajat puolestaan edustavat suunnistajaryhmiä, joille suunnistuksen harrastaminen ei ole vakavaa, vaan ensisijaisesti kunnon kohottamisen, kilpailuvietin purkamisen tai yhdessäolon muoto. Joukossa on myös aktiivisuunnistajien ja vakiokävijöiden ryhmät, joille suunnistaminen on huomattavan tärkeä harrastus, mutta joiden vapaa-aikaan ja suunnistusmatkaan mahtuu myös muuta tekemistä.

Kainuun Rastiviikon osallistumismotiiveina tutkimuksessa tunnistettiin 1) suunnistussisältö 2) tapahtuman sisältö 3) matkakohde 4) perinteet 5) oma status 6) suunnistusviihde 7) rentoutuminen ja 8) sosiaalinen kanssakäyminen. Osallistumismotiivien voimakkuus vaihtelee eri suunnistajaryhmillä, mutta yleisesti tärkeimpinä osallistumismotiiveina voidaan pitää suunnistussisältöön (radat, kartat ja maastot), perinteisiin, sekä suunnistusviihteeseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä motiiveja.

Tarkasteltaessa tutkimuksen tuloksia yleisesti suunnistuksen harrastajien osalta, voidaan sanoa, että suunnistus vetää puoleensa erityisesti koulutettuja, korkean työelämän aseman sekä ansiotason omaavia ihmisiä. Löydös on linjassa myös aikaisemman suomalaisilla tehdyn tutkimuksen kanssa, jonka mukaan kestävyyslajien harrastamisen ja korkean koulutustason välillä on selkeä yhteys (Kahma 2012).

10.1 Suunnistus - yllättävän postmoderni

Tutkimuksessa löydettyissä osallistujaryhmissä merkittävää on niiden heterogeeninen luonne. Osallistujaryhmistä löytyy elämäntapasuunnistajien ja kilpasuunnistajien lisäksi ryhmiä, joissa suunnistuksen harrastaminen näyttäytyy erittäin tärkeänä, mutta siihen ei esimerkiksi seuratoiminnan tai kilpailemisen myötä sitouduta välttämättä kovinkaan vakavasti. Mielenkiintoista on se, että lajiin kaikista sitoutuneimmat elämäntapasuunnistajat ovat samalla keskimääräistä Rastiviikon osallistujaa matalammin koulutettuja sekä omaavat keskimääräistä matalamman aseman ja ansiotason. Näyttää siis siltä, että elämäntapasuunnistajille suunnistus toimii kenttänä, jossa voidaan päteä, kerätä sosiaalista pääomaa ja toteuttaa itseään tavalla, joka kenties muilla elämän osaluilla, kuten työelämässä jää toteutumatta. Toisaalta voi myös olla, että korkean työelämän aseman omaavilla työn vaatimat resurssit rajoittavat suunnistuksen vakavaa harrastamista. Tutkimuksessa löydetty suunnistajaryhmät kertovat näin myös liikunta- ja urheiluharrastuksen sekä liikuntatapahtumien erilaisista merkityksistä vapaa-ajan viettotapana. Joillekin suunnistus on tapa pitää yllä ja kehittää fyysistä kuntoa, kun taas toisille se on sosiaalista yhdessä oloa perheen ja ystävien kanssa. Lisäksi suunnistus voi olla vakavaa vapaa-aikaa, kanava kehittää itseään ja vaikuttaa itselle tärkeässä asiassa.

Erityisesti sitoutumattomien suunnistajien ryhmä kuvastaa hyvin ilmiötä, jota voidaan verrata vaihtoehtolajien piirissä esiin nostettuun intensiiviseen kevytjäsenyyteen, jossa harrastukseen sosiaaliset ympyrät eivät ole kahlitsevia, vaan sallivat täysipainoisen osallistumisen silloin, ja siten, kuin se itselle parhaiten sopii (Rannikko ym. 2013). Lajista nauttiville, mutta siihen kovinkaan tiukasti kiinnittyneille osallistujaryhmille erityisesti kuntosuunnistus tarjoaa mahdollisuuden toteuttaa itseään suunnistuksessa ilman velvoitetta kilpailemisesta, varainkeruusta tai muusta seuratoiminnasta. Suunnistusta aktiivisesti harrastavien, mutta samalla entistä sitoutumattomampien osallistujaryhmien määrä ja koko niin Kainuun Rastiviikolla kuin suunnistuksessa yleisestikin lienee kasvamaan päin. Tätä tukee esimerkiksi kuntosuunnistuksen suosion kasvaminen sekä Rastiviikolla että laajemmin koko lajin parissa. Kuntosuunnistussuoritusten määrän kasvaessa nopeasti, on lisenssisuunnistajien määrä samaan aikaan vähentynyt vuosi vuodelta (SSL 2014). Ilmiö ei ole ominainen vain suunnistukselle, vaan on nähtävissä myös muissa urheilulajeissa, kuten maastohiihdossa.

Kuntosuunnistuksen osallistumiskertojen lisääntyminen yleisesti ja Kainuun Rastiviikolla sekä kuntosuunnistussarjoihin osallistuvien määrät Rastiviikon eri osallistujaryhmissä kertovat siitä, että suunnistus lajina on ainakin tältä osin onnistunut muuttamaan liikuntakulttuurin murroksessa. Lisenssiperusteisen kilpaurheilun menettäessä kiinnostavuuttaan laji on pystynyt kuntosuunnistuksen myötä tarjoamaan houkuttelevan vaihtoehdon suunnistuksen harrastamiseen sekä uusille harrastajille että kokeneemmille konkareille. Tutkimus osoittaa, että suunnistus on onnistunut luomaan modernin kilpaurheilun rinnalle postmodernin vaihtoehdon, jossa yksilön suhde liikuntaan ja urheiluun on

kulutuksellinen, viihteellinen ja ennen kaikkea mahdollistaa osallistumisen ilman sitoutumisen velvoitteita.

Suunnistukseen kiinnittymistä mittaavat muuttujat nostivat esille monien suunnistajien mieltymyksen tekniikan tuomaan lajikehitykseen. Sama näkyi myös tarkasteltaessa eri osallistujasegmenttien suhdetta suorituksen analysointiin teknisillä laitteilla ja sovelluksilla. Yleisesti voidaan todeta, että suunnistus on onnistunut hyödyntämään hyvin tekniikkaa lajin kehittämisessä. Teknisten laitteiden ja sovellusten avulla kehitystä on tapahtunut paljon lajisäilyssä, mutta erityisesti suunnistuksen yleisöystävällisyydessä. Tekniikan viehätys osallistujien keskuudessa voitaisiin tulevaisuudessa huomioida kenties vieläkin paremmin esimerkiksi laajentamalla gps-seurantamahdollisuuksia eliittisarjojen ohella muihin tasosarjoihin sekä kehittämällä mahdollisuuksia jakaa omaa suunnistussuoritusta sosiaalisessa mediassa. Mallina voisi toimia vaikkapa kesävyösujuoksu, jossa maratonin väliaikojen siirtyminen omiin sosiaalisen median kanaviin reaaliajassa on hyvin suosittu tapahtuman lisäpalvelu.

10.2 Valteina perheet, tasosarjat ja elämyksellisyys

Kainuun Rastiviikon kuusi erilaista suunnistajaryhmää selittävät osaltaan sitä, miten verrattain pienen lajin suur tapahtumat voivat olla merkittävän kokoisia liikuntamatkailutapahtumia. Lajin pariin ja tapahtumiin on helppo tulla, koska voi suunnistaa aina vertaistensa joukossa. Tapahtumaan tullaan luontevasti perhekunnittain, koska samassa tapahtumassa suunnistavat niin lapset, isovanhemmat, kuin eri tasoilla lajiin kiinnittyneet vanhemmatkin. Lisäksi tapahtumiin liittyy merkittävällä tavalla tässäkin tutkimuksessa esiinnoussut sosiaalinen kanssakäyminen. Perheen kesken suunnistusmatkailtaessa ja harrastettaessa suunnistamiseen ja liikuntaan liittyvät pääomat siirtyvät luontevasti seuraaville sukupolville vaalien näin laji- ja tapahtumakulttuuria. Viimeaikaisissa tutkimuksissa onkin liikunnan harrastamisen kohdalla painotettu yksilön valintojen rinnalla erityisesti yhteisön vaikutusta (mm. Kauravaara 2013). Perhe- ja seurakeskeisessä suunnistuksessa yhteisön positiivinen vaikutus yksilön liikunta-asenteisiin on eittämättä merkittävä. Suunnistuksen ansioksi tapahtumakulttuurin osalta voidaan laskea nimenomaan se, miten niissä huomioidaan juuri perheiden osallistuminen. Kun monessa muussa lajissa tapahtumat ovat siirtyneet aina vain aikuisempaan ja viihteellisempään suuntaan oluttarjoiluineen ja juhlineen (Koski 2014, 6), ei suunnistuksen suur tapahtumissa ole unohdettu lapsiperheiden tarpeita lastenhoito- ja leikkikenttäpalveluineen sekä koiraparkkeineen. Tämä on sekä lajiin että liikuntaan sosiaalistumisen kannalta erittäin merkityksellistä.

Kuntosuunnistussarjojen mukaan ottaminen Rastiviikon tarjontaan nosti tapahtuman osallistujamäärät pitkän alamäen jälkeen uuteen nousuun 2000-luvun alussa. Suunnistuksen ja suunnistusmatkailun kannalta merkittävää on ollut myös seurasta riippumattomien kuntosuunnistajien mukaan ottaminen Jukolan Viestiin vuodesta 1995 lähtien, mikä on mahdollistanut Jukolan viestin

kasvun Suomen suurimmaksi urheilutapahtumaksi (Viljanen 2010, 51). Suunnistuksessa ja Rastiviikossa erityistä ovat kilpasarjojen tasosarjat, jotka näyttäsivät tarjoavan suunnistukseen vähemmän kiinnittyneimmillekin suunnistajille mahdollisuuden purkaa kilpailuviettiään kilpasarjassa. Kunto- ja tasosarjat muodostavat suunnistusharrastuksessa valmiin polun, joka tarjoaa suunnistuksen maailmasta kiinnostuneelle luonnollisen tavan kiinnittyä lajiin ja edetä haasteesta seuraavaan. Vaikka lisenssisuunnistajien määrä onkin 2000-luvulla vähentynyt, erottuu suunnistus edelleen etenkin muiden kestävyyslajien joukossa harrastuksena, jossa lisenssin omaavien harrastajien määrä pysyy lapsi- ja nuoruusvuosien jälkeenkin kohtuullisen korkeana sekä naisissa että miehissä (Turpeinen ym. 2011, 35-36).

Suunnistuksen ja suunnistustapahtumien suosiolle voidaan hakea selitystä myös lajin elämyksellisestä ja luontokokemukseen pohjautuvasta luonteesta. Kainuun Rastiviikon osallistumismotiiveista merkittävin on suunnistussisältö, eli radat, kartat ja maastot, jotka vaihtuvat tapahtumasta toiseen tarjoten näin aina uuden haasteen ja elämyksen. Luonnon kokemisella näyttäisi olevan merkitystä erityisesti lajin uudemmille harrastajille (kts. taulukko 14). Luonnon merkityksen liikunnan harrastamisen ja liikuntamatkailun kannalta ovat väitöstudkimuksissaan havainneet myös Järviluoma (2006) sekä Vehmas (2010). Luonnolla on varmasti merkitystä myös lajin kokeneemmille harrastajille, mutta se ei muiden motiivien rinnalla saa samanlaista merkitystä kuin uudemmilla harrastajilla, joiden suunnistusmotiivit saattavat liittyä useammin luontoliikunnasta haettavaan terveyteen ja hyvinvointiin.

10.3 Tulosten hyödyntäminen tapahtumien ja suunnistusmatkailun kehittämisessä

Tutkimuksesta saatuja tuloksia voidaan hyödyntää Kainuun Rastiviikon ja muiden suunnistustapahtumien sekä eri lajien massatapahtumien kehittämisessä ja markkinoinnissa. Kainuun Rastiviikon kuusi osallistujaryhmää kiinnittyvät suunnistukseen eri tavoin ja osallistuvat tapahtumaan eri motiivein, mikä kannattaa jatkossa huomioida entistä kattavammin niin tapahtuman sisällössä kuin sen oheistapahtumissa ja -palveluissa.

Erityisesti on huomioitava kuntosuunnistuksen suosion jatkuva kasvu ja kuntosuunnistajien jakautuminen useaan eri osallistujaryhmään. Kuntosuunnistuksen toteutukseen ja kehittämiseen kannattaa näin ollen panostaa vahvasti myös tulevaisuudessa. Tapahtumaa markkinoitaessa kannattaa pyrkiä löytämään kanavia, jotka tavoittavat myös kuntosuunnistajat nykyistä paremmin. Vaikka Kainuun Rastiviikon kuntosuunnistukseen näyttää osallistuvan myös kokeneita suunnistajia, on suunnistuksen uusien harrastajien osuus kuntosuunnistajista silti suuri ja heidän tavoittamisensa esimerkiksi suunnistuksen lajilehtien tai kilpailutapahtumien kautta voi olla haastavaa. Kuntosuunnistuksen markkinoinnin lisäksi tutkimuksessa löydetty osallistujasegmentit kannat-

taa huomioida myös tapahtuman muussa kohdennetussa markkinoinnissa. Esimerkiksi sitoutumattomat suunnistajat on mahdollista löytää tehokkaasti myös muiden kestävyyslajien kuin suunnistuksen kautta ja kilpasuunnistajille markkinointi kannattaa tehdä etupäässä kilpasuunnistusta korostavien kanavien kautta. Aktiivisuunnistajille ja elämäntapasuunnistajille markkinoinnissa kannattaa korostaa myös tapahtuman matkailullista puolta. Vakiokävijöille markkinoinnissa kannattaa puolestaan korostaa suunnistusmaastoja ja perinteitä. Heille vahvin markkinointikanava lienee tapahtuman oman osallistujarekisterin lisäksi esimerkiksi veteraanisuunnistukseen liittyvät muut tapahtumat.

Rastiviikon kehittämisessä huomioitavaa on myös tapahtuman matkailullinen merkitys erityisesti suurimmille osallistujaryhmille. Osallistujille tulee tarjota laajasti myös muita kuin suunnistukseen liittyviä matkailuaktiviteetteja, mikä toteutuu tuomalla tapahtuma matkailukeskusten tai -palveluiden ulottuville. Esimerkiksi kilpailukeskuksen kohdalla kannattaa harkita tarkoin, vie-däänkö se parhaiden maastojen äärelle kauas muista matkailupalveluista, vai tyydytäänkö jopa keskinkertaiseen suunnistusmaastoon, jos ajomatkat majoi-tus- ja matkailupalvelukeskuksista pysyvät kohtuullisina ja houkuttelevina myös perheiden ja suunnistusta vain ”kakkoslajina” harrastavien kannalta. Tutkimuksen tuloksista on syytä huomioida, että suunnistussisältö näyttää erityisen merkittävää roolia vain suunnistukseen kiinnittyneimpien harrastajien kohdalla, joihin tapahtumajärjestäjät itsekkin useimmiten kuuluvat. Näin ollen järjestäjien pitäisi pystyä katsomaan tapahtumaa myös lajiin löyhemmin kiin-nittyneiden osallistujien näkökulmasta.

Tapahtuman oheispalvelujen kehittämisessä kannattaa huomioida myös hengailijoiden ryhmä, jonka intressit tapahtumaan osallistumisessa ovat jossain muualla kuin itse suunnistamisessa. Olennaista matkailuun liittyvien tekijöiden hyödyntämisessä tapahtuman houkuttelevuuden ja markkinoinnin kannalta on esimerkiksi se, että houkuttelevista oheispalveluista on pystyttävä kertomaan jo siinä vaiheessa, kun suunnistaja vasta harkitsee tapahtumaan osallistumistaan.

Tutkimuksessa tapahtuman järjestäjien kannalta erityisen tärkeä havainto on kilpailumiseen vakavimmin suhtautuvan kilpasuunnistajien ryhmän suuri osuus Kainuun Rastiviikon ensikertalaisista. Vaikka ryhmän suunnistajat ovat kokeneita suunnistajia, osallistui heistä peräti 37 % ensimmäistä kertaa Kainuun Rastiviikolle. Tuloksista voidaan päätellä, että tapahtumaa tulee jatkossa kehittää houkuttelevammaksi myös eliitti- ja A-sarjojen kilpasuunnistajien näkökulmasta. Järjestäjät voisivat harkita kilpailulliseen puoleen panostamista lisäämäl-lä esimerkiksi eliitti- ja A-sarjoille yhden osakilpailun toiselle välipäivälle sekä hakea aktiivisesti tapahtuman yhteyteen esimerkiksi katsastuskisoja MM- tai muihin arvokisoihin. Kainuun Rastiviikon kehittäminen entistä enemmän kilpasuunnistajia houkuttelevaksi on tärkeää siinäkin mielessä, että kilpasuunnis-tajat ovat suunnistuksen maailmassa niitä, joita pidetään asiantuntijoina, ja joi-den tekemisiä ja sanomisia seurataan (Bauman 1996, 195-204). Kilpailuohjelmaan lisättävä osakilpailu voisi olla esimerkiksi jatkuvasti suosiotaan kasvatta-va sprinttisuunnistus ja toimia samalla kuntosuunnistuksena muille osallistuja-ryhmille. Sprinttisuunnistuksen kohdalla järjestäjien on hyvä pitää mielessä se,

että tapahtumaa tulee kehittää ennen kaikkea tulevia osallistujasukupolvia puhuttelevaksi senkin varjolla, että kaikki lajin "tervaskannot" eivät muutoksia helpolla hyväksyisikään.

Rastiviikon osallistujajoukosta nousi esille myös vakiokävijöiden ryhmä, jolla on vahvat perinteet Kainuun Rastiviikolle osallistumisessa. Heille Kainuun Rastiviikolle osallistuminen on selvästi tärkeää ja useita kertoja osallistuneiden suunnistajien osallistumiskerrat voisi tulevaisuudessa huomioida entistä näkyvämmiin esimerkiksi tuotteilla, joita kantamalla tai käyttämällä he voisivat vies-tiä myös muille omasta osallistumishistoriastaan.

Ulkomaille suuntautuvassa suunnistusmatkailussa aktiivisimpia olivat tämän tutkimuksen mukaan kilpasuunnistajat ja elämäntapasuunnistajat. Liikuntamatkailun kannalta huomioitavaa on, että myös sitoutumattomista suunnistajista löytyy joukko erittäin aktiivisia ulkomaille suuntautuvan suunnistusmatkailun harrastajia. Sitoutumattomien suunnistajien suunnistussuhde huomioiden voidaan olettaa, että suunnistustapahtumat toimivat kiihokkeena matkailulle, mutta ne eivät ole matkan pääasiallinen tarkoitus vaan ehkä pikemminkin lisä, jolla lomamatkaan haetaan aktiivista sisältöä. Tutkimuksessa löydetty suunnistajaryhmät voidaan luokitella erilaisiin liikuntamatkailijatyyppeihin esimerkiksi Vehmaan (2010) liikuntamatkailijoista tekemän jaottelun mukaan. Tämän jaottelun mukaan hengailijat ovat sosiaalista yhdessäoloa haakevia seurallisia liikkujia. Sitoutumattomien suunnistajien puolestaan voidaan katsoa kuuluvan länsimaisiin vapaisiin valitsijoihin, joiden suunnistusharrastaminen ja -matkailu liittyvät ennen kaikkea oman yksilöllisen elämänpolun rakentamiseen, johon toisten mielipiteillä tai asenteilla ei ole juurikaan vaikutusta. Vakiokävijöiden voidaan mieltää kuuluvan luontoympäristön kokijoiden ryhmään, vaikka luonnon merkitys ryhmän suunnistusmatkailun motiivina ei tässä tutkimuksessa nousekaan selvästi esille. Kolme suunnistukseen kiinnitetyneintä ryhmää, aktiivisuunnistajat, kilpasuunnistajat sekä elämäntapasuunnistajat puolestaan edustavat kaikki velvollisuudentuntoisia suorittajia. Tälle liikuntamatkailijatyypille tunnusomaisia piirteitä ovat terveyden, fyysisen kunnon ja hyvinvoinnin tavoittelu liikunnan kautta sekä harrastuksessa etenemiseen pyrkiminen. (Vehmas 2010, 150-156.) Erilaisten suunnistus- tai liikuntamatkailijatyypien tunnistaminen auttaa esimerkiksi suunnistusmatkojen järjestäjiä rakentamaan matkapaketteja, joissa erilaisten osallistujien tarpeet tulevat kattavammin tyydytetyiksi. Toisaalta matkailijatyypien tunnistaminen auttaa myös kansainvälisten tapahtumien järjestäjiä tuomaan tapahtumaa esille erilaisista näkökulmista erilaisille matkaajille.

Yleisesti tapahtumien kehittämisessä osallistujasegmentoinnin tuloksia voidaan hyödyntää tapahtumien ilmoittautumis- ja palautejärjestelmiä kehitettäessä. Tutkimuksen osallistujasegmentoinnin perusteena olleiden faktoreiden kärkimuuttujista voidaan muodostaa kysymyspatteristo, jonka pohjalta ohjelmisto profiloii tapahtumaan ilmoittautujan tai palautteen antajan automaattisesti. Profiloinnin pohjalta tapahtumien järjestäjien on mahdollisuus tehdä aikaisempaa yksilöllisempää kohdennettua markkinointia sekä jopa tapahtumiin liittyvää lisämyyntiä. Esimerkiksi suunnistuksen vasta-alkajille voisi Kainuun

Rastiviikolla myydä tapahtuman ohessa suunnistuskoulua tai vastaavasti Kainuun Rastiviikon suunnistusmatkoja järjestävä yhteistyökumppani voisi myydä elämäntapasuunnistajille kohdennetusti suunnistusmatkoja.

Segmentoinnin lisäksi tapahtumien markkinoinnissa kannattaa huomioida tässäkin tutkimuksessa etenkin aktiivisuunnistajien ja elämäntapasuunnistajien kohdalla esiin nousseet suunnistusmatkailullisen statuksen tavoittelu. Näin olleen osallistujille tulisi tarjota välineitä, joiden avulla he voivat välittää sosiaaliselle verkostolleen tietoa tapahtumaan osallistumisestaan. Perinteisesti statusta on tapahtumissa korostettu esimerkiksi maratonin maalissa jaettavilla maratonin suorittamisesta kertovilla t-paidoilla, mutta tekniikan aikakaudella statuksen välittäminen voi tapahtua myös verkossa. Tapahtumiin voi kehittää myös eritasoisia haasteita, joiden suorittaminen nostaa osallistujaa aina ylemmäksi ja ylemmäksi lajin sosiaalisessa maailmassa. Esimerkiksi Kainuun Rastiviikolle voisi jatkossa kehittää oman ultrasarjansa, jossa suunnistusmatkat olisivat huomattavan pitkät normaaliin verrattuna. Ultramatkojen mukaan ottamiselle löytyy perusteita myös esimerkiksi ultrapitkien polkujuoksujen sekä seikkailukilpailujen suosion kasvusta.

Baumanin (2002) mukaan postmodernille yhteiskunnalle on tyypillistä ihmisen kyky kuluttaa enemmän kuin tuottaa asioita. Siinä missä tuottajan elämä on normatiivisesti säädeltyä ja pyrkimystä olla erottautumatta muista, on kuluttajan elämä normitonta, täynnä jatkuvia haluja ja niiden välitöntä tyydytystä. Kun tuottaja asettaa ihanteekseen terveyden, liputtavat kuluttajat hyväkuntoisuuden nimeen, jota leimaa jatkuva ponnistelu entistä suuremman mielihyvän ja tyydytyksen tunteen saavuttamiseksi. Piirteitä kuluttamista korostavasta yhteiskunnasta voidaan nähdä myös liikuntatapahtumien kasvun taustalla. Liikunnan kuluttajan polku hyväkuntoisuuden jatkuvassa tavoittelussa kulkee pienistä tapahtumista entistä suurempiin, maineikkaampiin ja fyysisesti sekä henkisesti rankempiin koitoksiin, joissa palkintona on aina suurempi ja suurempi tyydytyksen tunne.

10.4 Tutkimuksen arviointia ja jatkotutkimusehdotuksia

Tutkimuksessa hankittu aineisto ja saadut tulokset vastasivat hyvin esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen pääkysymykseen vastauksena löydetyt osallistujaryhmät kuvaavat kattavasti Kainuun Rastiviikon erilaisia osallistujia. Tutkimuksessa tulivat edelleen selkeästi esille eri osallistujaryhmien suunnistussuhde, suunnistuksen vakavuus vapaa-ajan harrastuksena sekä Rastiviikon osallistumismotiivit. Tutkimuksen ehkä suurimmat puutteet koskivat suunnistuksen vakavuutta vapaa-ajan harrastuksena sekä osittain myös osallistumismotiiveja. Jälkeenpäin ajateltuna tutkimukseen olisi pitänyt sisällyttää vakavan vapaa-ajan näkökulmasta kysymys suunnistukseen liittyvistä tavoitteista ja osallistumismotiiveihin liittyen selvittää ainakin fyysiseen kuntoon ja terveyteen sekä kilpailemiseen liittyvät motiivit. Myös osallistujien luontosuhde olisi voinut olla kattavamman tarkastelun kohteena.

Aikaisemmissa tutkimuksissa eri lajeissa löydetyt osallistujasegmentit kertovat eri vakavuusasteella tapahtumiin osallistuvista harrastajista, mutta osallistujaryhmien syvempi tarkastelu jää usein aika ohueksi. Käyttämällä segmentoinnin perusteena sekä suunnistukseen kiinnittymiseen että osallistumismotivoihin liittyviä muuttujia, löysin aikaisempia tutkimuksia monipuolisemmin osallistujia kuvaavia osallistujaryhmiä. Tämä mahdollistaa johtopäätösten tekemisen laajasti koko suunnistuksen ja suunnistustapahtumien olemuksesta.

Kyselylomaketta tehdessäni en ollut vielä täysin perillä siitä, mistä näkökulmasta tutkimusaineistoani tulisin lähestymään, joten lopulliseen kyselylomakkeeseen tuli jonkin verran aineistoa, jota en tarvinnut. Lisäksi lomakkeesta jäi puuttumaan muutama oleellinen kysymys. Toisaalta lomakkeesta muodostui aika pitkä ja tutkimus täytyy aina rajata jollakin tavalla. Tosin uusille kysymyksille olisi saatu raivattua tilaa jättämällä pois matkailuun liittyviä kysymyksiä, joista osa jäi alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen hyvin vähälle huomiolle tai kokonaan käsittelemättä. Tapahtuman matkailullisesta puolesta ei tässä tutkimuksessa olisi saatukaan Kainuun Rastiviikon kannalta täysin todenmukaista kuvaa, sillä suuri osa vastaajista ilmoitti oman suunnistamisen lisäksi lähes kaiken ajan menneen MM-kisojen seuraamiseen ja Rastiviikkoon liittyvä lomailu jäi näin ollen vähälle.

Kyselylomakkeessa mukana olleissa kysymyksissäkin olisi ollut jonkin verran tarkennettavaa. Esimerkiksi tutkimuksen kannalta kohtuullisen olennaista kysymystä, jossa selvitettiin vastaajien suunnistustapahtumaan osallistumisten määrää viimeisen 12 kuukauden aikana, olisi pitänyt tarkentaa niin, että suunnistustapahtumiin ei lasketa mukaan iltarasteja. Osa vastaajista oli nimittäin lisännyt ilmoittamansa tapahtumamäärän perään sanallisesti, että luku sisältää tai ei sisällä iltarasteja. Myös tapahtuman aikaisten matkailuaktiviteettien käyttöä mittaavien kysymysten olisi pitänyt olla yksityiskohtaisempia, sillä nyt aktiviteettien käytön vertailu eri osallistujaryhmien välillä jäi suppeahkoksi. Toisaalta tutkimuksen painopiste siirtyi tutkimusprosessin aikana matkailullisista kysymyksistä laajempaan elämäntyylliseen tarkasteluun, eikä yksityiskohtaiselle matkailupalveluiden käytön analysoinnille ollut näin tarvetta.

Liikuntasuhdekäsitteeseen nojautuminen tutkimuksessa toimi mielestäni hyvin ja osoitti sen, että käsitettä kannattaa soveltaa vastaavassa liikunnan ja urheilun segmentointitutkimuksessa laajemminkin. Liikuntasuhdekäsitettä käytettäessä on huomioitava, että se koostuu neljästä osa-alueesta, joista tässä tutkimuksessa oli vahvimmin edustettuna omakohtainen suunnistaminen. Kuten jo aikaisemmin mainitsin, tutkimuksessa olisi pitänyt omakohtaiseen liikuntaan liittyen kartoittaa myös osallistujien tavoitteita suunnistuksessa ja muussa liikunnassa sekä kilpailun merkitystä suunnistustapahtumissa. Tämä yhdessä hieman monipuolisemman liikunnan tuottamiseen ja seuratoiminnan tärkeiden liittyvän kysymyspatteriston kanssa olisi avannut vieläkin meukkaampia mahdollisuuksia analysoida suunnistuksen elämäntyyllisiä merkityksiä. Lisäksi suunnistuksen sportisointiin liittyen olisi voinut olla hyödyllistä selvittää tarkemmin suunnistuksen seuraamista eri medioista sekä esimerkiksi suunnistuksen seuravaatetuksen käyttöä muuna vapaa-aikana.

Kaiken kaikkiaan tässä tutkimuksessa käytetty lomaketutkimuksen malli näyttäisi toimivan hyvin suurten tapahtumien osallistujasegmentoinnissa. Sähköisten ilmoittautumisjärjestelmien kehittyessä ja yleistyessä osallistujien sähköpostiosoitteiden hyödyntäminen tutkimuskäytössä helpottuu koko ajan. Näyttäisi siltä, että ihmiset vastaavat lisäksi hyvin omaa harrastustaan koskeviin kyselytutkimuksiin. Lomaketutkimuksessa aineiston keruu on nopeaa ja tilastollisin menetelmin myöskään analysointiin ei kulu kohtuuttomasti aikaa. Näin ollen tapahtumajärjestäjät saavat tutkimustietoa käyttöönsä nopealla aikataululla ja voivat hyödyntää tuloksia jo esimerkiksi seuraavan vuoden tapahtumasisältöjä tai markkinointia suunnitellessaan.

Tutkimuksessa kysyttiin tulososiossa käsiteltyjen muuttujien lisäksi myös avointa palautetta tapahtumasta sekä kehitysajatuksia Kainuun Rastiviikon ja Vuokatin matkailukeskuksen suhteen. Kehitysideoita tapahtuman ja matkailukeskuksen suhteen en tässä tutkimuksessa käsittele, mutta ne jäävät tapahtuman järjestäjän sekä matkailukeskuksen markkinoinnista vastaavan tahon käyttöön. Myöskään avointa palautetta en tässä käy läpi yksityiskohtaisesti. Totean vain, että tapahtumasta saatu palaute oli varsin positiivista ja etenkin Kainuun Rastiviikon yhdistäminen suunnistuksen MM-kilpailujen yhteyteen koettiin erittäin hyvänä asiana. Paikan päällä olleena ja MM-kisojen tunnelman kokeneena katsojana voin yhtyä edellä mainittuun palautteeseen. Laajassa mittakaavassa tapahtumakokonaisuus oli malliesimerkki oman aktiivisen tapahtumaan osallistumisen ja kilpailujen katsojana seuraamisen paketoinnista. Tapahtuma toimi järjestelyiltään ja organisoinniltaan esimerkkinä muille suunnistuksen kaltaisille tapahtumille, joissa yleisökilpailun järjestäminen lajin arvokilpailujen yhteydessä on mahdollista.

Vaikka tässä tutkimuksessa löydettiin Kainuun Rastiviikon osallistujakuntaa mielestäni hyvin kuvaavat kuusi eri osallistujasegmenttiä, antoi tutkimus myös paljon ideoita lisäselvityksille. Jatkossa eri osallistujaryhmiä voisi tutkia uudella kvantitatiivisella lomaketutkimuksella tai laadullisin menetelmin esimerkiksi haastatteluaineistojen pohjalta. Näin voitaisiin varmistaa tässä tutkimuksessa eri osallistujaryhmien kohdalla tehtyjä päätelmiä sekä laajentaa typologioita esimerkiksi kyselylomakkeen ulkopuolelle jääneiden muuttujien, kuten suunnistukseen liittyvien tavoitteiden, kilpailun merkityksen ja harjoitusmäärien suhteen. Samalla voitaisiin päästä syvällisemmin kiinni eri osallistujasegmenttien osallistumismotiiveihin sekä Kainuun Rastiviikolle osallistumisen ja laajemmin suunnistuksen harrastamisen merkityksiin eri osallistujaryhmille.

Laji- tai liikuntasuhteeseen perustuvaa osallistujasegmentointia sekä eri osallistujasegmenttien osallistumiskokemuksia tulkitsevaa tutkimusta pitäisi tehdä myös muissa liikuntalajeissa, jotta tutkimusten tuloksia voitaisiin yleistää kattamaan laajemmin myös muita lajeja tai lajiryhmiä, kuten kestävyys- tai luontoliikuntalajeja. Tunnistettuihin osallistujasegmentteihin keskittyvän määrällisen tai laadullisen tutkimuksen avulla voidaan hahmottaa myös sitä, miten liikkujan polku aloittelijasta elämäntapaharrastajaksi muotoutuu eri lajeissa. Liikuntasuhteeseen perustuvalla osallistujasegmentoinnilla voidaan lisäksi selvittää, miten kattavasti laji tai tapahtuma liikuttaa erilaisia osallistujaryhmiä, ja

miten eri lajit ja niiden tapahtumat ovat pystyneet mukauttamaan toimintaansa muuttuvassa liikuntakulttuurissa ja toimintaympäristössä. Näin tämän kaltaisella tutkimuksella voi olla hyödynnettävyyttä liikunnan edistämistyössä laajemminkin.

Liikunnan harrastajiin liittyvää tutkimusta tulisi jatkossa suunnata laajemminkin jatkuvasti suosiotaan kasvattaviin luontoon ja vahvaan elämyksellisyteen perustuviin kestävyyslajeihin sekä niiden harrastajiin. Luonnossa tapahtuvan kestävyysliikunnan ja etenkin ultrapitkien suoritusten ympärille on nousemassa vaihtoehtolajeista tuttuja perinteisiä urheiluseuroja vapaammin toimivia harrastajaryhmiä, joissa korostuvat lajiin ja kestävyysliikuntaan liittyvä elämäntyyli ja voimakas yhteisöllisyys. Harrastajaporukat paitsi harrastavat yhdessä, niin myös tuottavat enenemässä määrin tapahtumia. Ilmiö on liikuntakulttuurin muutoksen kannalta merkittävä ja vaatii tutkimusta, jotta ymmärtäisimme paremmin perinteisen seura- ja tapahtumatoiminnan muutosta sekä harrastajien liikuntamotiiveja ja elämäntyyliä.

SUMMARY

Introduction

Finnish adults' leisure-time physical activity is on the increase (SLU 2010). Along with the growing popularity of physical exercise, the number of participants in the mass events of various sports has dramatically increased over the past few years. The growth also reflects the changed sport culture, in which adventure, entertainment, individualism and different subcultures are emphasised (Standeven & De Knop 1999, 344; Leveälahti 2001, 80; Higham & Hinch 2009, 125-142). The enthusiasts of different sports look for adventures and unique, individual experiences, in addition to meeting like-minded people (e.g., Shipway & Jones 2008; Getz & McConnell 2011). Sports and physical activity events are also related to tourism, which has significant economic and socio-cultural effects on the localities that organise the events as well as on the surrounding regions (Getz 2003, 49-52).

Research on sport and physical activity events has traditionally focused on the mega- and mass sporting events, and particularly on their spectators. As participation in the events has increased, it has also become necessary to study the motives and behaviour of participants in smaller physical activity events and the impact of these events on the organising localities (Ritchie 2004, 139; Gibson 2008, 30-31; Kaplanidou & Gibson 2010; Hinch & Higham, 2011, 55-56). Particularly necessary are studies that, instead of describing behaviours related to the events, aim at explaining why the enthusiasts participate in the sports events (Gibson 2004; Weed 2006).

Orienteering has been studied relatively little in Finnish and international sport tourism and sport sociology research. However, when it comes to the popularity of sport and physical activity events, orienteering can be regarded, on a Finnish scale, as a significant sport: for example, the Jukola Relay is Finland's largest annual sporting event, attracting up to 35,000 participants and spectators from over 20 countries (Viljanen 2010, 4).

Purpose of the study

The main purpose of my study is to determine – from the perspective of orienteering relationship and participation motivation – what kinds of orienteer groups attend the Kainuu Orienteering Week. My research questions can be presented as one main question and three sub-questions that support it.

The main research question is:

What kinds of orienteer groups participate in the Kainuu Orienteering Week?

The sub-questions supporting the main question are:

1. What is the orienteering relationship like for each orienteer group?
2. Is orienteering 'serious leisure' or a lifestyle for some of the orienteer groups?
3. What are the motives for participation in the Kainuu Orienteering Week?

Methods

The target group of the study comprises over 18-year-old participants in the Kainuu Orienteering Week. The quantitative data ($N = 1,494$, 886 males and 608 females) were collected via an electronic questionnaire from the Finnish participants in the 2013 Kainuu Orienteering Week, organised as the World Championships in Orienteering.

The questionnaire was based on the segmentations of participants in sport tourism events reported in international scientific publications and on studies that focus on participation motivation (Bennet 2007; Funk et al. 2007; Hritz & Ramos 2008; Snelgrove et al. 2008; Streicher & Saayman 2010; Getz & McConnell 2011). Furthermore, the questionnaire relied on earlier research on commitment to hobbies and on hobbies as 'serious leisure' (Getz & McConnell 2011; Cheng & Tsaur 2012). The form also included motivation statements created by the author based on familiarity with the Kainuu Orienteering Week and its attendees. In the sections that measure involvement in orienteering and participation motives, a 5-step Likert scale was used with the extremes of 1 = strongly disagree and 5 = strongly agree.

Based on the data, the orienteers were segmented into participant groups according to their level of involvement in orienteering and motivation related to the Kainuu Orienteering Week. The differences between the groups were examined more broadly from the viewpoint of their orienteering relationship, applying Koski's (2004) concept of physical activity relationship (PAR). In addition to actually engaging in the sport, the orienteering relationship encompasses consumption related to orienteering, participation in club activities, and active following of orienteering activities (Koski 2004, 192). The participant groups were also analysed from the perspective of the concept of serious leisure (Stebbins 1992). Interpretations were made as to what participant groups view orienteering as a particularly important hobby in which they want to progress and invest a significant amount of time and money. Furthermore, some participant groups were interpreted as having an orienteering relationship with orienteering as part of a lifestyle or a significant manifestation of a lifestyle. In segmenting the participants, the principal data analysis methods were factor analysis and k-means cluster analysis. The differences between the participant segments were deepened by using cross-tabulation and χ^2 test as well as means tables and variance analysis (ANOVA).

Results

By using factor analysis, the following motives for participation in the Kainuu Orienteering Week were identified: 1) content of orienteering, 2) content of the

event, 3) travel destination, 4) traditions, 5) the participant's status, 6) orienteering as entertainment, 7) relaxation, and 8) social contacts. The most important motives were related to the content of orienteering (courses, maps and terrains), traditions, orienteering as entertainment, and social contacts.

Cluster analysis as well as the cross-tabulations and means tables based on it produced six participant groups whose orienteering relationships and participation motives differ from each other: 1) hangarounds, 2) uncommitted orienteers, 3) regular participants, 4) active orienteers, 5) competitive orienteers, and 6) lifestyle orienteers.

For the competitive and lifestyle orienteers, orienteering can be regarded as 'serious leisure' or even as a way of life. The lifestyle orienteers experience orienteering as an even more holistic hobby than do the competitive orienteers with regard to involvement in orienteering as well as to the other sub-areas of the orienteering relationship. The hangarounds and the uncommitted orienteers, on the other hand, represent groups for which orienteering is not serious but primarily a form of improving one's physical condition, satisfying one's competitive instinct or being together. For the active orienteers and regular participants orienteering is a considerably important hobby, but their leisure time and orienteering trips also include other activities. For these groups, orienteering may previously have been a more important hobby, but the groups do, on the other hand, also include orienteers whose involvement in the hobby is only starting to become deeper. The orienteer groups found in this study correspond to the participant groups identified in earlier research on different endurance sports. However, the number of participant groups is higher here than in most studies. In addition, the orienteering relationship as a segmenting criterion, together with participation motivation, provides a more multidimensional and comprehensive picture of the orienteer groups than does the majority of earlier studies. In observing the participants of the Kainuu Orienteering Week generally, it was noted that the educational and income levels of orienteers clearly exceed the Finnish average.

Discussion

Six heterogeneous orienteer groups were identified in the study. Of these groups, the lifestyle orienteers who had a lower social status and educational and income level than the average participant were most deeply involved in the social world of orienteering. Orienteering thus seems to serve as a field in which they can gain recognition, gather social capital, and find personal fulfilment in a way that might not be possible in other areas of life, such as working life.

The group of uncommitted orienteers reflects a phenomenon that can be compared to the "intensive light membership" brought up within alternative sports: the social circles of the hobby are not strict but allow full participation at the times and in the ways that best suit the participant (Rannikko et al. 2013). For those who enjoy the sport but are not actively involved in it, particularly

fitness orienteering provides an opportunity for personal fulfilment through the activity, with no obligation to compete and be involved in fundraising or other club activities.

The increased popularity of fitness orienteering in general and the consequent growth in the number of participants in orienteering events indicate that orienteering as a sport has managed to change in the transition of sport culture. While people are less interested in licence-based competitive sports, orienteering has been able to offer fitness orienteering as an attractive alternative to both new and more experienced enthusiasts.

Many factors explain the popularity of large orienteering events. It is easy to start the hobby and attend the events because one can always do orienteering among one's equals in the fitness category and in the different skill level categories. Entire families typically come to the events, as the same event offers a suitable category for children and grandparents as well as for parents who may be involved in the sport at different levels. In addition, the events have an important social aspect, which was highlighted in this study as well. Orienteering and orienteering tourism by entire families enable the capital related to orienteering and physical activity to naturally transfer to the next generations, thus nurturing the culture related to specific sports, events and physical activity as a whole.

The attraction of orienteering and its events can also be explained by their characteristics based on adventure and nature experiences. Experiencing nature seems to be particularly meaningful for the orienteers who have joined the activity most recently. The significance of nature for physical activity and sport tourism has also been observed in the dissertations of Järviluoma (2006) and Vehmas (2010).

The results of the study can be utilised in developing and marketing the Kainuu Orienteering Week and other orienteering events as well as the mass events of other sports. In event development in general, the results of participant segmentation can be used, for example, in developing registration, feedback and customer management systems.

Future research on exercise enthusiasts should more broadly address the enthusiasts of the increasingly popular endurance sports that are based on nature, adventures and strong experiences. New enthusiast groups are emerging in endurance exercise that takes place in nature, particularly in the context of ultra-long distances. Their activities are more free-form than those of the traditional sports clubs. These kinds of enthusiast groups have been common in alternative sports, and strong social connectedness and the lifestyle related to the sport and to endurance exercise are emphasised in them. Besides exercising together, the groups increasingly produce events. The phenomenon is significant from the perspective of transition in sport culture, and it needs to be studied in order to better understand the change in traditional club and event activities, as well as to better understand the exercise motives and lifestyles of the enthusiasts.

LÄHTEET

- Aaltola, J. (2001). Filosofia, tiede, ymmärtäminen. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-Kustannus. s. 10-25.
- Alasuutari, P. (1999). *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. (2001). *Johdatus yhteiskuntatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Alexandris, K., Kouthouris, C., Funk, D. & Tziouma, O. (2013). The use of negotiation strategies among recreational participants with different involvement levels: the case of recreational swimmers. *Leisure Studies*, 32 (3), 299-317.
- Alexandris, K. & Tsiotsou, R., H. (2012). Segmenting soccer spectators by attachment levels: a psychographic profile based on a team self-expression and involvement. *European Sport Management Quarterly*, 12 (1), 65-81.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. (1995). *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Bauman, Z. (1997). *Sosiologinen ajattelu*. (Suomentanut Jyrki Vainonen) Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Z. (2002). *Notkea moderni*. (Suomentanut Jyrki Vainonen) Tampere: Vastapaino.
- Beard, J., G. & Ragheb, M, G. (1983). Measuring leisure motivation. *Journal of Leisure Research*, 15 (3), 219-228.
- Beedie, P. (2003). Adventure tourism. Teoksessa Hudson, S. (toim.) *Sport and adventure tourism*. The Haworth Hospitality press, 203-239.
- Bennett, R., Mousley, W., Kitchin, P. & Ali-Choudhury, R. (2007). Motivations for participating in charity affiliated sporting events. *Journal of Customer Behaviour*, 6 (2), 155-178.
- Blythe, J. (2009). *Key Concepts in Marketing*. SAGE Publications Ltd.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. Kääntänyt Richard Niche. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1987). *Sosiologian kysymyksiä*. Suomentanut J. P. Roos. Tampere: Vastapaino.
- Brey, E., T. & Lehto, X., Y. (2007). The relationship between daily and vacation activities. *Annals of Tourism Research*, 3, 160-180.
- Brinberg, D. & McGarth, J. (1988). *Validity and the Research Process*. SAGE Publications Inc.
- Brown, C., A. (2007). The Carolina shaggers: dance as serious leisure. *Journal of Leisure Research*, 39 (4), 623-647.
- Burton, N., W., Khan, A., Brown, W., J. & Turrell, G. (2012). The association between sedentary leisure and physical activity in middle-aged adults. *British Journal of Sports Medicine*, 46, 747-752.
- Carroll, B. & Alexandris, K. (1997). Perception of constraints and strength of motivation: their relationship to recreational sport participation in Greece. *Journal of Leisure Research*, 29 (3), 279-299.

- Chalip, L. & McGuirly, J. (2004). Bundling sport events with the host destination. *Journal of Sport Tourism*, 39 (9), 267-282.
- Chang, S. & Gibson, H., J. (2011). Physically Active Leisure and Tourism Connection: Leisure Involvement and Tourism Activities Among Paddlers. *Leisure Sciences*, 33, 162-181.
- Cheng, T.-M. & Tsaur, S.-H. (2012). The relationship between serious leisure characteristics and recreation involvement: a case study of Taiwan`s surfing activities. *Leisure Studies* 31 (1), 53-68.
- Clough, P., J., Shepherd, J. & Maughan, R. (1989). Motives for participation in recreational running. *Journal of Leisure Research*, 21, 297-309.
- Crompton, J. (1979). Motivations for pleasure vacation. *Annals of Tourism Research*, 6, 408-424.
- Dann, G. (1977). Anomie, ego-enhancement and tourism. *Annals of Tourism Research*, 4, 184-194.
- Davies, J. & Williment, J. (2008). Sport tourism - grey sport tourists, all black and red experiences. *Journal of Sport Tourism*, 13 (3), 221-242.
- Dillon, W., R. & Goldstein, M. (1984). *Multivariate analysis. Methods and applications.* John Wiley & Sons.
- Dimanche, F., Havitz, M., E. & Howard, D., R. (1991). Testing the involvement profile scale in the context of selected recreational and touristic activities. *Journal of Leisure Research*, 23 (1), 51-66.
- Donnelly, M., K. (2008). Alternative and mainstream: revisiting the sociological analysis of skateboarding. Teoksessa Atkinson, M. & Young, K. (toim.) *Tribal Play. Subcultural journeys through sport. Research in the sociology of sport volume 4.* Bingley: JAI Press, 197-214.
- Doyle, J., P., Kunkel, T. & Funk, D., C. (2013). Sports spectator segmentation: examining the differing psychological connections among spectators of leagues and teams. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 14 (2), 95-111.
- Duda, J., L. & Tappe, M., K. (1989). The personal intencives for exercise questionnaire: Preliminary development. *Perceptual and Motor Skills*, 68, 1122-1128.
- Durkheim, E. (1897/1985). *Itsemurha. Sosiologinen tutkimus.* Suomentanut Seppo Randell. Helsinki: Tammi.
- Dwyer, L. & Fredline, L. (2008). Special sport events -part 2. *Journal of Sport Management*, 22, 495-500.
- Erätuuli, M., Leino, J. & Yli-Luoma, P. (1994). *Kvantitatiiviset analyysimenetelmät ihmistieteissä.* Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Eskola, A. (1974). *Sosiaalipsykologia.* Helsinki: Tammi.
- Eskola, A. (1975). *Sosiologian tutkimusmenetelmät 2.* Porvoo-Helsinki: WSOY.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Tampere: Vastapaino.
- Fairer-Wessels, F., A. (2013). Motivation and behaviour of serious leisure participants: The case of the Comrades marathon. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 35 (2), 83-103.

- Frederick, C., M. & Ryan, R., M. (1993). Differences in motivation for sport and exercise and their relations with participation and mental health. *Journal of Sport Behavior* 16, 124-146.
- Funk, D., C. & James, J. (2001). The psychological continuum model: A conceptual framework for understanding an individual's psychological connection to sport. *Sport Management Review*, 4, 119-150.
- Funk, D., Jordan, J., Ridinger, L. & Kaplanidou, K. (2011). Capacity of mass participant sport events for the development of activity commitment and future exercise intention. *Leisure Sciences*, 33, 250-268.
- Funk, D., C., Ridinger, L., L. & Moorman, A., M. (2004). Exploring origins of involvement: understanding the relationship between consumer motives and involvement with professional sport teams. *Leisure Sciences*, 26, 35-61.
- Funk, D., C., Toohey, K. & Bruun, T. (2007). International sport event participation: prior sport involvement, destination image and travel motives. *European Sport Management Quarterly*, 7 (3), 227-248.
- Getz, D. (2003). Sport event tourism: planning, development and marketing. Teoksessa Hudson, S. (toim.) *Sport and adventure tourism*. The Haworth Hospitality press, 49-88.
- Getz, D. & McConnell, A. (2011). Serious sports tourism and event travel careers. *Journal of Sport Management*, 25, 326-338.
- Gibson, H., J. (2004). Moving beyond the 'what is and who' in sport tourism to understanding 'why'. *Journal of Sport Tourism*, 9 (3), 247-265.
- Gibson, H., J. (2008). Sport tourism at a crossroad? Considerations for the future. Teoksessa Weed, M. (toim.) *Sport & Tourism: A Reader*. Routledge, 24-39.
- Gibson, H. & Yiannakis, A. (2002). Tourist roles. Needs and the lifecourse. *Annals of Tourism Research*, 29 (2), 358-383.
- Gill, D., L. Gross, J., B. & Huddleston, S. (1983). Participation motivation in youth sports. *International Journal of Sport Psychology*, 14, 1-14.
- Gill, D., L., Williams, L., Dowd, D., A., Beaudoin, C., M. & Martin, J., J. (1996). Competitive orientations and motives of adult sport and exercise participants. *Journal of Sport Behavior*, 19 (4), 307-318.
- Gillet, P. & Kelly, S. (2006). "Non-local" masters games participants: an investigation of competitive active sport tourist motives. *Journal of Sport and Tourism*, 11 (3-4), 239-257.
- Green, B., C. & Chalip, L. (1997). Enduring involvement in youth soccer: the socialization of parent and child. *Journal of Leisure Research*, 29 (1), 61-77.
- Hair, J., F., Black, W., C., Babin, B., J., Anderson, R., E. & Tatham, R., L. (2006). *Multivariate data analysis*. 6. painos. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Hall, C. (1992) *Adventure, sport and health tourism*. Teoksessa Weiler, B. & Hall, C., M. (toim.) *Special Interest Tourism*. London: Bellhaven Press, 141-158.
- Hall, C., M. & Page, S., J. (1999). *The geography of tourism and recreation: environment, place and space*. London: Routledge.
- Harinen, P. (2010). Skeittaripoika se laudallansa... Liikunnan muuttuvat merkitykset ja maisemat. *Kasvatus ja aika*, 4 (2), 99-108.

- Harinen, P., Itkonen, H. & Rautopuro, J. (2006). *Asfalttiprinssit. Tutkimus skeittareista*. Helsinki: Suomen Liikuntatieteellinen Seura.
- HCR (Helsinki City Run) (2013). Helsinki City Runin historiikki. Viitattu 18.8.2014. <http://www.hcr.fi/historia>
- Havitz, M., E., Dimanche, F. & Bogle, T. (1994). Segmenting the adult fitness market using involvement profiles. *Journal of Park and Recreation Administration*, 12 (3), 38-56.
- Havitz, M., E. & Dimanche, F. (1997). Leisure involvement revisited: conceptual conundrums and measurement advances. *Journal of Leisure Research*, 29 (3), 245-278.
- Havitz, M., E. & Dimanche, F. (1999). Leisure involvement revisited: drive properties and paradoxes. *Journal of Leisure Research*, 31 (2), 122-149.
- Havitz, M., E., Kaczynski, A., T. & Mannell, R., C. (2013). Exploring relationship between physical activity, leisure involvement, self-efficacy and motivation via participant segmentation. *Leisure Sciences*, 35 (1), 45-62.
- Havitz, M., E. & Mannell, R., C. (2005). Enduring involvement, situational involvement, and flow in leisure and non-leisure activities. *Journal of Leisure Research*, 37 (2), 152-177.
- Heazlewood, I., Walsh, J., Climstein, M., DeBeliso, M., Adams, K., Kettunen, J. & Munro, K. (2012). The motivations of marathoners scales instrument for evaluating motivational factors in a variety of mainstream sports. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 15, S137.
- Heino, R. (2000). What is so punk about snowboarding? *Journal of Sport and Social Issues*, 24, 176-191.
- Higham, J. & Hinch, T. (2008). Tourism, sport and seasons. The challenges and potential of overcoming seasonality in the sport and tourism sectors. Teoksessa Weed, M. (toim.) *Sport & Tourism: A Reader*. Routledge.
- Higham, J. & Hinch, T. (2009). *Sport and tourism: globalization, mobility and identity*. Butterworth-Heinemann.
- Hinch, T. & Higham, J. (2011). *Sport tourism development*. Channel view publications.
- Hogg, D. (1995). What sort of people are orienteers? *The Australian orienteer*, 6-9.
- Hollenhorst, S., Schuett, M., Olson, D. & Chavez, D. (1995). An examination of the characteristics, preferences and attitudes of mountain bike users of the National Forests. *Journal of Park Recreation and Administration*, 13 (3), 41-51.
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. (2003). *Tilastolliset menetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Hritz, N., M. & Ramos, W., D. (2008). To travel or to compete: motivations of masters swimmers. *International Journal of Aquatic Research and Education*, 2, 298-312.
- Hudson, S., Ritchie, B. & Timur, S. (2008). Measuring destination competitiveness. An empirical study of Canadian ski resorts. Teoksessa Weed, M. (toim.) *Sport & Tourism: A Reader*. Routledge.

- Ingledeu, D., K. & Markland, D. (2008). The role of motives in exercise participation. *Psychology and Health*, 23 (7), 807-828.
- IOF (International Orienteering Federation) (2014). Kansainvälisen suunnistusliiton jäsenmaat. Viitattu 19.8.2014. <http://orienteering.org>
- Iso-Ahola, S., E. (1982). Toward a social psychological theory of tourism motivation: a rejoinder. *Annals of Tourism Research*, 9 (2), 256-262.
- Itkonen, H. (2012). Liikuntasosiologia urheilun, liikunnan ja ruumiillisuuden jäljillä. Teoksessa Ilmanen, K. & Vehmas, H. (toim.) Liikunnan Areenat. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Tutkimuksia 2012:1.
- Iwasaki, Y. & Havitz, M., E. (2004). Examining relationship between leisure involvement, psychological commitment, and loyalty to a recreation agency. *Journal of Leisure Research*, 36, 45-72.
- Jokivuori, P. & Hietala, R. (2007). Määrällisiä tarinoita; Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Helsinki: WSOY.
- Jones, I. & Symon, G. (2001). Lifelong learning as serious leisure: policy, practice and potential. *Leisure Studies* 20, 4, 269-283.
- Juntheikki, R. (2004). Tyytyväisten matkailijoiden Kainuu. Kainuun kesämatkailijatutkimus 2003. Kajaanin ammattikorkeakoulu 2004:A3.
- Järviluoma, J. (2006). Turistin luonto. Tutkimus luonnon merkityksestä matkailun vetovoimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa. Lapin yliopisto. Acta Universitatis Lapponiensis 96.
- Järviluoma, J. (2011). Kainuu-eikös se ole Suomessa? Mielikuvat Kainuusta matkailualueena vuosina 2003 ja 2008. Kajaanin Ammattikorkeakoulu 2011:A9.
- Kahma, N. (2012). Sport and social class: The case of Finland. *International Review for the Sociology of Sport*, 47, 113-130.
- Kainuun Liikunta ry. (2014). Vuokatti Hiihdon 2014 osallistujatutkimus. Julkaisematon raportti. Kajaani.
- Kansanniva, E. & Sivonen, L. (2011). Kainuun Rastiviikon kansainvälisen markkinoinnin kehittäminen. Kajaanin Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Kaplanidou, K. & Gibson, H., J. (2010). Predicting behavioral intentions of active event sport tourists: the case of a small-scale recurring sports event. *Journal of Sport Tourism*, 15 (2), 163-179.
- Kaplanidou, K., Jordan, J., S. & Funk, D. (2012). Recurring sport events and destination image perceptions: impact on active sport tourist behavioral intentions and place attachment. *Journal of Sport Management*, 26, 237-248.
- Karvonen, M. (2011). Motivation based segmentation of Sulkava Rowing Race event visitors. Itä-Suomen Yliopisto. Pro gradu tutkielma.
- Kauppila, P. (2011). Kainuun matkailutalous. Kuntakohtaista tarkastelua. Kajaanin ammattikorkeakoulu 2011:A8.
- Kauravaara, K. (2013). Mitä sitten, jos ei liikuta? Etnografinen tutkimus nuorista miehistä. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 276. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus.

- Kemppainen, I. & Suutari, M. (1999). Kainuun Rastiviikko Kajaanissa 1998 – Kyselytutkimus ja kehittämisehdotuksia. Kajaanin Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Kilponen, T. (1997). Metsä kirkkoni olla saa – tapahtumia ja tarinoita kajaanilaisen suunnistusväen vuosilta 1947-1997. Kajaani: Kajaanin Suunnistajat ry.
- Kim, S., Scott, D. & Crompton, J. (1997). An exploration of the relationship among social psychological involvement, behavioral involvement, commitment, and future intentions in the context of bird watching. *Journal of Leisure Research*, 29, 320-341.
- Kiviniemi, L. (1997). Kainuun liikunnan ja urheilun historia 1. Kajaani: Kainuun Liikunta ry.
- Kiviniemi, L. (1998). Kainuun liikunnan ja urheilun historia 2. Kajaani: Kainuun Liikunta ry.
- Kokouris, K. (2005). Beginners` perspectives of getting involved in orienteering in Greece. *Scientific journal of orienteering*, 16, 18-33.
- Kondric, M., Sindik, J., Furjan-Mandic, G. & Schiefler, B. (2013). Participation motivation and student`s physical activity among sport students in three countries. *Journal of Sport Science and Medicine*, 12, 10-18.
- Koski, P. (2004). Liikuntasuhde-liikunnan kohtaaminen kulttuurisesti rakentuvana sosiaalisena maailmana. Teoksessa Ilmanen, K. (toim.) *Pelit ja kentät. Kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylän Yliopisto: Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Tutkimuksia 3/2004, 189-208.
- Koski, P. (2014). Hukattu penkkiurheilijasukupolvi? *Liikunta ja Tiede*, 51 (6), 4-9.
- Koski, T. (2000). *Liikunta elämäntapana ja henkisen kasvun välineenä. Filosofinen tutkimus liikunnan merkityksestä, esimerkkeinä jooga ja zenbudo*. Tampereen yliopisto. Tampere University Press.
- Kruger, M. & Saayman, M. (2013a). Who are the comrades of the Comrades Marathon? *South African Journal for Research in Sport Physical Education and Recreation*, 35 (1), 71-92.
- Kruger, M. & Saayman, M. (2013b). Why keep on paddling? Evidence from a South African canoe marathon. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance*, 19 (4:2), 1158-1173.
- Kruger, M., Saayman, M. & Ellis, S. (2011). A motivation based typology of open-water swimmers. *South African Journal for Research in Sport Physical Education and Recreation*, 33 (2), 59-79.
- Kurtzman, J. & Zauhar, J. (2004). The Future of Sport Tourism: The Perspective of the Sports Tourism International Council. Teoksessa Ritchie, B., W. & Adair, D. (toim.) *Sport Tourism. Interrelationships, impacts and issues. Aspects of tourism 14*. Channel view publications, 281-292.
- Kyle, G., T., Graefe, A., R., Manning, R., E. & Bacon, J. (2003). An examination of relationship between leisure activity involvement and place attachment among hikers along the appalachian trail. *Journal of Leisure Research*, 35, 249-273.

- Kyle, G., Absher, J., Norman, W., Hammit, W. & Jodice, L. (2007). A modified involvement scale. *Leisure Studies*, 26 (4), 399-427.
- Laakkonen, S. (2002). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset – Seurantaindikaattorit ja vuoden 2002 tulokset. Kauppa- ja teollisuusministeriön selvityksiä ja kertomuksia 2002:4.
- LaChausse, R., G. (2006). Motives of Competitive and Non-Competitive Cyclists. *Journal of Sport Behavior*, 29 (4), 304-314.
- Laurent, G. & Kapferer, J.-N. (1985). Measuring consumer involvement profiles. *Journal of Marketing Research*, 22, 41-53.
- Lehmuskallio, M. (2007). Liikuntakulutus kaupunkilaislasten ja -nuorten liikuntasuhteessa. Turun yliopisto. Scripta lingua fennica edita 263.
- Lehtomäki, P. (2013). Järjestäjät tyytyväisiä kisaviikkoon. *Suunnistaja*, 68 (3), 39.
- Lehtosaari, R. (2010). Liikunta kansainvälisenä kielenä. Maahanmuuttajien liikuntasuhde ja näkemyksiä liikunnan vaikutuksesta kotoutumiseen. Turun yliopisto. Pro gradu tutkielma.
- Leveälähti, S. (2001). Modernista postmoderniin – matkailun toimintaympäristön muutos lähitulevaisuudessa. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 2001:25.
- Liimatainen, R. (1981). Suuri suunnistusteos I. Tampere: John Books.
- Louw, A., J., Van Biljon, A. & Mugandani, S., C. (2012). Exercise motivation and barriers among men and women of different age groups. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance*, 18 (4), 759-768.
- Maltby, J. & Day, L. (2001). The relationship between exercise motives and psychological well-being. *The Journal of Psychology*, 135 (6), 651-660.
- Markland, D. & Hardy, L. (1997). On the factorial and construct validity of the intrinsic motivation inventory: conceptual and operational concerns. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 68, 20-32.
- Maslow, A., H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- Masten, R., Dimec, T., Ivanovski Donko, A. & Tušak, M. (2010). Motives for sports participation, attitudes to sport and general health status of the slovenian armed forces employees. *Kinesiology*, 42 (2), 153-163.
- Masters, K., S., Ogles, B., M. & Jolton, J., A. (1993). The development of an instrument to measure motivation for marathon running: the Motivations of Marathoners Scales (MOMS). *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 64, 134-143.
- McArthur, L., H. & Raedeke, T., D. (2009). Race and sex differences in college student physical activity correlates. *American Journal of Health Behavior*, 33 (1), 80-90.
- McFarland, D. & Pals, H. (2005). Motives and contexts of identity change: A case for network effects. *Social Psychology Quarterly*, 68, 289-315.
- McGehee, N., G., Yoon, Y. & Cardenas, D. (2003). Involvement and travel for recreational runners in North Carolina. *Journal of Sport Management*, 17, 305-324.
- McIntyre, N. (1989). The personal meaning of participation: enduring involvement. *Journal of Leisure Research*, 21, 167-179.

- McIntyre, N. & Pigram, J., J. (1992). Recreation specialization reexamined: the case of vehicle-based campers. *Leisure Sciences*, 14, 3-15.
- MEK (Matkailun edistämiskeskus) (2014). Majoitusliikkeiden yöpymisvuorokaudet alueittain ja kunnittain. Viitattu 19.8.2014. <http://www.mek.fi/tutkimukset-ja-tilastot/majoitustilastot/alueittain-ja-kunnittain/>
- Metsämuuronen, J. (2000). Metodologian perusteet ihmistieteissä. Metodologia -sarja 1. Helsinki: International Methelp Ky.
- Metsämuuronen, J. (2001). Monimuuttujamenetelmien perusteet SPSS-ympäristössä. Metodologia -sarja 7. Helsinki: International Methelp Ky.
- Metsämuuronen, J. (2003). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2.painos. Helsinki: International Methelp Ky
- Mäkinen, T., E., Sippola, R., Borodulin, K., Rahkonen, O., Kunst, A., Klumbiene, J., Regidor, E., Ekholm, O., Mackenbach, J. & Prättälä, R. (2012). Explaining educational differences in leisure-time physical activity in Europe: the contribution of work-related factors. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 22, 439-447.
- Neirotti, L., D. (2003). An Introduction to sport and adventure tourism. Teoksessa Hudson, S. (toim.) Sport and adventure tourism. The Haworth Hospitality press, 1-26.
- Niemelä, O. (1995). Suunnistuksen tarina 60 - Årientering 60 år: 1935-1995. Helsinki: Suomen Suunnistusliitto.
- Nogawa, H., Yamguchi, Y., & Hagi, Y. (1996). An empirical research study on Japanese sport tourism in Sport-for-All Events: Case studies of a single-night event and a multiple-night event. *Journal of Travel Research*, 35, 46-54.
- Nummenmaa, L. (2009). Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Tammi.
- Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. & Leskinen, E. (1996). Tutkimusaineiston analyysi. Helsinki: WSOY.
- Nurmi, J.-E. & Salmela-Aro, K. (2002). Modernin motivaatiopsykologian perusta ja käsitteet. Teoksessa Salmela-Aro, K. & Nurmi, J.-E. (toim.) Mikä meitä liikuttaa? Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 10-27.
- Nurmi, S. (2010). World Masters Orienteering Championships. Tutkimus suomalaisten veteraanisuunnistajien osallistumisesta Sveitsin MM-kilpailuihin 2010. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Ogles, B., M. & Masters, K., S. (2000). Older vs. younger adult male marathon runners: participative motives and training habits. *Journal of Sport Behavior*, 23 (3), 1-14.
- Ogles, B., M. & Masters, K., S. (2003). A typology of marathon runners based on cluster analysis of motivations. *Journal of Sport Behavior*, 26 (1), 69-85.
- OKM (Opetus- ja kulttuuriministeriö) (2013). Linjaukset liikuntatutkimuksen tukemiseksi vuoteen 2017. Liikuntatutkimuksen suunta-asiakirja. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:15.

- Opetusministeriö (2009). Uusi suunta liikuntatutkimukseen. Opetusministeriön julkaisuja 2009:18.
- Pearce, P., L. & Lee, U.-I. (2005). Developing the travel career approach to tourist motivation. *Journal of Travel Research*, 43, 226-237.
- Plog, S., C. (2002). The power of psychographics and the concept of venturesomeness. *Journal of Travel Research*, 40, 244-251.
- Plummer, J., T. (1974). The concept and application of life style segmentation. *Journal of Marketing*, 38, 33-37.
- Prayag, G. & Ryan, C. (2011). The relationship between the "push" and "pull" factors of a tourist destination: the role of nationality - an analytical qualitative research approach. *Current Issues in Tourism*, 14 (2), 121-143.
- Puronaho, K. (2006). Liikuntaseurojen lasten ja nuorten markkinointi. Tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resursseista ja kustannuksista. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in business and economics 52.
- Rannikko, A., Harinen, P., Liikanen, V., Ronkainen, J. & Kuninkaanniemi, H. (2013). Nuorten liikunnalliset alakulttuurit: elämäntapaa ja erontekoa. *Nuorisotutkimus*, 31 (4), 3-19.
- Ritchie, B., W. (2004). Exploring small-scale sport event tourism: the case of rugby union and the super 12 competition. Teoksessa Ritchie, B., W. & Adair, D. (toim.) *Sport tourism. Interrelationships, impacts and issues*. Channel view publications, 135-154.
- Ritchie, B., W. & Adair, D. (2004). Sport Tourism: an introduction and overview. Teoksessa Ritchie, B., W. & Adair, D. (toim.) *Sport tourism. Interrelationships, impacts and issues*. Channel view publications, 1-29.
- Ritchins, M., L. & Bloch, P., H. (1986). After the new wears off: the temporal context of product involvement. *Journal of Consumer Research*, 13, 280-285.
- Rohm, A., J., Milne, G., R. & McDonald, M., A. (2006). A mixed-method approach for developing market segmentation typologies in the sports industry. *Sport Marketing Quarterly*, 15, 29-39.
- Roimela, T. (2013). Panssarin murskaava tarina. Keski-suomalainen 13.7.2013.
- Ruohotie, P. & Honka, J. (1999). *Palkitseva ja kannustava johtaminen*. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Ryan, C. (1998). The travel career ladder: an appraisal. *Annals of Tourism Research*, 25 (4), 936-957.
- Ryan, R., Frederick, C., Lepes, D., Rubio, N. & Sheldon, K. (1997). Intrinsic motivation and exercise adherence. *International Journal of Sport Psychology*, 28 (3), 335-354.
- Savolainen, V., Lakanen, J. & Hernelahti, M. (2009). *Suunnistus. Metsästä elämyksiä*. Edita Publishing Oy.
- Shamir, B. (1992). Some correlates of leisure identity salience: three exploratory studies. *Journal of Leisure Research*, 24, 301-323.

- Shipway, J. & Jones, I. (2007). Running away from home: understanding visitor experiences in sport tourism. *International Journal of Tourism Research*, 9 (5), 373-383.
- Shipway, J. & Jones, I. (2008). The great suburban everest: an "insiders" perspective on experiences at the 2007 Flora London Marathon. *Journal of Sport & Tourism*, 13 (1), 61-77.
- SLU (Suomen Liikunta ja Urheilu) (2010). Kansallinen liikuntatutkimus 2009-2010: Aikuisliikunta. SLU:n julkaisusarja 2010:6. Viitattu 18.8.2014. <http://www.sport.fi/kirjasto/teos/kansallinen-liikuntatutkimus-2009-2010-aikuiset>
- Snelgrove, R., Taks, M., Chalip, L. & Green, B., C. (2008). How visitors and locals at the sport event differ in motives and identity. *Journal of Sport and Tourism*, 13 (3), 165-180.
- Snepenger, D., King, J., Marshall, E. & Uysal, M. (2006). Modeling Iso-Ahola's motivation theory in the tourism context. *Journal of Travel Research*, 45, 140-149.
- SSL (Suomen Suunnistusliitto) (2014). Suomen Suunnistusliiton vuosikertomus 2013. Viitattu 18.8.2014. <http://www.ssl.fi/>
- Stamatakis, E. & Chaudhury, M. (2008). Temporal trends in adults' sports participation patterns in England between 1997 and 2006: the health survey for England. *British Journal of Sports Medicine* 42, (11) 601-609.
- Standeven, J. & De Knop, P. (1999). Sport Tourism. *Human Kinetics*.
- Stebbins, R., A. (1982). Serious Leisure: a conceptual statement. *Pacific Sociological Review*, 25, 251-272.
- Stebbins, R., A. (1992). Amateurs, professionals, and serious Leisure. McGill-Queen's University Press.
- Stebbins, R., A. (2002). The organizational basis of leisure participation; a motivational exploration. Venture Publishing.
- Stevens, S. & Rosenberger, P., J. (2012). The influence of involvement, following sport and fan identification on fan loyalty: an Australian perspective. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 13 (3), 220-234.
- Stone, R., N. (1984). The marketing characteristics of involvement. Teoksessa Kinnear, T., C. (toim.) *Advances in consumer research*. Association for consumer research, 210-215.
- Strangel, J. (1996). Who orienteers? A survey of profile and attitudes. *Scientific Journal of Orienteering*, 12, 43-49.
- Streicher, H. & Saayman, M. (2010). Travel motives of participants in the Cape Argus pick'n pay cycle tour. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 32 (1), 121-131.
- Sund, R. (2005). Huono-osaisuus tiedollisena haasteena. Teoksessa Hänninen, S., Karjalainen, J. & Lahti, T. (toim.) *Toinen tieto*. Helsinki: Stakes, 38-51.
- Sung, H. (2008). Classification of adventure travelers: behavior, decision making, and target markets. Teoksessa Weed, M. (toim.) *Sport & Tourism: A Reader*. Routledge, 224-251.

- Suomi, K. (2000). Liikuntapaikkapalvelut ja kansalaisten tasa-arvo. Jyväskylän yliopiston Liikunnan kehittämiskeskuksen julkaisu 2000:1. Rauma: Lainet Oy.
- Suunnistaja (Suunnistaja-lehti) (2013). Suunnistuksen MM-kisoista 2013 sanottua ja kuultua. *Suunnistaja*, 68 (3), 45.
- Tabata, R. (1992). *Scuba Diving Holidays*. Teoksessa Weiler, B. & Hall, C. M. (toim.) *Special Interest Tourism*. London: Belhaven Press, 171-184.
- TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2011a). *Matkailun toimialaraportti 2011:9*. Viitattu 18.8.2014. <http://www.temtoimialapalvelu.fi>
- TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2011b). *Suomen matkailun tutkimuksen toimintaohjelma vuosille 2011-2020*. Viitattu 18.8.2014. <http://www.tem.fi>
- TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2012). *Suomen matkailustrategia vuoteen 2020*. Viitattu 18.8.2014. <http://www.tem.fi/yritykset/matkailu>
- Thornton, S. (1996). *Club cultures. Music, media and subcultural capital*. Middletown: Wesleyan University Press.
- Tilastokeskus (2014a). Saapuneet vieraat ja yöpymiset kaikissa majoitusliikkeissä. Viitattu 19.8.2014. http://193.166.171.75/Database/StatFin/lii/matk/matk_fi.asp
- Tilastokeskus (2014b). Majoitusliikkeiden kapasiteetti ja sen käyttö. Viitattu 19.8.2014. http://193.166.171.75/Database/StatFin/lii/matk/matk_fi.asp
- Tilastokeskus (2014c). *Työvoimatutkimus*. Heinäkuu 2013. Viitattu 21.8.2014. http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2013/07/tyti_2013_07_2013-08-20_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus (2014d). *Väestön koulutusrakenne. Perusasteen jälkeisiä tutkintoja suorittanut väestö koulutusalan, koulutusasteen ja sukupuolen mukaan 2012*. Viitattu 21.8.2014. http://tilastokeskus.fi/til/vkour/2012/vkour_2012_2013-12-04_tau_004_fi.html
- Tilastokeskus (2014e). *Työllisten sosioekonominen asema 1970-2009*. Viitattu 21.8.2014. http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2012-09-11_001.html
- Tilastokeskus (2014f). *Tulot ja kulutus. Tulonsaajat tuloluokittain 2012*. Viitattu 21.8.2014. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_tulot.html
- Tsaur, S.-H. & Liang, Y.-W. (2008). Serious leisure and recreation specialization. *Leisure Sciences*, 30, 325-341.
- Tuominen, V., Rautopuro, J. & Puhakka, A. (2013). Tuliko YOpalasta Hauvakone? *Tieteessä Tapahtuu*, 5, 55-59.
- Turpeinen, S., Jaako, J., Kankaanpää, A. & Hakamäki, M. (2011). *Liikunta ja tasa-arvo 2011. Sukupuolten tasa-arvon nykytila ja muutokset Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:33*.
- Töttö, P. (1999). *Pirallinen positivismi: kysymyksiä laadulliselle tutkimukselle*. 2. painos. Jyväskylän yliopiston julkaisusarja n:o 41. Jyväskylä: Kampus Kustannus.
- Töttö, P. (2000). *Pirallisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.

- Töttö, P. (2012). Paljonko on paljon? Luvuilla argumentoinnista empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: Vastapaino.
- Uljas, R. (2011). Ohjeita ja neuvoja Jukolaan osallistumista suunnitteleville ja ensikertalaisille. Kaukametsäläiset ry. Viitattu 18.8.2014. <http://www.jukola.com/tietoja-tapahtumasta/>
- Unruh, D. (1979). Characteristics and types of participation in social worlds. *Symbolic Interaction* 2 (2), 115-129.
- Vallerand, R., J. & Losier, G., F. (1999). An integrative analysis of intrinsic and extrinsic motivation in sport. *Journal of Applied Sport Psychology*, 11, 142-169.
- Vanhala, T. (2005). Kyselylomakkeet käytettävyytutkimuksessa. Teoksessa Ovaska, S., Aula, A. & Majaranta, P. (toim.) Käytettävyytutkimuksen menetelmät. Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1, 17-36.
- Vehkalahti, K. (2008). Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.
- Vehkalahti, K. (2014). Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. *Finn Lectura*.
- Vehmas, H. (2010). Liikuntamatkalla Suomessa. Vapaa-ajan valintoja jälkimodernissa yhteiskunnassa. Jyväskylän yliopisto. *Studies in sport, physical education and health* 143.
- Viljanen, T. (2010). Voimasta seitsemän veljen. Jukolan viesti kansalaisten liikuttajana. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu tutkielma.
- Vuolle, P. (2000). Liikunnan merkitys rakentuu elämänkaarella. Teoksessa Miettinen, M. (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu 2. Tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124. Jyväskylä: LIKES, 23-46.
- Weckroth, K. (1992). Mustavalkoista sosiaalipsykologiaa. Tampere: Vastapaino.
- Weed, M. (2006). Sport Tourism Research 2000-2004: A systematic review of knowledge and a meta-evaluation of methods. *Journal of Sport & Tourism*, 11 (1), 5-30.
- Weed, M. (2008). Sport tourism theory and method-concepts, issues and epistemologies. Teoksessa Weed, M. (toim.) *Sport & Tourism: A Reader*. Routledge, 12-23.
- Wheaton, B. (2000). "Just do it": consumption, commitment, and identity in the windsurfing subculture. *Sociology of Sport Journal*, 17 (3), 254 - 274.
- Wicker, P., Hallmann, K., Prinz, J. & Weimar, D. (2012). Who takes part in triathlon events? A multiple segmentation of triathlon participants. *International Journal of Sport Management and Marketing*, 12 (1:2), 1-24.
- Wiley, C., G., E., Shaw, S., M. & Havitz, M., E. (2000). Men`s and women`s involvement in sports: an examination of the gendered aspects of leisure involvement. *Leisure Sciences*, 22, 19-31.
- Williams, P., J. (2011). *Subcultural theory. Traditions and concepts*. Cambridge: Polity Press.

- Zacheus, T. (2008). Luonnonmukaisesta liikunnasta arkiliikunnan eriytymiseen. Suomalaiset liikuntasukupolvet ja liikuntakulttuurin muutos. Turun yliopisto. Scripta lingua fennica edita 268.
- Zaichkowsky, J.L. (1985). Measuring the involvement construct. *Journal of Consumer Research*, 12, 341-352.
- Zetou, E., Kouli, O., Psarras, A., Tzetzis, G. & Michalopoulou, M. (2013). The role of involvement in the loyalty of sport fans in professional volleyball. *International Journal of Sport Management, Recreation and Tourism*, 12, 1-16.
- Äijälä, M. (2008). Tapahtumatuotteen kehittäminen asiakastarpeen pohjalta. Case: Kainuun Rastiviikko. Kajaanin Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

LIITTEET

Liite 1

Hyvä Kainuun Rastiviikon 2013 osallistuja,

Tällä kyselyllä selvitetään, minkälaisia suunnistuksen harrastajia Kainuun Rastiviikolle osallistuu, ja mitkä ovat heidän tapahtumaan osallistumisensa motiivit. Lisäksi kyselyllä selvitetään osallistujien tapahtuman aikaista palveluiden käyttöä. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa n. 10-15 minuuttia. Toivomme, että vastaatte kyselyn kaikkiin kysymyksiin, sillä jokainen vastaus on tärkeä. Tutkimuksen tulokset auttavat kehittämään Kainuun Rastiviikkoa sekä muita suomalaisia suunnistusmatkailutapahtumia.

KYSELYYN VASTANNEIDEN KESKEN ARVOTAAN kaksi ilmaista osallistumista v. 2015 Kainuun Rastiviikolle, kaksi ilmaista osallistumista v. 2014 Vuokatti Hiihtoon sekä Suunnistuksen MM-kisojen 2013 kisatuotteita.

Kiitoksia vastauksista ja hyvää rastikesää!

TeemuTakalo,LitM
teemu.takalo@kainuunliikunta.fi
p. 040-7693315

Kysely on osa tutkimusta, joka julkaistaan valmistuttuaan Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan julkaisusarjassa Studies in sport, physical education and health. Tutkimusta ovat rahoittaneet Suomen Kulttuurirahaston Kainuun Rahasto sekä Suunnistussäätiö.

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli

- mies
 nainen

2. Syntymävuosi _____

3. Paikkakunta _____

4. Asuinpaikkani on (valitse yksi)

- kaupunkikeskusta
 lähiö tai esikaupunki
 kuntakeskus
 maaseututaajama
 haja-asutusalue

5. Maakunta

- | | | |
|--|--|--|
| <input type="checkbox"/> Lappi | <input type="checkbox"/> Pohjois-Karjala | <input type="checkbox"/> Pirkanmaa |
| <input type="checkbox"/> Kainuu | <input type="checkbox"/> Pohjois-Savo | <input type="checkbox"/> Satakunta |
| <input type="checkbox"/> Pohjois-Pohjanmaa | <input type="checkbox"/> Etelä-Savo | <input type="checkbox"/> Varsinais-Suomi |
| <input type="checkbox"/> Pohjanmaa | <input type="checkbox"/> Etelä-Karjala | <input type="checkbox"/> Uusimaa |
| <input type="checkbox"/> Keski-Pohjanmaa | <input type="checkbox"/> Kymenlaakso | <input type="checkbox"/> Ahvenanmaa |
| <input type="checkbox"/> Etelä-Pohjanmaa | <input type="checkbox"/> Päijät-Häme | |
| <input type="checkbox"/> Keski-Suomi | <input type="checkbox"/> Kanta-Häme | |

6. Perhetyyppi (valitse yksi)

- yksin asuva
- parisuhde, yksin asuva tai lapset muuttaneet pois
- lapsiperhe, alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä _____ kpl

7. Asema (valitse yksi)

- | | | |
|--|---------------------------------|--|
| <input type="checkbox"/> johtavassa asemassa | <input type="checkbox"/> työtön | |
| <input type="checkbox"/> toimihenkilö | | <input type="checkbox"/> opiskelija |
| <input type="checkbox"/> työntekijä | | <input type="checkbox"/> eläkeläinen |
| <input type="checkbox"/> yrittäjä | | <input type="checkbox"/> muu, mikä _____ |

8. Ammatti tai työtehtävä

9. Korkein suoritettu tutkinto (valitse yksi)

- | | |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> perus-, kansa- tai keskikoulu | <input type="checkbox"/> ammattikorkeakoulu |
| <input type="checkbox"/> ylioppilas | <input type="checkbox"/> yliopisto, kandidaatti tai maisteri |
| <input type="checkbox"/> ammattikoulu | <input type="checkbox"/> yliopisto, lisensiaatti tai tohtori |
| <input type="checkbox"/> opistoaste | <input type="checkbox"/> muu, mikä _____ |

10. Bruttotulot vuodessa

- | | | |
|--|--|--|
| <input type="checkbox"/> alle 10 000 € | <input type="checkbox"/> 25 000-29 999 € | <input type="checkbox"/> 50 000-59 999 € |
| <input type="checkbox"/> 10 000-14 999 € | <input type="checkbox"/> 30 000-34 999 € | <input type="checkbox"/> 60 000-79 999 € |
| <input type="checkbox"/> 15 000-19 999 € | <input type="checkbox"/> 35 000-39 999 € | <input type="checkbox"/> yli 80 000 € |
| <input type="checkbox"/> 20 000-24 999 € | <input type="checkbox"/> 40 000-49 999 € | |

11. Osallistuin Kainuun Rastiviikolle (voit valita myös useamman vaihtoehdon)

- | | |
|---|---|
| <input type="checkbox"/> yksin | <input type="checkbox"/> suunnistusseuran mukana |
| <input type="checkbox"/> kumppanin kanssa | <input type="checkbox"/> sukulaisten kanssa |
| <input type="checkbox"/> ystävien kanssa | <input type="checkbox"/> muiden kanssa, kenen _____ |
| <input type="checkbox"/> perheen kanssa | |

HARRASTUNEISUUS

12. Olen mielestäni (valitse yksi)

- kilpaurheilija (Liikun pääasiassa menestyäkseni erilaisissa kilpailuissa.)
- kuntourheilija (Liikun pääasiassa oman kuntoni ja suorituskykyni parantamiseksi.)
- kuntoliikkuja (Liikun pääasiassa oman kuntoni ja suorituskykyni ylläpitämiseksi.)

- terveysliikkuja (Liikun pääasiassa oman terveyteni ja toimintakykyni ylläpitämiseksi.)
- arki- ja hyötyliikkuja (Pyrin arkielämässäni ylläpitämään kohtalaista fyysistä aktiivisuutta.)
- satunnaisliikkuja (En arkielämässäni juurikaan kiinnitä huomiota fyysiseen aktiivisuuteeni.)
- liikunnallisesti passiivinen (Pyrin arkielämässäni välttämään kaikenlaista fyysistä aktiivisuutta.)

13. Mainitse tärkeysjärjestyksessä kolme eniten harrastamaasi liikunta-/urheilulajia

Laji 1 _____ Laji 2 _____ Laji 3 _____

14. Osallistuin Kainuun Rastiviikolla

- kuntosarjaan
- kilpasarjaan, mikä tasosarja (E, A, B vai C) _____

15. Kuinka moneen osakilpailuun osallistuit Kainuun Rastiviikolla

_____ osakilpailuun

16. Olen osallistunut Kainuun Rastiviikolle aikaisemmin

_____ kertaa

17. Kuinka moneen muuhun suunnistustapahtumaan olet osallistunut viimeisen 12 kk aikana

_____ tapahtumaan

18. Kuinka moneen muuhun liikunta-/urheilutapahtumaan olet osallistunut viimeisen 12 kk aikana

_____ tapahtumaan

19. Osallistun suunnistustapahtumiin ulkomailla

- useita kertoja vuodessa
- vuosittain
- joka toinen vuosi
- harvemmin kuin joka toinen vuosi
- en koskaan

KAINUUN RASTIVIIKOLLE OSALLISTUMISEN MOTIIVIT

21. Alla on listattu syitä Kainuun Rastiviikolle 2013 osallistumiseen. Merkitse asteikolle, miten suuri merkitys kullakin syyllä oli tapahtumaan osallistumiseesi. (1= ei lainkaan merkitystä, 2= ei juurikaan merkitystä, 3= jossain määrin merkitystä, 4= melko paljon merkitystä, 5= erittäin paljon merkitystä)

	1	2	3	4	5
Halusin seurata huippusuunnistusta.					
Vuokatin ja/tai Kainuun matkailuimago houkutteli minua.					
Kainuun Rastiviikolla voin valita juuri itselleni parhaiten sopivan sarjan.					
Halusin nähdä maailman parhaat suunnistajat paikan päällä.					
Nautin tunteesta, jonka saan osallistuessani Kainuun Rastiviikolle.					
Kainuun Rastiviikon pitkät perinteet houkuttelivat minua.					
Kainuulainen kulttuuri houkutteli minua.					
Kainuun Rastiviikolla voin viettää aikaa tuttavieni kanssa.					
Halusin antaa mieleni rentoutua.					
Kainuun Rastiviikko oli minulle syy vieraillla Vuokatissa ja/ tai Kainuussa.					
Pidän Kainuun Rastiviikon organisoinnista ja järjestelyistä.					
Pidän Kainuun Rastiviikolle osallistumiseen liittyvästä jännityksestä.					
Kainuun Rastiviikko on kuuluisa tapahtuma, mikä houkutteli minua.					
Kainuun Rastiviikolla voin yhdistää suunnistuksen ja lomailun.					
Kainuun Rastiviikon fyysiset haasteet houkuttelivat minua.					
Kainuun Rastiviikolla voin viettää aikaa perheeni tai puolisoni kanssa.					
Halusin saada uusia kokemuksia.					
Kainuun Rastiviikko palveli minua valmistautuessani muihin suunnistustapahtumiin.					
Kainuun Rastiviikolla on hyvä maine suunnistajien keskuudessa, mikä houkutteli minua.					
Vuokatin matkailukeskuksen palvelut houkuttelivat minua.					
Kainuun Rastiviikon maastot houkuttelivat minua.					
Nautin luonnossa liikkumisesta.					
Kainuun Rastiviikko on kansainvälinen tapahtuma, mikä houkutteli minua.					
Halusin olla mukana merkittävässä urheilutapahtumassa.					
Kainuun Rastiviikon oheisohjelma houkutteli minua.					
Halusin paeta arkea.					
Halusin käydä paikoissa, joissa ystäväni eivät ole käyneet.					
Kainuun Rastiviikolle osallistuminen on minulle perinne.					
Kainuun Rastiviikon palkinnot houkuttelivat minua.					

Kainuun Rastiviikko tarjoaa minulle henkisiä haasteita.
 Halusin tutustua paremmin Kainuuseen ja/ tai Vuokattiin
 Pidän Kainuun Rastiviikon ilmapiiristä.
 Halusin levätä ja rentoutua.
 Pidän siitä, että saan jakaa matkakokemukseni toisten kanssa, kun tulen kotiin.
 Kainuun Rastiviikon radat ja kartat houkuttelivat minua.
 Kainuulainen luonto houkutteli minua.
 Kainuun Rastiviikon monipuoliset palvelut koko perheelle houkuttelivat minua.

1	2	3	4	5

PALVELUIDEN KÄYTTÖ

22. Merkitse montako yötä viivyit Kainuussa Kainuun Rastiviikon aikaan

Sotkamossa _____ yötä Hyrynsalmella _____ yötä
 Kajaanissa _____ yötä Suomussalmella _____ yötä
 Paltamossa _____ yötä Kuhmossa _____ yötä
 Ristijärvellä _____ yötä En yöpynyt Kainuussa Kainuun Rastiviikon aikaan
 Puolangalla _____ yötä

23. Miten majoituit Kainuussa Kainuun Rastiviikon aikaan

Jos majoituit muualla kuin Kainuussa siirry suoraan seuraavaan kysymykseen

- hotellissa tai motellissa
- lomakylässä tai vuokramökissä
- asuntoautossa, -vaunussa tai leirintäalueella
- muussa maksullisessa majoituksessa, missä _____
- omassa loma-asunnossa
- sukulaisten tai tuttavien luona
- koulumajoituksessa
- teltassa
- muussa majoituksessa, missä _____

24. Merkitse, missä Kainuun kunnissa vierailit Kainuun Rastiviikon aikana

- Sotkamo Puolanka
- Kajaani Hyrynsalmi
- Paltamo Suomussalmi
- Ristijärvi Kuhmo

25. Merkitse itsellesi kolme (3) tärkeintä aktiviteettia, joita teit Kainuun Rastiviikon aikana

- Harrastin muuta liikuntaa kuin suunnistusta, mitä _____
- Tein suunnistusharjoituksia
- Käytin retkeilyreittejä
- Vierailin luontokohteissa
- Vierailin kulttuurikohteissa
- Kävin muilla kuin ruokaostoksilla
- Kävin tansseissa tai yökerhossa
- Tapasin ystäviäni tai sukulaisiani

- Kävin kylpylässä
- Käytin hyvinvointipalveluita
- Kävin kalassa
- Käytin kulttuuripalveluita
- Osallistuin ohjatuille retkille
- Osallistuin muihin tapahtumiin, mihin _____
- Muut aktiviteetit, mitkä _____

26. Miten Kainuun Rastiviikkoa pitäisi mielestäsi kehittää tulevaisuudessa

27. Miten Vuokatin matkailukeskusta pitäisi mielestäsi kehittää tulevaisuudessa

28. Vapaa sana (esimerkiksi kommentit tapahtumasta, tästä tutkimuksesta tai Vuokatista/ Kainuusta)

Kaikkien kyselyyn vastanneet ja yhteystietonsa antaneet osallistuvat arvontaan, jossa on palkintona mm. 2 il-
maista osallistumista v. 2015 Kainuun Rastiviikolle. Yhteystietojen jättäminen on vapaaehtoista.

YHTEYSTIEDOT

nimi _____

osoite _____

sähköpostiosoite _____

puhelinnumero _____

- Minulle saa lähettää Kainuun Rastiviikon markkinointimateriaalia

KIITOS VASTAUKSISTA!

Liite 2

Vastaajien osallistuminen Kainuun Rastiviikolle (n= 1 494)

	Frekvenssi	%
<i>Osakilpailut Kainuun Rastiviikolla</i>		
Ei yhtään osakilpailua	5	,4
1 osakilpailu	165	11,0
2 osakilpailua	167	11,1
3 osakilpailua	148	9,9
4 osakilpailua	1009	67,5
<i>Aikaisemmat osallistumiset Kainuun Rastiviikolle</i>		
Ei aikaisempia osallistumisia	369	24,7
1-2 kertaa	297	19,9
3-5 kertaa	260	17,4
6-10 kertaa	288	19,3
11-15 kertaa	119	8,0
yli 15 kertaa	161	10,8
<i>Matkaseura</i>		
Yksin	150	10,0
Kumppanin kanssa	345	23,1
Ystävien kanssa	291	19,5
Perheen kanssa	801	53,6
Suunnistusseuran mukana	247	16,5
Sukulaisten kanssa	201	13,4
Jonkun muun/muiden kanssa	28	1,8

Liite 3

Vastaaajien kiinnittyminen suunnistukseen (n= 1 494)

	Keskiarvo	Keskihajonta
<i>Sinnikkyys suunnistamiseen</i>		
Harrastan suunnistusta, vaikka se ei aina olisi helppoa.	4,46	0,74
Haluan lähteä suunnistamaan, vaikka olisin allapäin.	4,08	0,87
Haluan lähteä suunnistamaan, vaikka olisin todella kiireinen.	3,86	0,99
Haluan lähteä suunnistamaan, vaikka olisin todella väsynyt.	3,48	1,08
<i>Suunnistuksen vetovoima</i>		
Suunnistaminen on minulle yleensä miellyttävä kokemus.	4,46	0,60
Suunnistusharrastus on minulle erityisen tärkeä.	4,09	0,96
Olen mieluummin suunnistaja, kuin minkään muun lajin harrastaja.	3,63	1,15
Ilman suunnistusta olisin tylsistynyt.	3,53	1,15
<i>Itseilmaisu ja suunnistajaidentiteetti</i>		
Suunnistus synnyttää minussa suuria tunteita.	3,75	0,96
Suunnistuksen harrastaminen kertoo minusta paljon ihmisenä.	3,63	0,90
Toiset ihmiset kysyvät minulta neuvoa suunnistukseen liittyvissä asioissa.	3,54	1,04
<i>Suunnistuksen keskeisyys</i>		
Toiset ihmiset ajattelevat, että suunnistaminen on minulle tärkeää.	3,88	0,95
Ihmiset yllättyisivät jos lopettaisin suunnistamisen.	3,69	1,18
Luen suunnistusaiheisia lehtiä, kirjoja, artikkeleita tai internet-julkaisuja.	3,50	1,11
Olen aktiivinen toimija suunnistusseurassani.	3,13	1,41
Seuraan mielelläni suunnistusaiheisia keskusteluja internetissä.	3,10	1,21
Saattaisin menettää hyviä ystäviä, jos lopettaisin suunnistuksen.	3,07	1,32
Käytän joka vuosi paljon rahaa suunnistusharrastukseen.	2,71	1,16
Suunnistus vie niin ison osan ajastani, että muille harrastuksille jää aikaa vain vähän.	2,46	1,15
Toisten mielestä käytän luultavasti liikaa aikaa suunnistusharrastukseen.	2,46	1,18
<i>Suunnistuksen harrastamiseen liittyvät kuluttamisen riskit</i>		
On todella ikävää, jos suunnistustapahtuma on huonosti järjestetty.	4,02	0,89
Uusia suunnistusvälineitä hankkiessani mietin tarkkaan sopivinta vaihtoehtoa.	3,87	0,95
<i>Suunnistuksen erityinen eetos</i>		
Tunnen, että suunnistajat luottavat toisiinsa ja arvostavat toisiaan.	4,22	0,67
Pystyn keskustelemaan suunnistusystävieni kanssa mistä tahansa.	3,81	0,99
Tapaan suunnistusystäviäni suunnistuksen ulkopuolellakin.	3,53	1,16
<i>Suunnistukseen liittyvän tekniikan viehätys</i>		
Tekniikan kehittyminen on tehnyt suunnistuksen entistä mielenkiintoisemmaksi.	4,51	0,66
Analysoin mielelläni suunnistussuoritustani jälkikäteen tulos- ja reitinpiirtopalveluiden avulla.	3,71	1,11
Hyödynnän mielelläni suunnistussuoritukseni analysoinnissa suoritusta tallentavia teknisiä laitteita.	3,25	1,28

Liite 4

TAULUKKO A Suunnistukseen kiinnittymisen ja vakavan vapaa-ajan ulottuvuuksien vertailu sukupuolittain (n=1 494)

	Vetovoima	Keskeisyys	Sinnikkyys	Lajikiinnostus	Eriytyinen eetos	Kaikki ulottuvuudet
Mies n=953	3,70	2,80	3,76	3,55	3,64	3,49
Nainen n=541	3,81	2,70	3,88	3,11	3,60	3,42
Yhteensä n=1494	3,74	2,77	3,81	3,39	3,63	3,47
p ^a	0,01	0,05	0,01	0,00	0,37	0,03

^a Sukupuolten väliset erot testattu varianssianalyysillä (ANOVA)

TAULUKKO B Suunnistukseen kiinnittymisen ja vakavan vapaa-ajan ulottuvuuksien vertailu sarjoittain (n=1 494)

	Vetovoima	Keskeisyys	Sinnikkyys	Lajikiinnostus	Eriytyinen eetos	Kaikki ulottuvuudet
Kuntosarja n=632	3,41	2,31	3,67	3,15	3,39	3,19
Kilpasarja n=862	3,98	3,10	3,91	3,57	3,80	3,67
Yhteensä n=1494	3,74	2,77	3,81	3,39	3,63	3,47
p ^a	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

^a Sarjojen väliset erot testattu varianssianalyysillä (ANOVA)

Liite 5

Vastaajien tapahtumaan osallistumisen motiivit (n=1 494)

Muuttuja	Keskiarvo	Keskihajonta
<i>Suunnistusviihde</i>		
Halusin seurata huippusuunnistusta.	4,05	1,0
Halusin nähdä maailman parhaat suunnistajat paikan päällä.	3,82	1,1
Halusin olla mukana merkittävässä urheilutapahtumassa.	3,69	1,1
<i>Sosiaalisuus</i>		
Kainuun Rastiviikolla voin viettää aikaa perheeni tai puolisoni kanssa.	3,80	1,3
Kainuun Rastiviikolla voin viettää aikaa tuttavieni kanssa.	3,62	1,0
Kainuun Rastiviikko oli minulle syy vierailu Vuokatissa ja/tai Kainuussa.	3,54	1,3
<i>Jännitys ja nautinto</i>		
Nautin luonnossa liikkumisesta.	4,57	0,6
Nautin tunteesta, jonka saan osallistuessani Kainuun Rastiviikolle.	4,01	0,9
Pidän Kainuun Rastiviikon ilmapiiristä.	3,81	1,0
Pidän Kainuun Rastiviikolle osallistumiseen liittyvästä jännityksestä.	3,42	1,0
<i>Tapahtuman status</i>		
Kainuun Rastiviikolla on hyvä maine suunnistajien keskuudessa, mikä houkutteli minua.	3,53	1,0
Kainuun Rastiviikko on kansainvälinen tapahtuma, mikä houkutteli minua.	3,31	1,1
Kainuun Rastiviikon pitkät perinteet houkuttelivat minua.	3,27	1,2
Kainuun Rastiviikko on kuuluisa tapahtuma, mikä houkutteli minua.	3,21	1,1
<i>Tapahtuman suunnistussisältö</i>		
Kainuun Rastiviikolla voin valita juuri itselleni parhaiten sopivan sarjan.	4,23	0,9
Kainuun Rastiviikon maastot houkuttelivat minua.	4,11	0,9
Kainuun Rastiviikon radat ja kartat houkuttelivat minua.	3,97	0,9
Kainuulainen luonto houkutteli minua.	3,77	1,0
Kainuun Rastiviikko palveli minua valmistautuessani muihin suunnistustapahtumiin.	2,92	1,2
Kainuun Rastiviikon palkinnot houkuttelivat minua.	1,25	0,6
<i>Tapahtuman sisältö ja järjestelyt</i>		
Kainuun Rastiviikolla voin yhdistää suunnistuksen ja lomailun.	4,13	1,0
Pidän Kainuun Rastiviikon organisoinnista ja järjestelyistä.	3,77	0,9
Kainuun Rastiviikon monipuoliset palvelut koko perheelle houkuttelivat minua.	2,76	1,2
Kainuun Rastiviikolle osallistuminen on minulle perinne.	2,60	1,5
Kainuun Rastiviikon oheisohjelma houkutteli minua.	2,33	1,2
<i>Fyysiset ja henkiset haasteet</i>		
Kainuun Rastiviikon fyysiset haasteet houkuttelivat minua.	3,87	0,9
Kainuun Rastiviikko tarjoaa minulle henkisiä haasteita.	3,27	1,1
<i>Rentoutuminen</i>		
Halusin antaa mieleni rentoutua.	3,87	1,0
Halusin levätä ja rentoutua.	3,49	1,1
Halusin paeta arkea.	2,65	1,3
<i>Oma matkailijastatus</i>		
Halusin saada uusia kokemuksia.	3,90	1,0
Pidän siitä, että saan jakaa matkakokemukseni toisten kanssa, kun tulen kotiin.	2,82	1,2
Halusin käydä paikoissa, joissa ystäväni eivät ole käyneet.	1,74	1,0
<i>Matkakohde</i>		
Vuokatin ja/tai Kainuun matkailuimago houkutteli minua.	3,31	1,1
Vuokatin matkailukeskuksen palvelut houkuttelivat minua.	2,75	1,2
Kainuulainen kulttuuri houkutteli minua.	2,60	1,1
Halusin tutustua paremmin Kainuuseen ja/tai Vuokattiin	2,31	1,1

Liite 6

TAULUKKO A Osallistumismotiivien vertailu sukupuolittain (n=1 494)

Motiivi	Mies n=953	Nainen n=541	Yhteensä n=1494	p ^a
Suunnistussisältö	3,96	4,02	3,98	0,16
Tapahtuma	3,45	3,54	3,48	0,02
Matkakohde	2,93	3,13	3,01	0,00
Perinteet	3,17	3,33	3,23	0,00
Status	1,78	1,76	1,77	0,64
Suunnistusviihde	3,85	3,85	3,85	0,85
Rentoutuminen	3,25	3,49	3,34	0,00
Sosiaalisuus	3,72	4,08	3,85	0,00
Kaikki motiivit	3,26	3,40	3,31	0,00

^a Sukupuolten väliset erot testattu varianssianalyysillä (ANOVA)

TAULUKKO B Osallistumismotiivien vertailu sarjoittain (n=1 494)

Motiivi	Kuntosarja n=632	Kilpasarja n=862	Yhteensä n=1494	p ^a
Suunnistussisältö	3,84	4,09	3,98	0,00
Tapahtuma	3,45	3,51	3,48	0,08
Matkakohde	3,03	2,99	3,01	0,27
Perinteet	3,10	3,32	3,23	0,00
Status	1,76	1,78	1,77	0,52
Suunnistusviihde	3,75	3,92	3,85	0,00
Rentoutuminen	3,35	3,33	3,34	0,64
Sosiaalisuus	3,78	3,90	3,85	0,01
Kaikki motiivit	3,26	3,35	3,31	0,00

^a Sarjojen väliset erot testattu varianssianalyysillä (ANOVA)

Liite 7

Osallistujaryhmien väliset erot asuinpaikan ja maakunnan suhteen (n=1 494)

	1	2	3	4	5	6	Kaikki	p ^a
<i>Asuinpaikka</i>								0,02
Kaupunkikeskusta	12%	16%	16%	24%	19%	13%	17%	
Lähiö tai esikaupunki	46%	44%	43%	42%	42%	46%	44%	
Kuntakeskus	15%	14%	14%	13%	15%	11%	14%	
Maaseututaajama	15%	11%	12%	8%	10%	10%	11%	
Haja-asutusalue	12%	14%	15%	13%	14%	20%	14%	
<i>Maakunta</i>								0,00
Lappi	4%	5%	8%	3%	1%	5%	4%	
Kainuu	0%	3%	6%	4%	0%	3%	3%	
Pohjois-Pohjanmaa	12%	15%	8%	7%	9%	15%	11%	
Pohjanmaa	4%	3%	2%	6%	4%	2%	4%	
Keski-Pohjanmaa	2%	8%	4%	3%	3%	6%	4%	
Etelä-Pohjanmaa	9%	5%	3%	4%	8%	5%	6%	
Keski-Suomi	6%	10%	5%	6%	10%	8%	7%	
Pohjois-Karjala	2%	4%	5%	1%	2%	6%	3%	
Pohjois-Savo	3%	4%	5%	4%	5%	4%	4%	
Etelä-Savo	2%	2%	2%	4%	2%	3%	3%	
Etelä-Karjala	2%	3%	0%	3%	2%	1%	2%	
Kymenlaakso	4%	3%	2%	3%	6%	1%	3%	
Päijät-Häme	4%	5%	3%	5%	3%	2%	4%	
Kanta-Häme	3%	2%	5%	4%	5%	3%	4%	
Pirkanmaa	12%	6%	11%	10%	9%	8%	9%	
Satakunta	3%	5%	0,5%	2%	4%	2%	3%	
Varsinais-Suomi	7%	6%	8%	8%	4%	4%	6%	
Uusimaa	19%	12%	23%	24%	21%	22%	20%	

1=perussuunnistajat, 2=innokkaat suunnistajat, 3=suunnistelijat, 4=sinnikkäät suunnistajat, 5=hengailijat, 6=perinnesuunnistajat

^a ryhmien väliset tilastolliset erot testattu χ^2 -testillä

Liite 8

Osallistujaryhmien väliset erot Kainuun Rastiviikolle ja muihin suunnistustapahtumiin osallistumisen suhteen (n=1 494)

	1	2	3	4	5	6	Kaikki	p ^a
<i>Aikaisemmat osallistumiset Kainuun Rastiviikolle</i>								0,00
Ei aikaisempia osallistumisia	24%	14%	35%	38%	31%	7%	25%	
1-2 kertaa	19%	14%	29%	26%	18%	13%	20%	
3-5 kertaa	19%	16%	11%	18%	20%	20%	17%	
6-10 kertaa	22%	21%	15%	13%	15%	29%	19%	
11-15 kertaa	7%	14%	5%	3%	8%	12%	8%	
yli 15 kertaa	9%	22%	5%	3%	8%	19%	11%	
<i>Muihin suunnistustapahtumiin osallistuminen viimeisen 12 kk aikana</i>								0,00
1-2 krt	16%	11%	16%	9%	22%	16%	14%	
3-5	19%	10%	14%	15%	26%	14%	16%	
6-10	19%	25%	23%	16%	25%	21%	21%	
11-20	27%	23%	28%	25%	19%	26%	25%	
21-40	15%	24%	14%	26%	6%	16%	18%	
yli 40	3%	7%	5%	9%	1%	7%	6%	
<i>Muihin liikuntatapahtumiin osallistuminen viimeisen 12 kk aikana</i>								0,06
0-2 krt	38%	27%	28%	32%	32%	34%	32%	
2-5	31%	36%	34%	32%	44%	37%	35%	
6-10	15%	21%	11%	21%	8%	13%	16%	
11-15	4%	3%	8%	5%	5%	2%	4%	
yli 15	13%	13%	18%	9%	11%	14%	13%	

1=perussuunnistajat, 2=innokkaat suunnistajat, 3=suunnistelijat, 4=sinnikkäät suunnistajat, 5=hengailijat, 6=perinnesuunnistajat

^a ryhmien väliset tilastolliset erot testattu χ^2 -testillä

Liite 9

Osallistujaryhmien välinen vertailu Kainuun Rastiviikolle osallistumisseuran suhteen (n=1 494)

	1	2	3	4	5	6	Kaikki	p ^a
<i>Osallistuminen yksin</i>								0,00
Kyllä	7,2%	7,6%	14,5%	15,1%	6,4%	9,6%	10,0%	
Ei	92,8%	92,4%	85,5%	84,9%	93,6%	90,4%	90,0%	
<i>Osallistuminen kumppanin kanssa</i>								0,54
Kyllä	20,7%	21,8%	24,2%	22,2%	27,6%	24,4%	23,1%	
Ei	79,3%	78,2%	75,8%	77,8%	72,4%	75,6%	76,9%	
<i>Osallistuminen ystävien kanssa</i>								0,00
Kyllä	17,7%	22,1%	25,1%	24,0%	10,3%	16,3%	19,5%	
Ei	82,3%	77,9%	74,9%	76,0%	89,7%	83,7%	80,5%	
<i>Osallistuminen perheen kanssa</i>								0,00
Kyllä	60,2%	58,2%	35,3%	47,5%	59,4%	57,9%	53,6%	
Ei	39,8%	41,8%	64,7%	52,5%	40,6%	42,1%	46,4%	
<i>Osallistuminen suunnistusseuran mukana</i>								0,24
Kyllä	16,8%	19,1%	17,4%	15,8%	10,9%	18,7%	16,5%	
Ei	83,2%	80,9%	82,6%	84,2%	89,1%	81,3%	83,5%	
<i>Osallistuminen muiden sukulaisten kanssa</i>								0,83
Kyllä	12,3%	12,6%	14,0%	12,9%	16,3%	13,9%	13,4%	
Ei	87,7%	87,4%	86,0%	87,1%	83,7%	86,1%	86,6%	

1=perussuunnistajat, 2=innokkaat suunnistajat, 3=suunnistelijat, 4=sinnikkäät suunnistajat, 5=hengailijat, 6=perinnesuunnistajat

^a ryhmien väliset tilastolliset erot testattu χ^2 -testillä

Liite 10

Tapahtumamatkalla harrastetut aktiviteetit sekä suunnistustapahtumiin osallistuminen ulkomailla (n= 1 494)

	1	2	3	4	5	6	Kaikki	p ^a
<i>Tapahtumamatkan aikana harrastetut aktiviteetit</i>								0,00
0-2 aktiviteettia	40%	35%	50%	53%	37%	43%	43%	
3-4	54%	58%	50%	44%	61%	56%	54%	
5 tai enemmän	6%	7%	0%	3%	2%	1%	4%	
<i>Suunnistustapahtumiin osallistuminen ulkomailla</i>								0,00
Useita kertoja vuodessa	4 %	7 %	7 %	14 %	2 %	5 %	7 %	
Vuosittain	16 %	24 %	11 %	25 %	9 %	12 %	17 %	
Joka toinen vuosi	5 %	7 %	4 %	9 %	5 %	9 %	7 %	
Harvemmin kuin joka toinen vuosi	34 %	31 %	25 %	20 %	29 %	23 %	28 %	
Ei koskaan	40 %	31 %	53 %	32 %	56 %	51 %	42 %	

1=perussuunnistajat, 2=innokkaat suunnistajat, 3=suunnistelijat, 4=sinnikkäät suunnistajat, 5=hengailijat, 6=perinnesuunnistajat

^a ryhmien väliset tilastolliset erot testattu χ^2 -testillä